

BU KAMPANYADA HAYAT VAR
Ne olursan ol sendikalı ol

NEOLİBERALİZMİN JOKERİ
Taş Erol'dan taşeronluk sırlar

BDP KONGRESİNDEN NOTLAR
Cennetle cehennem arasında

"YALA AMA YUTMA" OYNANAMIYOR
Statükonun kavramları

YURT SATHINDA GÖSTERİMDE

BARBAR, MUHTERİS, HİLEKÂR

HES taarruzu altındaki Doğu Karadenizlilere sorun

CEBERRUT, GADDAR VE SAHTEKÂR

Tekel işçilerine sorun ya da başka işçilere

HEM KAVUKLU HEM PİŞEKÂR

Ataması yapılmayan öğretmenlere sorun

DİNİ İMANI KÂR, DAHA ÇOK KÂR

Herhangi bir liberale sorun

AMENTÜSÜ SÖMÜRÜ, İSTİSMAR

İster TÜSIAD'A, ister MÜSIAD'a, ister "cemaate" sorun

HALİYLE MUHAFAZAKÂR

Kime sorarsanız sorun

HÜKÜMETİYLE, ORDUSUYLA, POLİSİYLE, YARGISIYLA, SERMAYEDARIYLA, MEDYASIYLA

TC Holding

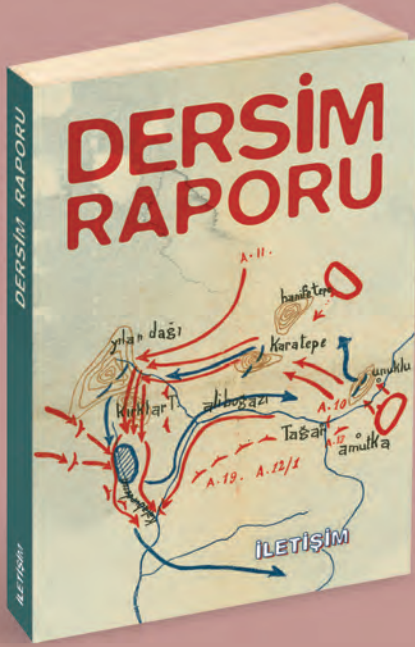
TUTTUĞUNU SOPRANOS

İletişim'den

Şubat 2010 kitapları...

Dersim Raporu

304 sayfa

Kurtuluş Savaşı komutanlarından Orgeneral İzzettin Çalışlar'ın kitaplığından çıkan, yazarı ve yayım tarihi tam olarak bilinmeyen ancak "gizli", "kişiye özel" ve "kayıt altında" sadece 100 adet basılan *Dersim Raporu*, Türkiye tarihinin karanlık noktalarından birisi olan Cumhuriyet'in Dersim politikaları hakkında etraflı bir bilgi sunuyor.

Ortaçağ'dan Sovyet Devrimi'ne Rusya

392 sayfa

Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek KURAMLAR VE UYGULAMALAR

YAY. HAZ.: ALAIN DIECKHOFF
CHRISTOPHE JAFFRELOT
Çeviren: Devrim Çetinkasap, 372 sayfa

Rita

230 sayfa

Üç Gine

Çeviren: İlknur Güzel, 203 sayfa

Yan Yollar

567 sayfa

İzler

Çeviren: Suzan Geridönmez, 272 sayfa

Örüntüler, Kümeler

Çeviren: Çağlar Sunay, 64 sayfa

Felaket Henry ve Kar Adamı Yeti

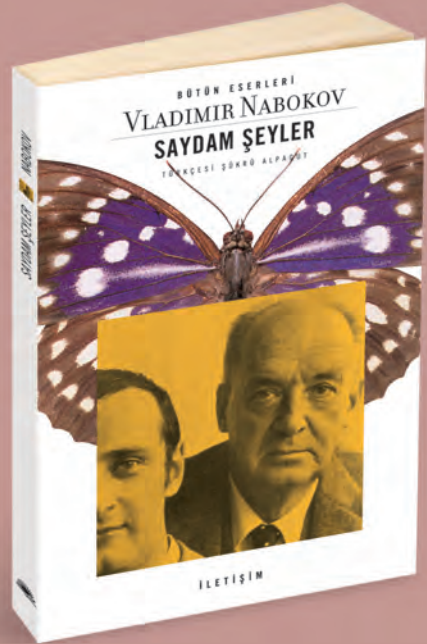
Çeviren: Bahar Siber, 94 sayfa

Saydam Şeyler

Çeviren: Şükrü Alpagut, 120 sayfa

"*Saydam Şeyler*, asık suratlı, sakar bir kişi olan kahramanımız Hugh Person'ın İsviçre'ye yaptığı dört ziyaret çevresinde geliyor. Genç bir yayıncı olan Hugh, R. ile görüşmeye gönderilir... Sekiz yıl sonra -bir cinayet, bir süre delilik ve kısa bir tutukluluğun ardından- Hugh, geçmişinin izlerini yakalamak için yalnız başına duygusal bir yolculuğa çıkar..."

Martin Amis, *Spectator*

www.iletisim.com.tr

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul • t 212 516 22 60-61-62 • f 212 516 12 58 • e iletisim@iletisim.com.tr

Genel Dağıtım PUNTO t 212 496 10 50 f 212 551 30 13 e punto@puntokitap.com • www.puntokitap.com

TC Holding

Kapak: "The Corporation" (Şirket) filminin afişi

- Manzara 5
- Tekel direnişi 8
- "Sendikali ol" kampanyası 10
- Ataması yapılmayan öğretmenler .. 14
- Taş Erol'dan taşeronluk sırları 16
- BDP kongresinden notlar 18
- Mavi Daktilo 20
- Sulukule'ye ehveni şer alternatif ... 21
- Doğu Karadeniz katliamı 24
- Radyo Express 28
- Kıraat & Dumani Üstünde 32
- Radyo Brecht 36
- Ağır Çekim 38
- "Yala Ama Yutma" 40
- Müjgan Arpat 42
- Müzik Dolabı 44
- Meşin Yuvarlak 45
- 50. ölüm yıldönümünde Camus ... 46
- Kılavuz 50

Ahmet Ergenç, Ahmet Gürata, Alican Tayla, Asena Günel, Arslan Eroğlu, Atalay Göçer, Aykut Kılıç, Ayşe Çavdar, Cemil Cahit, Ceylan Begüm Yıldız, Çiğdem Öztürk, Doruk Yurdesin, Ender Ergün, Erdiz Zat, Ertan Keskinsoy, Fevzican Abacıoğlu, Fırat Genç, Göksun Yazıcı, Hakan Lokanoğlu, Haziran Düzkan, İrfan Aktan, Koray Löker, Merve Erol, Muhsin Akgün, Murat Meriç, Özay Selmo, Pelin Özer, Pınar Uygun, Ragıp Duran, Saner Şen, Sarkis Paçacı, Serkan Köybaşı, Selçuk Oktay, Serra Akcan, Siren İdemen, Şahan Nuhoglu, Tan Morgül, Tolga Sezgin, Turgut Yüksel, Uğur Biryol, Ulus Atayurt, Ulaş Bayraktar, Yücel Göktürk, Zeynep Nuhoglu **Baskı:** Ezgi Matbaacılık, Sanayi Caddesi Altay Sok. No:10 Yenibosna / İstanbul Tel: 0.212.452 23 02 **basım yeri ve tarihi** İstanbul, Şubat 2010 **dağıtım** Doğan Dağıtım A.Ş. **yönetim yeri:** Erol Dernek Sok. Hanif Han no: 11/4 oda 3 Be-yoğlu - İstanbul **tel-faks:** 0.212.251 87 67 **e-mail** expressroll@gmail.com **abonelik** expressroll@gmail.com **yıl 6 sayı 105 17 Şubat 2010 imtiyaz hakkı** Bilge Ceren Şekerciler **sorumlu yazışları müdürü** Merve Erol **ilan irtibat** Özay Selmo (0.533.514 90 49) **YEREL SÜRELİ YAYINDIR. 15 GÜNDE BİR YAYINLANIR. ISSN 1307 - 461X**

Express'in orta vagonlarını baskıya hazırladığımız saatlerde ziyarete gelen bir arkadaşımıza kapağımızın eskizini gösterdiğimizde "Sungur Savran'ın Radikal İki'deki yazısını okudunuz mu?" diye sordu. "Yok" dedik hafif tertip mahçubiyetle. Müsaadenizle itiraf edelim, Radikal'i düzenli olarak takip etmiyoruz, başka birçok gazeteyi de takip edemediğimiz gibi. Ama bu zamanda haber ve yorum ihtiyacı için öyle bir takip de elzem değil. Kayda değer olanlar başka mecralara yansıyor zaten.

Uzun lafın kısası, Sungur Savran'ın hemen hemen aynı başlıklı bir yazısının, "T.C. A.Ş."nin 7 Şubat'ta Radikal İki'de yayınlanmış olması bizi bozmaz. Böyle bir tesadüften ötürü kapağımızı, meramımızı rafa kaldıracak değiliz. Ayrıca, güzel bir tesadüf bu. Hem işkembeden sallamadığımızı gösteriyor, hem de hepimize eğlenceli bir "sağlama yapma" imkânı veriyor. Doğrusu biz de, bu satırların yazıldığı an itibarıyla "T.C. A.Ş."yi henüz okumadığımız için, merak ediyoruz, nerelerde buluşup nerelerde ayrılıyoruz diye...

Muhtemelen başlangıç noktamız aynı. Tayyip Erdoğan'ın ocak sonunda TRT 1'deki "Enine Boyuna" adlı programda Tekel direnişi hakkında konuşurken söyledikleri: "Biz bu devleti adeta bir özel sektör mantığı ile mi çalıştıracamız, yoksa geçmişten bu yana alışılmış halyle mi yürüteceğiz?"

Başbakanın "mantığımızı" 2009 temmuzunda, Üsküdar Belediye Başkanı Mustafa Kara güzel özetlemişti: "Tayyip Erdoğan'ın belediyeçiliğinden feyz alıyoruz. Bizim inancımıza göre, belediyeyi bir kamu kurumu olarak değil, özel bir şirketmiş gibi yönetmek gerekiyor."

Erdoğan, şimdi devleti de belediyeyi yönettiği gibi yönetiyor, "özel bir şirketmiş gibi". Özal da aynı kafadaydı, ama Erdoğan'ın açık açık söylediğini üstü kapalı söylerdi. Köprülerin altından çok sular aktı. Türkiye, Jean Baudrillard'ın kulağı çınlasın, "kötülüğün şeffaflığı"nda çok ilerledi.

Özal da "Türkiye'yi pazarlamayı" misyon edinmişti. Yaşı müsait olanlar hatırlar, incilerinden biri "batının kasabı, manavı olacağız"dı. Hayvancılığın da, tarımın da köküne kibrit suyu ekti, başka. Şimdi Tayyip Erdoğan üstlendi pazarlamayı, "özel sektör mantığıyla".

Malûm, TC epeydir şirket gibi yönetiliyor zaten. 12 Eylül rejiminden, Evren-Özal döneminden beri adım adım gelindi bu noktaya. Ama, Sezar'ın hakkı Sezar'a, 2002'den itibaren AKP'yle birlikte nitel bir sıçrama gerçekleşti -Kemal Derviş'in ünlü "15 günde 15 yasa" operasyonu ile sağladığı altyapı sayesinde.

Devlet şirket olunca, yurttaşlık da sizlere ömür elbette. Yeniden "teba"yız artık, neo-Osmanlı tebası, "şirket-devlet" in kapıkulları. Toplumun kaderi kerameti kendinden menkul bir takım kurulların, daha doğrusu "üst kurullar"ın elinde. Doğalgaz ve Petrol Üst Kurulu, Enerji Piyasası Üst Kurulu, Tütün Piyasası Üst Kurulu, Şeker Piyasası Üst Kurulu... Say say bitmez. Sayısını tam olarak bilen de yok zaten. Ekonomist-yazar Hikmet Kurnaz'ın üst kurullarla ilgili yaptığı araştırmada, "Türkiye'de faaliyet gösteren üst kurulların sayısını gösterir doğru dürüst bir bilgi kaynağına devlet sırnı olduğu için ulaşamadığı" öne sürülüyor...

Bu "üst kurullar" bir AKP icadı değil, küresel sermayenin başta Dünya Bankası olmak üzere, çeşitli uluslararası kurumlar vasıtasıyla kurduğu "yeni dünya düzeni"nin olmazsa olmazlarından. Bu yeni düzenin anahtar kavramı yeni bir sözcük: Hükümet, iktidar, yönetim gibi anlamları olan "government"tan devşirilen "governance", Türkçesiyle "yönetişim". Medyada alabildiğine parlatılan bu garabet sözcüğü mercek altına almakta fayda var.

Yönetişim, üst kurullar ve siyasal iktidarın dönüşümü

Akdeniz Üniversitesi öğretim görevlisi Sonay Bayramoğlu'nun kitaplaşan (İletişim, 2005) doktora tezi "Yönetişim Zihniyeti -Türkiye'de Üst Kurullar ve Siyasal İktidarın Dönüşümü"nden birkaç bölümü birlikte okuyalım:

"Yönetişim teorisi ve uygulamaları çeşitli mekanizmalar aracılığıyla egemen sınıf dışındaki tüm emekçi sınıfları dışlamak suretiyle toplumların geleceğini sermaye sınıfının çıplak egemenliğine mutlak olarak teslim eden bir siyasal iktidar modelidir... (Bu model) doğası gereği demokratik değil, oligarşik bir niteliğe sahiptir..."

Dünya Bankası raporları, reform paketleri ve kredilerin zorlayıcı önkoşulları yoluyla tüm siyasa oluşturma

"Sopranos" bir "Godfather" değil, ama gaddarlıkta "Godfather"dan eksikliği yok, fazlası var. Asıl farkı, "Godfather" gibi "baba" olmaması. Bir kapitalist işletmeden hiç farkı yok. Fazladan "devlet şiddeti"ne sahip. Tam bir şirket-devlet prototipi.

süreçlerinin teknik bir konu olarak görülmesi, kamu yönetiminin şirket yönetimi esasına göre yeniden yapılandırılması, 'piyasa için devlet' yaklaşımının benimsenmesi, yurttaşlık kategorisinin yerini kamu hizmetlerini tüketen 'müşteri' ve 'tüketici' kategorisine bırakması sağlanmıştır...

Yönetişim modeli devleti bir firma gibi yeniden yapılandırarak bölüşüm ilişkilerini 'siyasetten arındırmayı' amaçlamaktadır. Bunun anlamı devlet örgütlenmesinin sınıflar mücadelesinin etkisine kapatılması, dolayısıyla da siyasetin toplumsal içeriğinin budanmasıdır...

Bağımsız Düzenleyici Kurumlar (BDK'lar) yeni siyasal iktidar alanının temel aktörleri... Parlamento, hükümet ve bürokrasiden devredilen yetkilerle donatılan bu kurumlar güçlerini bir takım başka araçlarla gün geçtikçe pekiştirmektedir. Düzenlenen sektörle ilgili olarak politika oluşturma ve yasa yapma işlevi de büyük ölçüde bu kurumlara devredilmiş görünmektedir.

BDK'ların klasik bürokrasi içindeki yeni bir oluşum şeklinde görmek yanlıcı olacaktır. Bu kurumlar demokratik bir devlet bürokrasisinin dışındaki bir yapılandırma. BDK'ların özerklik, şeffaflık, hesap verebilirlik gibi ilkelere anılıyor olmasının, kurumların gerçekliği ile bir ilgisi bulunmamaktadır. BDK'lar için tüm bu ilkelerin sınırını 'ticarî sır' kavramı çizmektedir...

Yönetişim modeli, kamu bürokrasisi ile burjuvazi arasındaki ilişkiyi 'toplumsal ortaklık' statüsünde açık ve yasal hale getirmiştir. Bu durum geleneksel bürokratik yapılanmanın sermaye sınıfı ile açık ve meşru bir ilişkiye izin vermeyen yapısından büyük bir kopuş anlamına gelmektedir. Yönetişim modeli için bürokrasinin eski biçimi işlevsiz olmak bir yana, açık bir tehdit niteliği de taşımaktadır. Ortaklaşa paylaşılan varlıkların genel çıkar doğrultusunda sevk ve idare etmek gibi bir işlev ile (geleneksel bürokrasi), firmaların kâr ve rekabet önceliklerine tâbi bir pozisyonu sürdürmek (yönetişim bürokrasisi) arasındaki fark mukayese kabul etmez niteliktedir."

Şirket devletin fitratı

Görüldüğü gibi, Özal'dan Erdoğan'a, yeni sağın ekonomiyi "teknik" bir meseleye indirgemesi, toplumsal hayatı şirket bilançosu gibi kâr-zarar hesabına göre şekillendirme çabası ve bunlarla el ele giden bürokrasi düşmanlığı boşuna değil. Türkiye gibi bir ülkede, devletin küçülmesini, "teknik devlet" haline gelmesini savunan, "hantal bürokrasi"yi (kast edilen kamu denetimi aşlında) yerden yere vuran bir söylemin toplumu cezabetmesi doğal. Ancak, bunun "öldüren cazibe" olduğu da yavaş yavaş ortaya çıkıyor. Zira, muhatabımızın "sosyal bir hukuk devleti" değil, "sosyal"ı de, bireyi de, hukuku da hiçe sayan bir şirket-devlet olduğu tecrübeyle idrak ediliyor.

Şirket-devlet, doğası -"fitratı"- ge-

reği (hem şirket, hem devlet) barbar, muhteris, hilekâr. İnanmayanlar HES taarruzu altındaki Doğu Karadeniz'deki üç yerel "direniş" örgütünün temsilcileriyle yaptığımız "İsyan etmeyen taş olur" başlıklı söyleşiye bakabilir.

Şirket-devlet, fitratı gereği ceberut, gaddar ve sahtekâr. İnanmayanlar Tekel işçilerine sorabilir. Bir yandan biber gazı, tazyikli su, cop... Diğ- ger yandan iftira, yalan, dolan... Tekel işçilerinin bu sayıda ve geçen sayılarda Express'e anlattıklarına inananmayanlar, şirket-devletin yönetim kurulu başkanının tek ayak üzerinde nasıl yalan söylediğini, örneğin Hürriyet yazarı Erdal Sağlam'ın 15 Şubat tarihli yazısından okuyabilirler.

Şirket-devlet, fitratı gereği hem kavuklu hem pişekâr. İnanmayanlar Ataması Yapılmayan Öğretmenler Platformu'na (AYÖP) sorabilir. Ya da AYÖP üyesi Nurcan Kısa'nın Express'e anlattıklarına bakabilir. Erdoğan'ın "Öğretmen Olamayanların Birliği" yorumu hakikaten komik. Ama, zirve HES'ler için söylediği: "Dereler boşu boşuna akıyor..."

Şirket-devletin, fitratı gereği, dini imanı "kâr, daha fazla kâr". İnanmayanlar bir liberale sorabilir, mesela Mehmet Altan'a, olmadı Deniz Gökçe'ye.

Şirket-devletin, fitratı gereği, amentüsü sömürü, eski deyişle istismar. İnanmayanlar TÜSİAD'a, MÜSİAD'a ve dahi "cemaat"e sorabilir. Artı-değerin ne olduğunu onlardan iyi kim bilebilir? İsteyenler, şirket-devletin icra kurulu başkanı Erdoğan'ın nasıl bir sömürü programı icra ettiğini mümin bir müslümandan, İhsan Eliaçık'tan (haber10.com) okuyabilir.

"Sopranos" modeli

Bu şirket-devlet, bu TC Holding hükümetiyle, orduyuyla ("bkz." 12 Eylül anayasası ve MGK), polisiyle ("bkz." herhangi bir hak arayışı), yargısıyla ("bkz." iç hukuk yolları tükendiği için AİHM'e yapılan başvurular), sermayedarıyla ("bkz." Tuzla -o uç bir örnek gibi geliyorsa, Bursa'da beş kadın işçiye mezar olan Özay Tekstil), medyasıyla ("bkz." yandaş ve/veya anaakım medya) iş başında: Tuttuğunu "Sopranos"... Diziyi seyredenler biliyor, "Sopranos" bir "Godfather" ("Baba") değil, küçük çaplı, yerel bir mafya. Ama gaddarlıkta "Godfather"dan eksikliği yok, fazlası var. Asıl farkı, "Godfather" ya da eski "kabadayı"lar gibi "baba" olmaması. Bir kapitalist işletmeden hiç farkı yok "Sopranos"un. Fazladan "devlet şiddeti"ne sahip. Tam bir şirket-devlet prototipi.

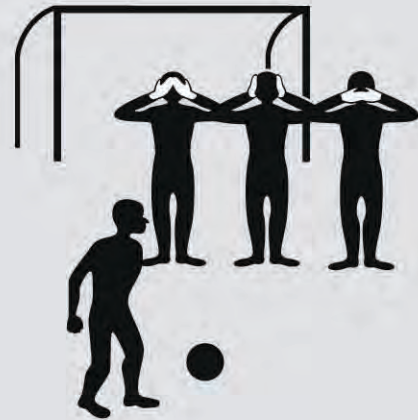
TC Holding de "Sopranos" modeli. "Godfather"lığı Demirel'le birlikte tarihe karışan devletin yeni biçimi. "Sopranos" nasıl yapıyorsa öyle yapıyor. Fitrat aynı fitrat, Tony Soprano - Tayyip Erdoğan fitratı.

Polis zaafı!

Oyuna devam...

Şike!

Sabır taşarsa

Birbiri ardına gelen darbe planları, gözaltına alınan muvazzaf subaylar derken, "koz-mik oda"ya da girilince, "iyi saatte olsunlar"ın itibarı iyice sarsıldı. Ve Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ, her biri bir muhtıra niteliğinde, ama eski benzerlerine nazaran etkisiz tehditler savurmaya başladı. "Yeter artık" diyor, "sabrımız taşarsa elimizdeki belgeleri açıklarız" diyor. Ve bir "hukuk devleti"nde, herhalde "yurt savunması"ni filan ilgilendirmeyen, sivillere dair bir takım bilgilerin gizlendiğini açıklamış oluyor. Ve iki soru dikiliyor karşımıza: O bilgiler nasıl dava konusu olmuyor; bir Genelkurmay başkanı, o gazete senin, bu televizyon benim, nasıl böyle tehditkâr açıklamalar yapabiliyor?

Kıbrıs mutabakatı

Ergenekon davası, her nasılsa, Kıbrıs'a, Denktaş'a, adanın "Avrasya"cularına uzanmıyor. Başka bir devlet diye herhalde. Ve o başka devlet, Türkiye'de sanki asla yan yana gelmezlermiş gibi görünen cenahların ortak noktasını oluşturuyor. Yunanistan'daki Albaylar Cuntası'nı deviren Türkiye'nin geçici 1974 müdahalesi, 12 Eylül'le kalıcılaşmış, KKTC 1983'te kurulmuştu. Avrupa Parlamentosu'nun "Türk askeri adadan çekilsin" diyen raporuna AKP'nin tepkisi gösteriyor ki, darbenin bazı neticeleri kendilerine hiç de uzak değil. Kıbrıs deyince acaba neden akan sular duruyor?

Şerefe elhamdülillah

Memleket gündemini rutin olarak işgal eden meselelerden biri tarihe karışıyor. Bundan böyle devletin yüksek şahsiyetlerinin karşılaştığı resepsiyonlarda "kurumlararası çatışma" yaşanmayacak. Abdullah Gül mesela, artık kadehinin içine Allah rızasıyla şarabını doldurabilir. Zira, Hollanda'da bir Türk "girişimci" tarafından üretilen "helâl şarap" Türkiye pazarına açılıyor. Markası da şahane: Kevserhelalwine. Alkolsüz-müş ama, bildiğimiz alkollü şarabın tadını aynen alıyormuşsunuz. Zemzem suyuyla yapıları daha makbuldür herhalde. Allah kabul etsin.

HRANT DINK CADDESİ TEKLİFİ REDDEDİLDİ AKP Ergenekoncu çıktı

Hrant Dink suikasti davası, her açıdan bir turnusol kâğıdı. Hukukun hiçbir düzeyde işlemediği, yargının bin parçaya bölündüğü, nesnelliğin yerlerde süründüğü memleketimizde, herkesin ağzında bir "hukuka saygı" lafı var. Ama iş Dink davasına gelince, ortada saygı maygı kalmıyor. Tanıklarla sanıklar hâkimin önünde laklak yapıyor, gülüşülüp eğleniliyor, tehditler sallanıyor. Oğün Samast hapiste semirip evlenirken Erhan Tuncel gardiyanlık için resmî başvuru yapıyor ve mahkemeye gizli tanık getirilmesi bir skandal halini alıyor, bu arada kimliği de büyük ölçüde deşifre ediliyor. Taş atan Kürt çocuklarında, BDP belediyelerinde uçan kuştan nem kapan yargı, Dink davasında uykuyla çekiliyor.

Belki de iyi oluyor, akla karayı görmüş oluyoruz, yargının nasıl siyasetin aynası olduğunu fark ediyoruz. Ergenekon davasının çapı ve işleyişi bir türlü anlaşılacakken, ama kolu her yere uzanırken, Dink cinayetinin ucu Emniyet'e dokunduğu anda -Nedim Şener'in gösterdiği gibi- devasa bir duvar örülüyor.

Zamanımız acayip. Ergenekon deyince hop oturup hop kalkan AKP'lilerin Ergenekoncu kesildikleri durumlar da var. Geçtiğimiz günlerde İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nde CHP grubu, Şişli'deki -vaktiyle sırf Ermeni muhiti olduğu için konan- Ergenekon Caddesi'nin adının Hrant Dink Caddesi olarak değiştirilmesini önerdi. Tabanı külliyen ulusalcı ad-dedilen CHP'nin bütün üyelerinin oylarına karşın öneri, AKP'li üyelerin fire-

siz oylarıyla kafadan reddedildi. AKP Büyükşehir Meclis Grup Başkanı Mehmet Ergun, Taraf gazetesine, "caddelerde isim değişikliği 'gereksiz' olduğu için ret oyu kullandıklarını" söylemiş. Önerinin sahibi CHP'li Özgen Nama da şöyle konuşmuş: 'Kentimizin en önemli bulvarlarına ABD'nin 35. başkanı Kennedy'nin ismi bile verilmiş. Muhsin Yazıcıoğlu ismi, geçen ay birçok yere verildi.'

Adalet, hoşgörü, açılım, demokrasi, liberallik falan bir yere kadar. O yerde, genlere işlemiş bir zenofobi, adaleti kendi taleplerine indirgeme var. Ergenekon Davası'nın 12 Eylül'e ve öncesine uzanan bir rejim hesaplaşması olarak değil de, bir 28 Şubat hesaplaşması olarak kalması ihtimali o kadar uzak değil herhalde...

İsim değişikliği demişken, bunu "gerekli" bulanlar da var: Belediye başkanı Leyla Güven'in KCK operasyonu kapsamında tutuklandığı Urfa Viranşehir'de Evren Paşa mahallesinin adı Azadi (Özgürlük) mahallesi olarak değiştirildi (AKP'lilerin önerisi, Hz. Eyüp'ten bozma Eyyübiye imiş). İlçede daha önce Demirel mahallesinin adı da Şırnak mahallesi olarak değiştirilmiş.

Viranşehirli mahalleleri için Evren Paşa demiyorlardı herhalde. Aynı bizim bundan sonra Hrant Dink Caddesi için Ergenekon Caddesi demeyeceğimiz gibi. Barış İçin Sanat Girişimi sağolsun, caddenin adını 19 Ocak'ta fiilî olarak değiştirmişti zaten. En azından,

bundan sonraki 19 Ocak'larda da o levhanın üzerinde Hrant Dink yazacak.

İSKENDER PALA'NIN TSK ANILARI Aruz vezninde darbe

Birkaç ay evvel Zaman'daki köşesinde gazetelerin kültür-sanat sayfalarındaki solcu hegemonyasından yakından, bu sayfaları artık sağcı yazar ve sanatçıların doldurması gerektiğini (sanki iş yeteneğe, birikime bakmazmış gibi) söyleyen İskender Pala'dan tam isabet: Yüksek Askerî Şura kararlarının ve ordudan ihraçların ana gündem maddelerinden biri haline geldiği bugünlerde, taşı gediğine oturtmuş. Yeni kitabı "İki Darbe Arasında", hatırat niteliğindedir. Meğer Pala, doktorasının ardından, gayet bilinçli bir tercihle, 12 Eylül'ün hemen ertesinde, 1982'de TSK'ye başvurmuş ve 1996'ya kadar edebiyat öğretmeni olarak subay üniforması giymiş. Bir sohbette belediye başkanı Tayyip Erdoğan kendisinden "bizim İskender" diye bahsedince dönemin Kuzey Deniz Saha Komutanı İlhami Erdil kıllanmış ve ihraç düğmesine basılmış. O zamana kadar neler çekmemiş neler: Eşi başörtülü olduğu için servis mi yapmamışlar, namaz kıldığını görmesinler diye kırk takla mı atmamış...

Elhak, kitabın zamanlaması güzel, konu sıcak. Peki Pala'nın orduya girerkenki zamanlamasına ne demeli? Bu demokrat arkadaşta sormazlar mı, 12 Eylül'ün en şiddetli döneminde bu darbeci ordunun saflarında ne işin vardı diye?

Gözümüzün önüne bir başka Zaman yazarı, Fethullah'ın sağ kolu Hüseyin Gülerce geldi. Birkaç sene evvel, "Düşünce Günlüğü"nde gururla ve kikirdeyerek öyle bir itirafta bulunmuştu ki, program arkadaşları Ali Bulca ve Ahmet Taşşetiren bile donup kalmıştı. 12 Eylül'ün hemen sonrası; Gülerce, Yalova'da öğretmen. Öğrenciler için duvarlara astığı resimlerden bir meslektaşının solcu olduğunu anlamış, koşmuş kışlaya, binbaşının yanında almış soluğu, basmış ihbarı!

Siyasetteki ordu vesayetine bayrak açan, demokratikleşmenin öncülüğüne soyunan mevcut zihniyet böyle bir şey galiba. Komünizmle Mücadele Derneği'nden gelip darbeyi ayakta alkışlayan Gülen cemaatinin perspektifine kaldıysa işimiz, 12 Eylül ilelebet payidar kalabilir.

İki gelin, bir düğün

İzdivaç programına bir telefon: Kadın izleyici daha önce Hollanda'da evlenmiş, şimdi yine bir hemcinsini arıyormuş hayat arkadaşı olarak... Belki senaryo, belki olaylar böyle gelişti, Esra Erol'un gözleri faltaşı gibi açıldı, "güle güle, başka programa" dedi, "aslında yargılamak lâzım, Allah onları böyle yaratmış" gibi beylik lafları da sıraladı. Bir eşcinselin çekirdek aile hasreti ayrı tartışma, ama kim bilir, belki de bir tabili çıkardı hanımefendinin. Tavsiyemiz, gazeteler ve forumlardaki okuyucu yorumlarını okumanız. Bir homofobi çeşitliliği, bir demokratik kafa karışıklığı ki, az bulunur cinsten.

Bomba yok, ceza ısrarı var

Mısır Çarşısı'ndaki patlamanın bomba sonucu olmadığına dair onca bilirkişi raporuna, mahkeme kararlarına rağmen, Pınar Selek'in çilesi bitmiyor. Selek'in ömür boyu hapis cezasıyla yargılanması talebini içeren dosya, Yargıtay Ceza Kurulu tarafından yeniden İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderildi... Azadiya Welat gazetesinin eski yazarları müdürü Ozan Kılınc da, gazetede haziran ayında çıkan 12 haber nedeniyle 21 yıl 3 ay hapis cezasına çarptırıldı. Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın raporuna göre, Eylül-Aralık 2009 döneminde bir gazeteci (Balıkesir Güney Marmara'da Yaşam gazetesinin yayın yönetmeni Cihan Hayırsöven) öldürüldü, cezaevlerinde toplam 44 gazeteci bulunuyordu.

Bengladeş'teki Belçika

Kadro ilginç hakikaten: Murat Yetkin, Fehmi Kuru, Emre Aköz, Aslı Aydıntaşbaş, Nuri Elibol, Muharrem Sarıkaya, Hasan Karakaya, Bejan Matur, Hadi Uluengin... Cumhurbaşkanlığı süresi sebebiyle tartışmalı günler vaat eden Abdullah Gül'ün Hindistan yolculuğunun basın ayağı. Ankara temsilcisi de var, edebiyatçı da, Hürriyet de, Vakit de. Bir de ortak "vizyon"ları var. Vakit'ten Karakaya'ya göre, Hindistan'ın nüfusu ve pazarın büyüklüğü... Bengladeş'in başkenti Dakka'ya da giden ekip, burada Fethullah'ın Ümit Koleji'ni de ziyaret etmiş. Zamanında "Türkiye'nin yarısı Belçika, yarısı Bengladeş" diyen Demirel'in açtığı okul, Dakka'daki en "Belçikalı" binaymış, anlatılanlara göre. Allah artırsın.

Tekel binasının akıbeti

Necati Doğru güzel gazetecilik yapmış, özelleştirmenin mantığını da göstermiş. Tekel'in Unkapanı'nda devasa bir binası var, İstanbul'un en değerli varlıklarından biri. Doğru'nun iddiasına göre, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, binayı Millî Emlâk'a, yani Maliye'ye devretmiş. Ne hakla? Yasa gereği. Özelleştirme Yüksek Kurulu öyle karar vermiş. Kimlerden oluşuyor bu kurul? Tayyip Erdoğan, Mehmet Şimşek, Ali Babacan, Binali Yıldırım ve Cevdet Yılmaz'dan. Peki ihalesiz bildirimiz kime verilmiş bina? Medipol hastane grubuna. Grubun sahibinin önemli figürlerinden olduğu İsmailağa cemaatinin liderinin, Erdoğan'ın annesinin filan yattığı hastane. Buyrun size özelleştirme, devlet-sermaye el ele...

YABAN, YALAN VE "NUMUT İLKESİ"

İnanmazsan yabansın

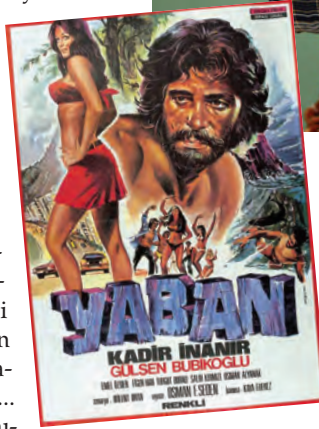
Sürekli bağırıp çağıran bir kötü parodi gibiydi. Sonra Doğan'ın P.O.'sunda aslıyla karşılaştı, yelkenleri suya indirdi. Acaba metin yazarlarına kalmasa, Yaban aslında ne yapmak isterdi?

Bir Yaban'dır, gidiyor. Hayır, Yakup Kadri'ninki değil. Gerçi bu roman adaptasyonu furçasında onun da bir "müşteri"si olabilir. "Genç subaylar" mesela. Öyle ya, I. Dünya Savaşı'nda kolunu kaybeden, mütareke İstanbul'unda yaşamayı hazmedemeyen, emireninin köyüne, "saf ve temiz Anadolu"ya göçen Ahmet Celâl'in hikâyesi, karizması iyice çizilmiş bir kurumun delifışekleri için gaz işlevi görebilir. Ahmet Cemal orada köylünün de gerçek yüzünü -Yakup Kadri ve "kurucu meclis" açısından- görecektir: Dekadans, işbirliği, sömürü, yağma, yobazlık, delilik halinde bir gürültür Anadolu, metropol İstanbul'u gibi... Herhalde, kendisinden sonra gelen ve kendisi gibi "yaban" addedilen "Kemalciler" in becerebileceğini umduğu bir dönüşümü özlüyor İstanbul'dan hepten vazgeçen Ahmet Cemal ve o hasrete, o çalışmaya doğru yalnız başına ilerler...

Bugünkü Yaban, Yakup Kadri'ninki değil, Kadir İnanır'ınki. 1973 Türkiye'sinin Yaban'ı: Ekim ayı genel seçimlerinden Ecevit'in CHP'si yüzde 33'le -çokpartili hayatında ilk defa- birinci parti çıkmış, ekonomi henüz bozulmamış, 12 Mart'ın etkileri azalmaya başlıyor, bir sene sonra af ilan edilecek. '68'le '78 arasında, silahtan nispeten azade, şenlikli bir umut dönemi. Selda şöhrete kavuşmuş, Cem Karaca Moğollar'a yol alıyor, sinema artık iyiden iyiye renkli, birinci Boğaz köprüsü açılıyor, kentsel dönüşümün kurdelaşı kesilirken İsmail Dümbüllü ölüyor. Ece Ayhan'ın "Devlet ve Tabiat"ı, Oğuz Atay'ın "Tehlikeli Oyunlar"ı ya-

yınlanmış, Attilâ İlhan Ankara'ya, Bilgi Yayınevi'ne geçmiş. Erbakan MSP'yi kuruyor, Fahri Korutürk cumhurbaşkanı. Yunanistan'da cunta darbe yapıyor, "Karaoğlan"ın Kıbrıs çıkarması bunun yıkılmasına da yarayacak. Ecevit'li CHP'nin hükümeti kuruşundan birkaç ay sonra da İsmet İnönü hayata gözlerini kapayacak. 1973'ün Türkiye'si. Umutların, ak güvercinlerin, "yarınlar bizim" in memleketi. Kadir İnanır'ın "Yaban"ının çekildiği memleket. Yönetmen Osman Seden, esas kadın Gülşen Bubikoğlu... Şımarık burjuva kadına karşı Anadolu yabanı; ister deyin işçi, ister anarşist... Ve Yeşilçam trüklerince tabii, karıştıran birliği: Sev kardeşim, hayat bayram olsa...

Bugünkü Yaban, o günkü Yaban'ın farsı, abartısı, komiği. Sinek uçsa "uleyn"i kükrüyor, "yalan söylüyorsun" diye titriyor, "nayır"ı koyverip tokadı basıyor. Ama (senaryolarda ürkekçe ve parodi halinde olsa da var) hırsıza, katile, kaçakçıya, sömürene, zamane tabiriyle "kul hakkı yiyene" de postayı koyuyor, hesap soruyor. Biraz da, isyana hep tercüman olmuş ve hızla bir devrimciye dönüşen avantür Yılmaz Güney: Kumar masalarının, silahlı atışmaların bitirimi, ama halkının yanında bir çirkin kral. O çirkin unvanının herhalde o gün bir karşılığı vardı, bugün de var...

Yaban'ın parçası olduğu "Haneller" ilginç dizi. Gülüşahenk bir ortaokul müsameresi perdesinin altında, bir toplumsal okuyuş ve serzeniş, minimal ve inandırıcı bir parodi oyunculuğu sürdürüyorlar. Vaktiyle Levent Kırca ekolünün yaptığı gibi göze sokmuyorlar. Yaban'ın asabiyeti, belki dizinin diğer parodilerindeki neşeli çaresizliğe de tercüman oluyor...

Neyse, bugünkü Türkiye'nin ortaklık duygusu kurabildiği yegâne momentlerden 1973'ün Türkiye'si böyle: Neşe de var, serzeniş de. Ama en başta, umut var, "yarınlar bizim" dedirtecek bir çaba var. Belki de o günkü Yaban'ın bugünkü farsı, benzer duyguların ihtiyacını gösteriyor bize...

Ama o P.O. reklamındaki Kadir İnanır, '80'lerle birlikte dönüştüğü meşin ceketli, kırmızı atkılı, kaşları çatık mafyöz müteahhit değil gösterdiği. Gözleri gülen eski Kadir olabilir elbette, ya da reklamda, "inanacaksın" diye karşısı-

na durduğu kendi taklidi bile, belki daha uygun artık bu role. Bu genç ve karikatür Yaban, özlemle, aşkla, '73'ün Kadir'ini arar gibi reklamda. Ama reklam bu ya, hep yaptığı gibi tokadı basacağına, mafyöz abisine inanıyor, saygıda kusur etmiyor. Diyor ki, arabama koyacağım yüz litre benzinde dört litre kâr var. Biraz daha sürersem kotayı doldururum, benzinliğe girerim, bedavayı alırım. Büyük abi öyle diyorsa öyledir.

Bugünkü Türkiye'de de, iktidar ve iktidar adayları, "inanacaksın" diye bağırıyor, yeni zaman Kadir'i tonundan konuşuyor. Ve bu dilden sıkılmayan, bunalmayan kalmıyor. Bazılarımız Yakup Kadri'nin, 1923'ün Yaban'ını arıyor olabilir, ama geniş Türkiye galiba bugünkü Yaban'da sisler arasında 1973'ün Kadir İnanır'ına bakıyor, "inanacaksın" diyene "yalannn söylüyorsunuz"u yapıştıracak birini, bir hareketi bekliyor. CHP'den Karaoğlan mı çıkar, "çatı partisi" filan mı derman olur, şimdiden bilinmez ama, eveleyip gevelemeden yalana yalan diyeceklerin hasretiyle kavruluyor Türkiye.

Merve Erol

Akıl ki en incesi duyuların

Mehmet Altan, CNN Türk'te, "Medya Mahallesi" programında, nereden çıkarsa 1 Mayıs'ın dünyada folklorik bir gösteriye dönüştüğünü, muhafazakâr hükümetler yüzünden Türkiye'de mesele haline geldiğini söyledikten sonra, mealen şöyle konuştu: "Tekel işçilerine karşı konuşmak vicdanen mümkün değil. Ama ekonomik akıl diye de bir şey var. Bu insanlar 40 yaşına gelmişler, devlet onları kapıya koyarsa iş bulamamaktan, aç kalmaktan, emekli olamamaktan endişe ediyorlar. Demek ki bu devlet onları eğitememiş, hayata atılmaktan korkuyorlar..."

Yani, vasıflı işçi değil. Bunu, SEKA'dan Tüpraş'a, özelleştirilmiş fabrikalarla ve bunların bağlantılarıyla beraber bütün vasıflı işçilerin eğitiminden, birikiminden azamî faydalanan yerli-yabancı sermayenin at koştuğu Türkiye'de, bütün bu yılları yaşayan Mehmet Altan, bir iktisat hocası, boş bir depoda oturmak istemediklerini, çalışmaya hazır olduklarını söyleyen Tekel işçileri için söylüyor.

"Bu korkuyu üniversite öğrencilerinde de görüyorum" diyor Mehmet Altan. "Başka sektörlerde de durum iyi değil, mesela orman işçilerinin hali çok vahim." Bir laf karışıklığı oluyor ve gevrek bir kahkaha patlatıyor, reklam giriyor...

Mehmet Altan'ın kardeşi de "ekonomik akıl"dan dem vuruyor. Şöyle soruyor Taraf gazetesinde Ahmet Altan: "Özel sektörde çalışanlar rekabetin kızgın olduğu bir alanda ve her türlü riski göze alarak çalışırken, 'devlet çalışanlarının' rekabetten ve riskten uzak bir çalışma hayatı sürdürmeleri eşitliğe ne kadar uygun?"

Doğru söylüyor, eşitliğe uygun filan değil. Devam ediyor: "Devlette çalışanları bu acıdan kurtarıp özel sektörde çalışanları bu acıyla karşı karşıya bırakmak ciddi bir ayrımcılık olmuyor mu?"

Haklı, öyle oluyor. Mehmet Altan o işçileri "vasıfsız", "tembel" adanmakta yanıyordu, Ahmet Altan'sa doğru soruları sorup okumayı tersten yapıyor. Tekel işçilerinin mücadelesi, 4 C'ye, yani esnek ve güvencesiz bir çalışmaya, özel sektör koşullarına geçmemek için. Kendi kazanımlarını korumak, başka işçileri, özel sektördeki de o kazanımlara çekmek için.

Ahmet Altan, "ekonomik aklın" yanında bir de "duygusal kısım"dan bahsediyor yazısında: "Bu insanlar 800 lira ile nasıl yaşayacaklar, nasıl ev kiralarnı ödeyecekler, çocuklarını nasıl okutacaklar, ne giyecekler ne yiyecekler?"

Bu noktada "akıl"la "duygu" çatışmış. "Üretimde robotların ve makinelerin işçilerin yerini aldığı bir geçiş sürecinde" bunlar olurmuş. İnsan "akıl ve duygudan yana bir tavır benimseyebilir", ama iki durumda da yaklaşımın bir yanı hep eksik kalmış.

Bu da doğru. Ama ikisinden birini seçmek şart değil. Can Yücel'in şu dizesi kadar güzeli var mı: "Akıl ki en incesi duyuların..."

Ya da, aklın yolu bir. Aklın yolu, duygu. "Sobası yanmayan soğuk evleri, akşam yemek bekleyen çocukları" düşünmeyelim. Onların işini, tamam, robotlar yapsın. Ama robotların sahibi kim olacak, robotların niye bir sahibi olacak, onu bir düşünelim. Ve Tekel işçileri 4 C'ye ayak uyduracağına, 4 C'liler, "merdivenaltı", "esnek" çalışanlar Tekel işçilerinin kazanılmış haklarına niye kavuşmasın, biraz da böyle kafa yoralım...

Allahtan, böyle düşünenler de var. Ta Amerika'dan Tekel işçilerine destek mesajı gönderen Noam Chomsky mesela: "Dünyanın birçok yerinde çalışan insanların haklarına yapılan sert müdahalelerin yaşandığı bu zamanda Tekel işçileri ve ailelerinin temel hakları için verdikleri bu mücadele ve cesareti görmek heyecan verici. Umarım mücadeleniz başarıya ulaşır ve dünyanın diğer yerlerinde bu durumla karşı karşıya kalan işçiler için örnek olur."

Biz de öyle umuyoruz, mücadelelerinin başarıya ulaşmasını, hem Türkiye'de özel sektörde çalışan işçilere, hem dünyanın başka yerlerindeki işçilere örnek olmalarını istiyoruz. Ve Noam Chomsky'ye şapka çıkarıyoruz. Onun gibi, aklın ve duygunun çatışmadığı, birbirini tamamladığı bir dünyayı özlüyoruz. Ahmet Altan'ın yine bir doğrusu var, yeni solun tam da bu bütünlüğün peşini kovalaması gerekiyor. Bunun da yolu herhalde, bir dinî şart, bir tarihsel gereklilik gibi dayatılan ve vazeden o "ekonomik aklın" amentülerini sorgulamaktan geçiyor.

Noam Chomsky

Roberto Bolaño Katil Orosupular

Edebiyat | Öyküler, Çeviri: Peral Bayaz, 200 s.

"Kadınlar katil orospulardır, Max, hasta bir ağaçtan ufku seyreden soğuktan donmuş maymunlardır, karanlıkta ağlayarak, hiçbir zaman söyleyemeyecekleri sözlerin peşinde, seni arayan prenseslerdir. Yaşamımızı yanlışlıklarla planlıyor ve yaşıyoruz," diyor kitaba adını veren öykünün kahramanı (Katil mi? Orospu mu? Yoksa iki birden mi?).

İspanyol dilinin vazgeçilmez seslerinden biri olarak kutsanmış bir yazardan göz kamaştırıcı on üç öykü.

Lukas Bärfuss Yüz Gün

Edebiyat | Roman, Çeviri: Zehra Aksu Yılmaz, 128 s.

İsviçreli yazar Lukas Bärfuss, 1994'te Ruanda'da sekiz yüz bin kişinin ölümüne yol açan ve Batılı ülkelerin seyirci kaldığı katliamı anlatıyor. İsviçre Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı mensubu David katliam başladığında, gerilimli bir ilişki sürdürdüğü Hutu sevgilisi Agathe'a ulaşma umuduyla ülkedeki son yabancıların tahliye edildiği uçağa binmeyi reddeder. Ve yüz gün boyunca, yaşanan vahşetin hem tanığı hem de bilfiil suç ortağı olur.

Evet, çok sert —ama iyi yazılmış, bir solukta okunan bir roman.

Engin Geçtan Zamane

Metis Psikoloji, Psikiyatri, 104 s.

Engin Geçtan *Zamane*'de geniş bir zaman aralığında, Türkiye'de yaşanan süreçlere uzmanlık alanı olan psikiyatri perspektifinden bakıyor, toplumun ve bireylerin değişmesine dair değerlendirmelerde ve yorumlarda bulunuyor.

Otorite, öfke, sıkışmış kızgınlıklar, persona ve gölge, özerklik, kimlik sorunları, çocuk yalnızlığı gibi konularda söz alırken, klinik deneyimlerinden gözlemler de aktaran Geçtan'dan zamane hallerine yılların birikiminden bir bakış...

Benjamin Arditi Liberalizmin Kıyılarındaki Siyaset

FARKLILIK, POPÜLİZM, DEVRİM, AJİTASYON

Siyaset Teorisi, Çeviri: Emine Ayhan, 208 s.

Liberalizmin perspektifi dışında bir demokrasi mümkün mü? Meksikalı siyasetbilimci Benjamin Arditi, günümüzün önde gelen düşünürleriyle yaratıcı bir biçimde hesaplaşmaya girerek "liberal demokrat mutabakat"ı sorguluyor. Farklılık, popülizm, devrim ve ajitasyon kavramları çevresinde girilen bu sorgulama sonucunda "başka tür bir demokratik siyaset" için stratejiler öneriyor.

Demokrasinin, liberal demokrat siyaset anlayışı dışında nasıl tasavvur edilebileceğini merak edenler için.

metis

Genel Dağıtım

Çadırkent direniyor...

Erdoğan'ın, 11 Şubat'ta Türk-İş başkanı Mustafa Kumlu'yla yaptığı görüşmede 4 C dayatmasını sürdürmesi üzerine gözler 20-22 Şubat'a çevrildi. Zira, Kumlu'nun ifadesiyle "eylemi tabana yaymak için konfederasyonlara bağlı sendikaların temsilcilerinin 20 Şubat'ta Ankara'da olmalarına ve Tekel işçileriyle sabahlamalarına" karar verildi. 22 Şubat'ta ise beş konfederasyon DİSK genel merkezinde direnişin kaderini belirleyecek bir toplantı yapacak. O toplantıdan çıkacak kararı merakla beklerken Sakarya Caddesi'ne uzanıp direnişin nabzına bakalım...

Tekel direnişinde sinirler geriliyor. Hükümetin direnişi kırmak için her yola başvurması bir yana, kara kışa ve aile özlemine daha fazla katlanamayıp evlerine dönenler moral bozukluğu yaratıyor. İstanbullu işçi Şuayip Geçir, gidenlerin yerine başkalarının geldiğini, o nedenle sayıda bir azalma olmadığını özellikle vurguluyor, ama belirsizlik sürdükçe kopmaların artmasından da korkuyor: "Direnişin başından beri buradayım. Birkaç gün eve gidip dinlendim, geri döndüm. Ama direnişe hiç katılmayan arkadaşlarımız var. Eskiden arayıp küfrediyordum. Şimdi daha sakin konuşuyorum. Bazı arkadaşlar kalkıp geliyor. 15 Şubat'ta Türk-İş'ten Başbakanlığa kadar yürüyeceğiz. O yürüyüşe olan katılım bize ya moral olacak ya da hayal kırıklığı. Ama her durumda direniş sürecektir."

Adıyamanlı Fadil Elçi memleketine dönenlerden. Gereşesini telefonda şöyle anlatıyor: "Müdür biz sekiz arkadaş boşalan işletmedeki makinelerin nöbetine verdi. Kabul etmesem, işten çıkarıldım. Görevim bitince Ankara'ya geleceğim. Döndüğüm için arkadaşlarım kızgın değil. Hem onlara hem de sendikaya durumumu anlattım. 'Dönüşümü umudumun azalmasına yormayın, sonuna kadar direneceğim' dedim. Adıyaman'a döndüğümünden beri, buradaki arkadaşlara bu direniş süremli diyorum. Bu kadar emek verdik, inşallah bir sonuç çıkar."

Adıyaman'ın Alevî-Sünnî çadırı

Adıyamanlı Leyla Yiğit çadırlar arasında dolaşırken soğuktan titreyerek anlatıyor: "Tekel özelleştirildiğinde biz kadınlar altı ay işsiz kaldık. Sonra yaprak-tütün işletmesine geçtik, o süreçte hiçbir erkek işçi bize destek vermedi. Şimdi onlar da anladı, kadınlar olmadan hiçbir hak elde edemeyeceklerini..."

Direnişe katıldığından bu yana Adıyaman'a iki defa sağlık raporu almak için gidip gelmiş. İlk başlarda Ankara'ya gelmemeye kararlıymış. Çünkü bazı AKP'li işçilerin direnişe katılmadığını görünce "biz direnip bunlar yiyecekse, lanet olsun" demiş. Kadın arkadaşları, direnişin ilk gününden itibaren sürekli aramış Leyla'yı, "buraya gelersen bir daha dönmek istemezsin, direniş yapmak çok güzel" diyerek ikna etmişler. O da geldikten sonra bir daha dönmek istememiş: "İsterim ki, iki yıl daha sürsün eylemimiz. Böyle bir sıcak ortamı hayatımda görmüş değildim. Demin konuştuğum adamla on yıldır aynı fabrikada çalış-

yorduk, ama ilk defa oturup konuşabildik. Fabrikada birbirimizden haberimiz yoktu yani. Bir de Adıyaman'da kadın-erkek pek bir araya gelemeyiz ya..."

Direnişin başından beri ayaklarımız bizi Adıyaman çadırına götürüyordu. Yeni insanlarla tanışmaya en hevesli olan Adıyamanlılardı. Adıyaman çadırının iki bölümden oluştuğunu çok sonra farkettilik. Meğer ana çadırdan işlemeli bir battaniyeyle ayrılan bölmede Alevî işçiler oturuyormuş. "Alevî bölümünde" sol, sendika, feminizm üzerine hararetli tartışmalar yürütülürken, battaniyenin di-

işçiler, aralarında, "demin Tokat'taydım, İstanbul'a gidip battaniye aldım, Batman'a dönüyorum" diye konuşuyor. "İzmir'de sigara içmek yasak. Birazcık is kokusundan kurtulmak için gidilebilecek tek yer İzmir çadırı. Ertesi gün aynı kıyafetleri giymek zorunda olan memur ziyaretçiler İzmir çadırına uğramayı tercih ediyor. Aslında, direniş alanına ziyaret akını pekâlâ çok daha artabilecekken, insanlar odun ve kömür isinden dolayı alana girmekten çekiniyor. Oysa sendika çok küçük bir bütçeyle ısıtma sorununu halledip hem işçileri hem de ziyaretçileri bu büyük dertten kurtarabilir. Aynı şekilde, doğru-dürüst çadırlar kurarak işçileri yağmurdan, kardan ayazdan korumak mümkün. Söylentilere göre, Çankaya Belediyesi direniş alanını "fuvar alanı" ilân edip polisin bölgeye müdahalesini engelleyecekmiş, ama henüz bir karar alınmış değil. Sakarya esnafının işçilere verdiği desteği tersine çevirmek için polisin tek tek işyerlerini dolaşıp "Tekel işçilerinin hepsi döndü, kalanlar hep PKK'lı" dediği öne sürülüyor. Ancak tıradık esnaf, kendilerine böyle bir polis "ziyareti" olmadığını, olsa bile sonuna

Fotoğraf: Saner Şen / NarPhotos

TTB'nin önerisiyle açlık grevine son veren 150 işçiden 134'ünün tekrar açlık grevine başlayıp başlamayacağı tartışılıyor. TTB'nin önerisine rağmen ölüm orucunu sürdüren 16 işçinin sağlık durumu ise gündün güne kötüleşiyor.

ğer tarafında geçim sıkıntısı, çoluk-çocuğun hali konuşuluyor. Arada bir battaniyeyi kaldırarak "arkadaşlar, yeter bu kadar derin konuşmalar, kestaneler hazır, hadi gelin" diyenler de oluyor, o tarafta söylenen türkülere eşlik edenler de. Adıyaman'da yıllarca beraber çalışan işçilerin nihayet burada "tanış" olduklarını görüyoruz. İşçiler de bunun farkında.

Bizi İskenderun, Tokat, Malatya, Diyarbakır ve Batman çadırlarında dolaştırdıktan sonra, "İzmir'e" götürüyor Leyla. Çadır-şehir özdeşliği kurmaya alışan

kadar işçilerin yanında yer alacaklarını söylüyor. Sakarya Caddesi esnafı işçilerin direnişini desteklediğini ilân eden afişler bile asmış sokağa.

Direnişin etkisi yavaş yavaş Ankara dışına da taşıyor. Zaten direnişin Tekel işçilerinin hak talebinden ibaret olmadığı, ortaya çıkan işçi eylemleriyle daha iyi anlaşılmasına başlandı. Marmaray projesinde kölelik koşullarında çalışan işçilerin isyan bayrağı açması, bir platform etrafında örgütlenen ataması yapılmayan öğretmenlerin Ankara eylemi bu alanda göze çarpan hareketlenmelerin akla gelen ilk örnekleri. Devlet bakanı Hayati Yazıcı'nın Tekel direnişi için "bu işe şeytan karıştı" sözü de, direnişin hükümet açısından hangi noktaya geldiğini ortaya koyuyor. Ayrıca, hükümetin bu ay başın-

da Tekel işçilerinin hesabına yatırdığı tazminatlar üzerinden yürüttüğü manipülasyon politikasının altını çizmekte fayda var. Çünkü 4 C dayatmasından vazgeçmeye niyetli görünmeyen hükümet, direnişin toplum nezdindeki geniş meşruiyetini ortadan kaldırmak için belli ki önümüzdeki günlerde de benzer yollara başvuracak. Bunun bir adımı banka hesaplarına yatırılan tazminatların çekilmiş gibi gösterilmesi, bir diğeri de bakan Yazıcı'nın, Tekel direnişini PKK'nin desteklediği yönündeki çarpıtmasıydı. Ancak, direnişin meşruiyeti toplumun çeşitli katmanlarında yaygınlaştıkça, hükümet kanadından gelen bu tür ithamlar ters tepiyor olmalı ki, Yazıcı işçilerden özür dilemek zorunda kaldı.

Tayyip Erdoğan "bu sevdadan vazgeçin" çağrılarını yaparken, şubat sonunda polisin müdahale edeceğinin sinyalini verdi. Halihazırda Kızılay Bulvarı ve Mithatpaşa Caddesi arasında polis ekipleri tarafından kuşatılan işçiler her an bir müdahale olmasından korktukları için sabaha kadar çadırların başında nöbet tutuyor. Direnişin 51. gününde sabahladığımız alanda, geceyarısı tek bir getirecek koşan provokatörlerin son günlerde arttığını söylüyor işçiler. Bir işçi, "Yazıcı'nın açıklamasından sonra provokatörler gelip çadırlarımıza PKK bayrağı asarsa, bunu kimden bilelim" diye soruyor.

"Çadırkent"te dönüşümlü uyuyan işçiler, gece boyunca sohbetlerini, şenliklerini sürdürüyor. İstanbul cadarında yürütülen hararetili tartışma, direnişe katılmayan işçilerin Ankara'ya nasıl getirileceği üzerine. Toplantı basına kapalı olduğu için içeri alınmıyoruz. Bu tartışmaların hemen her akşam yürütüldüğünü direnişe destek vermeye gelen öğrencilerden öğreniyoruz. Öğrenciler, ilk günlerde işçileri "bilinçlendirmeye" çalışan sol grupların artık bu tavrı bir kenara bırakıp sadece işçilerin yiyecek ve yakacak ihtiyaçlarını karşılamaya odaklandığını söylüyor. Bir öğrenci, "işçiler kendi kollarında bizden daha bilinçli. Direnişi sürdüreceklerse, buna kendileri karar verir. Kimse onları yönlendiremez. Biz gidip 'şöyle yapın, böyle edin' deyince ortam geriliyordu. Şimdi işler kendi seyrinde ilerliyor. Böylece iki taraf da birbirinden yeni şeyler öğreniyor" diyor.

Sabaha doğru, Sakarya esnafının sokağa astığı destek pankartını görüntülerken kolumuzdan tutan iri kıyım Manisalı işçi "hangi basından" olduğumuzu soruyor. Öfkesini dindirmek kolay olmuyor. Sonradan anlattığına göre, AKP yanlısı bazı kanallar, soğuktan korunmak için konyak içen iki işçiye çekip "eğlenmeye gelmişler" yollu haberler yapmış. Samsunlu bir işçi araya girip Manisalıyı yatıştırıyor. Sonra ikisi birlikte sokağı temizlemeye gelen çöpçülerle ısınmak için halay çekip slogan atıyor. Batmanlı bir işçi cep telefonuna kaydettiği hasta çocuğunun fotoğrafını gösteriyor doktor arkadaşımıza: "Havale geçirmiş, yüzü hep sarıymış, kötü bir şey olur mu?" Halay bırakılıyor. Manisalı, "hep beraber dua edersek, çocuğun bomba gibi çıkar hastalıktan" di-

yor. Samsunlu Manisalıya çatıyor: "Beraber dua etsek, kinetik enerjimizle direnişi de kazanırız, değil mi?"

Tazminat katakullisi

4 Şubat'ta Tekel işçilerine tazminatlarının ödendiğini açıklayan Erdoğan, 5 bin işçinin bankadaki paralarını çekmeye başladığını iddia etmişti. Erdoğan'ın işçilerin ihbar ve kıdem tazminatlarını bankadan çektiği iddiasının doğru olmadığı kısa sürede anlaşıldı. Zira aynı gün, işçiler Vakıfbank'taki vadesiz hesaplarına yatan tazminatların rızaları dışında vadeli bir hesaba aktarıldığını gördüler. Bankanın şube yöneticileri bu işlemin genel merkez tarafından yürütüldüğünü ifade ederken, Vakıfbank genel müdürlüğü bir açıklama yaptı: "Bankamızın bir reysel ürün ve hizmetlerinde müşteri memnuniyetinin artırılması amacıyla varlıklarının otomatik olarak yatırım hesaplarında değerlendirilmesi uygulama-

"Biz zaten kazanmışız. Yalnız olmadığımızı, bir araya gelince bir şeyler değiştirebileceğimizi gördüm. Bu direnişten önce bir erkek işçiyle oturup uzun uzun konuşacağımı hayal bile edemezdim. Direniş bizim için okul gibi oldu."

sı mevcuttur..." Bankanın açıklaması doğru olsa dahi, Erdoğan'ın iddiası gerçeği yansıtmıyor: Çünkü Erdoğan işçilerin hesaplarındaki parayı çektiğini iddia ediyordu. Vakıfbank'ın açıklamasındaysa sadece "otomatik" hesap hareketliliğine dikkat çekiliyor. Oysa, işçiler paralarını çekmemiş, işlerine son verildiğini kabul etmemişti.

4 Şubat'ta yapılan bir günlük iş bırakma eyleminin İzmir haricinde "hayatı akatmamasından" memnuniyet duyan Erdoğan, 10 Şubat'ta iki Tekel işçisiyle görüştü. Bir grup Tekel işçisinin Emine Erdoğan'la görüşmeye giderken karşılarında Tayyip Erdoğan'ı bulmaları ve çıkışta kameralara "olumlu bir görüşme gerçekleştirdik" demeleri kafaları karıştırmamasın. İzmir yaprak-tütün işletmesinden Arife Güneş ve Müzeyyen Ermin'in Erdoğan'la yaptıkları görüşmenin perde arkasını, grupta yer alan, ancak görüşmeye alınmayan Emine Erbaştan dinliyoruz: "Aramızdan iki arkadaşı görüşmeye aldılar. Arife ve Müzeyyen dışarı çıktıklarında, kameralara 'çok olumlu bir görüşme oldu' dediler. Arabaya binince

Fotoğraflar: Tolga Sezgin / NarPhotos

sordum arkadaşlara; kamera önünde olumlu konuşmaları yönünde baskı yapılmış. Görüşmede 4 C dışında bir seçenek sunulmadığını biliyorum. Arkadaşlarımızın kameralara olumlu konuşup sonra işin aslını bize anlatmaları, işçilerin moralini bozdu. Karşılarında Erdoğan'ı buldukları için heyecanlandılar da bu böyle konuşular, bilemiyorum."

Leyla Yiğit ise ne hükümetle yapılan pazarlıkları ne de direnişin sonunu merak ediyor. Üç günlük açlık grevinden yeni çıkan Adıyamanlı Kerem Kılıç'ın "eğer Ankara halkının desteği böyle devam ederse" diye başladığı cümlesini kesiyor: "Kerem, biz zaten kazanmışız. Bütün bu yaptıklarımızı gördükten sonra, yenilek bile umutsuzluğa düşmem. İşsiz kalabilirim, aç kalabilirim, ama yalnız olmadığımı, bir araya gelince bir şeyler değiştirebileceğimizi gördüm. Bu direnişten önce bir erkek işçiyle oturup uzun uzun konuşacağımı hayal bile edemezdim. Bu kadar çok arkadaşım olamazdı. Ama oldu. Direniş bizim için okul gibi oldu."

Bu arada, Türk Tabipler Birliği'nin önerisiyle açlık grevine son veren 150 işçiden 134'ünün tekrar açlık grevine başlayıp başlamayaacağı tartışılıyor. TTB'nin önerisine rağmen ölüm orucunu sürdüren 16 işçinin sağlık durumu ise günden güne kötüleşiyor. Geçen sayıda uzun uzadıya söyleştığımız işçi Hür Keskin şu yorumu yapıyor: "16 arkadaş ölüm orucuna aslında fikren karşı. Ama sendika aktif bir eylem programı hazırlamayınca, onlar da tek yol olarak ölüm orucunu görüyor. Duygusal bir tepki."

İşçiler 22 Şubat'ta konfederasyonların alacağı karara bağlı olarak tekrar toplu açlık grevine başlayıp başlamayacaklarına karar vereceklerini söylüyorlar. Şuayip Geçir'in deyişiyle, "çadırkentte kimse yarına dair bir öngöründe bulunmuyor, ama direniş devam ediyor."

İrfan Aktan

BU KAMPANYADA HAYAT VAR

Ne olursan ol, sendikalı ol!

"Doğulu ol, batılı ol... Anadolu'dan ol, Trakya'dan ol... Solda ol, sağda ol... Evli, bekâr, genç, yaşlı ol... Kadın ol, erkek ol... Ne olursan ol, sendikalı ol!" Petrol-İş hayatı bir kampanya başlattı. Hayatı lafın gelişi değil: Emegiyle geçinenler için sendikasız hayat yaşanır bir hayat değil. Kocaeli Üniversitesi öğretim üyesi ve "Sendikalı ol" kampanyasının oluşturucularından Hakan Koçak'tan Tekel direnişinin seyrini, sendikal mücadelenin profilini ve Petrol-İş'in kampanyasını dinliyoruz...

Tekel direnişini genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?

Hakan Koçak: Direnişin kendisi çok umut verici. Biraz doğaçlama giden bir eylem; toplumsal destek ve medyanın ilgisi olmasaydı, bu kadar sürmeyebilirdi. Görebildiğim kadarıyla, hükümet pek taktik ve stratejik düşünerek götürmüyordu işi; "hemen biter" diye düşünüyordu. Eylemin zirveye ulaştığı anda, biraz soğutacak bir hamle yaptı: Başbakan randevu verdi ve Maliye bakanına bir öneri hazırlattı. Görüşmenin ardından da hükümet birkaç koldan taktik adımlar atmaya başladı. Bunlardan biri, klasik oyalama taktiği. Sonra, bakan işçilerin pek çoğunun tazminatlarını aldığı, hükümetin önerisini kabul ettiğini söyledi. Direnişin hassas karnı da burada. Eylem sürüyor elbette ama, bu 10-12 bin işçinin her biri idealist kahramanlar değil doğal olarak, zihinlerinin bir yanında "açıkta kalmayalım" endişesi olduğunu da tahmin ediyorum. Bu noktada, örneğin sendikaya bir nedenle tepkili olan veya her şeye rağmen AKP'yle aidiyet ilişkisi daha güçlü olan en zayıf halkaların çözülmesi, parasını çekmek zorunda kalması mümkün. Bu da doğal. Bugün memleketteki çoğu emekçi gibi, onlar da borçlu harçlı insanlar. Mehmet Şimşek, özellikle Adıyaman gibi yeni istihdam alanlarının olmadığı yerlerden gelen işçilere "aman başvurun, ortada kalırsınız" dedi. Bunların tamamen etkisiz olduğunu düşünmüyorum. İlk başta ince taktik olmayan, kaba adımlar attı başbakan. Geleneksel sağ partilerin hep yaptığı gibi, "bunların

içinde bölücüler, teröristler var" dedi. Bunlar kolaylıkla savuşturuldu. Ama meselenin yumuşak karnı dediğim noktada, yani işin ailelere, çocuklara dokunan kısmında, iş zorlaşıyor. Evlerde, kendi aralarında mutlaka bu hesapları yapıyorlar birçok Tekel direnişçisi. Hükümet "son sözüm" dedi. Şu anda eylemin net bir sonu görünmüyor.

4 Şubat'taki genel grevi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Emek hareketi bir anlamda en kuvvetli silahı devreye soktu. Ve o silah, açıkça söylemek gerekirse, çok da başarılı kullanılmadı. O andan itibaren de bence taktik üstünlük hükümete geçti.

Taktik üstünlüğün emekçilere geçmesi için hamle ne olmalıydı?

"Şu yapılmalıydı" diyerek ukalalık yapmak istemem. Ama o eylem özelinde söylersek, kesinlikle "genel grev" olmalıydı adı. Bir genel grev hazırlığı yoktu. Önemli genel grevlerin hepsinin ar-

kasında, aylarca süren temsilci toplantıları, komiteler, işyerlerinde yapılan ajitatif konuşmalar gibi uzun bir hazırlık çalışması dönemi vardır. Bunlardan hiçbir yapılmadı ve hemen hemen hiçbir sendika yapmadı. Oysa, "dayanışma günü" ilân edilseydi, iş bırakabilenlerin iş bıraktığı, kiminin sokağa çıktığı, memleket sathına yayılmış güçlü bir eylem, yani aslında 4 Şubat'ta olmuş olan olsaydı, ama adı "genel grev" olmasaydı, başarılı bir eylem derdik. Aslında, niyetiniz yok genel greve. Kürsüdesiniz, işçiler genel grev diye bastırıyor. "Lanet olsun, yapılınsın bakalım, alın size genel grev" diyorsunuz. Sonra, yeterince güçlü olmadığında dönüyorsunuz, "gördünüz mü, olmuyor işte" diyorsunuz. Bu yapılanın ben "faksli grev" diyorum. Bir faks gönderceksiniz ve bilmem kaç yüz bin işçinin işi bırakmasını bekleyeceksiniz. Bu mümkün mü? İnsanların işten atılma korkusu var, başbakan çıkıp tehdit üstüne tehdit yağıyor. Vali öbür taraftan konuşuyor... Üstelik dayanışma maksadıyla iş bırakacaksınız. Yine de, mücadeleciler, inançlı birçok sendika, sendikacı koşullarını çok zorlayarak bir şeyler ortaya koydu. Ama biliyorsunuz, medya bu durumlarda "trenler duracak mı, otobüsler işleyecek mi"ye kilitleniyor.

En sevilen klişe "hayat felç oldu"...

Evet. Hayat felç olmadı, otobüsler durmadı ama, görülmeyenler de var: Koskoca Petkim örneğinin, durdu, o gün dolum yapmadı. Sonuçta, genel grev kolay bir eylem değil. Bildiğim kadarıyla, Türk-İş tarafından hakıyla bir kez yapıldı: 1991'de. O da çok büyük bir dalğanın, bahar eylemlerinin, madenci yürüyüşlerinin etkisinin tepe noktasında ve şimdiki kine göre örgütlü işçi oranının çok daha yüksek olduğu, işçilerin ruh hallerinin çok farklı olduğu bir dönemde gerçekleşti. Tekel eylemi bugün bir fener gibi parlıyor ama, Türkiye işçilerinin, örgütlü işçilerin genel ruh halini yansıtmıyor.

Genel ruh hali nasıl?

Örgütlü işçilerin genel ruh hali, oldukça sinmiş ve ezik. Açık konuşmak gerek, şu an özel sektörde örgütlü birçok işyerinde sendikal örgütlülük pamuk ipliğiyle bağlı. Küçük ölçekli bir fabrikaysa, her an kapanabilir. Kimi büyüklerde ise, sendikalara çok kızılıyor ama, sendika bir tür uzlaşmayla varlığını sürdürüyor. Sendika biraz üzerine gitse, birçok anlaşılan firmada bile işveren bastırarak sendikayı yok edebilir. Kamuda desenez, çalışanlar büyük bir tedirginlik içinde, bir büzüşme, her yandan erime var. Belki karamsar bir tablo çizdim ama, iyimser olunacak başkaca dinamikler de var, onları da konuşuruz belki ayrıca. Ne yapılmalıydı sorusuna dönersek, birincisi, 4 Şubat eylemi "genel dayanışma günü" mantığıyla örgütlenebilirdi. İkincisi, Türk-İş direnişin gerçekten tam boy arkasında durabilirdi, özellikle de "hassas

karın" meselesinde. "Parasız pulsuz bırakmayacağız, sefil etmeyeceğiz" güvenini verebilirdi. Örneğin, bir zamanların Şemsi Denizer'i tarzı bir sendika lideri Türk-İş'te olsaydı, farklı bir güven verebilirdi. Bugün bu konularda hiçbir şey söylenemiyor gördüğüm kadarıyla. "Direneceğiz, ölmek var, dönmek yok", tamam da, "çoluğunu çocuğunu sefil etmeyeceğim, para meselesinde de dayanırız" mesajı net verilemiyor.

Direnışteki işçiler de sendikadan ve Türk-İş'ten şikâyetçi. Türk-İş başından beri direnişçileri mecburen, mecburiyetten destekliyor gibi davrandı.

Tek Gıda-İş'i eleştirmek haksızlık olur bence. Yakın dönemde, Yörsan direnişini yürüten, Çaykur'da çadır kurup direnen Tek Gıda-İş. Türk-İş merkez yönetiminde de temsil edilen bir sendika olarak, hâkim olan ana akım sendikal gelenekten giderek kopan bir sendika. Örgütlenme öncelikli, mücadeleci bir sendika kimliği edindi geçen yıllar içinde.

Türk-İş niye güçlü bir şekilde direnişin arkasında durmadı?

Niyeti yok ki. Öyle bir mücadele perspektifi yok. Tek Gıda-İş'in belki var, ama burada sendikayı aşan bir durum var. Türk-İş'inse AKP iktidarıyla tam boy bir kavgaya tutuşma isteği olmadığı açık. Neticede unutmayalım, Türk-İş'in şu anki yönetiminin iki kritik ismi, AKP'ye yakınlıklarıyla tanınıyor. Ayrıca, Türk-İş'te meseleleri hükümetlerle kurulacak "iyi ilişkiler" yoluyla çözmek yönünde bir anlayış, kurulduğu günden beri var.

Türk-İş'in kuruluşundan bu yana, geleceğinde böyle bir şey yok.

Doğru, ama tabanından gelen tazyiklerle '80'li, '90'lı yıllarda öyle bir hüviyete kısmi ölçüde ulaşmıştı. Bugün, '89'dan, '90'lardan farklı olarak, o tazyik gücü yok. Yegâne tazyik Tekelcilerden geliyor. Büyük sendikalardan, amiral sendikalardan böyle bir basınç yok.

Amiral sendika hangisi?

Genel başkanın sendikası Tes-İş ve Türk Metal iki belirleyici sendika. Türk Metal için kamu meseleleri önemli değil, özel sektör sendikası. Biliyorsunuz, onunki zaten gerçek anlamda sendikal faaliyet değil; Ergenekon sendikası. Ama, Tes-İş'in de gündeminde değil. Gözlemim o ki, 4 Şubat'taki iş bırakma eyleminde bile etkin bir biçimde yer almadı.

Türk-İş yönetimine muhalif diyebileceğimiz, Tek Gıda-İş, Petrol-İş, Hava-İş, Kristal-İş gibi kaç sendika var? Bu sendikalar bu yapıyı dönüştüremiyor mu?

Esasen saydığımız dört-beş sendikayı söyleyebiliriz. Onlar da kendi güçleri oranında tutum alıyorlar, almıyor değiller. Takip etmişsinizdir, önceki sene SSGSS sürecinde ayırım çok su yüzüne çıktı. Bu sendikalar, Türk-İş'e rağmen, diğer konfederasyonlarla birlikte Kadıköy'de miting örgütlediler. Hatta sendikal camiada, "DİSK gibi yeni bir kopuş mu?" diye konuşuldu. Ama, sözünü ettiğiniz sendikalar 1967'deki DİSK ayrımı gibi ayrı bir kulvar oluşturacak, büyük bir kopuş yaratacak, her şeyden önce, niceliksel güce sahip değil.

Bu sendikaların Türk-İş içindeki oranı ne düzeyde?

Çok küçük. Sendikal alanda sayılar karışıktır ama, onların toplamı sözünü ettiğim amiral sendikalardan biri kadar değildir. Hava-İş sadece THY'de örgütlü bir işyeri sendikası. TÜMTİS'in birkaç bin üyesi var. Petrol-İş'in gerçek üye sayısı 25 bin civarında; Tek Gıda-İş'in de o civardadır belki. Kristal İş esasen Şişe Cam'da örgütlü bir işyeri sendikası, en fazla 7-8 bindir üye sayısı. Dolayısıyla, her şeyden önce, bir örgütsel kapasite problemi var. Aynı bir odak oluşturabilmenin fiziki karşılığı yok. İkincisi, 1960'ların, '70'lerin atmosferinden farklı olarak, politik bir özgüven, sendikaları besleyen bir politik enerji yok. Sonuçta, Tekel ve benzeri işçi eylemlerinin üzerinden fiilen ayrışmalarla, sendikaların kendilerinin mağdur duruma düşmesiyle ortaya çıkıyor farklılaşmalar. Mesela şimdiye kadar özelleştirmelere karşı hiç sesi çıkmayan Şeker-İş de özelleştirme kendisine vurmaya başlayınca konuşma-

Bir dalga demesek de, bir kıpırdanış var. Tekel direnişi bu hareketlenmenin bir noktasında ortaya çıktı. Sendikal geleneğin şu an kapsayamadığı bu kıpırdanma, çeperlerdeki bu hareketlenme basınç yaratarak ana damarı da zorlayacak.

Petrol-İş'te geçtiğimiz yıllarda örgütlenme uzmanı olarak görev yapan sosyolog Hakan Koçak'ın doktora tezi "Bir Fabrikanın Tarihi Üzerinden Türkiye İşçi Sınıfının Oluşumuna Bakmak: Paşabağca Şişe-Cam İşçilerinin Öyküsü" önümüzdeki günlerde kitaplaştırılacak.

ya başladı. Şeker işçilerinden de hiç beklenmeyen hareketlenmeler gelebilir. Birçok sendika benzer durumda.

Daha önce özelleştirmelere karşı neden ses yükseltilmedi?

Çünkü sendikaların çoğu özünde özelleştirmelere karşı değildi. Özelleştirme, küreselleşme doğa olayı gibi algılanıyor. "Bunlara karşı bir şey yapılamaz ki" diye düşünülüyor. Ancak şimdi özelleştirmenin yarattığı o kadar çok mağduriyeti ortaya döküldü ki... Fakat bu sefer de güçlü bir karşı çıkışı sağlayacak kitle kalmadı ortada.

Tekel özelleştirmeleri başlayalı yıllar oldu. Bu direnişe yol açan neydi?

Tekel'deki gibi özelleştirme mağduriyetiyle ilgili karşı çıkışlar en son noktada, çok canharşa yapılan eylemler. İşçiler çok güzel anlatıyor. "Bizim iyi kötü bir yaşam standardımız vardı" diyorlar. Aldıkları maaşa göre çocuklarını şu değil, bu okula gönderiyorlar, şu evde değil, bu evde yaşıyorlar, bir kurulu düzenleri var. 4 C ise güvencesizlik, daha az ücret, yaşam standardından geriye düşmek demek. E.P. Thompson'un "İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu"nda tarif ettiği zanaatçıların durumuna benzetiyorum. 19. yüzyıl İngiltere'sinde radikalleşenlerin, işçi hareketi öncülüğü pozisyonunda bulunmalarını, saygınlıklarını, toplumsal statülerini kaybeden zanaatçı ve vasıflı işçiler olduğunu söyler Thompson. Burada da benzer bir durum var. Genelgeçer beklenti, en yoksulların, en kötü durumdakilerin isyan etmesi doğrudur, aslında öyle değildir. Varolan konumlarını kaybedenler düşüş anında, daha radikal, sert eylemlilere girişebiliyor.

Birinci Enternasyonal'in yapısı da ağırlıklı olarak zanaatkar ve yüksek becerili işçilerden oluşuyor...

Salt ekonomik ölçütlerle bakma yanılığına sık düşülüyor sanıyorum. Saygınlık kaybı bazen ekonomik nedenlerden çok daha güçlü bir motivasyon olabiliyor. Tekel'in özel bir konumu da var, Tekel işçileri önemli yerel figürler. Tütün fabrikaları, buldukları şehirlerdeki ya yegâne ya da en önemli işyerleri. O şehirde, o ilçede onlar "Tekel işçisi" olarak bilinirler, Tekel işçisine kız verilir, Tekel işçisi krediyi rahat alır... Dolayısıyla, statü kaybı, saygınlık kaybı çok güçlü bir motivasyon. Bir de Tekel'in tarihsel bağlamı var; bunu da unutmamak gerekli. Osmanlı'dan bu yana tütün amesi işçi hareketi içinde hep öne çıkmıştır.

Bunun sebebi ne?

Bir kere, ağır bir iş: Yaprak desteleme, balyalama... Ayrıca, farklı etnik kimliklerden ve cinsiyetlerden insanları bir araya getirme, kaynaştırma potansiyeli yüksek bir iş kolu. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde bu alanda güçlü bir mübadil damarı var. Zehra Kosova bunu ayrıntılarıyla çok güzel anlatıyor. (1924'te mübadeleyle Türkiye'ye gelen ve ilk kadın sendikacı olan Zehra Kosova'nın tütün işçiliğiyle başladığı mücadele anılarını kaleme aldığı "Ben İşçiyim" adlı ana kitabı İletişim'den yayımlandı.) Kadınların da yoğun olarak çalıştığı bir alan. Tütün fabrikaları, doğudan Ege'ye bütün Türkiye'ye yayılmış, tam bir Türkiye mozaigi. Etkileşimin güçlü olduğu bir iş kolu. Bu direnişte de bu görülüyor; güçlü bir Kürt işçi damarı var, onlar başka yerden getirdikleri bilinci, direniş ruhunu oraya taşıyabiliyorlar.

Tekel işçileri direnişe başladığında, bu kadar uzun sürebileceğini kendileri de dahil kimse düşünmüyordu galiba.

Bence üç faktör var. Birincisi, gerçekten motivasyonun kuvvetli oluşu; yenilmiş olarak şehrine dönmek çok zor. İkincisi, medya faktörü. AKP önünde eylem yaptıklarında, çok ciddi polis saldırısına maruz kaldılar. Günümüz Türkiye'sindeki eylemlerin normal seyrini düşünürsek,

sönümlenmesi gerekirdi. Ama medya, yaptığı yayınlarla, bir toplumsal vicdan desteği sunmuş oldu. İşçilere bir meşruyet zemini sağladı.

Kadınli erkekli, çok sıradan işçi topluluğuna gaz ve basınçlı su sıkmanın uyandıracığı etkiyi hükümet nasıl göremedi?

Taktik düşünülmeden bir evreydi. Kabaca söylersek, AKP eşittir Tayyip Erdoğan; Tayyip Erdoğan ise her zaman incedelikli stratejiler kuran biri değil. İki basit ve kaba yolu seçtiler: Önce şiddet uyguluyorsunuz, sonra da "bakın bunlar terörist" damgasını vurmaya çalışıyorsunuz. Fakat bu kez, fotoğraf ona izin vermedi. "Bunlar terörist" diyorsunuz, kameralar dönüyor, elinde ekmek tutan, Türk bayrağı açan, kimi başörtülü işçileri görüyorsunuz. Üçüncü faktör ise konjonktür. AKP'ye karşı bir muhalefet geliştirmek için çok az imkân kaldı elde ve hemen hemen her şey Tekel direnişinin arkasına yığıldı. Hükümetin "odak oldular" eleştirisi bu açıdan doğru.

Bir yandan da Tekel işçilerinin çok yüksek ücretler aldığı, "vatandaşın parasıyla yan gelip yattıkları" yolundaki haberler de kamuoyunda epey etkili olmuyor mu?

Bu söylem Özal'dan beri hep var. Fakat, bu söylemin bu olayda beklendiği kadar başarılı olmadığını görüyoruz. Otuz yıldır, işsizlere ve yoksullara dönüp "bakın, kamu işletmelerinde yan gelip yatanlar sizin hakkınızı alıyorlar" deniyor. '90'larda "bankamatik işçisi" denirdi, aybaşında bankamatikten maaşını çeker, ama hiçbir iş yapmaz... Petrol-İş'te de duyardım eğitimlere gittiğimde: "Hocam, anlıyoruz, özelleştirme olmasın da, bizim rafineride bir sürü bankamatik işçi var..." Gerçekten de vardır. Aslında şöyle bir paradoks söz konusu: Her dönem, cebinde sağ partilerin kimlik kartı olan birçok kişi işe alınır. Elinde şu veya bu düzeyde daha sağlam kartı olanlar "bankamatik işçisi" de olabilir. Aynı iktidar, sanki kendi adamları değilmiş gibi, onları gösterip "görüyorsunuz değil mi" diyerek özelleştirmeyi savunur. Ve sol sendikalar ve solcular o insanları savunmak durumunda kalır. Bu pespayeleşmiş söylemin bu kez ikna ediciliğinin en düşük seviyede olduğunu düşünüyorum. Görüntünün gücü denen şey bu eylemde çok etkili oldu. Havuza düşmüş çiplak işçi, elinde ekmek tutan işçi... Bu söylemde gedik açılmasında bu fotoğrafların önemli olduğunu düşünüyorum. Ayrıca, hava şartları... Yan gelip yatmaya devam etmek için işçilerin bu zulmü çektiğine insanları inandırmanız zor.

Direniş İstanbul'da olsaydı, böyle bir toplumsal dayanışma ortaya çıkar mıydı, eylem bu kadar sürer miydi? Bu açıdan bir Ankara-İstanbul farkı var mı?

İstanbul'da daha zor olurdu. Ankara daha derli toplu, en kenardaki insanın bile ha deyince merkeze ulaşması daha kolay. Ayrıca, yüksek düzeyde politik duyarlılığa sahip bir kent halkı Ankaralılar. Ve Ankara hep daha kamucu.

Kapitalizmin düzeyi ve yapısıyla da

ilişkili olarak, İstanbul çok daha atomize bir kent...

Ayrıca, işçi kenti olma vasfını epey yitirdi İstanbul. Elbette ücretli emekçiler İstanbul nüfusunun hâlâ ezici çoğunluğunu oluşturuyor ama, merkezde aktifleştirilebilecek emekçi oranı çok az, emekçiler daha kenarlarda ve dağılmış durumda. Bu nedenle, sendikal etkinliklerde zorlanılıyor. İstanbul'da, yerel düzeyde eylemler çok daha kuvvetli. Belli mevziler var: Esenyurt, İkitelli, Gebze, Tuzla... Paşabahçe'yle birlikte, merkezde işçi havzaları hemen hemen bitti. Ankara'da işçiler başbakanın ve Meclis'in burnunun dibinde, yollarının üzerinde olmanın görünürlüğüne sahipler.

Sonuçta, Tekel direnişinden geriye ne kalabilir?

Tekel işçilerinin ulaşacakları en iyi sonuç, talep ettikleri şey: 4 C'de değil, 4B57'ye göre, yani standart iş yasasına göre çalışan işçi olmak. Bunu elde edebilirler de aslında, biraz daha güçlü bir destek yaratılabilirse...

Bu, hükümet açısından direnişe "teslim olmak" anlamına gelmez mi, dolayısıyla çok büyük bir geri adım değil mi?

Aslında mümkün, ama çok zor. Ayrıca, direniş sayesinde zaten kazanımları oldu. Hükümet çalışma süresini 10 aydan hemen hemen 12 aya çıkardı, kıdem tazminatı haklarını verdi. Bunlar da önemli kazanımlar. Özelleştirme mağduru olmuş diğer yerlerdeki işçilerin kaderi düşünüldüğünde, bunlar çok ileri kazanımlar. Tekel direnişi şunu göstermiş oldu: Özelleştirmenin yarattığı mağduriyetlere

Şöyle bir paradoks söz konusu: Her dönem, cebinde sağ partilerin kimlik kartı olan birçok kişi işe alınır. Aynı iktidar, onları gösterip özelleştirmeyi savunur. Ve sol sendikalar ve solcular o insanları savunmak durumunda kalır.

mutlak olarak teslim olmak gerekmiyor. Bedeli çok ağır da olsa, bazı haklar kazanabilirsiniz, bu mümkünmüş. Bu basit gibi gelebilir, ama unutmayın, özelleştirmenin mağduriyetine karşı bir şey yapılabileceğine kesinlikle inanmayan pek çok sendikacı var bu ülkede. Bu anlamda, bu önemli bir kazanım. Daha genel düzeyde ise bu eylem "örgütlü olarak direnmek mümkün ve anlamlı" diye gösterdi. Bu da günümüz Türkiye'si için hiç küçümsenmeyecek bir mesaj. Üstelik, Türk-İş'e bağlı bir sendika yaptı bunu.

Bu direnişin Türk-İş'e dönüştürücü etkisi oldu mu, olabilir mi?

Türk-İş zorlanabilir ve dönüştürülebilir elbette. Bu olay en azından emsal teşkil eder. Bundan sonra başka işyerlerinde, başka davalarda masaya oturduğunuzda çıta yükselmiştir. "Tekel'de şunlar yapıldı, hükümet geri adım atabildi" denecektir. Bundan önce, "masada bir şey elde edilemez, söyledikleriniz fantezi" deniyordu. Artık müzakereye veya Türk-İş'e yönelik taleplere daha yüksek bir noktadan başlamak mümkün. Ben Türk-İş çizgisinin kurulduğu 1952'den beri olumsuz olduğu, DİSK kopmasının çok doğru olduğu kanısındayım. Ama, bugün solda

da çok yaygın olan "yıkılsın, batsın bu sendikalar" söyleminin de doğru olmadığını düşünüyorum. Sendikalar canlı organizmalar, sosyal, sınıfsal değişimlere, dönüşümlere karşı aslında duyarlılar; bunlar kuvvetli tazyiklere dönüştüğünde, sendikaların çizgilerini şu veya bu düzeyde değiştirebilir, onları zorlayabilirler. Tekel eylemi bence bunu da gösterdi. Daha önce, örneğin madencilerin yürüyüşünde görmüştük. Eylemlilik kendi önderlerini, figürlerini de ortaya çıkarabiliyor. Mustafa Türkel figürü çıktı bugün ortaya. Direnişçi işçilerle dayanışma gösteren bir sol var ve hükümet tarafından etiketlenmeye çalışılıyor, "teröristler geliyor, destekliyor" deniyor... Türkel ise "ben alnından operim onları, onlar emek dostları" dedi. Kolay bir şey değil yaptığı ve bence bunu iyi göğüslüyor. Üstelik, Mustafa Türkel sağ kökenli bir insan. Hükümetin söylemi kendi kitlesi için dahi yabancı bir söylem değil; ağırlıklı olarak muhafazakâr partilere oy vermiş bir kitle bu. Buna rağmen, desteğe gelenleri sahiplenmesi, önceki kimi eylemlerde görüldüğü gibi, solla mesafe koymaya, "marjinal unsurlar" diye itmeye çalışmaması, hükümet karşısında sağlam tavrını sürdürmesi çok önemli. Bu eylem süresince hem derdini doğru dürüst anlattı, hem de dik durdu. Sonradan "Jaguarlı sendikacı" olan Şemsi Denizer, madencilerin direnişi sırasında "madencilerin babası"ydı; sınıf hareketleri yükseliş anlamında böyle bir figür yaratıyor. Tekel direnişi bence sol için çok iyi oldu. Solun bir kısmı emek hareketi diye bir şey olduğunu yeniden keşfetti.

Sınıf kavramını kullanmak, özelleştirmeye karşı çıkmak dahi dinazorluk olarak görülüyordu...

Özelleştirmeye karşı mücadeleden yansın Kemal, bürokratik, devletçisin... Safkan liberallikle Kemal, bürokratik devletçilik dışında bir pozisyon yok gibiydi. Çok abartmayalım ama, hatırlarsak, Tekel eylemleri başladığı günlerde, Türkiye'nin genel manzarası bir linçler memleketiydi. Bu eylemin de etkisiyle, bu görüntü geriye düştü. Emek hareketinin yükselişinin böyle ferahlatıcı, özgürleştirici, genel olarak demokratik atmosferi besleyici, sosyalist sola kanal açıcı, güven kazandırıcı bir yanı var. Hatırladığım kadarıyla, kendini meşru hissederek sokağa inme, kitlelerle temas edileme hali en son "Aydınlık için bir dakika kararlık" eylemleri sırasında bu kadar güçlü olmuştu.

Paşabahçe işçilerinin direnişini de yakından incelemiş bir akademisyen ve sendika uzmanlığı da yapmış biri olarak, eylemin, deneyimin dönüştürücülüğü, eğitimliliği denen olguyu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Eğer seçmen davranışı anlamında bakıyorsa, direniş katılan işçilerin benimsediği partiyi değiştirmesi, bugüne kadar ki ideolojik çizgisini bırakıp bu eylemden sonra solcu olması beklentisi çok karikatür olur. 15-16 Haziran'daki işçiler neciydi diye bir araştırma yapmıştım. İşçilerin geldikleri kentler, AP'nin İstanbul

ortalamasının çok üstünde oy oranıyla seçim kazandığı yerlerdi. Bugün hâlâ andığımız o büyük işçi direnişinin öznesi olan işçilerin büyük kısmı Adalet Partiliydi muhtemelen. İşçilerin seçmen olarak tutum değiştirmesi ve daha üst düzeyde, ideolojik pozisyon değiştirmesi uzun vadeli bir süreç olabilir. 1960 işçi hareketi dalgasının politik ve ideolojik tercihlere yansması ancak '70'lerin ortalarına doğru görülebildi. '50'lerde çok kesif Demokrat Partililik, '60'larda Adalet Partililik söz konusuydu. Ancak 1970'lerde bir iklim dönüşümü var. "CHP solcuydu, değildi" ayrı tartışma; ama, 1970'lerin CHP'si farklıydı. Sonuçta, Tekel direnişçileri işyerlerinde, evlerinde, ilçelerinde bence öncesine göre farklı olacaklar. Başka birçok direnişi, toplumsal hareketi besleyen özneler olacaklarına kuşku yok. Paşabahçe işçileri direndiler, dağıldılar, Mersin'deki, Eskişehir'deki Şişe Cam fabrikalarına gittiler. Oralarda, Beykozlular ekibi olarak hep görünür durumdaydılar.

Bu görünürlük nasıl tezahür ediyordu?

Mutlak olarak boyun eğmeyen, emek sürecindeki denetimde "arızalı" işçiler oldular. Direnen Tekel işçilerinin, ailelerinin, çocuklarının da başka bir doku oluşturacaklarına şüphem yok. Böyle bir direniş hiç yaşanmamış gibi olamaz. Bugün hidroelektrik santrallere, altın aramalarına karşı pek çok yerel eylem oluyor. Gördüğüm kadarıyla, öncü figürler çoğu zaman başka toplumsal hareketlerden geçmiş, onların birikimini, deneyimini dağarcığında bulunduran insanlar. Bu direnişçilerin çocukları, akrabaları var; onlar örneğin organize sanayide işçi oluyorlar, direnişçi bir anne-baba çocuğuna deneyimini aktarıyor ister istemez. Bu, o bölgelerdeki genç işçiler için de bir sınıfsal bilincin mayasını oluşturacaktır.

Marmaray işçilerinin iş bırakmalarında, ataması yapılmayan öğretilen adaylarının Ankara eyleminde Tekel direnişinin etkisi olduğu söylenebilir mi?

Tekel direnişinin bunları doğurduğunu söylemek doğru olmaz, ama bunları kuvvetlendirmiş olabilir. Aşağı yukarı üç yıldır, irili ufaklı, çok sayıda sendikasıız emek eylemi var. Ereğli'de yüzlerce tersane işçisi yürüdü; TOKİ evleri inşaatında veya Galatasaray stadı inşaatında çalışan işçiler günlerce yol kapama gibi ciddi eylemler yaptı, tekstilde, belediye-lerde taşeron çalışanlar, İncirlik üssünde çalışanlar, birçok sendikasıız direniş yapıldı... Bir dalga demesek de, böyle bir kıpırdanış var. Tekel bu hareketlenmenin bir noktasında ortaya çıktı. Sendikal hareketin ana geleneksel damarının şu an kapsayamadığı, hatta pek göremediği, okuyamadığı, ana damarın çeperlerindeki bu kıpırdanma iyimser olmamız için önemli bir neden. Çeperlerdeki bu hareketlenme basınç yaratarak ana damarı da zorlayacak. IBM çalışanları, öğretmen adayları, sinema oyuncularını, emekçileri gibi daha önce sendika kavramıyla pek yan yana getirilmeyen beyaz yakalı profesyonel meslek grupları da hareketleniyor. Bu, sirayet eden bir şey.

Yaklaşık üç yıllık eğilimleri güçlendiren bir eylem oldu Tekel direnişi. "Örgütlü emek hareketi mümkündür, meşrudur, iyidir" mesajını verdi.

Ve bu ortamda Petrol-İş'in "Sendikalı ol" kampanyası var. Bir sendikanın tek tek çalışanlara seslenerek "sendikalı ol" demesi pek alışılmış bir şey değil; normalde, sendika gider, çalışanları örgütler, ya da örgütlemesi gerekir. Bu kampanya nasıl bir akıl yürütmenin sonunda çıktı?

Ortaya çıkan olağanüstü bir buluş değil, ama epey uzun bir akıl yürütmenin sonucu. Genel bir örgütlenme kampanyası yapmak, medyayı kullanmak gerektiği sendikal camiada hep konuşulan bir şeydi. Hep söylenir, ama bir türlü yapılamazdı. Çok kolay da değil. Bir kere, büyük bir mali külfeti var. İkincisi, bildik dili, söylemi aşarak özgün bir şey yapmak zor. Temel mesele sendikalılığın bir hak olduğunu anlatmaktır. Bu çok basit bir hedef gibi görünebilir ama, sendikalılık örneğin birçok yerdeki organize sanayilerdeki işçilere o kadar uzak ki hâlâ.

Sendikaların ne olduğunu, ne yaptığını bilmeyen o kadar çok gazeteci, muhabir de var ki...

Doğrudur. Eşim mimar, bir mimarlık bürosunda çalışıyordu. Benim de Petrol-İş'te çalıştığım sıralar bir iş arkadaşı "eşiniz ne iş yapıyor" diye soruyor. "Sendikada uzman olarak çalışıyor" cevabını pek anlamıyor, bir şey de demiyor. Ama eşim fark ediyor, kıvrıyor adamcağız. Bir hafta sonra, dayanamıyor, "eşiniz yasal bir kurumda çalışıyor, değil mi?" diye soruyor. Yani bir mühendisin sendi-

Sendika kavramıyla pek yan yana getirilmeyen beyaz yakalı meslek grupları da hareketleniyor. Bu, sirayet eden bir şey. Eğilimleri güçlendiren bir eylem oldu Tekel direnişi. "Örgütlü emek hareketi mümkündür, meşrudur, iyidir" mesajını verdi.

kal bilinci bu durumda olabiliyor. Sendika, insanların kafasında kavgayla, dövüşle, terörle, illegallikle yan yana. Kampanyada amaç, hiç bilmeyenlere "sendika diye bir şey var ve bu temel hak" demek ve ulaşmak. İkincisi, bilenlerde güven yaratmak. Afiş panoları, televizyonlar, gazeteler gibi mecralarda "sendikalı ol" çağrısını gördüğünde, o güven oluşacaktır. Sendikalılığın anayasal bir hak olduğu vurgulanıyor. Genellikle "popüler kampanya yapalım" dendiğinde, işi sulandırma, mizah yapma, ana mesajı görünmez kılma gibi riskler var. Bu kampanya buna düşmeyen bir söylem kurabildiği gibi geliyor bana.

Kampanyanın gördüğümüz medya çağrılarında bir ayağı var mı?

Yerel televizyonlarda, Meral Okay ve Halil Ergün'ün de oynadıkları tanıtım filmleri gösteriliyor. Radyolarda spotlar var: "Yalnız değilsin, sendikalı ol", "İş güvencem yok deme"... Sokak ayağı var:

Çok sayıda bildiri ve broşür dağıtılıyor, özellikle Gebze ve Bursa'da. İşçilerin yoğun olarak servis otobüslerine bindikleri noktalarda, sabah 5-6 gibi, vardiya saatlerinde, kampanya aktivistleri sohbet ederek, tanışıp konuşarak bildiri ve broşür dağıtıyor.

Başka sendikalar da kampanyaya destek veriyor mu?

Maalesef, sadece Petrol-İş yürütüyor kampanyayı. Aslında, bu Petrol-İş'in haddini aştığı bir kampanya. Bu bir konfederasyon kampanyası, hatta konfederasyonlar platformu kampanyası olmalıydı. Yıllardır teklif edilip de olmayınca, bir tercih yapıyorsunuz, ya ebediyen bekleyeceksiniz ya da kendi imkânlarınız ölçüsünde deneyeceksiniz. Petrol-İş kampanyayı birlikte yapma konusunda güçlü bir destek bulamadı.

Oteki sendikaların böyle bir kampanyayı desteklememesinin gerekçeleri neydi?

"Olmamalı" diyen kimse yok. Ama somut olarak işe girişen de olmadı. Petrol-İş genel başkanı bu öneriyi Türk-İş Başkanlar Kurulu'na da götürdü. Bir karşılık görmedi. Türk-İş'in, genel olarak, örgütlenme yönünde bir iradesi ve perspektifi yok. Genellikle kamu ağırlıklı idi, halihazırda da öyle... Bu tek başına engel değil, ama sorunsuz dönemlerde belirleyici oluyor. Kamudaki rahat sendikacılık pratikleri, örgütlenmenin yaşamsallığını görmeye engel olabiliyor.

Kamuda sendikalar güç kaybediyor ama...

Evet, zaten halihazırda güç kaybeden sendikalar örgütlenmeye daha çok asılıyor. Mesela Tek Gıda-İş bunlardan; Tekel, Çaykur gibi kamu kuruluşlarında gidişat ortaya çıktığında bir örgütlenme atağı yaptı, çok sayıda örgütlenme istihdam etti, toplu sözleşme imzalayabilir duruma geldiği işyerleri de oldu. Tek Gıda-İş, örgütlenme konusunda belirgin bir dönüşüm yaşayan sendikalarından biridir.

Sendikayı meşrulaştırmak açısından bu kampanya çok etkili olabilir. Ama insanların fiilen gidip sendikalı olmasını sağlayamaz herhalde. Bunun için yaşam alanlarında yüz yüze bir çalışma yürütmek gerekiyor mu?

Tabii. Ama bu bir örgütlenme kampanyası değil, iletişim ve tanıtım kampanyası. Bunu bir iklim oluşturma kampanyası olarak görmek gerekir. (Devamı gelecek sayıda)

Sömürülmenin son haddi

Onbir arkadaşlarının intihar etmesine yol açan Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) belasına savaş açan atanması yapılmayan öğretmenlerin mücadelesi genişliyor. Ağustos ayında kurulan Ataması Yapılmayan Öğretmenler Platformu (AYÖP) 350 binden fazla öğretmenin hayatından bezdiren bu sorunu duyurmak için 31 Ocak'ta Ankara'daydı. AYÖP İstanbul üyesi Nurcan Kısa'dan intihar ettiren KPSS stresini, hükümetin kamuyu taşeronlaştırma politikasını ve platformun eylemlerini dinliyoruz...

AYÖP ne amaçla kuruldu?

Nurcan Kısa: AYÖP, atanma konusunda sıkıntısı olan öğretmenlerin bir araya gelerek kurduğu bir yapılandıma. İnsanların çalışmak için yıllarını verdiği KPSS sınavlarında kopya olayları gündeme geldi. Geçen sene ise sınav soruları tartışma konusu oldu, bazı sorular Danıştay kararıyla iptal edildi. Bunlardan fizizlendi AYÖP.

Ne zamandır KPSS büyük bir sorun haline geldi?

Adaletsizlik sorunu yıllardır var. Özellikle 2000 yılından beri öğretmen alımlarında müthiş azalma başladı. Anaokulu öğretmenliği, bilgisayar öğretmenliği, İngilizce ya da sınıf öğretmenliğine ihtiyaçtan kaynaklı daha düşük puanlarla öğretmen alımları yapılırken, diğer branşlarda yüksek puanlar almak gerekiyor. Esasında yüksek puan da çare değil. 99 puan alan fizik bölümünden bir arkadaşın atanması yapılmadı mesela. Fizik bölümüne hiç kimseyi almıyor devlet, ama okullardan fizik mezunları çıkıyor. Böyle bir saçmalık var ortada. Bunu deşifre ettik: Üçüncü atamalarda 12 ya da 14 öğretmen atandı.

AYÖP bu yönde ne gibi eylemler yaptı, nasıl örgütlendi?

Ağustosta açık grevi yaptı Ankara'daki arkadaşlar. AYÖP sesini açık greviyle duyurdu, ama güvencesizlikle ilgili ça-

lışmalar üç-dört yıldır devam ediyordu. Açık grevinden sonra imza kampanyaları başladı. Güvencesiz ya da ücretli öğretmenler olarak bir sendikamız yok. Şu an bütün illerde AYÖP örgütlenmesi kurulmaya çalışılıyor. Bu, merkezî bir örgütlülük değil. Bu konuda sıkıntısı olan bir öğretmen duyuyor AYÖP'ü, Ankara AYÖP'le iletişime geçiyor. Genelde haberleşme ve katılımlar internet üzerinden yapılıyor. 31 Ocak itibarıyla, Ankara, Kayseri, Samsun, Kocaeli, Batman'da örgütlenmeler olduğunu biliyoruz.

AYÖP'te örgütlü kaç kişi var?

Ankara mitingine 500 kişi katılmıştık. Ama bu demek değil ki 500 kişiyiz, gelemeyen çok arkadaşımız vardı. Güvencesizlik üzerine çalışmalarımız üç-dört yıldır sürüyor. Örneğin, ben bir dershane-

Eczacılar ayrı, doktorlar ayrı, Tekel işçileri, kadrolu öğretmenler ayrı sıkıntı çekiyor. Ama herkesin yaşadığı aynı: Maaşlar düşürülmeye çalışılıyor, hayatın her alanında sözleşmeli çalışma dayatılıyor.

de çalışıyorum, güvencesizliği yoğun olarak yaşıyorum. Her dönem sözleşme yapıyorsunuz, ama belki maaşınız ödenmeyecek, gönderileceksiniz ya da çalıştığınız yer iflas edecek. O sözleşmenin resmiyeti yok. Güvencesizliği derinden hissediyorsunuz, örgütlenmek gerektiğini

düşünüyorsunuz, tek başına kavga etmek bir umut getirmiyor. 2010'da 40 bin öğretmenin alınacağı söylendi. Bunun büyük kısmı sözleşmelilerin kadroya alınmasıyla doldurulacak.

Ne anlama geliyor bu?

Maliye Bakanlığı önerisiyle belirlenen standarda göre, 70 bin dolayında sürekli sözleşmeli öğretmen olacak. Bu sayının 70 binin altına düşmeyeceği taahhüt ediliyor. Böylelikle her geçen yıl kadroluların sayısı azaltılıyor, çünkü kamu harcamalarını devlet yük olarak değerlendiriyor. Hükümet kamuyu tamamen taşeronlaştırıyor. Bu herkes için sağlıksız bir durum. AYÖP'le bu yüzden bağlantıya geçtim. İmza kampanyalarının birinde onlarla tanıştım. Herkes kendiliğinden gelip buraya katıldı. Bu hareketin başında bir sendika ya da bir örgüt yok. Platformun içinde her düşünceden insanlar var. Bu, bir tarafıyla iyi, bir tarafıyla da kötü. İnsanlar bir anda bir araya gelebiliyor, bir anda dağılıbiliyor. Ama 31 Ocak'ta Ankara'da ortak bir ruh, güçlü bir inanç vardı. Yağmur yağıyordu, insanlar iliklerine kadar ıslandı, ama coşkuları bitmedi. Dokunsanız öfkeden ağlayacak durumdaydı insanlar. Kimi annesiyle babasıyla gelmişti.

Hükümetten eyleme tepki geldi mi?

Hükümet Tekel işçilerinden sonra bize de sataştı. Biz Tekel işçilerini ziyaret ettik, çünkü sorunun ortak olduğunu düşünüyoruz. Tekel işçilerinin yanında olduğumuzu, onları desteklediğimizi gösterdik. Onlar da bizim eylemimize geldiler. Başbakan Erdoğan bunun üzerine bizimle ilgili bazı cümleler sarfetti. Aynen aktarıyorum: "Türk-İş'in önünde birikmiş 300-500 tane işçi, ki bunların yanına gelen birçok uç kuruluşlar, hiç alakası olmayan, öğretmen olamayanlar birliği. Türkiye'de bazı şeyler ciddi komikleşmeye başladı. Ne demek öğretmen olmayanlar birliği? Bunun imtihanı vardır, bilgisayar ortamında girebilir. Kazananlar kazanıyor. İşte bak, bu yıl 40 bin kişi alıyoruz. Bu 40 binin dışında kalan, 'biz bunun dışında kaldık, bizim halimiz ne olacak?' diyecek. Kardeşim, dünyanın hiçbir yerinde bir fakülteyi bitiren, eğitim enstitüsünü bitiren öğretmen oluyor diye bir şey yok ki..." Bize Öğretmen Olmayanların Birliği diyor. Öğretmen Olmayanlar Birliği ne demek? Biz öğretmeniz. Başbakan "Türkiye'de bazı şeyler komikleşmeye başladı" diyor, sanırım komik olan buradaki durum. Anayasa'nın değişmez maddelerinden biri, sosyal hukuk devleti olmasıdır.

Bir yandan ücretli öğretmen olarak çalışırken, bir yandan KPSS'ye hazırlanmak da zorluyor herhalde...

Bu sınavlarda branşımız olmayan konulardan sorumlu tutulmamız büyük sıkıntı. Taksim'deki eylemde onun esprisini yaptık, Millî Eğitim değil, Millî Eleme Bakanlığı diye. Bize deniyor ki, imkân olan bu işi yapar, iki-üç yılını verir, oturur, çalışır. Ben dershanede çalışıyorum, günde 12 saat derse giriyorum. Evde nasıl ders çalışabilirim ki? Kaldı ki, yüksek puanla sınavı kazandım diyelim, o za-

man da öğretmen olamıyoruz. Kadrosuz olarak okullara haddinden fazla ücretli öğretmen alınıyor. O zaman öğretmen olarak görülüyoruz da, kadroya geçirilmeye gelince öğretmen olmuyoruz. 30 saat derse girerek kadrolu öğretmenlerin üçte biri kadar maaş alabiliyoruz. Nerede adalet? Kadrolu öğretmenlerin yüksek maaş aldığı iddia etmiyorum. Onların maaşları da çok az, ek iş yapmak zorunda kalıyorlar. Asgari ücret brüt 693 lira. Bir ücretli öğretmen haftada 24 saat derse girerse, 400-600 lira arası alıyor. Yani asgari ücret bile alamıyor.

11 kişinin KPSS stresi yüzünden intihar ettiğini biliyoruz. Nasıl bir sıkıntıdır bu, insan bir sınav yüzünden hayatına nasıl son verir?

Ailelerimiz belki son kuruşlarını vererek okutmuş bizleri. Emeklerinin meyvesini almak istiyorlar. Onlara göre, çocuğu öğretmenlik okulunu bitirir, öğretmen olur. Ailelerimiz öğretmen olmak için okulu bitirmenin yeterli olduğunu zannediyor. Ama kazın ayağı öyle değil. Sınavı kazanamayan çocuk nereye gidecek, ne iş yapacak? İşsizlik, ağır bir travma. Belli bir yaşa gelmişsiniz, ailenize yük olmaktan artık nefret ediyorsunuz, vicdanınız rahatsız oluyor. Ayrıca, ailesinin yanında kalmak zorunda kalıyor, birey olamıyor insan. Arkadaşına çay ısmarlayacak, cebinde para yok. Parayı annesinden babasından alıyor. KPSS sınavına girip kazanamayınca kendine güveni kalmıyor. Çevrenin baskıları devreye giriyor: "Çalışsan kazanırdın, demek ki çalışmıyorsun. Sen üniversiteyi nasıl kazandın, şaşırıyoruz." Aile baskısı, çevre baskısı ve daha önemlisi, kişinin kendi kendine hissettikleri insanı psikolojik problemlere sürüklüyor. İnsanlar bu sınava yıllarca çalışıyor. İçinden çıkılmayan kısır bir döngü gibi. Ayrıca, sınava yıllarca masraf yapıyorsunuz. Ama karşılığını göremiyorsunuz. Böylelikle insanlar çöküyor.

Bu kısır döngüye girenler hayatlarını nasıl idame ettiriyor?

Çalışma şansı bulan arkadaşlar kadar, işsiz olanlar da var. Dershaneyi denemiş, ücretli öğretmenliği denemiş, sömürülmenin son haddine gelip "lanet olsun, bu işi yapmayacağım" diyerek öğretmenlikten vazgeçenler var. Bu şekilde işsiz kalan arkadaşlar memur olmaya çalışıyor. Öğretmenliğe dair duygusal çataları düşüyor, "asgari ücretle dört sene aynı kurumda çalışıyor olsaydım, işten çıktığımda tazminat alırdım" diyorlar. Ben de örneğin dört yıldır aynı kurumda çalışıyorum. Çıktığımda tazminat alamayacağım, çünkü on aylık sözleşme imzalıyorum. On aylık sözleşme bitince olay bitiyor. Araya zaman giriyor, yeni sözleşme yapılıyor. İki ay para alamıyorsun, boşta geziyorsun. Sözleşmenin yenileneceğinin garantisi yok. Güvencesizlik işte bu. Gelecek kuramıyorsunuz. Aile kurmayı geçtim, taksitle bir eşya bile alamıyorsunuz. Kaplumbağa gibi sırt çantanızla dolaşıyorsunuz. Hayal kuramıyorsunuz. Gündelik yaşıyorsunuz. Dershanelerde sömürünün haddi hesabı

yok. Kurumun işine gelmezse, anında işinize son verebilir. Kimse denetlemiyor ki! Dershaneler, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı. Ama bakanlığın herhangi bir denetimi yok. Dershanelerde devlet bizden o kadar vergi alıyor. Neden bizi kadrolu öğretmen olarak almamak için bu kadar direnmiyor? Bize verilecek paralar nereye veriliyor?

Sorunun çözülmesi için temel talepleriniz neler?

KPSS'nin kaldırılmasını istiyoruz. Hükümet öğretmen açığı yok diyor ama, çok açık var. Müdürlerin işe alma yetkisi var.

On aylık sözleşme bitince olay bitiyor. Araya zaman giriyor, iki ay para alamıyorsun, boşta geziyorsun ve sözleşmenin yenileneceğinin garantisi yok. Güvencesizlik işte bu. Aile kurmayı geçtim, taksitle bir eşya bile alamıyorsunuz.

Müdürler resmen iş ilanı veriyor. Bize söyledikleri şu: "Farketmez hocam, kim olursanız, olun gelin." Herkesin bu şekilde öğretmen yapılmasına da karşıyız.

Mitingde "şubatın işini haziran ayına bırakma" sloganı dikkat çekiyordu. Bu sloganın anlamı ne?

Şubatta atama yapılacağı beyan edilmişti, yapılmadı. Sınavdan yüksek puan alarak bekleyenler vardı. Yeni bir düzenleme getirildi. Bundan böyle şubat atamaları, haziran ve ağustos ayında olacakmış. Şubat için bekleyenlerin öfkesini sindirmek için yapılan bir düzenleme bu. Haziran gelince belki durum değişir. Ne yapacağımızı bilmiyoruz devletin. Ama şunu iyi biliyoruz ki, sonumuz güvencesizlik, sonumuz ücretli kölelik.

Size destek olan herhangi bir sendika, sivil toplum kuruluşu ya da siyasî parti var mı?

Genelde bireysel destekler oluyor. Bazen kurumsal anlamda destek sunuluyor, ama onların da kafası karışık. Muhalefet partileri, Tekel işçilerine yaptıkları gibi göstermelik olarak "yanınızdayız" diyorlar. Sanki kendi dönemlerinde benzer uygulamalar olmamış gibi. Eğitim sendikaları öyle ya da böyle bu soruna dokunmak zorunda. AYÖP İstanbul adına, sendikaların bu yöndeki çalışmalarını tatmin edici bulmadığını söylemek istiyorum. Eğitim sendikaları soruna yeterince eğilseydi, AYÖP diye bir oluşum olmazdı. Sendikalar konuyu gündeme alma-

dıkları için tabandan böyle bir örgütlenme kendiliğinden geldi. Somut bir kurumsal katkı görmüyoruz. Mesela İstanbul'dan Ankara'ya gitmeye kalktık, otobüs konusunda büyük sıkıntı yaşadık.

Eğitim-Sen destek olmadı mı?

Türk Eğitim-Sen bir aracın parasını verdi sadece. Eğitim-Sen borçlarını bahane ederek yardımcı olamayacağını söyledi. Daha önceki Ankara eyleminde yardımcı olmuş. Şişli Belediyesi bir araç verdi.

Kaç araçla gittiniz?

Üç araçla, 110-120 kişi gittik. İnsanlar zaten çok az ücret alıyor, kalkıp para istemedik açıkçası, yoksa çok daha kalabalık olabilirdik. Bizim derdimiz araç arayıp ücretsiz götürmekti, yine de bir araç için maalesef insanlardan para istedik. Sekiz tane koskoca eğitim sendikası var İstanbul'da! Bu konuda benim kırgınlığım var açıkçası. Güvendiğimiz dağlara kar yağıyor. AYÖP'ün çok renkli bir yapısının olması eğitim sendikalarının temkinli yaklaşmasına neden olmuş olabilir. Ama AYÖP çeşitli olmak zorunda, çünkü sorun ortak. Sendikalar soruna sarılmıyorlar, ama bizi kendi halimize de bırakmıyorlar.

150 bin öğretmen açığı olduğu söyleniyor; bu gerçek rakam mı?

Devlet 2010'da 40 bin atama yapabiliyor diyor. Resmî rakamlara göre, 70 bin de sözleşmeli var. Buna rağmen açık var, 50-60 kişilik sınıflarda öğrenim görüyor çocuklar. Açık aslında 150 binden çok çok daha fazla.

Atanamama sorunu yaşayan öğretmenler kaç kişi?

350 binden fazla. 350 bin öğretmeni ne yapacak devlet? Bir taraftan da üniversitelerin bu bölümlerine çok fazla öğrenci alınıyor. Sosyal bilimler öğretmeni atamayacaksan, ilgili bölüme öğrenci alma. **Millî Eğitim bakanıyla görüştünüz mü?** Ankara'da görüşüldü. Nimet Çubukçu Maliye Bakanlığı'nın kendilerine yeterince bütçe ayırmadığını, aciz kaldığını söyledi. Ardından, bakanlık basın müşavirliği bir açıklama yaparak "bakanımıza hakaret ediyorsunuz, bakanımız aciz değildir, onun sayesinde şu kadar atama oldu" dedi. Madem Nimet Çubukçu aciz değil, o zaman hepimizin atamasını yapmasını talep ediyoruz.

AYÖP olarak bundan sonrası için ne planlıyorsunuz?

Ankara'daki arkadaşlar, yaz döneminde hükümet bizi dinlemezse, açlık grevi yapacaklarını açıkladılar. KPSS'den sonra, yaz döneminde daha güçlü eylemlerle sesimizi duyurmaya çalışacağız. Arkadaşlar ölüm orucu dediler, ama süresiz açlık grevidir doğrusu. Daha kalabalık olarak yapılacak bu eylem. İstanbul'da bir araya gelerek ne yapacağımızı konuşuyoruz. İnsan birlikte olunca ve kendi sorunlarını başkalarının yaşadığını görünce, bunu sorgulamaya başlıyor. Eczacılar ayrı, doktorlar ayrı, Tekel işçileri, kadrolu öğretmenler ayrı sıkıntı çekiyor. Ama herkesin yaşadığı aynı: Maaşlar düşürülmeye çalışılıyor, hayatın her alanında sözleşmeli çalışma dayatılıyor.

Taş Erol'dan taşeronluk sırları

O fotoğrafı hatırlıyorsunuz. Öyküsü de biliniyor. Ama sıradan bir AKP vakası veya sıradışı bir cibilliyetsizlik, bir vicdansızlık örneği değil. Neoliberalizmin çarklarının nasıl işlediğinin resmi. O resim mercek altına alındığında bakın neler görüyorsunuz...

Neoliberalizmin en temel araçlarından özelleştirme politikalarının kuramsal gerekçesi, kamu tercihleri teorisine dayandırılır. Bu kuramsal perspektif, kamu kurumlarının, kamu yararından ziyade, tek derdi koltuğunu korumaya çalışan siyasetçi ile emrindeki örgütü büyütmeyle çalışan bürokratin şahsî çıkarlarına hizmet ettiğini buyurur. Nitekim, kamunun sahip olduğu işletmelerin behemehal özel sektöre devredilmesi gerekir, zira kamu yararı ancak piyasanın organik rasyonalitesine teslim edilerek gerçekleşebilir. Bu sayede "yolsuz" siyasetçi ve bürokratların şahsî menfaatlerine yönelik kararları yüzünden kamunun uğradığı zarar engellenebilecek ve serbest piyasa kendi dinamikleri içinde genel kamu yararına daha çok hizmet edebilecektir. Kamu kurumları üzerinden siyasetin de tasfiyesi anlamına gelen bu anlayışın şemsiye kavramı "yönetişim", siyaset-sizleştirmeyi bir adım ileri götürerek özelleştirilmesi mümkün olmayan alanlarda da yönetim modelinin klasik bü-

rokrasiden çok ortaklı şirket tarzına evrilmesini destekler.

Bu dönüşüm, temsili demokrasi araçlarında meşruiyetini bulan siyasal iktidarın hareket alanının daraltılması anlamına gelir. Toplumsal karar mekanizmaları, özel sektörün kâh yeni sahip, kâh eşit ortak olarak müdahil olduğu süreçlere döner: Ciğer kediye emanettir.

Yeraltı siyaseti

Bu akıl yürütmeye gözden kaçan çok önemli bir detay, siyasetin tasfiyesinin siyasetçinin oyun dışı kalması anlamına gelmediğidir. Siyasal iktidarın sahipleri, konularından kaynaklanan avantajları yönetimden yönetişime geçilirken ve özelleştirme süreçleri boyunca da korumasını bilirler. Dolayısıyla, siyasetçilerin yolsuzluklarından arındırıldığı iddi-

Siyasetin tasfiyesi, siyasetçinin oyun dışı kalması anlamına gelmiyor. Siyasal iktidarın sahipleri, konularından kaynaklanan avantajları yönetimden "yönetişim"e geçilirken ve özelleştirme süreçleri boyunca da korumasını bilirler.

a edilen toplumsal karar alma süreçleri, aslında yeraltına, kapı arkalarına çekilerek daha rahat ve büyük bir manevra alanına kavuşur. Başta çelişkili gibi duran bu önermenin sağlamlasını küçük bir kıyı ilçesinde yapalım.

Mersin Anamur Devlet Hastanesi'nde işten çıkarılan engelli işçiyi teselli eden gencin fotoğraflarını görmüşünüzdür. Bu görüntüyü haber haline getiren iki bilgiydi: O genç herhangi biri değil, Anamur'un AKP gençlik kolları başkanıydı. Dahası, işten çıkarılan o engelli işçi ve arkadaşlarının yerine işe alınanlardan biri de bu genç başkandı.

Bu haber üzerine, başka bir ilçedeki bir taşeron şirketin sahibi aile dostumuzun kapısını çalıp sağlıktaki taşeronlaşma sürecinin fiiliyatını bir de ondan dinleyelim istedik. Taş Erol kod adıyla anacağımız ahabımız, söyleşi teklifimize "reklam oluruz neme lâzım" diyerek yan çizince, bize de onunla hasbihal edip notlarımızı hikâye etmek kaldı.

Söz konusu abimizin, bilgi işlem operatörü, hemşire ve hasta taşıyıcı olarak yaklaşık 100 personelinin çalıştığı hastanede, yegâne kamu çalışanları doktorlar, hastane müdürü, bazı hemşireler ve birkaç memur. Geri kalan tüm hizmetler (yemek, temizlik, güvenlik, laboratuvar, tıbbî görüntüleme, bilgi-işlem, hasta karşılama vd.) bir ihale ve haliyle de taşeronluk konusu. Dolayısıyla, devlet hastanesi mefhumunu tekrar gözden geçirmek lâzım; daha yerinde bir ifade, İngilizceden ilhamla (quasi-governmental agency) "kısmen devlet hastanesi" olacaktır, bu yeni nesil sözde kamu sağlık kurumunu tarif etmek için.

Hizmet alımına konu olan çalışma alanlarının hepsi ayrı bir uzmanlık konusu. Bilgi işlem, hemşirelik gibi alanlar daha nitelikli altyapı ve işgücü gerektirdiğinden, görece daha sakın ihale süreçlerine konu oluyor. Esas kavga, taliplerin çok daha fazla ve agresif olduğu yemek ve temizlik ihalelerinde yaşanıyor. Hasbihalimizin sonlarına doğru, söz konusu hastanenin temizlik ve yemek ihalelerini alan patronla tanışıyoruz. Milletvekillerine bile nasip olmayan ve Taş Erol abinin de ihalelere giderken ödünç aldığı "XX AKP XX" plakalı bir araç ve iki korumasıyla hastaneye gelen ağamız geçenlerde gerçekleşen bir ihalenin sonucundan bahsediyor: Üç adamı hapiste, karşıdan biri polis üç yaralı... Anlıyoruz ki, söz konusu temizlik sadece hastane hijyeninden ibaret değil!

Temizlik ve yemeği bırakıp bilgi-işleme geri dönüyoruz ve ihale sürecinin nasıl gerçekleştiğini soruyoruz. İlk perdede milletvekilinin arz-ı endamıyla açılı-

Mersin - Anamur'da AKP Gençlik Kolları Başkanı Nurullah Öz, devlet hastanesindeki işinden atılan Hasan Yıldız'ı teselli ediyor. Birkaç gün sonra onun yerine işe başlayacak...

yor. Dar seçim bölgesini savunan siyaset-bilimcilerin kulaklarını çınlatarak mevcut, görece geniş seçim bölgesinde bile milletvekillerinin sorumlu olduğu alanlar olduğunu öğreniyoruz. Bu alandaki tüm atama ve kararlardan sorumlu olan vekilimiz ihale süreçlerine de ilgisiz kalmaz elbet. Başhekim aranır ve "bizim Taş Erol sana muayeneye geliyor, ilgilen mutlaka" talimatı verilir. Şifreyi kıracak olursak, rahatsızlık ihale, reçete ihale şartnamesi ve tedavi de Taş Erol'un ihaleyi almasıdır. Tıpkı ilaç yazdıran annele-rimiz gibi, patronumuz da elindeki şart-nameyi verir başhekime, ki ihaleye bu şartlarda çıksın. Bu şartnamelerin dehlizlerinde rakipleri safdışı bırakacak sayısız tuzak eksik olmaz.

"Başhekimin bu işten ne kârı var" şeklindeki sorumuza abimiz gülerek "en başta bu diyarda kalmak" diye cevap veriyor. "Güneşli, hoş bir sahil kasabasını bırakıp uzak soğuklara kim gitmek ister ki" diyor, "milletvekiliyle ters düşen başhekim beş dakika duramaz bu koltukta". En azından Millî Eğitim ve Sağlık Bakanlıkları için bu kadar kolay, Maliye biraz daha zor. Nitekim, ayın 20'si olduğu halde, avantajını almadığı için hak edişlerini yatırmayan il merkezindeki saymana küfretmekle yetiniyorlar. Ama her şeyin çaresi var, her hastanenin saymanını kendi bünyesinde bulundurması yönündeki yasal değişiklik bakanlık gündeminde; bu sorunlar da bitecekmiş, yani üç vakte kadar.

İhalelerin faydaları

Deveyi gütmenin başhekime yararı sadece diyarda kalmak değil elbet; ihale sürecinde kendisi ve diğer komisyon üyeleri de az çok "görülüyor". Ama esas parsa büyük biomedikal aletlerin alımında. Hastanelerde gördüğümüz o son teknoloji aletlerin varoluş sebebi bizim sağlığımız değil; aklımızdan çıkarmayalım. O ateş pahası aletlerin alana da, satana da yararı, hastalara olan yararının fersah fersah ötesinde. Hem eti, hem sütü makbul; alırken komisyonu var, gerekli gereksiz reçete ederken döneri... Nitekim, bu sektörde çalışan bir dostumuz, fuarlarda bazı araçların gelip teşhirdeki aletleri hastanenin hangi birimine satabileceklerini sorduklarını hüznüyle anlatmıştı. Bu aletlerin çoğu, yaşamsal önemine binaen, acil alım biçiminde ihalesiz alınabiliyor. İhale olsa da, tek firmanın başka isimlerle verdiği üç teklifle halledilen bu süreçte ihale ilanının yayınlandığı yerel gazetenin o günkü tüm sayılarının matbaadan satın alınması gibi uygulamalar alışılmadık değil.

Her ne ise, bu şartlar altında vekilin tavsiyesine uymayı menfaatine daha uygun gören başhekimimiz ihalelerin vekilin yakınında kalması için elinden gelen yardımı haliyle esirgemez. Fakat buna rağmen, ihalelerin sorunsuz halledilebildiğine çok sık rastlanmaz; Kamu İhale Kurumu'na itiraz süreci de taşeron abilerimizin bu süreçte uzmanlaştıkları bir yan-daldır. Son dönemde, kuruma itirazlarda verilmesi gereken harcın 300 li-

radan 3000 liraya çıkarılması süreci zorlaştırırsa da, yenilen pehlivanları yıldır-maktan çok uzak. İptal edilen ihale sayısı çok olsa da, sonuçta değişen pek bir şey olmadığını, sadece rakibe sıkıntı yaratmaya yaradığını kestirebiliyoruz.

İhalenin sonuçlanmasının ardından milletvekilimiz bu sefer alınacak adamların listesiyle tekrar sahneye çıkar. Taş Erol abimiz özel niteliklerin aranmadığı personel konusunda tüm kararın vekile ait olduğunu özellikle vurguluyor. Hatta vekil yakınlarından hasta karşılayıcı olarak alınanların bu işten yüksündükleri için çalışmadıklarından, bir odada mesai doldurdularından, ama onları işten atmadığından yakınıyor. Bıçak kemiğe dayandığında vekil çağrılıyor ve kendisinden personele bir fırça atması ricasında bulduklarını söylüyor. Vekilin "buraya gelenler akrabam, dostum, seçmenim. Onlara en iyi şekilde hizmet edeceksiniz, yoksa kapının önünde bulursunuz kendinizi. Cebimde o kadar çok iş talebi var ki, iki dakika sonra yerinizi doldurabilirim" dediğini anlatıyor. Vekilin bu kadar yakın korumasında olmayıp da memnun olunmayan çalışanlar için başvuru ihale atma formülü basit: Aynı şirketin diğer bir ilçedeki hastanesinde görevlendirme. Asgari ücretiyle bir ev kiralayamayan ya da her gün o yolu gidip dönemeyen personel mazeretsiz işe gidemediği üç günün sonunda artık bir işsizdir. Çok tanıdık, değil mi? Sürgün demek ki sadece kamuda olmuyormuş.

Kalanların kaderi de belli: Asgari ücrete talim, örgütlenme imkânlarından mahrum bir emekçi grubu. İş aktinin baştan belli bir süreyi kapsaması ve işe girerken "hiçbir alacağım ve hakkım yoktur" yazısının baştan alınmış olmasıyla çalışan kaderine razı konumda.

Bir kasaba devlet hastanesinin taşeronlaşma macerasına biraz aşına olunca, tüm bu özelleştirmelerin iddia edildiği gibi siyasetçilerin ve bürokratların yolculuğunu bertaraf etme aracı değil, tam tersine, bu tekniklerin daha büyük serbestiyle icra edilebildiği yeni bir mecra olduğunu görebiliyoruz. Kimin başhekim olacağına, ihaleyi kimin alacağına, kimlerin nerede çalıştırılacağına karar veren hâlâ siyasetçi. Bu anlamda da, yeni sağ-liberal uygulamaların, siyasetçilerin toplumsal karar mekanizmalarındaki şahsi belirleyiciliğini önlemek şöyle dursun, daha da serbestleştirdiği ve güçlendirdiği anlaşılıyor. Taşeronlaşma sayesinde, bürokratik ve siyasal gözetim ve denetim araçlarından muaf tutulabilen bu süreçler, yeni sağ ideolojinin iddi-a ettiği gibi ne piyasanın serbestisinde ne de kamunun genel yararına şekilleniyor. Siyasetçilerin arpalığı olduğu iddiasıyla özelleştirilen kamu kurumları, özel sektörde elinde daha fütursuz arpa-lıklara dönmüş durumda. Sonuçta, siyasetin tasfiyesi, siyasetçilerin ve onların yaşamlarının daha da özgürleştirilmesiyle kamu kaynaklarının çok daha yoğun olarak şahsi çıkarlar uğruna seferber edilmesi anlamına geliyor.

Ulaş Bayraktar

SİYASET >

BANA YALAN SÖYLEME!
Derleyen: John Pilger
Türkçesi: Mehmet Harmancı

John Pilger'in "Bana Yalan Söyleme! - Araştırmacı Gazeteciliğin Şahikaları" başlığıyla derlediği ve Gellhorn, Murrow, Cameron, Hersh, Wallraff, Fisk, Haas, Politkovskaya, Milne ve Knightley ayarındaki gazetecilerin 'gazetecilikte dönüm noktası' niteliğindeki çalışmalarını biraraya getirmiştir...

SİYASET >

GÜLERYÜZLÜ FRANKOCULUĞUN DRAMI
Osman Can

Osman Can'ın "Güleryüzlü Frankoculuğun Dramı" adını verip, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri karşılaştığı temel anayasa ve hukuk sorunlarını tartıştığı bu kitabı, bir bakıma hem tarihe tanıklık eden, hem de tarihyazımının bizatihi içinde olan yazarın düşünsel seyrinin de manzarasıdır...

EDEBİYAT KURAMI >

JOSEPH CONRAD VE OTOBİYOGRAFİDE KURMACA
Edward Said
Türkçesi: Ferit Burak Aydar

Edward Said 'in eleştirel monografilerin nadide örneklerinden biri sayılan bu çalışması, modernist yazına, dünya çapındaki ilk büyük romancı olan Conrad'a ve Said külliyyatına ciddi bir ilgi duyan herkes açısından vazgeçilmez bir kitaptır...

ÇİZGİ-ROMAN >

TEHLİKELİ KADIN: EMMA GOLDMAN'IN ÇİZGİ ROMAN BİYOGRAFİSİ
Sharon Rudahl
Türkçesi: Osman Akinhay

Sharon Rudahl'in engin bir hayal gücüne dayalı, ayrıntıları asla atlamayan titiz çalışmasıyla ortaya çıkan bu çizgi-roman, Çarlık devrinden 20. yüzyıl başı New York'un kenar mahalleleri ve hapisanelerine, Ekim Devrimi'nin harabeyle dönmüş şehirlerinden İspanya'nın kır kolektiflerine kadar Emma Goldman'ın biyografisinin en önemli anlarını sunmaktadır okura...

www.agorakitapligi.com
tel: 0212 243 96 26-27
faks: 0212 243 96 28

6

agorakitapligi

İktidarın nimetleri

İktidara yakın durmanın mutlaka bir karşılığı vardır. Buna galiba hediye de diyebiliriz. Halbuki hediye istenmez, talep edilmez. Peki hediyeyi reddetme hakkı yok mudur? Kimse de durup dururken hediye vermez herhalde...

Toprağı bol olsun, Michel Foucault, eskiden Machiavelli'nin alavere dalavere, Freud'un cinsellik, Marx'ın sınıf olarak tespit ettiği merkezî özne ve nesnenin iktidar olduğunu yazmıştı. Türkiye aslında Foucault için çok güzel bir sosyal bilim laboratuvarı olabilirdi. Sıradan bir gözlemci olarak, siyasilerin, gazetecilerin, akademisyenlerin iktidar uğruna ne taklalar atıp ne şaklabanlıklar yaptığını sadece saptamak bile bilime önemli bir katkı olurdu. Hâlâ da olabilir...

Türkiye'de pastanın küçük, pasta-perver sayısının ise çok büyük olmasından kaynaklanan bir arıza da var. Yok, olsa, dükkân sizin yani...

Sadece, nemalanmak için eski fikir ve tutumlarından vazgeçenleri, iktidar olabilmek için bukalemunlaşanları kasetmiyorum. İktidar öyle bir tuzaktır ki, hayır demesini bilmeyenlere evet dertir, hatta evet'in ne cazip bir sözcük olduğuna bile inanmaya başlarsınız. Hani bilmeden etmeden de iktidar olunmaz ama, parası pulu, şanı şöreti olanların da, iktidara hayır diyemediklerini, iktidara yakın durmak için ellerinden geleni yaptıklarını görüyoruz.

Aydın olmanın önemli koşullarından biri de, her türlü iktidara karşı, kendi bağımsız, bireysel fikir ve tutumlarını, kamu için, yurttaş için seferber etmek, taraf tutmak ise, iktidarla işbirliği yapmak, siyasî olarak başlı başına olumsuz bir yaklaşım olmanın yanı sıra, bir aydın için de etik olarak dikenli.

İktidara yakın oldukları için ve bilahare mevki makam sahibi olanlar ise, "canım, ben sayın başbakandan özel olarak bir şey talep etmedim, kendileri öyle münasip gördüler" derler. Sen onunla bu münasebeti nasıl sağladysan artık... Bunun bir başka açıklaması da "istemem, koy yan cebime"dir. Dönüp dolaşım aynı yere gelir, bağlanırdüğüm: Hayır diyemediğin sürece teklifleri reddedemezsin.

Hayır demenin erdemi siyasî ve vicdanî bir sorumluluk gerektirir. Bağımsızlığını mı kaybedeceksin? Hayır de, kaybetme. İnanmadığın bir işi mi yapacaksın? Hayır de, yapma. Ama diyemiyorsun, çünkü sana çok para veriyorlar, çünkü seni meşhur ediyorlar, çünkü sana bir kesimde prestij sağlıyorlar. Bunları da geçebilir misin? Geçersen, bir koşulla: Sana vaat edilenleri sen zaten kendi çabanla sağlayabileceksen, kimseye ihtiyacın kalmaz. Ayrıca sana önerilen şeylerin ne kadar matah şeyler olduğunu da bir düşünsen fena olmaz. Zaten ay sonunu doğru dürüst getirebiliyorsan, aylık gelirini beş misli

artırmanın âlemi var mı? Halen yaptıklarından ve öyle kalarak yapacaklarından memnunsan, başına bir de devlet işi, hükümet işi alma! Hanım kızar. Eve iş getirme! Bu işi, mevkiyi makamı kabul edersen, seni oraya getirenler iktidarı kaybettiklerinde, sen de mevkinin makamını kaybedersin. Dolayısıyla orta vadede tüccar kafasıyla bile pek kârlı bir iş değil bu. Ayrıca çocukların, torunların sen emekli olduğunda, bir soru sorarlar, yanıtlayamazsın: "Baba, Tekel işçileri buz gibi havada açlık grevi yaparken sen AKP'nin atadığı siyasî bir görevde ne yaptın?"

Kısacası, iktidar her şart altında sadece uzak değil, karşısında durulması gerekli bir canavardır. Üstelik dişleri de henüz ve halen dökülmemiştir.

Bazı solcular şimdi kalkıp "demokratik halk iktidarında da mı aydınlar iktidara hizmet etmeyecek?" diye sorar-

Aydın olmanın en önemli koşullarından biri, kendi bağımsız, bireysel fikir ve tutumlarını kamu için, yurttaş için seferber etmektir. İktidar, karşısında durulması gerekli bir canavardır. Üstelik dişleri de henüz ve halen dökülmemiştir.

bilirler. Yanıtım evettir. Çünkü baştan beri, iktidar derken siyasî, ideolojik, askerî, iktisadî, kültürel, toplumsal, sağcı, solcu, liberal, muhafazakâr tüm iktidarları kastediyordum.

Pierre Bourdieu mesela, bir aydının egemen medyayla ne zaman, nasıl ve ne şekilde temasa geçmesi gerektiğini, hem kendi özel pratiğinde (bkz. Pierre Carles'ın "La sociologie est un sport de combat" [Sosyoloji bir dövüş sporudur] başlıklı videosu) hem de teorik olarak ("Sur La Télévision" [Televizyon Üzerine]) neredeyse madde madde sıralamıştı.

Üstbaşlıktaki büyükelçi, müze müdürü ya da uçak koltuğu örneklerini

gelişigüzel vermedim. Son bir haftada gazetelerde rastladığım üç haber:

Galatasaray Üniversitesi'nden Prof. Kenan Gürsoy, Türkiye'nin Vatikan Büyükelçisi olmuş.

Topkapı Sarayı/Müzesi Müdürü, popüler tarihçi İlber Ortaylı, MHP'nin parti okulunda yaptığı konuşmada demiş ki: Doğu ve Güneydoğu'da yapılan üniversiteye giriş sınavlarında adaylar kopya çekiyormuş ve hak etmedikleri iyi okullara giriyorlarmış, bunu da Galatasaray Üniversitesi'nde "hissediyormuş".

Cumhurbaşkanı Gül, son yurtdışı gezisine sinema yapımcısı ve yönetmeni Sinan Çetin'i de yanında götürmüştü.

Mesele kişisel değil ama, bu üç şahsiyetten ikisini Galatasaray Üniversitesi'nden az çok tanırım. Kenan Hoca'ya da hürmet ederim. Ortaylı, Van Dijk'ın betimlediği türden bir "elit ırkçılığı" yapıyor.

Çetin ise, kendi işiyle ilgileneneğine, anlamsız, ama belki de işine yarar sağlayabilecek angajmanlara giriyor. Şimdi bu üç şahsiyet de, ki ikisini aydın kategorisine koyabiliriz, bu tekliflere hayır deselerdi çok mu şey kaybederlerdi? Bir aydının, bir akademisyenin iktidar yanlısı olarak yaftalanması kadar olumsuz bir şey olabilir mi? Öğrencilerine ne diyecekler bu şahsiyetler AKP iktidardan düştüğünde? Kenan Hoca, ilahiyat alanında büyükelçi olmadan da katkılarını sunabilirdi akademik dünyaya ve topluma. Müze müdürlüğünün yanısıra, gereken yerde AKP propagandası, gerekmeyen yerlerde de AKP eleştirisi yapan Ortaylı, mecbur mu hükümetle böyle içli dışlı olmaya?

Sinan Çetin aslında iş gezisinde. AKP'yi öven iki-üç açıklama yapsanız, sizi de herhalde birileri bir gün uçağına çağırır, o gezide bir-iki iş koparınırsınız.

Eşi milletvekili olduğu için köşe yazarı ya da seyyar vaiz yapılanları da gördüm, tanıdım. Ya da eşi AKP yanlısı köşe yazarı olduğu için Avrupalarda önemli mevkilere atanan ya da önerilen insanlar da tanıdım.

Akademisyen isen, gazeteci isen, bırak girme üç kuruluşluk iktidar ilişkilerine. Geçicidir, sana ilk başta şan şöret ve para getirir belki, ama orta ve uzun vadede zararlıdır. Mesleğini, etiğini, meslektaşlarının, arkadaşlarının, seni tanımayan, sokaktaki insanların sevgi ve saygısını kaybedersin. Belki de en önemlisi, galiba farkında değilsin ama, kendine saygını yitirirsin.

Aydın olmak için, bir kere bir konuda çok esaslı ve derin bilgi sahibi olacaksın. Böyle bir sürü insan var. Bu bilgilerini, uzmanlığını iktidar için değil, kamu çıkarı için kullanacaksın, bu iki. Böylesi daha az. Nihayet hakikaten aydın olmak için bağımsız olmak gerekir. Para pul, şan şöret aydın kimliğini bozar. Ama "par alliance", yani eş durumu itibarıyla medyatik olmak istiyorsan, iktidara şimdilik bonjour diyebilirsin. Nasılsa bir gün sana bonsoir derler.

Ragıp Duran

SULUKULE'NİN GELECEĞİ TARTIŞILYOR

Ehven-i şer bir alternatif

Aralık ayında Devlet Bakanı Faruk Çelik ve seksen Roman derneğinin katılımıyla düzenlenen Roman Kurultayı'ndaki başlıca taleplerden biri, TOKİ toplu konutlarına yerleştirilmemek, küçük de olsa bahçeli evlere sahip olmaktı. Martta başbakanın da katılacağı ve 10 bin Romanın katılımı beklenen ikinci kurultayda da aslı tartışmalardan biri bu olacak. Bu arada, kamuoyu baskısından bir nebze yılan TOKİ, STOP ekibinin hazırladığı alternatif projeyi nihayet kaale aldı. Projenin katılımcılarından MSÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü öğretim görevlisi Erbatur Çavuşoğlu'na kulak veriyoruz...

TOKİ ile görüşmeniz nasıl oldu?

Erbatur Çavuşoğlu: TOKİ'den biri telefonla arayıp "televizyonda Sulukule'yle ilgili bir alternatif plan sundunuz mu?" diye sordu ve beni TOKİ başkanı Erdoğan Bayraktar'a bağladı. Bayraktar, "Sağlam yerlerden öğrendim, çok iyi bir alternatifiniz varmış. Projeden hiç memnun değilim, sizinkini hemen bana yollayın" dedi. "Bizim elimizde yollanacak bir proje değil, bir yaklaşım var, isterse- nizi anlatırım" dedim. Bir konferansta Sulukule sunumu yapan TOKİ daire başkanlarından biri, Bayraktar'ın ısrarla projeyi istediğini ilettiler. Ankara'da buluşmak üzere sözleştik. Sulukule Platformu'ndan Neşe Ozan ve hukuk danışmanımız Erbay Yucak'la gittik.

Söz konusu olan, STOP (Sınır Tanımayan Otonom Planlamacılar) grubunun 2008'de hazırladığı proje mi? Evet. O projeyi Büyükşehir'e, Fatih Belediyesi'ne ve TOKİ'ye anlatmak için çok uğraştık. Ankara'daki randevuda da anlatamadık, çünkü TOKİ planlamadan anlamıyor, operasyonel projelerle ilgileniyor ve hemen pafta görmek istiyor. Biz sosyal bir kalkınma planı anlatınca, Bayraktar bozularak "ya hocam, sen bana rapor anlatıyorsun, proje yapmamışsın" dedi. "Romanları orada tutmak istiyor-

sanız, biz bu yaklaşımı güncelleriz, ama, STOP planından sonra da yıkıma devam ettiniz" dedik. Bayraktar "Projeden çok eleştiri aldık. Oysa TOKİ çok büyük, Sulukule ise önemsiz bir yer. Bundan çok yıprandığımız için itibarımız adına her türlü fedakârlığa varız" dedi. Meselesi orada yaşayan insanlara karşı yapılan hata değil, itibarları. Biz "tüm Romanlar geri gelsin" diyoruz, o "yok, hepsi olmaz, ama şöyle 100-150 tane olabilir" diyor. İnsanları baharat gibi görüyor, nasılsa zamanla elenirler diye düşünüyor. İstanbul'a dönünce, STOP planını güncelleştirme çalışması için geniş bir çağrı yaptık. Meslek odalarından katılanlarla sayı yüz kişiyi buldu, aktif çalışan sayısı ise otuz-kırk kadardı.

Ortaya çıkan projeye göre Sulukule'de kimler, hangi şartlarda yaşayacak? Bu projenin Fatih Belediyesi'ninkinden temel farkı ne?

TOKİ görüşmesinde, Sulukule'nin eski sakinlerinin tamamının burada yaşayacağı şekilde planlayalım demiştik. TO-

Bayraktar "Projeden çok eleştiri aldık. Oysa TOKİ çok büyük, Sulukule ise önemsiz bir yer. Bundan çok yıprandığımız için itibarımız adına her türlü fedakârlığa varız" dedi. Meselesi orada yaşayan insanlara karşı yapılan hata değil, itibarları.

Erbatur Çavuşoğlu, Sulukuleli ailelere projeyi ve haklarını anlatırken

Kİ'nin hak transferi yetkisi var. "Sulukule'de TOKİ'yle anlaşma yapmış yeni hak sahiplerine başka bir yerde yer verin" dedik. Bayraktar "mümkün değil, bu ben dahil, TOKİ'den birçok kişinin yerinden olmasına yol açar" dedi. "Başbakan görevden alır beni" diyor kısaca. "El değiştirmeler oldu, herkes yatırım yaptı ve beklenti içine girdi" diye savunuyor. "Sizi, yatırımcıların ve Romanların bir arada yaşayacağı bir sistemi öne sürdüğünüz, bunu da yoğunluk artırmadan, tarihî dokuyu bozmadan yapmayı düşündüğünüz için çağırırım" diyor. Bu bizim ideal çözümümüz değil, ancak "öyleyse bu görüşme burada biter" dedi. Aramızda konuştuk, "Buraya en azından bir miktar Roman getirebilir, istihdam açabiliriz. İdeal çözüm değil, kısmen revizyonist, bu eleştirileri alacağız" dedik. STOP projesinde "1350 haneyi insanî koşullarda, mevcut dokuyu bozmadan, lüks olmayan sosyal konut mantığında yerleştirmek mümkündür" diyorsunuz. Pazarlık nasıl gelişti?

"Belediye'nin projesindeki 180 metreka- relük lüks konutlar dokuya uygun değil" dedik. TOKİ'yle yapılan sözleşmelerin 4c maddesinde "TOKİ anlaşmaya varılan kişilerle yeri, fonksiyonu, büyüklüğü yenden değerlendirilebilir" deniyor. Sonuçta, büyük evlerden kesinti yaparak sosyal konutlara alan kazanmak durumundayız. Hem Romanlar hem de lüks konutlar için inşaat yaparsak, tarihî yarımadaya yükleniriz. Mümkün değil. TOKİ lüks konutlardan kesinti yapmayı kabul etti. "Projedeki otel ve AVM de çok tepki çekiyor" dediğimizde, "isterseniz onları da koymayın, ama tarihî binaları koruyun, bizi oradan eleştiriyorlar" dediler. İstanbul'da bazı arkadaşlar "TOKİ bizi kullanacak, niyetleri kötü" diyerek endişelerini dile getirdi. Ona rağmen planı yaptık. Sonra öğrendik ki, Fatih Belediyesi başbakan üzerinden Bayraktar'a baskı uygulamış. TOKİ'yle ancak aylar sonra ikinci görüşmeyi yapabildik.

Ortaya çıkan planın ana hatları neler?

377 lüks konutta yüzde 25 oranında kesinti yaptık. Bu konutlar 60 ila 135 metreka- reye indi. Buradan çıkan alanı üç farklı tipolojide, 25, 45 ve 60 metreka- relük sosyal konutlar olarak tasarladık. 45, zaten TOKİ'nin ilan ettiği sosyal konut büyüklüğü. 60, daha kalabalık Roman aile- ler için düşünülen ebat. 25 ise bölgede çok sayıda bulunan tek yaşayanlar için. Hem daha büyük bir yeri ev olarak kul- lanılmaz, hem de ödeyemezler diye düşündük. Burada ortalama 1.5 kişi yaşayac- ak. Fakat bu planlamayı katı tutmadık, çünkü tutsak bile Romanlar deliyor, es- nek mimarının en güzel örneğini veriyorlar. 60 metreka- relük evden üç hane çı- karıyorlar. Hesaba göre de 300 küsur Ro- man aileyi burada tutabiliyoruz. TOKİ'nin 370 hanesiyle birlikte toplam 670 hane yerleştirildi.

25 metreka- re aslında bir "ev" olmuyor, içinde mutfak yok. Böyle bir alan sade- ce sığınma amaçlı değil mi?

Bu eleştiriyi getirenlerin bu şehirde in- sanların nasıl yaşadığına, herkese 80

metrekare ev vermek için nasıl bir İstanbul gerektiğine, herkesin böyle yaşamak isteyip istemediğine bakması lâzım. Sulukule'de bırakın 25'i, 5 metrekarede yaşayanlar var. Onlara "60 metrekare ister misiniz" diye sorduğumuzda bir kısmı "büyük evi ısıtamam" dedi. Dernek başkanı Şükrü Püntük, Taşoluk'tan ev çıkınca, "evde çocuk odasına yatak kurduk, ama çocuk yanımıza geliyor, o odayı ne yapacağız" diye sordu. Sulukule'de kişi başına 12 metrekare düşüyordu. Biz ortalamayı 18'e çıkardık. Hiç kimse daracak ve basık yerde yaşamak istemez. Sulukule'de onlar sokak, arka bahçe ve her yeri eve dönüştürüyor, evde bilgisayar başında vakit geçirmedikleri için sunduğumuz çözüm makûl. Tek insanlar ya da çiftler için 25 metrekare ev önerirken "kümes yapıyorlar" eleştirisini bekliyorduk. İnsanlara sorduğumuzda "banyo-muz, tuvaletimiz evde olsun" dediler. Paris'te doktoradaki öğrencilerim 8 metrekare evde yaşıyor.

Bolivya'da 20 metrekarelik, Çin'de kent çeperlerindeki toplu konutlarda 10 metrekarelik, işçiler için tasarlanmış konutlar var. Fakat oradaki insanlar bu durumdan rahatsız. Sizin planınız memnuniyeti amaçlamıyor mu?

Burada hem memnuniyet, hem de talep durumu var.

Genel bir Roman kültüründen bahsetmiyoruz, değil mi? Zira Romanlar arasında da farklılıklar var. Mesela Vefalı denen kesim gayet orta sınıf ve konforlu konutlara sahip değil mi?

Biz mevcutlarından daha büyük konutlar öneriyoruz. Hatta mimar arkadaşlara, "detay düşünüp cici bici tasarımlar yapmayın, sonra Romanlar burayı tekrar planlayacak" dedim. Onlar esnek tasarımı bizden iyi biliyor. 300 ev diyoruz ama, bazı konutlara başka ailelerin de gireceğini umut ediyorum. Daireleri tasnif ederken talep topladık, ama tek tek sorup ümit vermedik. Model esnetilebilir. Gecekonunun dünya literatüründe önemli olmasının sebeplerinden biri, esnek bir konut tipi olmasıdır.

Gecekondu ile bu plan arasındaki fark, burada esnemenin mahdut bir alanda olacak olması. Oysa gecekonduya kat ilave edebilirsiniz...

Evet, bu da kendi içinde esneyecek. Alanımız belli, bu kadar metrekareyi Romanların nasıl paylaşacağına da mimarlar karar vermesin. Herkes 60 metrekarede modern, orta sınıf bir hayat sürecektir demeyi çok modernist ve elitist bir söylem olarak görüyorum.

Yıkımlar öncesi kaç aile vardı?

5 bin civarında nüfus vardı, bin hane diyebiliriz. Ama bir kısım mal sahibi satarak gitti. Onların bir kısmı değerinin altında satarak kandırıldı. 300 kadarı belediyeyle anlaşarak Taşoluk'tan toplu konut daireisi aldı. Sadece yedi aile orada tutunabildi. Hepsisi Karagümrük civarına döndü. Önceliği hiç hak sahibi olmamış, belediyenin orada yaşadığını kabul etmediği ailelere verdik. Hukukçu arkadaşlar 150 kadar ailenin orada yaşadığını ispatladı. Öncelik verdiğimiz en mağdur 350 aile-

nin dışındakilere belediyeden, TOKİ'den, Roman derneğinden yetkililerin oluşturacağı komisyonla karar verilecekti.

Projede konutlar, Romanlar ve diğerleri diye mekânsal olarak ayrılıyor mu?

Temel ilke, dokuya sadık kalmaktı. Parsellerin düzeni ve cephelerini korumaya çalıştık. Literatürde farklı grupların beraber mi, ayrı mı yaşayacağı tartışma konusudur. Ortak kamusalıklar bunları entegre edebilir mi diye sorulur. Açık söyleyeyim, 300 kadar Roman aile mahalleye dağılmış olsun olmasın, burada yaşamaya devam ederlerse, yeni yatırımcıların çoğunun burayı terk edeceğini düşünüyorum. "Romanlardan temizlenmiş nezih bir hayat" istiyorlar. Uzun vadede büyük evlere de Romanların ya da onlarla birlikte yaşamaktan beis duymayacak insanların yerleşeceğini düşünüyorum. Planda kuzeyde yüksek metrekareli daireler yer alıyor. Sura yakın batı tarafında kat izni az. Çok iç içe geçmemiş, ama kademeli bir plan düşündük. Genel olarak doğu ve güney yüksek katlı evler, kale boyu daha düşük metrekareli ve Romanlar için düşünülüyor. Bu ideal çözüm diyemeyiz. Kamu otoritesi samimiyse, bu imkânı görüp bir yarışma ile çok daha iyi projelere ulaşabilir.

Erbatur Çavuşoğlu

Sulukule'de yatırım yapan ve medyaya yansıyan isimler nüfuz sahibi, AKP'nin önemli isimleri. Burada yaşam tahayülleri olmayacağı için el değiştirme ihtimali yüksek, çünkü onlar "tertemiz" bir mahallede yaşamak istiyor.

STOP'un projesinden geri adım atıldığı söylenebilir mi? Zira artık tüm Romanlar geri gelmediği gibi, orta sınıflar da mahalleye yerleşiyor.

Böyle yorumlayabiliriz. Ancak, STOP'u yaptığımızda mahallenin yüzde 60'ı hâlâ ayakta idi. Bugün yüzde 90'ı yıkılmış ve bazı Romanlar geri dönmeyi düşünmüyor. Romanların arasında "o gelmesin, buradan parayı alıp gitti" diyenler var, böyle bir ayrışma var. Dolayısıyla, kim en mağdur, kim burada yaşarsa daha hakkaniyetli olur diye düşünmek gerekliyordu. Elbette bunun karar vericisi biz olmamalıydık. Biz bir model kurduk ve yerel topluluk karar versin dedik. Hak sahipliği, projenin en kritik noktasıydı.

Sonuçta, Taşoluk toplu konutlarına gidenler TOKİ ve belediyenin bu projesi yüzünden evsiz kalmadı mı?

30-40 bin liraya haklarını devredenler genellikle kiracı konumuna düştüler. Bir kısmı parayı hızla harcadı, yatırım yapan bir topluluk değiller. İllâ herkes mal sahibi olsun diye bir şey yok. Lüks evlerden sadece yüzde 25 kesinti yaptık, yüzde 50 de yapabiliydik. "Bütün konutlar 60 metrekare olacak" deseydik, TOKİ kabul etmezdi. O takdirde yatırımcıların dava açacağını biliyor.

TOKİ'nin neyi hazmedebileceğini gözeterek bir "alternatif" plan yapınca, dolayısıyla kendinize uyguladığınız otosansürle TOKİ istediği itibarı elde etmiş olmuyor mu?

Projeye girerken, ideal olmayacağını, TOKİ'nin itibarını artıracığını bilerek

yola çıktık. Ama hak sahibi olmayan 150 aile hak sahibi olacak. Ya da 200 insanı daha konut sahibi yapabiliriz. TOKİ'nin hassasiyetlerini düşünmeden yapmak hayalcilik olurdu. TOKİ'ye "yatırımcıları atıp mahalleliyi geri getirdik" desek görüşmezlerdi. TOKİ'den uzak durmaya karar veren arkadaşlar oldu. Ama, herkes çekilseydi de, ben vicdanen yine yapardım. Zaten buraya gelecek aileler için de üç model kurguladık.

Nedir bu modeller?

Amaç insanları mal sahibi yapmak değil, öncelikli hedef bir Roman mahallesinin yeniden kurulması. Herkesi mülk sahibi yapmak hem gerekli değil, hem de her ailenin buna gücü yetmezdi. Kullanım hakkı üzerinden bir model düşündük. Yasalar buna izin veriyor. Zaten niyet varsa TOKİ kendi yarasını çıkarabiliyor. Birinci modelde, Romanlar çocuklarına haklarını devredebilir, ama oradan giderlerse haklarını kaybederler. İkincisi, TOKİ binaların sahibi olur ve onları makûl bedellerle Romanlara kiralayabilir. Bir kiracı taşınmak isterse, yeni kiracıya mahalle koordinasyon birimi karar verir. Üçüncüsü, konutların Taşoluk'taki gibi sübvansede şekilde satılmasıydı. Bu bizim öne çıkardığımız bir model değil.

Orta sınıflaşacak mahallede Romanların daha rahat tutunacağını söylüyorsunuz, hatta Romanlar artacak diye bir umudunuz var. Soylulaştırma tam aksi yönde işlemiyor mu? TOKİ arzu ettiği PR'dan sonra kullanım hakkında alavere dalavere yapmayacak mı?

Mahalle koordinasyon birimi bu yüzden var. Orada belediye ve TOKİ temsilcileri dışında üniversite, Roman Derneği ve Sulukule Platformu temsilcisi var. Herkesin birbirini denetlediği bir yapı. Sadece derneğe bırakırsan, derneği mafyalaştırırsın. TOKİ'ye bırakırsan, basit bir yönetmelikle işi halleder. Koordinasyon güçlü olur, biri mahalleyi terkettiğinde, gerçek bir ihtiyaç sahibine konutu verebilir. Romanların, ihtiyaçtan, yüksek fiyat verene satıp gitme eğiliminde olduğunu biliyoruz. Ama burada yatırım yapan ve medyaya yansıyan isimler nüfuz sahibi, AKP'nin önemli isimleri. Burada yaşam tahayülleri olmayacağı için el değiştirme ihtimali yüksek diyorum, çünkü onlar "tertemiz" bir mahallede yaşamak istiyor.

TOKİ, sadece Ataşehir ilçesi için kanun çıkardı. Ne kadar demokratik hareket etseniz de, bu yapıyı hemen yıkabilir. İkincisi, mahallede görece coğrafi bir öbekenme olduğu için, ufak plan tadilatlarıyla Romanları tecrit edebilir.

Kuracağımız modelde mülkiyet hakkının, kira ve kullanım hakkının el değiştirmesi mümkün değil. Ama TOKİ iki sene sonra yeni bir yönetmelik çıkarırsa, bizim yapacağımız hiçbir şey yok. Ancak, buna direniriz, afiş ederiz. Plan tadilatı içinse, TOKİ planı o anlamda hiç incelemedi. Açıkçası, mekânsal ve sosyal ayrışma gibi kavramları anlayabilecek bürokratları yok.

Tecrit amaçlı gizli protokoller yapmıyorlar mı?

Şu an TOKİ projeyi benimsedi. Asıl so-

run Fatih Belediyesi. Başbakan da onları destekliyor. "Rüzgâr size doğru dönerse, biz TOKİ olarak projenizi destekliyoruz" diyorlar. TOKİ bızden tecrit için bir plan tadilatı isterse, yapmayız. Bizim ilkelermizle ihale açmalarını ya da yarışma yapmalarını isterim. Evet, kamu iyi niyetli değil, ayrıca cahil de. "Sulukule'de de, Başibüyük'te de hata yaptık" diyen TOKİ başkanının bu lafları beni eğlemek için söylediğini sanmıyorum. Ama ders çıkaracak kapasiteleri var mı, bilemiyorum. Zira bir daire başkanı "Başibüyük'teki altı bloktan 15 tane de Sulukule'de yapsak, konut talebini kurtarmaz mı?" dedi. Şaka yapmıyordu. İçlerinden "Çingeneler insan bile değil" diyen de çıkıyor. Ama bir yandan, bu proje hem bizim için hem de farklı düşünen, farklı değerleri olan insanları anlamak açısından kamu için çok değerliydi diye düşünüyorum. "Bu adamların bu işten ne çıkarı var, bizi politik açıdan yıpratmaya mı çalışıyorlar?" önyargıları varken, yaptığımız işe saygı duyanlar oldu. Öte yandan, kentsel ve toplumsal hareketlerin de zihnini harekete geçirecek bir tartışma süreci yaşadık. Bu işe hiç girmeseydik, en azından o 150 hane hak sahibi sayılmayacaktı. Öte yandan, beklenti içine giren yerel topluluğun hayal kırıklığına uğradığını görmeliyiz. Bir yandan da, Romanlar arasından "biz yerimizden olduk, ama en azından kültürümüzü kaybetmeyelim" diyerek çeşitli stratejiler geliştiren insanlar çıktı.

Mahalle için nasıl bir kamusal ortam öngördünüz?

Üç kamusal fonksiyon koyduk. Mahalle koordinasyon birimi için büyük bostanın önünde mekân yarattık. Romanların çoğunlukta olduğu yayalaştırılmış bir sokakta çok amaçlı toplum merkezi düşündük. Alt bostanın dibinde gündelik yiyeceğini pişirme sıkıntısı olan insanlar için bir lokanta tasarladık. İstihdama yönelik adımlar da attık. Yerel işgücüne tercih ettikleri işleri sorduğunuzda "ne çalışacağım ya" cevabı aldığınızda bütün ekonomik kalkınma kuramları çöküyor. "Günlük yiyeceğimi çıkarıncaya kadar ne iş olsa yaparım" diyorlar. Müzisyenlik, sepetçilik, tekstil, faytonculuk ön plana çıkıyor, dans ve çalgıcılık önemli bir yer tutuyor. Mahallede komşuları ve kendileri için "basit inşaat işlerinde çalışabiliriz" diyenler de vardı. En önemlisi de sur boyunca, turizm aksı üzerinde satış tezgâhları kurulabilir dedik.

Fatih Belediyesi'nin alternatif projeye muhalefeti nereden kaynaklanıyor?

Fatih belediye başkanı Mustafa Demir, AKP içinde çok hızlı yükseldi. TOKİ başkanı, Sulukule konusunda başbakanın Demir'i desteklediğini söylüyor. Sulukule'de hem tükürdüğünü yalamak istemiyor, hem de bütün arazinin rantlaşmasını, alınıp satılmasını bu belediyeye organize etmiş. Şimdilerde "Roman açılımı Sulukule'den geçer" dense de, başbakanın fikrini değiştireceğini düşünmüyorum. Fatih Belediyesi'yle defalarca görüştüğüm için Romanlar konusunda faşizan bir düşüncenin hâkim olduğunu biliyorum.

TOKİ başkanı yeni bir kentsel dönüşüm hamlesi açıkladı. Bir strateji değişikliği görmüyoruz. Bu mânâda Sulukule'deki muhtemel bir anlaşma, yıkılması planlanan mahallelerde bir kesimin yerinden edilmesini kabul etmek anlamına gelmez mi?

Sulukule kendine özgü bir yer. Kendine has bir çalışmanın gerçekleştiği bir yer.

Ancak TOKİ yere özgü davranan bir kuruluş değil ki. Buradaki PR'ı kendine yormaz mı?

Sulukule'de alternatif projeyi hayata geçirirse bile, kimse TOKİ'yi alkışlamayacak. "Hak transferi yöntemiyle Sulukule'yi eskisi gibi bir Roman mahallesi yaparsanız dünya çapında takdir kazanırsınız, yoksa bu işten pozitif sıyrılmaya şansınız yok" dedik. İnsanlara bu kadar acı çektikten, evlerini yıktıktan, yüzlerce ailenin dramından sonra bunu kimse başarı öyküsü olarak anlatamaz. Sadece kamu-

İstanbul'un genelinde yeni bir sınıfsal harita çiziliyor: Yoksulların konut ve iş alanları dışlanıyor, gettolaşan bir kent oluşturuluyor. Üretimsiz bir satış mekânı tasarlıyorlar. İş kollarının domino etkisini yok etmek çok aptalca.

nun yanlış yaptığı işten ders alabildiği yönünde bir veri olarak kullanabiliriz. "Kamu sivillerden bir şeyler öğrenebiliriz" diyebiliriz. Her projenin kendine özgü şartlarına bakıp düşünmek lâzım. Eğer orada mahalleli bana bir rol biçerse, bundan kaçınmayı doğru bulmam. Bize başka yerlerde de plan yapın diyenler oldu. Ama orada koşullar oluşmamış, yoksa biz plan yapma fetişisti değiliz. Sulukule'de 150 kişiyi hak sahibi yapmak kazanım olabilir de, olmayabilir de. İlk yerel topluluk orada yaşamak istiyor mu, buna bakmak lâzım. Fiyat yükseltmek için planı kullanmaya çalışan mahalleliler de yok değil. Tüm eleştirilerime rağmen, bir mücadele biçimi olarak müzakereyi doğru buluyorum. "Şu kadar mahalle boşaltacağım" diyen bir yapıyla prensip olarak görüşmem.

Tarihî yarımada orta-üst sınıf mahal-

lelerin tasarlandığını görüyoruz. İkinci ayakta ise zenginlere yönelik butik otellerin açılacağı bir turizm planlaması var. Bu tabloda, öngördüğümüz istihdam Sulukulelileri orada tutabilir mi?

Sadece tarihî yarımada değil, İstanbul'un genelinde yeni bir sınıfsal harita çiziliyor: Yoksulların konut ve iş alanları dışlanıyor, mekânsal olarak gettolaşan bir kent oluşturuluyor. Ama, mesela Tarlabası'nı ortadan kaldırdıklarında İstiklâl Caddesi'ndeki istihdam da zora gireceği için Talimhane'deki oteller çöker. Komiserler, garsonlar hep bu mahallelerden çıkıyor. Kentin ihtiyacı olan sektörler ortadan kalkmıyor ki, herkes kapalı sitelerde yaşamıyor. Büyük kesimin hâlâ fotokopiye, poğaçaya, sıhhi tesisatçıya ihtiyacı var. Kentin orta ölçekli istihdamı kaybetmemesi lâzım. Sulukule'de düşündüğümüz istihdam olmazsa, bu bütün İstanbul için büyük problem. Fatih Belediyesi 150 bin kişiyi istihdam eden küçük işletmeleri ilçeden çıkarmak istiyor. Üretimsiz bir satış mekânı tasarlıyorlar. Buradaki işkollarının domino etkisini yok etmek çok aptalca.

Projenin tartışılması ve kabulü

anlamında son durum ne?

Projeyi, 200 uzman ve kurum tarafından imzalı haliyle, Cumhurbaşkanı, Başbakan, Kültür Bakanı gibi üst düzey kamu yöneticilerine de yolladık. Unesco, BM, Habitat AGFE ve benzeri kurumların da tazyikiyle değerlendirmek durumunda kaldılar. Kültür Bakanlığı, kendisine bağlı İstanbul Yenileme Bölge Kurulu'na alternatif projeyi de görüşme talimatı verdi. Ancak Fatih Belediyesi kurula "bu provokasyon amaçlı, ne idüğü belirsiz projeyi gündeme almayın" diye resmî yazı yazmış. Bölge Kurulu da bakanlığa "müellifi olmayan, sivil bir projeyi nasıl görüşüp değerlendiririz" diye yazmış. Kurul da "sivil millet, mutlaka gündeme alıp bir inceleyin" demiş. Kurul da gündeme alıp görüşmüş. Unesco sorarsa, inceledik ama beğenmedik diyecekler tahminen...

KARADENİZ HAYKIRIYOR: HAVAMIZA, SUYUMUZA, TOPRAĞIMIZA GÖZ DİKTİLER

İsyan etmeyen taş olur!

Su hakları mücadelesinin önemli bir dönemecini, ocak ayında İkizdere'de toplanan Türkiye Su Meclisi'ni, geçen sayıda "Su savaşlarında halk cephesi" başlığıyla nakletmiş-tik. Bu sayıda, "halk cephesi"ne biraz daha yakından bakalım ve isyana ortak olalım. Fındıklı Derelerini Koruma Platformu'ndan Mevlüt Gürkan, Karadeniz İsyandadır'dan Eren Dağıstanlı ve Senoz Koruma Platformu'ndan Mustafa Akyıldız'a kulak veriyoruz.

Türkiye'de iki bin civarında hidro elektrik santral projesi var. Siz nasıl değerlendiriyorsunuz HES'leri?

Mevlüt Gürkan: HES'ler 2006'dan itibaren Doğu Karadeniz'deki bütün vadilerde, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin'de birer ikişer yapılmaya başlandı. Sonra, büyük akarsuların dışında, bunlara inen küçük ırmaklarda ortaya çıktılar. Bu dört ilde, 400 civarında projelendirilmiş, fizibilitesi yapılmış HES var. Bir kısmı inşa aşamasında, bir kısmı bitmiş durumda. Buradaki akarsular Kaçkarlar'da doğduğu için en uzunları 30-35 kilometre. Fırtına Vadisi hariç. Her birinde 4 ila 12 HES projesi var. Elektrik üretebilmek için su yatağından tünellerle 5-12 kilometre uzaklaştırılıp düşürüyor; bittiği yerde bir tünel daha açılıp tekrar düşürülüyor. Su kaynağından tünellere alınacak, vadiye su bırakılmayacak.

Karadeniz'in ve Türkiye'nin bu kadar elektriğe ihtiyacı var mı?

Gürkan: HES'lerin altında başka amaçlar var. Türkiye'nin 2007'deki elektrik üretimi 210 milyar kw/saat'ti. 2009'daki elektrik tüketimi 159 milyar kw/saat. Yüzde 20 kaçak olduğu düşünülse dahi elektrik fazlamız var. O zaman, niye bu kadar HES, yetmedi iki-üç nükleer santral, bir sürü kömür santrali yapıyorsunuz? Mesela, Paşalar HES regülatörünün kapsama alanı 143 hektar. Oysa HES'in kapladığı alan

bunun çok küçük bir kısmı. Mesele enerji üretmek değil, Doğu Karadeniz'de 400 HES'le beraber su kullanım hakkını satın alıyorlar. Bölgede yaşayanların yaşam koşullarına yönelik hiçbir hazırlık yapılmadan bu projeler sermayenin önüne itilmiş. Hava yoksa, ölürsün. Su yoksa, üç gün yaşarsın, dördüncü gün ölürsün. HES yapılan yerlere daha kırk-elli sene önce elektrik gelmiş. İnsanlar binlerce sene elektriksiz yaşamış.

Eren Dağıstanlı: Bundan sonra, artık petrol diye bir şey yok. Savaşlar "sudan sebeplerden" çıkacak. Doğu Karadeniz bölgesinde bitmeyecek sanılan bir su potansiyeli var. Dünya üzerinde sürekli yağış alacak noktalardan biri olarak gösteriliyor.

Türkiye'deki inşaat firmalarının yüzde 90'ı işin içinde. Büyük sermayenin hepsi var. Yapı Kredi, İş Bankası bunlara kredi veriyor. Bu kredileri uluslararası sermayeden sendikasyon diye alıp müteahhide aktarıyorlar.

riliyor. Bakıyorsunuz, asfalttan ağaç çıkıyor. Neden? Çünkü bol su var.

26 Haziran 2003 tarihli ve 25150 sayılı "Elektrik Piyasasında Üretim Faaliyetinde Bulunmak Üzere Su Kullanım Hakkı Anlaşması İmzalanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik"te derelerdeki su kullanım hakkı özel şirketlere devredildi. Bu hak ne-

yi içeriyor?

Gürkan: Bir HES'in etki alanı 143 hektar deniyor. Santral binası 500 metrekare. Bir de boruların geçtiği yer var. Bunun 143 hektarı kaplaması mümkün değil. Demek ki asıl maksat suyun bulunduğu alanı ele geçirmek. "Ben köylüyüm, dedem, babam buradan alıyordu suyunu" deme hakkın yok. Ağacıyla, bitkisiyle her şeyimiz şirketin eline veriliyor.

Dağıstanlı: "Tünellerle suyu taşıyacağız, elektrik üreteceğiz" bu işin bahanesi. Tünellerle su kontrol altına alınacak.

Gürkan: 400 adet HES'in büyük çoğunluğu su kullanım sözleşmesi çerçevesinde 49 yıllığına müteahhit işadamlarına verildi. Arkalarında uluslararası sermaye var. DSİ'nin sitesindeki raporlara bakınca, işin 50-60 firma arasında döndüğünü fark ediyorsunuz. Türkiye'deki inşaat firmalarının yüzde 90'ı işin içinde. Büyük sermayenin hepsi var. Yapı Kredi, İş Bankası bunlara kredi veriyor. Bu kredileri uluslararası sermayeden sendikasyon diye alıp müteahhide aktarıyorlar. Bir HES'in maliyeti 25-50 milyon dolar arasında. Uluslararası sermaye olmadan bu işe girmeleri mümkün değil.

Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü'nün web sitesinde projelerin kabulü ve ÇED raporlarının hazırlanışına dair "katılımcılık" ilkeleri sıralanıyor. ÇED raporları nasıl hazırlanıyor?

Gürkan: Hepsini Ankara'da masa başında hazırlanıyor. Her defasında, bir önceki raporu alıp kopyalıyorlar. Raporlarda vadiye bırakılacak cansuyu en fazla yüzde 15 görünüyor. Ama hangi mevsimdeki debinin yüzde 15'i? Temmuz, ağustostaki buharlaşmayla yüzde 15 ne olacak? Bu hesaplanmıyor. 300-400 sayfalık ÇED raporları hep uydurma. Suyu bardakta gördüğü şey sanıyor masa başındaki. Tünele girecek olan su düşecek ve

enerji üretecek. Orada fiziksel bir değişim olmayacak mı? Bunlar ÇED raporlarında yok. Bırakılması düşünülen telafi suyunun vadideki hareketi esnasında vadinin eni, boyu, buharlaşma, sızma, sıcaklık gibi unsurlar hiç dikkate alınmamış. Vadilerde önce birer HES planlamışlar, sonra bakmışlar çok kârlı bir iş, 10'dan fazla proje olan yerler var şimdi. Arılı vadisinde 13 proje var. ÇED raporları havza bazında yapılsaydı, buraya bir tane santral yapılabilirdi. Demek ki mevzu santral yapılması değil. Denize bir damla su bırakmaya niyetleri yok. Çevre ve Orman Bakanlığı'nun kuruluş kanununda "havza bazında bütüncül planlama yapılmalıdır" denmesine rağmen, HES projeleri tek tek yapıyor. Bir HES'in şu kadar zararı var diye düşünülüyor, ama onun peşinden yapılacak olan HES'in zararı bir öncekinin üç katı oluyor. Hani ÇED'lerde tarafların anlaşarak raporu hazırlayacağı yazıyordu? Benim köyüme gelip sordular mı "sana ne kadar su yeter" diye? Yok. Raporu getiriyor, okuyun diyorlar. Bizim Rize-Fındıklı'da ÇED bilgilendirme toplantısı için Orman Bakanlığı'ndan, Tarım Müdürlüğü'nden, Ziraat'tan yetkililer ve müteahhitlerden oluşan yedi-sekiz kişilik bir grup geldi. Köy meydanında soruyorlar: "Bu ÇED raporuna evet diyor musunuz?" Bin sayfalık raporu bir saatlik toplantıda kime anlatacaksın?

Dağıstanlı: Kaldı ki Fındıklı'da halk yaptırılmadığı bilgilendirme toplantısını. Ama adamlar yapıldı diye yazıyor.

Gürkan: Tepkiden korktukları için toplantı Paşalar'da, köyden 12 kilometre uzakta yapıldı. Köylü gelmesin istediler. Ankara'da "yapılmıştır" raporu çıkacak. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın sitesinde yazdığı gibi değil olanlar. Hayatın gerçekleri orada net görünüyor. Halk o zaman kanmıyor; "uçkâğıda getirmeye çalışıyorlar" bizi diye düşünüyor.

HES'lerin doğa üzerinde yarattığı tahribat ne boyutta?

Mustafa Akyıldız: Cansuyu diye bırakacakları miktar bir dereye yetse bile, başka vadideki dere için yeterli değil. Kaldı ki, yaz aylarında, kalan su kendilerine bile yetmeyeceği için kendi tezlerini çürütmüş oluyorlar. İkinci önemli nokta,

HES'lerin doğrudan insan hayatına kasetmesi. Yüksek gerilim hatları yaşam alanlarının tam üzerinden geçeceği için burada yaşamak mümkün olmayacak.

Gürkan: HES'lerle beraber yaşam alanı daralacak ya da ortadan kalkacak. 400 HES için 40 milyon ağaç kesilecek; bu sadece yapım aşamasında, bir de yol ve üretim hatları var. Ortaya çıkacak enerjiyi ne yapacaksınız? Büyük tüketim merkezlerine aktaracaksınız. Onun için yeni yollar açacak, elektrik direkleri dikeceksiniz. Bu tahribatlar ÇED raporlarında söylenmiyor.

Akyıldız: Bu durumda SİT alanı ilân edilmek bir kurtuluş, ama SİT alanı müraaatlarına "yörede taş ocakları ve san-

Şirketler vadilerin beşerî haritalarını çıkardılar: Köy köy, insan insan, isim isim. Her köyde kim necidir, kim parayı sever, biliyorlardı. Çok vaatkârdılar. İnsanları kendi lehlerinde örgütlediler.

traller olduğundan SİT alanı özelliğini kaybettiği" cevabı veriliyor. "Sahil yolundan, taş ocaklarından, halihazırdaki HES'lerden dolayı burası SİT alanı olmaz" deniyor. Ama bunların hepsini siz yaptınız zaten! Doğu Karadeniz'in bütün yaylaları, vadileri doğal SİT alanıdır. Tünele alınan su sonucu oluşacak iklimsel-biyolojik değişimleri insanlar on sene sonra görecektir, ama şimdiden neden tahmin edilmiyor? Enerjinin nasıl nakledileceği ÇED'lerde yer almıyor. Asıl katliam iletim hatlarından dolayı olacak. 400 HES'te üretilecek enerjinin iletimini düşünün, kuşlar uçamayacak. Tepemizden iletim hatları geçecek. Çevreye yayılacak radyoaktif akımdan insanlar ve doğa nasıl etkilenecek? Çernobil'e katlandık diye bunu da mı kaldırmak zorundayız?

Gürkan: Bölgede yaşayanlar tüm günlük ihtiyacını bostanından ya da hayvanından karşılıyor, tertemiz bir doğada yaşayıp gidiyor. HES'lerle birlikte sebzelerini sulayamayacak, hayvancılık yapamayacak. Yaşama koşulları ortadan kalkacak. İşsizlik oranının yüzde 35-40 olduğu bölgemizde HES'lerin yaratacağı katliamdan sonra insanların göç etmesi zorunlu hale gelecek. Nereye? İstanbul'un varoşlarına. Göçle birlikte Doğu

Karadeniz'in doğasının bir parçası olan tulum ve kemençe bile yok olacak. Karadeniz sessizliğe bürünecek.

Dağıstanlı: Lazca, Rumca, Hemşince, Gürcüce, Megrelce, bütün bu diller yok olacak, çünkü bu dilleri konuşan insanlar orada olmayacak artık. Türkiye'nin en çok göç veren yeri Doğu Karadeniz. 1990'ların başından beri İstanbul'a göç edenlerin çoğu artık emekli oldu. Kendi ailemden biliyorum, çocuklarının eğitimi için buraya geri gelen insanlar var. Döndüklerinde eskiden bildikleri yaşamı bulamıyorlar. Babam altı-yedi yıl aradan sonra Hopa'ya gittiğinde koca sahil yoluyla karşılaşıyor. İnsanlar bütün geçimlerini yazın yaylacılık yaparak, çaydan, fındıktan sağlıyor; çayı, fındığı o suyla besleniyor.

Akyıldız: Doğu Karadeniz'de hâlâ insan ayağının değmediği yerler var. HES'ler buradaki biyo-çeşitliliği ve bizim umutlarımızı hedef alıyor.

Gürkan: Su yoksa çay yok, kivi yok, fındık yok. Su yoksa lahana da yok. Sabah kalkınca bir bakıyorsun, vadide bir buhar örtüsü yatıyor. O işte bizim hayat kaynağımız. Tünellerin içinde buharlaşma olmayacağına göre, ne olacak? Hayat olmayacak. Her sene duyarsınız, "Doğu Karadeniz'de heyelan oldu, şu kadar insan öldü" diye. Binlerce ton dinamit atacaklar. Zaten çok zayıf bir toprak yapısı var bu bölgede, heyelan olma-yaacağı kim garanti ediyor? Hafriyatı ne yapacaklar? Kamyonlar hafriyatı derre yataklarına döküyor. Derelerin denize döküldüğü yerde iki kilometre çamur görüyorsun. Enerji Bakanlığı, "santralin etrafına yürüyüş alanı yapacağız, vatan- daş dinlenecek, ayağımı uzatacak; piknik, mangal yapacak" dedi. Böyle bir mantıkla yaklaşıyor mu?

Dağıstanlı: Yöre insanlarını "HES'lerle birlikte turist gelececek" diye kandır- mışlar. Adamlar hidroelektrik santral görmemiş mi de bizim oraya mı gelecekler? **Hükümet HES projelerini termik ve nükleer santrallere kıyasla yenilenebilir enerji çözümü olarak sunuyor. Buna ne diyorsunuz?**

Dağıstanlı: Biz suyu enerji kaynağı olarak görmüyoruz ki.

Gürkan: Yenilenebilir enerji nedir? Bir HES yaptın, o bölgedeki doğayı değiştirdin. İnsanın yaşam alanını ortadan kaldırdın. Ne oldu, yenilenebilir, yaşanabilir mi oldu? Yoksa katliam mı oldu? Yenilenebilir enerji istiyorsan, niye rüzgâr santrali yapmıyorsun? Avrupa'yla kıyaslanamayacak, çok az maliyetli bir rüzgâr potansiyelimiz var.

Başbakan "Karadeniz'de dereler boşu boşuna akıyor" diyor...

Gürkan: Su boşuna akıyorsa biz o zaman boşu boşuna yaşadık. Bu bölgedeki kültür nereden çıktı? Su boşu akıyorsa, Türkiye florasının 2460 türle yüzde 28'ini oluşturan bu bölgede bunca çeşitliliğin kaynağı ne? Bölge faunası çok önemli hayvan türleri içeriyor: Bozayı, çengel boynuzlu dağ keçisi, karaca ge- yik, Kafkas kekliği, Hopa engereği, çeşitli alabalık türlerinin yanı sıra başka bir

yerde olmayan deniz alası... Dünyada biyolojik çeşitlilik açısından korumada öncelikli 200 ekolojik alandan biri Karadeniz. Su boşu boşuna akıyormuş!

Dağistanlı: Nesli tükenmesin diye deniz alası dediğimiz balığın tutulması yasak. Yakalandığı takdirde büyük cezası var; çocukluğumdan biliyorum, jandarma peşimizde koşardı.

Gürkan: Bu sene, 13-14 HES'in yapılacağı Arılı vadisinde bir köylü oltayla alabalık yakalarken yakalanıyor, 700 lira ceza ödüyor. 700 liralık geliri olmayan adama ceza kesiyorsun, ama o alabalığın neslini ortadan kaldıracak HES'leri yapıyorsun.

Pek çok yerel protesto eylemleri yapıldı. Yapım aşamasındaki HES'lere ufak çaplı saldırılar olduğunu da biliyoruz. Senoz'daki kadınlar eyleminden, zincirli yol kesme eyleminden haberdarız. Nasıl örgütlendi Senoz'lular?

Akyıldız: 2006'da İkizdere'deki hukukî ve çevresel duyarlılık sayesinde kovulan şirketler vadiyi aslında terk etmediler. Bütün vadilerin beşerî haritalarını çıkardılar: "Hangi vadiye girersek, hangi insanları safımıza çekersek Karadeniz'deki insanları lehimize örgütleyebiliriz" diye bir yıl çalıştılar. Fırtına Vadisi'nde darbe yedikten sonra, Senoz'a tam teşekküllü geldiler. Köy köy, insan insan, isim isim harita çıkardılar. Köye gelmeden önce bizim muhtarını tanyorlardı. Her köyde kim necidir, kim parayı sever, biliyorlardı. Çok vaatkârdılar. İnsanları kendi lehlerinde örgütlediler. Duruma hâkim olmamız bayağı zaman aldı. Durup bekleyelim dedik. Baktık ki durulacak gibi değil, gerekli mercilere, mahkemelere başvurduk. Mart 2009'da projelerin durdurma ve iptal kararları çıktı. Çok sevindik. Yirmi gün kadar vadilerde bekçilerden başka kimse kalmadı. Sonra bütün güçleriyle saldırdılar. Kolluk kuvvetlerine haber veriyorsun, valiliklere, kaymakamlıklara "bunlar neden tekrar geldiler" diye yazıyorsun, çok saçma cevaplar alıyorsun. "Valiliğin özel iznidir, başbakanlıktan gelen bir talimattır, yarım kalan işler var, şöyle bir tünel tamamlanacak, daha küçük çaplı bir HES yapacağız, ÇED aldık, onu yapıyoruz" vesaire... Bütün üçkâğıtlıkları yaptılar ve yörede hâlâ çalışıyorlar. Şu anda, Senoz'da su tutulmaya başlandı. Göller oluşturuldu. Suyu kaynağındaki iki santral bir-iki ay içinde bitirilecek. Yetkili mercilerden bir destek alamayınca, başka çaremiz kalmadığından bireysel direnişe karar verdik. Mecburduk. Yörede bir-iki eylem yaptık. Köyde kahvenin kapısında kara kara düşünüyoruz ne yapabiliriz diye. O anda aklıma geldi, kadınlar sesimizi duyurabilirdi. Aynı gece, köyün bütün hanelerini gezdik. Erkeklerin çoğunluğu şirketlerle çalışıyor. Konuşmaya gittiğimizde, sopyayla, balıyla çıkıyorlar karşımıza. Biz örgütleyemedik şirketler köylüyü örgütlemişti. Bugün hâlâ Çataldere'ye giremezsiniz. Biz bile "sağlam" gidiyoruz oraya. Oradaki gençlik tamamen para destekli örgütlenmiştir; babalarını tanımazlar.

Gürkan: Şantiyelerin kurulduğu yerleri taşladık. Daha önce hiç eylem yapmamış insanlar sabahtan bir araya geldi. Karadeniz'de kadınlar toprakları elleriyle işlediklerinden, sularına daha duyarlılar. Biz de toprağı, suyu, yaşamı kadınlar bilir diyerek yola çıktık. Yirmi-otuz kadın vardı eylemde. Eylemimizin amacı canlı yaşamına kastetmek değildi. Sadece binalar ve makineler hedef alındı. Yol kesme eylemi yaptık. Hiçbir aracın vadiye giremeyeceği şekilde insanlar zincirlerle birbirine kenetlendi. Her eylemde biraz daha kalabalıklaştık. Baktık ki, yerelde ne kadar bir şeyler yaparsak yapalım, ulusala taşıyamadığımızda pek ses getirmiyor. Eylemin İstanbul ayağını kurmaya giriştik. Sivil toplum örgütleriyle tanıştık, derdimizi anlattık, sesimize kulak verdiler. Karadeniz Elektrik'in önünde, basında da yer alan bir eylem gerçekleştirdik. Süreç devam ediyor, ülke çapına ya da uluslararası alana sesimizi nasıl duyururuz diye toplantılar yapıyoruz.

HES'lere karşı mücadelenin en görünür ve kitlesel hale geldiği yer Fırtına Vadisi'ydü. Vadi hukuk mücadelesiyle kurtuldu. Fakat son dönemde hukukî kazanımların projeleri durdurmakta yetersiz olduğu görülüyor. Karadeniz Elektrik şirketi tabelasız, hukukdışı bir şekilde işlerini yürütüyor. Hukukî mücadele odaklı bir direniş yeterli mi?

Akyıldız: Direniş kültürümüz olmadıktan her şeyin yasayla, hukukla halledileceğini düşündük. Türkiye'de davalar bir-bir buçuk yıldan önce sonuçlanmadığından Senoz'da bu süreyi bekleyerek geçirdik. Bu çok yanlış bir karardı. İki yılda çok büyük zarar gördük.

Sabah kalkınca bir bakıyorsun, vadiye bir buharlaşma var, vadiye bir buhar örtüsü yatıyor. O işte bizim hayat kaynağımız. O tünellerin içinde buharlaşma olmayacağına göre ne olacak? Hayat olmayacak.

Dağistanlı: Zamanında eylem yapanların bir kısmı "elektrik santrali yapılmayın, nasıl olsa nükleer santral yapılacak" dedi. Bu bana ters geliyor. Biz "Karadeniz İsyandadır" diyerek karşı çıkmaya karar verdik. Bacak kadar velettim, İstanbul-Kadıköy'de Fırtına Vadisi'nde HES'lere karşı, Karadeniz sahil yoluna karşı eylemlere gittim. O yolun iptaline dair raporlar çıkmıştı, ama biz kaybettik. Üstelik bu konuda rapor yazan kişiyi öldürdüler. İnsanları korkuttular. Ama bakıyorsun eylemlere, bir beraberlik yok. Fındıklı Derelerini Koruma Platformu bunu yapmayı başarabildi. Onlarla yürümeye başladım. Beni Fındıklılı sandılar. Senozlularla yürümeye başladım, beni Senozlu sandılar. Ben Hopalıyım, orada sadece bir tane HES projesi var. Şimdi ben karşı çıkmayayım mı? Bu mantıkta olmamız lâzım. Hasankeyf'ten de arkadaşlarla beraberiz. O niçin geliyor Karadenizlilerin eylemine? Bu işi birlikte halledilebilir için Karadeniz İsyandadır'ı kurduk. Şu anda sadece HES'lerle ilgiliymiş gibi duruyor, ama HES'lerin arkasında doğal yaşam var, dil var, kül-

tür var. İlk maddemiz su. İstanbul'da yaşayan Karadenizlilerle birlikte çalışıp yereli de ihmal etmeden bir mücadele örmek istiyoruz, yereldeki halk destek vermedikçe bu iş olmaz. Oraya bilim insanlarıyla gidip anlatmak gerekiyor neler olduğunu. Bu işe yarıyor. Okumuş adam gelince seni ciddiye alıyorlar.

Gürkan: Senoz'da müteahhit geldi, şantiyesini kurdu, işe başladı. Köylüde ses yok. 2006'nın sonunda ihale olduğunu duyunca Fındıklı'da bütün köylerin muhtarlarının, azâlarının, ilçedeki bütün sivil toplum örgütleri ve parti yetkililerinin imzasıyla Fındıklı Dereleri Koruma Platformu'nu kurduk. Bu platformda sağcısı solcusu, dinsizi imanlısı, hepsi var. Platformu kurduktan sonra her hafta bir köye gittik. Şu ana kadar gidilmemiş köy, konuşulmamış kişi yok. Bunun neticesinde, bizim bölgemize henüz bir müteahhit giremedi. Vandaşlar sürekli nöbet tutuyor. Arabayla gelen nereye geliyor? Suyumuz için geliyorlarsa giremiyorlar. Gidiyor, jandarmayla geliyor. Ama yine geri dönüyor. Hukukî yolları zorladığımız kadar kendi hukukumuzu da kullandık. Fındıklı'da çivi çaktırmadık. HES ihalesi olan yerlerden birine SİT alanı kararı çıkardık. İkisini mahkeme kararıyla durdurduk. Mücadelelerimiz devam ediyor, ama biz toplumsal ayağı yerelde kurduk. Neticesinde, "Fındıklı'da bunu yapamazsınız" dedik. Ama 400 santral var. Burada olmazsa 10 km ötedeki vadiye olacak, yine etkileneceğiz. Bir ayağı Ankara'da, bir ayağı da İzmir'de örgütledik. İstanbul'da da örgütleniyoruz. 5-6 bin kişilik iki büyük miting yaptık. Bilimadamlarıyla, 15-20 günde bir köylerde toplantılar düzenledik. Köyün nüfusu 200-300 kişi, ama toplantılarda 800 kişi var. Müteahhit geldiği zaman karşısında en az 100 kişi görüyor. Çoğu yerde hiç konuşma hakkı verilmeden müteahhit ve heyet geri dönmek zorunda bırakıldı. Senoz ya da inşaatın devam ettiği diğer yerler işi baştan sıkı tutsalardı, belki bu katliama cesaret edemeyeceklerdi. "Bir tane yapacağız, bir şey olmaz" dedikleri Senoz gibi yerlerde hemen dört-beş tane yapıyorlar.

Dağistanlı: Karşı taraf çok güçlü ve çok zeki. Seçtikleri yerler özellikle yıllardır apolitikleştirilmiş yerler. Senoz hükümetin oy deposu; okul yok, ama bilim mem kaç katlı Kur'an kursu var. Tabii ki oradan başlayacak.

Gürkan: O Kur'an kursundan çıkan vandaş on sene sonra hangi camiye gidecek? Köyündeki camiye mi, yoksa İstanbul'un varoşundaki camiye mi?

Yerel örgütlenmelerin birbirleriyle teması nasıl? Doğu Karadeniz dışındaki gruplarla, örneğin Munzur'la, Hasankeyf'le ilişkiler nasıl yürütülüyor?

Gürkan: Fındıklı Dereleri Koruma Platformu kurulduktan sonra, Derelerin Kardeşliği Platformu'nu oluşturduk. Artvin il olarak var, Şavşat var, Papart, Macahel, Hopa, Kemalpaşa, Rize var. Trabzon, Giresun, Ankara, İzmir, İstanbul da var sayılır. Derelerin Kardeşliği,

Karadeniz'deki en örgütlü taban.

Dağistanlı: Bizim inisiyatifle ilgili Karadeniz İsyandır kuruldu. Forum yapacağımızda Mevlüt abiyi (Gürkan) aradım. Fındıklı, Munzur, Hasankeyf'ten gelenler oldu. 23 Ocak'taki basın açıklamasında birçok Karadeniz de platformunun imzası vardı.

Gürkan: Munzur'daki arkadaşlarımız Fındıklı'da sempozyuma katıldı. Onları Artvin'e götürdük Derelerin Kardeşliği'yle. Derelerin kardeşliği olarak, birçok üniversite hocasının katıldığı seminerler düzenledik bölgede. Çevre örgütlerinden ilkelerimize yakın olanlarla temastayız. Öyle çevre örgütleri var ki, "bir tane HES yapılırsa ne olur" diyor. Onlarla bir araya gelmemiz zor. Su ve çevre meselesini kullanan yeni oluşumlar var; bunun farkındayız. Ankara'da Munzur ve Hasankeyf'ten arkadaşlarla miting yaptık.

Dağistanlı: Bu işi göstermelik yapmayan oluşumlarla çalışıyoruz. Mesela diyecekler ki, "biz bu dereyi sattırmayacağız", ama kendi fonunu da bu dereyi satın alacak şirketten sağlayacak. Bu konularda bizim büyük çekincelerimiz var.

TEMA ve Doğa Derneği gibi STK'larla ilişkileriniz nasıl?

Dağistanlı: Birçok insanla bir araya gelebiliriz. İdeolojik ya da şahsî açıdan zıtladığım insanlarla bir aradayım şu anda. Bu hepimizin meselesi. Sağcısı da, solcusu da o ırmaktan su içiyor. TEMA mı destek veriyor, Doğa Derneği mi destek veriyor, versin. Önce orayı bir kurtaralım. Bu işin öznesi Karadenizlilerdir. Bu işin noktasını da biz koyacağız, yani yüklemine de biz yapacağız.

2009'da, 5. Dünya Su Forumu'na karşı düzenlenen Alternatif Su Forumu'nun sonuç bildirgesinde "yeni ağların kurulmasını ve yeni toplumsal ittifakların oluşturulmasını görev kabul ediyoruz" deniyor. Devletin su politikalarına karşı Yatağan, Munzur, Hasankeyf gibi birçok mücadele var. Ekolojik tahribata karşı Bergama'daki, Kaz dağlarındaki gibi direnişler var. Sadece su temelinde olmayan, daha geniş, neo-liberal politikalara karşı çıkan toplumsal bir ittifakın kurulma-

sı mümkün mü?

Gürkan: Bütün uğraşımız bu yönde. Doğu Karadeniz'de dört-beş vilayette örgütlensek bile, Türkiye'yi etkileyemedikten sonra ne anlamı kalıyor ki? İstanbul'daki çevre hareketlerinde de, Sinop'taki nükleer santrale karşı duruşta da güçlü olmamız lâzım. Alliano'nin eski haline dönmesi ya da Hasankeyf'i kurtarmak için birlikte hareket etmemiz gerek. Bu nedenle, yereldeki hareketlerin aşarî müşterekte birleşmesi gerekiyor. Hep beraber olduğumuzda başaracağız. Platform yerelde Doğu Karadeniz, genelde Türkiye'nin her yanı için.

Akyıldız: Kâzım Koyuncu'dan beri Karadeniz'de benzer tarzda müzik yapan

Arılı vadisinde bir köylü oltayla alabalık yakalarken yakalanıyor ve 700 lira ceza ödüyor. 700 liralık geliri olmayan adama ceza kesiyorsun, ama o alabalığın tamamen yok olmasını sağlayacak HES'leri yapıyorsun.

birçok grup var. Yüz sene öncesinden gelen türküleri derliyorlar. Yaşanmış bir kültürden besleniyorlar. Bu kültür bitmek üzereyse, bu gruplar bizimle birlikte olmak zorundalar; doğa katledildiğinde artık türkülerimiz de olmayacak.

Dağistanlı: Birlikte hareket ettiğimiz 15 civarında müzik grubu var.

Gürkan: Marsis grubu mesela, Türkiye'de ne kadar miting varsa oradaydı.

Dünyanın pek çok yerinde su ve enerji politikalarına büyük direnişler var. Hindistan'daki baraj karşıtı hareketlerle Bolivya'daki yerel direnişler bağlantı halinde. Doğu Karadeniz'deki mücadelenin yurtdışındaki direnişlerle ilişkisi nasıl?

Gürkan: www.findiklidereleri.com sitesinde imza kampanyası başlattık. 28 bin imza, 4500'den fazla e-mail adresi var. HES'lerle ilgili ne yapıyorsa bu adreslere bildiriyoruz. Yüzlerce e-mail geliyor. Avusturya'dan, Arjantin'den, Hindistan'dan dayanışma e-mail'leri var. Geçen yaz sempozyum düzenleyip Hint çevre aktivisti Vandana Shiva'yı davet etmek istedik, ekonomik sebep-

lerle başaramadık maalesef. Hindistan'da Coca-Cola'yı dize getirmiş hareketten birini Türkiye'de bir sempozyumda dinlemek kadar önemli bir şey olabilir mi? Önümüzdeki en önemli engellerden biri ekonomi. İki sene önce yaptığımız pankartların parasını bile veremedik hâlâ. Hareketin yerelden ulusala, oradan da küresele doğru yönelmesi şart diye düşünüyoruz.

Bolivya-Cochabamba'daki mücadele, İtalya, İngiltere, İspanya, ABD ve Bolivya'dan şirketlerin oluşturduğu çokuluslu bir konsorsiyuma karşı kazanıldı. Karadeniz'deki direnişlerde, şirketlere karşı mücadele ne gibi yöntemlerle güçlendirilebilir?

Dağistanlı: Türkiye'de bu işin finansmanını sağlayan üç banka var. Bu üç bankayla görüşürsek, anlaşmaya varmadığımız noktada, halk bu bankaları boykot etse, bu bankalar HES'lere kredi vermez. Ama lanet olsun ki, bizim orada fındık parası, çay parası, emekli maaşı, hepsi o bankalardan geliyor.

Gürkan: Geçen sene Rize'deki Yapı Kredi Bankası şubesine gittik. Dedik ki "senin burada var olma nedenin bizim, biz yoksak sen de yoksun". "Olmayın o zaman siz" dediler. "Kredi kartlarını iptal ederiz" dedik. "Edin" dediler. HES'lerin en büyük finansörlerinden biri Yapı Kredi Bankası.

Akyıldız: Bu bankalar bir de çevreye duyarlı olduklarını söylüyorlar.

Farklı yerel örgütlerin deneyimleri, Bolivya ya da Hindistan'daki mücadelenin nasıl yaşandığını bilmek belki yeni fikirler doğurabilir...

Dağistanlı: Evet, katkı sağlayacaktır. Ama, Bolivya gibi yıllardır örgütlü bir halktan bahsediyorsunuz. Bizim burarlarda işler ne yazık ki öyle yürümüyor. Tabii ki diğer deneyimlerden öğreneceğimiz çok şey var. Ama bence biz kendi teorimizi kendimiz üreteceğiz.

Gürkan: Cochabamba'daki gelişmenin benzeri Senoz'da yaşandı. Cochabamba'da, insanlar canları iyice yanınca harekete geçti. Senoz'da da öyle oldu: Bir santral yapılıyor, ses çıkartmıyorsun. İkincisi yapılıncı "aman öldüm" diyor-sun. Önemli olan, hiç kazma vurdurtmamak. Hiçbir vadiye tek bir makine bile giremeyecek. Platform olarak tüm mücadelemizi buna yönelik.

Yakın zamanda Türkiye Su Meclisi de kuruldu. Örgütlenmenin yayıldığı ve sağlaştığını söyleyebilir miyiz?

Akyıldız: Kararlıyız. Ölene kadar bu davanın arkasındayız.

Dağistanlı: Olmadı, bakarsın bir gün bir karar çıkar, biz gider o barajları yıkarız. Dereleri olduğu yere akıtırız. Akıtamaz mıyız abi?

Gürkan: Çevre tahrip edildikten sonra yıksan ne olur?

Dağistanlı: Mesela şimdi Senoz'da göller oluşturulmuş. Gitsek, yıksak...

Gürkan: Yok... Yıkamazsın.

Dağistanlı: Yıkarsın ya...

Akyıldız: 500 kilo dinamit lâzım. Hesap yapmışlar...

Cennetle cehennem arasında

Kapatılan Demokratik Toplum Partisi'nin yerini alan Barış ve Demokrasi Partisi, 1 Şubat'ta topladığı olağanüstü kongrede siyasal çizgisini beyan etti ve eşbaşkanlarını seçti. Eşbaşkanlar Gültan Kışanak ve Selahattin Demirtaş'ın konuşmaları Tekel işçileriyle başladı, Tekel işçileriyle noktalandı. Emek eksenli mücadelenin ve "Türkiye partisi" olmanın vurgulandığı kongreye Öcalan'ın BDP'ye "PKK'nin uzantısı gibi görünmeme" çağrısı damgasını vurdu. Kongreye ve bölgedeki atmosfere bağlanıyoruz...

Hakkâri'de, Öcalan'ın yakalanışının 11. yıldönümü olan 15 Şubat için eylem hazırlıkları yapılırken bulduğumuz BDP'ye yakın bir işadama Kürt siyasetini gündelik politikaların "mahkûmu" olmak ve toplumsal meselelere yeterince eğilmemekle eleştiriyor. BDP'nin yerel yöneticisini seçmek için yapılan çalışmalarda onun da görüşleri alınmış: "Gittim, görüşümü söyledim. 'Halka saygılı bir yönetici seçin' dedim. 'Yeter, nefes alamıyoruz artık' deyince beni eleştirmeye başladılar. 'Madem eleştirecektiniz, neden görüşüme başvuruyorsunuz ki' dedim. Bizimkiler de tepeden inmece bir siyaset yürütüyor."

Daha sonra yanımıza oturan arkadaş ise bir fıkrayla giriyor söze. "Cennetle cehennem arındayız. Ölen bir Kürtün hayır ve şerlerini tartmışlar, eşit çıkmış. Cennet ile cehennem arasında kalmasına karar verilmiş. Bir süre sonra, 'yahu şu bizim Kürt ne dururda, gidip bir bakalım' demiş melekler. Gidip bakmışlar ki, cennetle cehennem arasında kaçakçılık yapmaya başlamış! Cennetten cehenneme kaçak meyve-sebze, cehennemden de kaçak insan taşıyor, öyle geçiniyormuş! Biz Hakkâri'de aynen böyleyiz. Cennetle cehennem arındayız. Sınır kaçakçılığı yapıyoruz. Melekler de bir kez olsun 'yahu bizim Kürte ne oldu' diye sormuyor!"

Meleklerden kastı devlet değil, Kürt siyaseti. Ona göre Kürt siyaseti bazı "yüksek ideallerin" peşine düşerken, toplumun ne halde olduğunu gözden kaçırıyor.

BDP'nin 1 Şubat'taki olağanüstü kongresi, Kürtlerin bu serzenişlerine yanıt vermeye çalıştı. Gerçi bölgedeki gerilim ilkbahar yaklaştıkça eski seyrine dönüşecek gibi görünüyor ama, genel başkan

seçilen Diyarbakır milletvekili Selahattin Demirtaş'ın konuşması, kongredeki atmosfer ve asılan-asılmayan pankartlar, Kürt siyasetinin "yine, yeniden" "Türkiyelileşme" niyetinde olduğunu, sınıf kaygısının önemli ölçüde dert edildiğini gösteriyor. Aslında BDP açısından esas değişim bu değil. Öcalan'ın kongre öncesi ve sonrasında yaptığı açıklamalarda BDP'nin PKK'nin uzantısı gibi görünmeye özen göstermesi gerektiği yönündeki görüşleri Kürt siyaseti açısından bir ilkti. Öcalan'ın açıklamaları, BDP eşbaşkanlarının konuşmalarına da yansdı. DEP'ten bu yana ilk defa bir kongrede ellerinde Öcalan posterleri ve PKK bayrağı taşıyan gençler, gazeteci ve delegelerin bulunduğu alana inmek, sahneye çık-

Kürtçenin yanı sıra Ermenice, Çerkezce, Lazca dahil olmak üzere farklı etnik toplulukların şarkıları çalındı. 50 kişilik Tekel işçi grubunun da katıldığı kongre emek eksenli mücadele, solun ortaklaşması, çatı partisi gibi tartışmalara sahne oldu.

mak yerine tribünlerde durmayı "tercih" etti. Yine ilk defa, Kürtçe'nin yanı sıra Ermenice, Adigece, Lazca dâhil olmak üzere farklı etnik toplulukların şarkıları kongre boyunca çaldı. 50 kişilik bir Tekel işçi grubunun da katıldığı kongre emek eksenli mücadele, solun ortaklaşması, çatı partisi gibi tartışmalara sahne oldu. "Yaşasın emekçilerin birliği, halkların kardeşliği" yazılı pankartlar, Gültan Kışanak'ın "AKP ile darbeciler aynı tarafta yer alıyor" ve "Toplumun tüm sorunları en az Kürt sorunu kadar önceliğimiz olacak" cümleleri bu vurguyu daha da pekiştirdi. BDP eski başkanı Demir Çelik'in ve eşbaşkanlar Demirtaş ile Kışanak'ın Tekel işçilerini selamlayarak konuşmalarına

rına başlayıp aynı selamla kürsüden inmeleri dikkat çekiciydi. Çelik, "biz iktidarı değil, toplumu değiştirip dönüştürmeyi hedefliyoruz" derken, neoliberal ekonomi politikalarına karşı Türkiye'nin tüm emekçi kesimlerine ulaşmayı hedeflediklerini vurguladı. Öcalan da kongre öncesinde yaptığı açıklamada Kürtlerin devlet talep etmediğini ve bu temelde siyaset gütmeyeceklerini söylemişti. Emine Ayna'nın Ocak ayında yaptığımız söyleşide dile getirdiği "Batıdaki fabrikalara girdiğimiz ölçüde Türkiyelileşiriz" sözleri kongreye önemli ölçüde rengini verdi. Ayna "Parti meclisine daha fazla Türk olarak Türkiyelileşemeyiz" demişti ama, bu kongrede de sembolik olarak bazı "Türk aydınları" parti meclisine alındı.

Kürt siyasetinin her yeni partide yeni bir heyecanla ve yeni iddialarla ortaya çıktığını biliyoruz. Bu iddialar partinin kuruluşundan kısa süre sonra, PKK'nin müdahaleleri ve parti içindeki farklı görüşlerin yarattığı dengesizlik nedeniyle, partinin bir öncesine benzediğini, iddialarını ertelerek siyaset yapmasını kaçınılmaz kılıyordu. Öcalan'ın açıklamalarına bakılacak olursa, PKK artık eskisi kadar Ankara'daki Kürt siyasetine müdahil olmayacak; PKK ve Öcalan BDP'yle arasına mesafe koyacak. Edindiğimiz izlenimlere göre, örgüt ve lideri, bu yöntemle BDP'nin hatalarını, eksiklerini yine BDP'nin üstlenmesini sağlama-ya, parti içindeki sıkıntılara PKK'ye mal edilmesini riskini azaltmaya çalışacak. Dolayısıyla, BDP kongresinin önem teşkil eden yönü parti yönetimindeki kadro ve söylem değişikliğinden ziyade PKK-BDP ayrımının net olarak ortaya konmasında yatıyor. Haziran 2009'da Diyarbakır'da yapılan Demokratik Toplum Kongresi'nden "muhatap PKK ve Öcalan'dır" sonucu çıkmıştı. Öcalan Ocak sonunda avukatlarına yaptığı açıklamada, olası bir pazarlıkta BDP'nin arabulucu rol üstlenebileceğini, ancak şu anki koşullarda kimsenin sözcüsü olmadığını söyledi. Öcalan'ın bu kritik açıklaması BDP açısından yeni bir siyaset biçiminin kapısını aralayacak mı, zaman gösterir. BDP'lilerin çeşitli alanlarda farklı görüşteki insanların görüşlerine başvurduğunu, bahar aylarından itibaren tırmanmasından endişe edilen çatışma ortamını engellemeye çalıştığını söyleyen partililer var. Oysa Kandil'den yapılan açıklamalarda, ABD-Türkiye ortaklığında yürütülen çalışmaların PKK'nin tasfiyesine yönelik olduğu ve böyle bir girişime çatışmayla yanıt verileceği belirtiliyor. Örgüt yöneticilerinden Cemil Bayık, "Türkiye bu yıl sonuç almak istiyor. Zor bir yıl olacak" diyerek çatışmaların artacağı mesajı verdi.

Bianet'in Fırat Haber Ajansı'na dayandırarak yayınladığı habere göre KCK tarafından yapılan açıklamada Kürt sorununun çözümü için dört şart öne sürüldü: "1) Silahların susturulması için askerî ve siyasî operasyonlara son verilmesi. 2) 14 Nisan'dan bu yana tutuklanan Kürt siyasetçilerin serbest bırakılması. 3) Öcalan'ın ev hapsi gibi bir statü-

de kalmasının sağlanması. 4) Kürt sorununun Kürtlerle tartışılması." Kararılan, sorunun kalıcı çözümünün yeni, sivil, demokratik bir anayasanın gündeme alınıp kabul edilmesiyle mümkün olacağını da söyledi. Cumhurbaşkanı Gül ise 7 Şubat'ta Hindistan'a giderken "yeni anayasa fırsatı kaçtı" dedi.

3-4 Şubat'ta Avrupa Parlamentosu'nda düzenlenen 6. Kürt Konferansı'nın sonuç bildirgesinde operasyonlara son verilmesi, çatışmaların sonlanması için devletin Kürt siyasetçileriyle diyalog kurması, KCK operasyonlarına son verilmesi ve bu yılki Newroz'un tüm siyasi partilerin katılımıyla kutlanması çağrısı yapıldı. Newroz'dan itibaren başlaması beklenen operasyonların ve ABD-Türkiye-Irak'ın PKK'yi bitirmeye yönelik diplomatik girişimlerinin örgütü yeniden silahlı eylemlere yönlendirmesi şaşırtıcı olmayacak. ABD savunma bakanı Robert Gates NATO Savunma Bakanları toplantısı için geldiği Türkiye'de PKK'yle mücadele konusunda kritik değerlendirmelerde bulundu. Ziyareti sırasında görüştüğü İlker Başbuğ'un sözüne atfen "nihaî çözüm herkesi öldürmek değil" diyen Gates, Türkiye'nin PKK'ye karşı kullanabileceği yeni imkân arayışında olduklarını da söyledi. Gates'ten hemen önce Ankara'ya gelen ve Türkiye'de "çuvalcı general" olarak tanınan Irak'taki ABD kuvvetleri komutanı orgeneral Ray Odierno da PKK'yle mücadele konusunda kapsamlı çözüm arayışında olduklarını söyledi. Odierno "Şiddetin kökenleri üzerinde ortak bir anlayış birliğinin geliştirilmesi önemlidir. Bu sayede Türkiye ve Irak'ın güvenliğini ve emniyetini artırmaya katkı sağlayabilecek siyasi, ekonomik ve güvenlik önlemleri-

BDP'nin eşbaşkanları Selahattin Demirtaş ve Gülten Kışanak, kongrede oy kullanırken

nin belirlenmesi hususunda yardımcı olabiliriz" dedi. Gates'in "yeni imkânlar" dediği seçenek "herkesi öldürmek" değilse, ilkbaharda yoğun operasyonların olmaması da muhtemel. Bu durumda yeni bir "Erbil konferansı" seçeneği de ortaya çıkabilir. Ancak geçen sene Nisan ayında yapılması planlanıp PKK'nin sert tepkisi sonucu rafa kaldırılan Erbil konferansının gerçekleşmesi için PKK'nin rızasının sağlanması gere-

Demirtaş'ın konuşması boyunca PKK'den ziyade Öcalan'ı referans alması, Öcalan posteri taşıyan gençleri işaret ederek "işte realite budur" demesi, BDP'nin örgütten ziyade Öcalan üzerinden söz söyleyeceğinin işareti.

kiyor. Bu "rızanın" koşullarının ise AP'deki Kürt konferansında öne sürülen şartlara yeşil ışık yakılmasından geçeceği söylenebilir.

Newroz öncesinde yaşanacak gelişmeler, önümüzdeki dönemde Kürt meselesinin seyrini ve çatışmaların dozunu belirleyebilir. Çatışmaların hız kazanması durumunda BDP'nin nasıl bir siyaset izleyeceğini, Demirtaş'ın kongredeki

konuşmasından okumak mümkün: "Çocuğu askerde olan veya askere gidecek olan, çocuğu dağda olan bütün ana babalara sesleniyoruz, çocuğunuzun ölümüne seyirci kalmayın. Gerekirse askerlik şubelerinin kapılarına dayanın, artık çocuklarımızın ölmesini istemiyoruz deyin..."

Demirtaş'ın konuşması boyunca PKK'den ziyade Öcalan'ı referans alması, Öcalan posteri taşıyan gençleri işaret ederek "işte realite budur" demesi, BDP'nin önümüzdeki süreçte örgütten ziyade Öcalan üzerinden söz söyleyeceğinin işareti. Kongreden sonra Vatan gazetesinden Hale Gönültaş'a konuşan Demirtaş, Öcalan'ın "muhataplığını" şu sözlerle açıkladı: "Biz bu kongrede BDP'nin 'muhatap' olduğunu da tekrar tekrar dile getirdik. Öcalan'ın PKK üzerinde bir etkisi vardır, Kürtlerin üzerinde etkisi vardır. Öcalan'ın barış için çözümler ve fikirler üretiyor olması ve bu çözüm önerilerinin Kürt halkı tarafından kabul görüyor olması Öcalan'ı muhatap haline getiriyor."

DTP'nin kapatılmasından sonra, bölgede Kürt siyasetine dair karışık bir ruh halinin göze çarptığını bölgedeki BDP'liler de kabul ediyor. O yüzden de parti yöneticilerini belirlerken kılı kırk yarmaya, KCK operasyonlarına maruz kalmamak için partinin söylemini "değiştirmeye" gayret ediyorlar. Tabandaki tartışmaları yatıştırmak için BDP önümüzdeki dönem daha aktif bir siyaset yürütmek zorunda kalacak. Bunun için de hem mecliste etkin muhalefet yürütmeye hem de PKK-ordu çatışmasının bu muhalefetin biçimini belirlemesinden kaçınmaya çalışıyor.

İrfan Aktan

RADYO EXPRESS

Transglobal Not Defteri

30 OCAK-15 ŞUBAT 2010

IRAK-AFGANİSTAN

Biri bitmeden öbürü başladı

Irak'tan çıkmadan önce geriye "çokpartili bir rejim" bırakmak isteyen Obama yönetiminin planları, eski Baas Partili adayların önümüzdeki ay yapılacak genel seçime katılmasını engelleyen Şii partilere takıldı. Öteki cephede ise, ABD liderliğindeki NATO kuvvetleri ve Afgan ordusu, Taliban'a karşı 2001'den beri düzenlenen en büyük askerî hareketi başlattı.

İSPANYA'DA, dört ABD başkanı (G.H.W. Bush, Clinton, G.W. Bush, Obama) ve dört Britanya başbakanı (Thatcher, Major, Blair, Gordon) aleyhinde, Irak'ta son 19 yıl içinde meydana gelen savaş, insanlık ve soykırım suçlarından dolayı dava açıldı. Anayasa izin verdiği için davayı bir İspanyol mahkemesinde açtığını bildiren davacı Brussels Tribunal örgütü, bu süreçte 1.5 milyon Iraklı'nın ölümünün resmî olarak kaydedildiğini bir kez daha vurguladı. Diktatörü devirmek adına bunca can feda edildi. Ne var ki, Saddam Hüseyin'in gölgesi Irak siyasetini etkilemeye hâlâ devam ediyor. Son olarak, Baas Partisi ile ilgili oldukları öne sürülen 500 dolayında adaya konan yasağın kaldırılması sürecinde bu gölge tekrar belirdi.

Sünnilere seçim kumpası

Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu, Washington'un desteğini alan cumhurbaşkanı Talabani'nin talebiyle, "sakıncalı" adayların parlamento seçimlerine katılma yasağını kaldırdı. Bu anlaşmazlık yüzünden Irak'ta seçim tarihi yaklaşık iki ay ileriye atılmış, Sünni ve Şii gruplar öfkeli protestolara girişmişti. Aralarında bazı Sünni liderlerin de bulunduğu yasaklılar, Şiiilerin elindeki hükümetin mezhep ayrımcılığı yaptığını, kararın Sünni azınlığı hedef aldığını ileri sürüyordu. Bu yüzden, karar, özellikle Sünni siyasetçiler açısından bir zafer değeri taşıyordu. Sünnilerin çoğu 2005'te yapılan son seçimleri boykot etmişti. Irak'ta eski Baas Partisi mensuplarına getirilen kısıtlamalar, son yıllarda hafifletildi. Ancak BBC, yasaklı Baas Partisi'yle bağlantılı olanların ülkedeki kamu haya-

Çin ve İran'a tehdit

ABD Obama yönetimi, bugüne kadar gösterdiği en sert üslubu kullanarak, Çin ve İran'ı aralarındaki petrol ticaretini durdurmakla tehdit etti. Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, yaptığı açıklamada, "nükleer silah sahibi bir İran'ın yaratacağı istikrarsızlığın boyutlarının, petrol ihtiyacının büyük bir bölümünün bu ülkeden temin eden Çin tarafından anlaşılmasını sağlamak için Pekin'e büyük bir baskı uygulayacağız" dedi. Bağımsız yorumcular, Amerikan dış politikasını desteklemediği için bir ülkenin en büyük enerji kaynağından mahrum edilmesinin savaş ilânıyla eşdeğer olduğunu vurguladı.

Karşılıklı gövde gösterileri

İRAN Devrimin 31. yıldönümünde Ahmedinejad yanlıları gövde gösterisi yapmak, muhalifler ise hükümeti protesto etmek için sokaklara döküldü. İran polisi ve "Besic" adı verilen milislerin göstericilere müdahalesi gene sert oldu. Hükümet, protestocuların daha önce olduğu gibi interneti kullanarak dünyaya bilgi aktarmasını engellemek için internet ağını bloke etti. Öte yandan, kalabalık bir miting düzenleyerek taraftarlarına seslenen Ahmedinejad, "uranyum zenginleştirmede ilk parti üretimi tamamladık" dedi ve nükleer programdan geri adım atmayacaklarını yineledi.

tında yeri olamayacağını düşünen çok sayıda Iraklı olduğunu belirtiyor.

Yasağın kaldırılmasını kınayanların başında yeni Irak rejiminin mimarlarından Ahmet Çelebi geliyor: "Irak'ta Baas Partisi, Almanya'daki Nazi Partisi ile eşdeğerdir. Batı Almanya'da, 1952'de, savaştan yedi yıl sonra yapılan seçimlere Nazi Partisi'nin katıldığını hayal edelim. Ne olurdu?" Ardından Irak hükümeti, Baasçılara seçim yasağının kaldırılmasını kınadı, bunun "yasadışı ve anayasaya aykırı" olduğunu açıkladı. Irak Başbakanı Nuri el Maliki konuyu meclise taşıdı, bürokrasiyi harekete geçirerek mah-

keme kararının uygulanmasına engel oldu. Böylece krizin yeni safhası açıldı.

ABD daha önce Baasçılara uygulanan seçim yasağını "seçimlerin güvenilirliğini sarsacağı" gerekçesiyle eleştirmişti. Genel seçimler, ABD birliklerinin çekilmesinden önce Irak'ta sağlanmak istenen "ulusal uzlaşma" açısından rejimin önüne konmuş önemli bir sınav. Irak'ta halen 100 bini aşkın Amerikan askeri bulunuyor ve bu yılın ortalarında bunun büyük bir bölümünün geri çekilmesi planlanıyor. Parlamentosunda çokpartililiğin güçlenmesi, Obama'nın Irak'tan çıkışını kolaylaştıracak bir unsur. Hükümet kendi tabanını yatıştırmak için tepki gösteriyor, ama ortada kesilmiş bir racon var. Şii partiler, Baas partisiyle yakınlığı olanların seçime katılmaması gerektiğinde ısrar ediyor; Amerika'nın seçim sürecine müdahale ettiğini belir-

tiyor. 12 Şubat'ta Irak'ta seçim kampanyası başladığında "kara liste"ye alınmış çok sayıda adayın durumu belirsizliğini koruyordu.

Afganistan'da "Ortak Operasyon"

13 Şubat günü, Afganistan'daki NATO kuvvetleri ve Afgan ordusu, Taliban'a karşı "büyük taarruz" başlattı. "Ortak Operasyon" adıyla anılan taarruz, Taliban'ın devrildiği 2001 yılından bu yana yapılan en kapsamlı askerî hareket özelliği taşıyor. ABD birliklerinin ağırlıkta olduğu NATO muharip güçleri ve Afgan askerlerinin, Helmand vilayetinin Taliban kontrolündeki Marjah ve Nad Ali kasabalarına yönelik olarak başlattığı operasyona 15 bin asker katılıyor. Afgan ordusundan gelen ilk açıklamalara göre, Marjah'ın yüzde 70'i Taliban'dan temizlendi. Britanya kaynakları, 11 Taliban kampının ele geçirildiğini bildirdi. Taliban ise savaşçılarının sivil halk zarar görmesini diye çekildiğini duyurdu.

Operasyonda, öncelikli olarak başkent Kabil'in 600 kilometre güneybatısındaki Marjah'ın Taliban kontrolünden çıkarılması hedefleniyor. Çevredeki köylerle birlikte yaklaşık 125 bin nüfusa sahip olan Marjah, Taliban'ın kontrolü altındaki en büyük yerleşim olarak biliniyor. Kasaba aynı zamanda Taliban'ın lojistik merkezi ve uyuşturucu şebekelerinin karargahı konumunda. Helmand eyaleti yetkilileri, son birkaç haftadır operasyonun yapılacağını haber alan bölge sakinlerinden 3 bin dolayında kişinin Marjah'ı terk ettiğini bildiriyor. Taliban militanlarının da operasyon yapılacağını ortaya çıkması üzerine Marjah çevresini mayınladığı ve yollara bomba döşediği belirtiliyor.

NATO, savaşın ardından, kasabada Kabil hükümetinin otoritesinin yeniden tesis edilmesini, güvenliğin sağlanmasını, hanelere elektrik verilmesini, temiz su ve diğer kamu hizmetlerinin getirilmesini amaçladığını açıkladı. Afganistan Devlet Başkanı Hamid Karzai ise, 28 Ocak'ta Londra'da altmış kadar ülkenin katılımıyla yapılan Afganistan Konferansı'nda yaptığı çağırışı tekrarladı. Taliban'ı bir kez daha silah bırakmaya davet etti, karşılığında para ve iş sözü verdi. Ama bu gelişmeler, son dokuz yılda üstündeki baskı arttıkça halk desteğini artıran Taliban'ın siyaseten güçlenmesine hizmet ediyor. Bir yandan Irak'tan çıkmaya hazırlanırken diğer yandan Afganistan'ı kızıştıran Obama yönetimi, deklare ettiği gündemi uygulamakta ısrarlı olduğunu gösterdi. Bütün bunların aritmetiği, yakın gelecekte Afganistan'da sıcak çatışmanın tirmanacağına işaret ediyor. Derleyen: **Erdir Zat**

Ateşkes zamanı

YEMEN Suudi Arabistan birlikleri tarafından desteklenen Yemen ordusu ile Şii kökenli Husi gerillaları arasında ülkenin kuzey sınırboyunda iki aydır süren çatışmalar ateşkes ilânıyla durdu. İsyancıların lideri Abdül Malik el Husi, direnişçilerden silah bırakmalarını istedi. Yemen'in kuzey komşusu Suudi Arabistan'ın da müdahil olduğu sorun, bölgede istikrarı bozan bir unsur olarak görülerek, ABD'nin Yemen çevresinde askerî yükünak yapmasına bahane olmuştur. Üç cep hede isyancılarla savaşan Yemen hükümeti, Şii gruplarla El Kaide arasındaki husumeti kullanmak istiyor.

Yanukoviç'in zaferi

UKRAYNA Genel seçimler kılıpayı farkla Moskova'nın istediği yönde sonuçlandı. 2004'te "Turuncu Devrim" diye anılan siyasî dalga ile gelip eski komünist bürokrasinin Moskova güdümlü iktidarına son veren Batı yanlıları, kendi aralarındaki iktidar mücadelesinin kurbanı oldu. Oyların yüzde 48,8'ini alan Viktor Yanukoviç, altı yıl aradan sonra tekrar iktidara geldi. Turuncuların adayı Julia Timoşenko ise yüzde 45,6'da kaldı. Seçmenlerin yüzde 4,4'ü adayların hiçbirine oy vermedi. Gözlemciler, Yanukoviç'in başkanlığa çok az farkla seçilmesinin Timoşenko'nun elini güçlendirdiğine dikkat çekiyor.

Aliyev'den "One Minute"

AZERBAYCAN Türkiye'nin Ermenistan ile yakınlaşması Bakü'yü kızdırmaya devam ediyor. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Türkiye'nin Azeri doğalgazı için ödediği fiyatın düşük olduğunu belirterek "bu şartlarda devam edemeyiz" dedi. Üstelik bunu Davos'ta gazetecilerin sorularını yanıtlarken söyledi. Durmadı, Nabucco projesinden yakındı, projenin cevapsız kalmış sorularla dolu olduğunu belirtti: "Projeyi kim ileri taşıyacak, belli değil. Gaz üretimiyle, bunun taşınmasıyla ilgili müzakereleri kim yürütecek? Gazı kim pazarlayacak? Fiyatlama nasıl yapılacak? Bu soruların cevaplarını hâlâ bilmiyoruz."

"Tesadüfe inanmam"

TÜRKİYE Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, soykırım tasarısının 4 Mart'ta görüşülmek üzere ABD Kongresi'nin gündemine alınmasına sert tepki gösterdi. Bunun 24 Nisan öncesinde yapılmasının "tesadüf olmadığını" düşünen Davutoğlu, arka arkaya gelen üç olaydan rahatsızdı: "Önce Ermenistan Anayasa Mahkemesi'nin imzaladığımız protokollere kabul edilemez yorumlar getiren gerekçeli kararı geldi. Ardından Aliyev ve Sarkisyan'ın Karabağ konusunda Soçi'de yaptığı son görüşmede Ermeni tarafı uzlaşmacı tutumundan geri adım attı. Şimdi de ABD Kongresi'ne bu tasarı sunuluyor."

HAİTİ Yağmurdan önce...

Haiti depremin artçı şokları altında ayağa kalkmaya çalışıyor. Yağmur mevsiminin başlamasının ve hazıranda gelecek kasırgaların varolan felaketi derinleştirmesinden endişe ediliyor. İnsani yardım olarak askerî işgal başlatan Obama, iç politikada Haiti'nin kronik insan hakları sorunları ve geçmişteki CIA darbeleriyle yüzleşmek zorunda kalıyor. Uluslararası insan hakları örgütleri Haiti kampanyası başlattı...

MARK WEISBROT

The Guardian, 10 Şubat 2010

ŞUBAT başında, rahip Jesse Jackson, insan hakları savunucuları Danny Glover ve Harry Belafonte, Kongre'ye ve Obama yönetimine birer mektup yollayarak, "yapılan ciddi hataların, tıbbî yardım, su, gıda ve diğer hayatî malzemelerin Haiti'ye ulaştırılmasında boş yere gecikmeye neden olduğuna" dikkat çekti. Yaklaşık 90 akademisyen ve Haiti destekçisinin imzasının yer aldığı mektupta, "hükümetin, ilk iki haftada yapılan hataların tekrarlanmaması için ne tür önlemler alacağını açıklanması" talep edildi. Yardım ulaştırma konusunda o zamandan beri ilerleme kaydedildiyse de, hâlâ büyük eksiklikler var. Obama yönetiminin en geç şubat sonunda başlayacak yağış sezonu ve hazıranda açılacak kasırga sezonuna yönelik nasıl bir hazırlık içinde olduğu açıklik kazanmadı.

Washington Post gazetesi, "yüzbinlerce çaresiz insanın gıda ve barınak yardımı almadığını" yazdı. Gönüllü tıbbî yardım kuruluşu Sınır Tanımayan Doktorlar, "dışarıda yaşamın getirdiği yetersiz hijyen koşullarının ishal ve cilt dökülmesi vakalarında artışa yol açtığını" rapor ediyor ve "yağmurlarla birlikte tifo, kızamık ve dang gibi hastalıkların yaşanabileceği" konusunda uyarıda bulunuyor. UNICEF sözcüsü Kent Page, "kızamık, çocukların bir numaralı katili" diyor: "Bu derme çatma kamp koşullarında, olur da bir kızamık başgösterirse, saman alevi gibi yayılır."

Acil önlemler

Mart ayıyla birlikte hasat mevsimi başladığı ve çiftçilerin alet edevat, tohum, gübre ve diğer malzemelere ihtiyacı olacağı için Birleşmiş Milletler, 700 milyon dolarlık bir ziraat yatırım fonu çağrısı yapıyor. Sulama sistemleri ve nehir kenarları da zarar gördü. Haiti nüfusunun çoğunluğu halen kırsal kesimlerde yaşıyor ve geçimlerini sağlamak yerel pazara gıda üretiyor. Depremden bu yana yaklaşık 482 bin kişi başkent Port-au-Prince'den kırsala göç ettiği için bu du-

rum kırsal kesimin yükünü artıracak.

Olumlu taraftan bakılırsa, Haiti hükümeti, BM'nin katkılarıyla bir "bağışıklık programı" başlattı. Program, yedi yaş altındaki çocuklara kızamıkçık, difteri-tetanoz-boğmaca, daha büyük çocuklar ve yetişkinlere ise difteri ve tetanoz aşılarının yapılmasını öngörüyor. Ancak basından gelen bilgilere göre, bunlar ihtiyacın çok gerisinde kalıyor ve süratle genişletilmesi gerekiyor. USAID'in (ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı) raporuna göre, 260 bin haneden 70 bininin çadır ve benzeri barınak ihtiyacı karşılandı.

Yağış sezonu yaklaştığı için yüzbinlerce evsizede barınak sağlanamaması en acil ihtiyaç. Su yoluyla bulaşan hastalıkların önüne geçilebilmesi için hijyenin sağlanması da aynı şekilde önemli. USAID'e göre, "çadırın ötesinde" düşünüp daha kalıcı yapılar inşa etmeye başlamak gerekiyor, ancak Haiti hükümeti öncelikle çadırlara ihtiyaç olduğunu söylüyor. Artçı sarsıntılar aylar süreceği için, depreme dayanıklı yapıların dışındaki her şey tehlike arz ediyor, özellikle de deprem sonrası travması yaşayanlar için. Diğer yandan, çadırlar, yağmur ve bilhassa kasırga mevsiminde sel miktarına bağlı olarak sorun oluşturacak.

İşgalin ölçsüzlüğü

Associated Press, ABD hükümetinden gelen her bir doların 33 sentinin orduya gittiğini not düşüyor. Halihazırda Haiti'de, 12 bin 500 BM askerine ek olarak 6 bin ABD askerî bulunuyor ve Washington buna ilaveten 20 bin askerî daha konuşlandırmayı görüyor. Bariz bir "aşırı öldürme" (*overkill*) durumu söz konusu. AP'ye göre, her ABD dolarının yalnızca bir senti Haiti hükümetine gidiyor. Bu çok ciddi bir sorun. Haiti'nin bir hükümete ihtiyacı var; ABD ve özel sektör girişimcilerinin yıllardır süren çabaları bunun büyük bir bölümünü yok etti. Bağışlar hariç, Haiti hükümetinin gelirleri, gayrisafi yurtiçi hasılanın sadece yüzde 10'unu oluşturuyor. Bu oran, Ruanda, Mozambik, Nijer ve Burundi gibi en yoksul Afrika ülkelerinden en az yüzde 50 daha düşük.

USAID, şu anda Chemonics, Development Alternatives, Inc. (DAI) ve kendi alt kuruluşu Değişim İnisiyatifleri Bürosu'na milyonlarca dolar akıtıyor. Ama USIAD, ABD'nin demokratik yolla seçilmiş hükümetlerle anlaşamadığı bazı ülkelerde, gizli kapaklı siyasî faaliyetlerde bulunan sicili bozuk bir kuruluş. Washington'un, Kanada ve Fransa'yla işbirliği içinde, Haiti hükümetinin canına okuduğunu, 2000-2004 yılları arasında, seçilmiş hükümeti devirmek için uluslararası yardımı keserek Haiti ekonomisini enkaz haline getirdiğini hatırlamakta fayda var. Söz konusu hükümetin binlerce destekçisi 2004 darbesinden sonra öldürüldü, seçilmiş hükümetin yetkilileri dahil birçoğu hapse atıldı.

Bunlar yaşanırken BM güçleri ülkeyi işgal ediyordu. Washington merkezli insan hakları örgütlerinden pek ses çıkmadı. Bu nedenle, önümüzdeki aylar ve yıllar içinde, Haitililerin yeniden yapılandırma çabalarında ve kendi ülkelerinin geleceği konusunda ses çıkarmak için örgütlenmelerinde insan hakları asal bir konu haline gelecek. Bu durum, ülkenin en büyük siyasî partisi Fanmi Lavalas'ın –resmî sayıma göre yüzde 89'luk bir boykota yol açarak– geçtiğimiz nisan ayındaki ve gelecek ay yapılması planlanan ulusal seçimlerde saf dışı bırakılması göz önünde bulundurulduğunda, bilhassa öncelik kazanıyor.

Bütün bu nedenlerden ötürü, ABD Kongresi, sivil toplumun bekçi köpeği rolünü oynamak zorunda kalacak. Ancak, Obama yönetiminin Haiti bahsindeki "halkla ilişkiler" çabalarını bozmasını sağlamak da zor olacak. Washington Post, ABD yönetiminin Haiti operasyonunu, "ABD'nin niyetinin nicedir şüpheli olduğu bir bölgede Amerikan diplomasisini geliştirebilir" şeklinde yorumluyor. ABD'nin eski Honduras büyükelçisi ve şimdi Washington'da akademik çalışmalar yapan Cresencio Arcos, "bence ABD oldukça alıcınap görünecek" diyor. Haiti'nin, ABD'nin insancıl tarafını göstermesine yarayaçağını söyleyen Arcos, "demokrat ve liberal olan bu yönetim için biçilmiş kaftan" diyor.

Çeviren: Zeynep Nuhoglu

Kirchner'lerin vurgunu

ARJANTİN Devlet Başkanı Cristina Kirchner'in, kendisinden önce bu görevi yürüten eşi Nestor Kirchner'e, ülkedeki büyük devalüasyon öncesi "tüyo verdiği" ve bu şekilde 2 milyar dolarlık döviz alımı yaptıkları ortaya çıktı. Halk arasında "dişi penguen" lakabıyla sempati toplayan Bayan Kirchner, şimdilerde skandalı patlatan medyanın yayılım ateşi altında. Parlamen-toda kurulan soruşturma komisyonunun raporuna göre, eski başkan Nestor Kirchner, 2008 sonunda meydana gelen ekonomik krizden birkaç gün önce yüklü bir dolar alımı yaparak ailesini pesonun yüzde 100'e varan değer kaybindan korudu.

Genel grev rüzgârları

YUNANİSTAN Çiçeği burnunda Papan-dreu hükümetinin ekonomik reform pake-tini protesto eden kamu çalışanlarının 24 saatlik grevi ülkede yaşamı felç etti. Hükümetin, kamu sektöründe çalışanların primlerinde kesinti ve sosyal güvenlik sis-teminde değişiklik yapma kararına karşı, Kamu Çalışanları Konfederasyonu (ADEDY) ve Yunanistan Komünist Partisi (KKE) işçi kollarının çağrısıyla yapılan grev sırasında memurlar sokağa döküldü. Ati-na'daki gösteride ilk kez bir AB bayrağı ateşe verildi. Tarihinin en büyük ekonomik krizini yaşayan Yunanistan'da, 24 Şu-bat'ta genel grev yapılacak.

AVRUPA'NIN 5 NÜKLEER GÜCÜ Kayıtdışı tehditler

ARAŞTIRMACI Michel Chossudovsky, Global Research'teki makalesinde Avru-pa'nın beş kayıtdışı nükleer ülkesini listeledi: Aralarında Türkiye'nin de bulun-duğu ülkeler Almanya, Belçika, Hollanda ve İtalya. Notlar halinde aktarıyoruz:

- Eski NATO genel sekreteri George Ro-bertson'ın da teyid ettiği üzere, Türki-ye'nin İncirlik üssünde "ABD mamülü" 40 ilâ 90 nükleer silahı bulunuyor. Bu Türkiye'nin de bir nükleer güç olduğu an-

lamına mı geliyor? Nükleer bombalar, İtalya, Belçika, Almanya ve Hollanda'da-ki hava kuvvetleri üslerinde depolanıyor ve bu ülkelerin uçakları onları kullanma kapasitesine sahip. Peki, İtalya termo-nükleer bir savaş başlatabilir mi? Ya da Belçikalılar veya Hollandalılar düşmana hidrojen bombası atabilir mi?

- "Resmî" olarak nükleer silaha sahip olan ülkeler, ABD, Britanya, Fransa, Çin ve Rusya, Uluslararası Nükleer Silahsız-lanma Antlaşması (NPT) uyarınca "nü-kleer silah ülkeleri" olarak tanınıyor. Bun-lara ek olarak, antlaşmayı imzalamayan Hindistan, Pakistan ve Kuzey Kore gibi

AB Fasıllı heyetinin zihniyeti

Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinde yeni bir fasıl açılıyor: Çevre. AKP'nin çevreye bakışı kadar, AB'nin uyguladığı çevre politikalarının da sorgulanacağı bir süreç başladı. Çevre sicili hiç de parlak olmayan hükümet, piyasanın "parası neyse veriz" anlayışını benimsemiş görünüyor, "pazarlık yapmaya" hazırlanıyor.

TÜRKİYE'NİN Avrupa Birliği'ne (AB) üye olmak amacıyla çıktığı yolda en zorlu dönemec-lerden birine girildi. Üyelik için tamamlan-ması gereken 33 fasıldan 12'ncisi olarak çevre faslı açıldı. Bu faslın açılmasını mucize olarak niteleyen Başmüzakereci Egemen Bağış, ge-rekçe olarak da 15 yıl önce gazetelerin pro-mosyonla gaz maskesi dağıtmasını gösterdi. Büyük şehirlerde bir rant kapısına dönen do-ğalgaz dağıtım ve kullanımı sayesinde hava kalitesinde iyileşme yaşanmış olması bir ba-şarı sayılabilir.

Tabii, bunun için doğalgazın fosil yakıt ol-duğunu ve küresel iklim değişiminin sebeple-ri arasında yer aldığını görmezden gelmek gerekiyor.

Peki, acaba Egemen Bağış, Yatağan Ter-mik Santrali çevresinde yaşayan çocukların yüzde 95'inin kanındaki kurşun oranının nor-malden yüksek olmasını, aynı şekilde kimya endüstrisinin merkezi İzmit'in Dilovası'ndaki sanayi bölgesi çevresindeki kanserojen kad-miyum oranının AB ortalamasından 239 kat fazla olduğunu, Doğu ve Güneydoğu'da dev-let güçlerince yakılan ormanları, Karade-niz'de ekolojik denge gözetilmeden uyduruk ÇED raporlarıyla yapılmaya çalışılan hidro-elektrik santralleri ve buna benzer yüzlerce vakayı Brüksel'e nasıl izah edecek?

Masanın karşı tarafı da süttan çıkmış ak kaşık değil. Sanayi devrimiyle ekolojik yıkımı başlatan, hızlı sanayileşme süreciyle bunu yüzyıllarca devam ettiren AB, bugün aday ül-kelere çevre kriterleri koyarken ne kadar dü-rüst? En nihayetinde, kalkınmacı ve endüstri-yalist bir AB'yle karbon salımı artışında dün-ya rekortmeni Türkiye çevre faslını açsa n'olur, kapatsa n'olur?

Yeşil yakalılarla ilgili araştırmalarıyla ta-nıdığımız Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi'nden (BETAM) Barış Baykan, Yeşiller Partisi Mer-kez Yürütme Kurulu üyesi Ümit Şahin ve eko-sosyalist bir çizgi izleyen Hollanda Yeşil-ler Partisi'nden Niels Van Den Berge'den har-manlayarak aktarıyoruz.

AB'nin yeşillenmesi

AB'nin aslında "yeşil" bir birlik olmadığı ko-nusunda neredeyse herkes hemfikir. Ümit Şa-hin'e göre, dünya üzerindeki en yeşil ülkeler Bolivya ve Ekvador. Avrupa Birliği'ye yeşil olmaktan uzak. Ancak çok da acımasız olma-mak lâzım, çevreci politikalara açık kapı bira-kılmış durumda. Şahin'e göre, AB'nin çevre politikası iki aşamalı: "1. Çevre kirliliğini ön-leyici mevzuatı ve teknolojileri sistemin genel yapısını bozmayacak düzeyde kalmak kay-dıyla ciddiye alıyor ve bunlara öncülük edi-yor. Bunu yaparken de, etik ya da politik ol-maktan ziyade, bilimsel kıstaslarla hareket ediyor. Ama zaten AB'nin bilimsel bilgiyi alıp kullanma biçiminin kendisi politik. 2. Küresel çevre politikalarında öncülük yapıyor. Kyoto ve Kopenhag zirvelerinde olduğu gibi."

Barış Baykan ise, iki zirve arasında ayırım yaparak AB'nin Kopenhag iklim müzakarele-rinde, Kyoto sürecinde gösterdiği liderliği sürdürmediğini ve sahne-yi daha çok ABD ve Çin'e bıraktığını düşünüyor. Bu-na rağmen AB'ye daha olumlu bir gözle bakan Baykan, Brüksel'in daha fazla yeşillenmesinin önün-deki en büyük engel olarak petrol lobilerini görüyor:

"AB'yi tam anlamıyla yeşil bir birlik olarak düşünemeyiz, ama dünyada belki de çevre politikalarının en gelişmiş olduğu politik ve ekonomik birlik diyebiliriz. Örneğin AB'de düşük karbon ekonomisine geçiş öngörü-lüyor. 2020 yılına kadar emisyon salımında yüzde 20'lik bir azalış ve enerjinin yüzde 20'sinin yenilenebilir kaynaklardan elde edil-mesi yönünde bir karar alındı. Diğer yandan ekonomi büyük oranda fosil yakıtlara bağlı ve birliğin ileri düzeyde yeşil kararlar almasını fosil yakıt lobisi engelliyor."

AB'nin çevre konusunda kuzey-güney olarak ikiye ayrılması gerektiğini söyleyen Baykan'a göre, birliğin kuzey ülkelerinde da-ha kurumsal ve ulusal mevzuatı etkilemeye

yönelik bir çalışma varken, güneyinde yerel çevre hareketleri baskın gözüküyor. Avrupa Parlamentosu seçimlerinde de yarışan Niels Van Den Berge de AB'nin ekonomik bir birlik olduğunun altını çiziyor: "Bu nedenle, çevre politikası hep ikinci sırada kalmış. Ancak, son zamanlarda doğru yönde atılmış adımlar da yok değil. Örneğin kuşların ve doğal yaşam alanlarının korunmasına yönelik direktiflerin ve iklim değişikliğini önlemek için bazı kanunların çıkarılmış olması önemli. Ve hatta bu adımlar, AB'nin aday ülkelere bazı çevre kriterleri getirmesine de meşru zemin hazırlıyor."

Van Den Berge

Hollandalı politikacıya göre, AB'nin çevreyi önemsedini göstermesi ve adaylarından da bunu beklemesi olumlu bir gelişme. Buna karşılık, AB'nin de aday ülkelere çevre krite-lerini yerine getirebilmesi için yardım etmesi gerektiğini söyleyen Van Den Berge, özellikle yeşil teknolojilerin paylaşılması gerektiğini söylüyor.

"Kaça kardeşim bu çevre dediğin?"

Çevre faslı aynı zamanda en yüksek maliyetli evrelerden biri olması itibarıyla öne çıkıyor. Gazetelerde bu dosyanın kapanmasının 100 milyar avronun gözden çıkarılması demek olduğu dile getirildi. Konu her ne kadar sağ-lık, hayvanlar, doğa, doğal yaşam vs. olsa da, yine zurnanın zırt dediği yer, maliyet oluyor. Hani para olsa "ne kadarsa parası verelim, kapatalım bu faslı" diyeceğiz ama, şimdiye kadar insafsızca sömürülen ve üzerinden ton-la para kazanılan doğayı kurtarmak için kim-se elini cebine atmak istemiyor.

Maliyet kavramına demokratik yaklaşı-mın siyasetçi ve sermaye kesimine yüklediği yükümlülükleri de ekleyen Ümit Şahin bu durumu Kopenhag kriterlerinin kabul edil-mesi sırasındaki tartışmalara benzetiyor: "Sü-reç elbette masraflı olacak. Düşük ücretlerle işçi çalıştırmak ve çevreyi son noktasına ka-dar kirletmek, bu yolla da kârlarını maksimi-ze etmek üzerine kurulu bir sanayi için mas-raflı olacak AB'ye uyum. Zaten bu süreç hem Türkiye'nin AB macerasının, hem de Türki-ye'de devletin ve sermayenin AB'ye bakışının test edileceği süreçlerden biri. Ben bunu Tür-kiye'nin AB süreci nedeniyle insan hakları karnesini düzeltmek zorunda kalışına benze-tiyorum. Düşünün, siyasi ve daha çok da eko-

ülkelerin de nükleer silahlara sahip olduğu biliniyor. İsrail de "kayıtdışı" nükleer ülkelerden: Ortadoğu'daki asker ve sivil-leri hedef alan nükleer savaş başlığı üretiyor ve mevzileştiriyor. İran'a gelince, orası biraz aldatmacalı. Yetersiz bulgularla yola çıkarak, İran'ın "bir gün nükleer ülke olacağı" endişesi yaratılıyor.

• Peki ya Avrupa'nın bu beş kayıtdışı nükleer ülkesi; Belçika, Almanya, Türkiye, Hollanda ve İtalya? Onlar bir tehdit oluşturuyor mu? Söz konusu beş ülkenin, teslim koşulları dahil, nükleer silah kapasitesi resmen onaylanmış durumda. ABD, bu beş NATO ülkesine yaklaşık 480 adet

B61 tipi termonükleer bomba tedarik etti. Nükleer mevzuatın beççiliğini yapan Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu (IAEA) tesadüfen görmezden gelirken, ABD aktif olarak Batı Avrupa'da nükleer silahlanmaya katkıda bulundu. Avrupa'daki bu depolamanın bir parçası olarak, İran'a karşı ABD önderliğindeki koalisyonun İsrail'le birlikte ortağı olan Türkiye, İncirlik'te yaklaşık 90 adet B61 tipi termonükleer "sığınak delici" bombaya sahip.

• Almanya, her ne kadar nükleer bir güç olarak sınıflandırılmasa da, söz konusu beş ülke arasında üç nükleer üssüyle en donanımlı ülke olarak öne çıkıyor; 150'ye

yakın B61 bombası depolayabilen Almanya, Fransız donanmasına nükleer savaş başlığı üretiyor. Dahası, Fransız-Alman-İspanyol ortak girişimi Avrupa Havacılık ve Uzay Ajansı (EADS), Fransa'nın M51 nükleer füzesini tedarik ediyor.

• Bu bombalar pekâlâ Rusya'daki hedeflere ya da Suriye veya İran gibi Ortadoğu ülkelerine atılabilir. Bu ülkeler ellerinde belgelenmiş bir kanıt olmadan Tahran'ı nükleer silah üretmekle suçlarken, kendileri İran'ı hedef alan nükleer savaş başlığı temin edebiliyor. Bu alenen IAEA'nın "çifte standardı" ve "uluslararası topluluğu" yetersiz bir ifade. Çeviren: Z.N.

nomik nedenlerle bir projeye dahil oluyorsunuz, sonra da onun en önemli gereklerinden birine isyan ediyorsunuz."

Türkiye'de '90'lı yılların Avrupa'nın insan hakları kriterlerine isyan ederek geçtiğini hatırlatan Şahin, saptamalarını şöyle sürdürüyor: "Çok 'fena'ydı bu kriterler: Gözaltı süresi uzun olmayacaktı, işkence yapılmayacaktı, idam kalkacaktı, insanlara fazla eziyet edilmeyecekti vb... Avrupa da bu açılardan cennet değil tabii, ama bizim hükümetlere 'o kadar da zalim olmayın' diyorlardı, bizimkiler ise 'ama neden?' diye isyan ediyordu. Çevre kriterleri de aynı hesap. Avrupa kriterleri çevreyi kirletirken ipin ucunu kaçırmamayı öngörür. Daha düzgün teknolojiler kullanmayı, enerjiyi daha verimli tüketmeyi, fabrika bacalarından çıkan ispi ve katranı tutacak filtreler kullanmayı, sanayi tesislerinin atıklarının

Ümit Şahin

rının artılmadan nehirlerle ve denizlere akıtılmamasını, başka ülkelere tehlikeli atıklar göndermemeyi ve almamayı, çevresel açıdan tartışmalı bir yatırım yaparken halkın görüşünü sormayı öngörür. Bizim hükümetimiz ve sanayicilerimiz ise hem Avrupa Birliği'ne girmekten yana çaba gösteriyor hem de bu kriterleri masraflı ve uygulanmaz buluyor. Tıpkı '90'ların 'Avrupa Birliği'ne tam üyelik hakkımızdır, ama insan hakları bizim iç meselemizdir' çelişkisi gibi."

BETAM'dan Barış Baykan'sa rakamların gerçeği yansıtmadığına dikkat çekiyor. Toplumun çevreden çok maliyetle ilgilendiğinin altını çizen Baykan, ortada dönen rakamların hiç-

birinin düzgün bir çalışmaya dayanmadığını ifade ediyor: "Hatırlarsanız, 2008 yılında Kyoto Protokolü'nün maliyetinin de 150 milyar dolara varacağı söylentisi sıkça dile getirilmişti, ama maliyet hesabının yapılmadığı görüldü. Aynı mevzu AB çevre faslı için de geçerli. Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanan AB Entegre Çevre Uyumlaştırma Stratejisi verilerine göre, Türkiye'nin çevre alanında yaklaşık 58.5 milyar avro yatırım yapması planlanıyor. Bu rapor 2007 yılında hazırlanmış. Kimya Sanayicileri Derneği ise 80 milyar avro'luk bir fatura çıkarıyor. Bu konuda güncel ve sistematik bir etki analizine ihtiyaç var. Bu rakamların tam gerçeği yarattığını söyleyemeyiz. Diğer yandan, fayda hesabı hiç gündeme getirilmiyor. Sonuçta uyum çerçevesinde yapılacak olan altyapı yatırımları tüm toplumun çevre refahını ve sağlığını olumlu etkileyecek."

Asıl sorun faslı kapatmak

Çevre faslını açtırarak bir mucize gerçekleştirdiklerini iddia eden Egemen Bağış, faslın kapatılması içinse birden fazla mucizeye ihtiyaç duyacak gibi gözüküyor. Baykan özellikle su ve atık yönetimi konusunda zorluk yaşanacağını düşünüyor: "Çevre faslının kapatılabilmesi için 300'den fazla direktif ve yasal düzenlemenin yapılması gerekiyor. En büyük yatırım su sektöründe olacak; özellikle atık su arıtma tesislerinin inşası uzun sürüyor ve maliyetli. Bu konuda belediyelerin çabası çok önemli. Özel sektör için en fazla maliyet getirecek müktesebat alanları arasında Entegre Kirlilik Yönetimi Direktifi ve Atık Yönetimi alanları var."

Van Den Berge bu listeye temiz endüstriyel üretime dönüşümü de ekliyor. Yeşiller'den Ümit Şahin'se en büyük zorluğun demokratik olma zorunluluğundan kaynaklanacağını söylüyor: "Türkiye çevre kriterlerine uyum çerçevesinde örneğin Aarhus Sözleşmesi'ni onaylarsa ne olacak? Yani bir yere altın madeni açarken yerel bir referandum yapmak zorunda kalır, çevresel etki değerlendirmelerini şeffaf ve bilimsel olarak uygulamak zorunda kalırsa ne acılar çekerler, düşünsenize. Ya da iklim değişikliğini inkâr etmek varken hiç olmazsa AB ülkeleri kadar emisyon indirimi yapmak zorunda kalırlarsa? İşte 'masraflı olur, zaman alır' dedikleri şey bu. Aslında Avrupa standartlarını istemiyorlar, işlerine gelmiyor. Türkiye'de devlet ve sermaye Avrupa konusunda ikiye bölünmüş. Bunun tercümesi bu." Serkan Köybaşı

Bir süredir dipten ve derinden faaliyetini sürdüren taze bir yayınevi var. "Popüler kültürün boğucu ve sıkıcı etkisinden uzak, fotoğraf, sinema, tiyatro, mimarlık ve sanat kuramları gibi başlıklar altında akademik yayıncılık yapmayı hedef koymuş" Hayalbaz Kitap, kendini hemen belli eden görsel tasarımla kütüphanelerde, bilhassa baskısı tükenmiş kütüphanelerin yeniden basımlarıyla kütüphanelerde, bilhassa fotoğraf üzerine önemli bir boşluğu doldurarak kendine has bir yer edindi. Çıkaracakları nice nefis kitabın merakıyla emeklerinin uzun soluklu olmasını diliyoruz. Ayrıntılar için hayalbazkitap.com adresini ziyaret edebilirsiniz. (Barbara Kruger imzalı fotoğraf, Terry Barrett'in "Fotoğrafi Eleştirmek -İmgeleri Anlamaya Giriş" kitabından)

- **Ahmet Alpay Dikmen - N. İlater Ertuğrul** (haz.)
Kriz ve... Toplum, İnsan, İdeoloji, Ekonomi (Tan)
- Alain Dieckhoff** Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek (İletişim)
- Ernst Block** İzler (İletişim)
- Flannery O'Connor** İyi İnsan Bulmak Zor (Metis)
- Fred Magdoff** Ekonomik Krizin ABC'si -Ermeğiyle Geçenlerin Bilmesi Gerekenler (Epos)
- **Gamze Yücesan-Özdemir** Emek ve Teknoloji
-Türkiye'de Sendikalar ve Yeni İletişim Teknolojileri (Tan)
- Henrik Eberle** (haz.) Hitler'e Mektuplar (Aykırı)
- Kemal Safa Güntekin** Rita (İletişim)
- Levent Yılmaz** Modern Zamanın Tarihi
-Batı'da Yeni'nin Değer Haline Gelişi (Metis)
- ▲ **Menaf Turan** Türkiye'de Kentsel Rant -Devlet Mülkiyetinden Özel Mülkiyete (Tan)
- ✱ **Murathan Mungan** İkinci Hayvan (Metis)
- Oğuz Tekin** Eskiçağ'da İstanbul'da Balık ve Balıkçılık (Arkeoloji ve Sanat)
- Pınar Selek** Maskeler Süvariler Gaclar (İstiklal)
- Sidney Finkelstein** Caz -Bir Halkın Müziği (Bilim ve Gelecek)
- Stefan Grabinski** Hareket İbليس (Okuyanıs)
- Susan Buck-Morss** Görmenin Diyalektiği
-Walter Benjamin ve Pasajlar Projesi (Metis)
- Tanıl Bora** Sol, Sinizm, Pragmatizm (Birikim)
- William Wordsworth** Prelüd: Bir Şairin Zihinsel Gelişimi (YKY)
- Walker Percy** Lancelot (Ayrıntı)
- Zehra Kosova** Ben İşçiyim (İletişim)

* Kraftwerk Marşı

Kayıtsızlığın millî marşını söylüyorum / içimin hazrol'unda / yaz bitti ama duygularım değişmedi / tercihim yok hâlâ / filozoflarla tarla sürenler arasında / Kraftwerk ekolünün taviz vermez soğukluğu: / hayata kendim olarak geçirmek istediğim imge / kimse yok artık / beni senin gözleriyle bekleyecek / akşam bıçağın ağzında

bilemezsin denemeden / hangi gecenin yıldızı olduğuna / ılıman ecesi yumuşak göklerin / karar ver benim adıma / akşamın bıçağı ağzında

bir yıldızın yılan kıvrığında parlamak

Ancak burada mümkün / on üçüncü yüzyıl Rum abdallarıyla / birlikte düşünmek / Kraftwerk soğukunu / bıçak açmıyor akşamın ağzını / avuçlarını dikmiş bakan / bir rüyanın muhlanıldığı boşluğa

her şeyi bir kereden gördükten sonra

hiçbir şey / tutkunun açtığı yaraları ondurmaz / bir başka tutku bile / hâlâ kışları soğuk ve yağışlı / hâlâ yazları sıcak ve kurak / ne bir şey bilmemenin özgüveni / ne okunmuş kitapları yeniden okumak / kayıtsızlık kayıtsız şartsız içimindir / içimin, o benimdir ancak.

Türkiye ekonomisine AKP'li beş yılda, 2003'ten 2007 sonuna kadar, 185 milyar dolar yabancı kökenli para girmesinin nesnel koşullarını oluşturan ve bu doğrultudaki politikaları sonuna kadar destekleyen, AKP'yle yapılan son stand-by antlaşmasını Türkiye'de hazırlayan, imzalayan ve daha doğrusu parafe eden IMF heyetinin Washington'a yolladığı bir özel rapor IMF web sayfasında çıktı. Orada diyor ki: "Türkiye'ye açılan bu son kredi, IMF'nin ana sözleşmesinin hiçbir maddesine uymuyor. Bu krediyi açmamız için hiçbir sebep yok, özel koşullar da uymuyor, ama yine de bu krediyi vermemizde yarar vardır. Zira önümüzdeki seçimlerde (yani o tarihte 2007'de öngörülen seçimde) bu kredi hükümet için bir çıpa olacaktır."

(...) Şunu deme zamanı gelmiş de geçmiştir bile: "Bizi bu noktaya siz getirdiniz, ödemiyoruz. Türkiye ekonomisini aşağı yukarı 300 milyar dolar eşğine ulaşan dış borca sürükleyen, her adımda bize devamlı yeşil ışık yakan, döviz kurunun sürekli olarak ucuzlamasına, cari işlem açığının alabilmesine yol açan tüm bu politikaları bize yüklediniz, şimdi bizden bu borcun ulusal kaynaklardan finansmanını talep etmeye, üstelik krizi daha da derinleştirecek kaskatı politikalar talep etmeye hakkınız yoktur, ödemiyoruz."

Korkut Boratav

Gelişme ve Toplum Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin (GETA) düzenlediği, krizin toplum, insan, ideoloji ve ekonomi başlıkları altında tartışıldığı panellerin dökümü yayımlandı...

Sendika bilgi sistemi kurma noktasında önemli bir deneyim Tek Gıda-İş sendikasına aittir. Tek Gıda-İş sendikası, bir otomasyon sistemi kurmuş durumdadır. Bu otomasyon sistemine, üye kayıt sistemi ile 2000 yılında başlamıştır. Sendika üye bilgilerinin eskimesi nedeniyle ve üye kayıt fişlerinin dağınıklığını ortadan kaldırmak üzere, Tek Gıda-İş sendikası, üye üye, her üyenin adresi, işyerindeki faal durumu, sendika üyeliği durumu ile ilgili ayrıntılı bilgiyi otomasyona aktarmıştır.

(...) Son zamanlarda, Tek Gıda-İş işverenin önüne yeni "imaj" ile çıkmaktadır. Tek Gıda-İş, bu "vizyon"unu ve "imaj"ını kurarken, en çok da yeni iletişim teknolojileri ile kurduğu ilişkiden beslenmektedir. Dolayısıyla, "imaj" üretiminde yeni teknolojilerin etrafında varolan teknokratik, ilerlemeci ve akılcı idealizm terimleri kullanılmıştır. Bu "imaj", "teknolojik mükemmellikten yana, amaca yönelik modern teleolojik gelişme ve ilerleme anlatısını içeren bir bakıştır". Tek Gıda-İş sendikası yetkilileri, özelleştirme sırasında, özellikle Tekel'in özelleştirilmesi sürecinde, çok kan kaybettiklerini ve yeniden bir örgütlenme stratejisi geliştirmek zorunda kaldıklarını belirtmektedir. Bu süreçte, sahip olduğu sendika bilgi sistemleri, bilgisayar tabanlı arşiv ve her gün güncellenen "üzerinde uğraşmış" bir web sitesi, yeni "imaj"ın kurucu unsurlarıdır. (...) "Tek Gıda-İş, şu anda, özel sektör örgütlenmesinde çok önde gidiyor. Herkesin yakındığı, 'sendikal hareket zayıf' dediği, 'örgütlenemiyoruz' dediği, işçi düşmanlığı, sendika düşmanlığı yaptığı bir dönemde, Tek Gıda-İş yeni vizyonuyla işverenle karşı karşıya geliyor..."

TOKİ'nin üst gelir grupları için yaptığı projeler, dar gelirli yurttaşın barınma sorununu çözmek amacı olan TOKİ'yi gittikçe bu amacından uzaklaştırmaktadır. Nitekim TOKİ'nin 2007 yılı sonuna dek 250 bin konut yapmayı hedeflemiş olması ve bunların önemli bir kısmının orta ve üst gelir grupları için yapılmış olması TOKİ'nin bu amacından uzaklaşmış olduğunu göstermektedir. Öte yandan TOKİ'nin yapmış olduğu faaliyetlerin, devletin mülkiyetinde bulunan toprakların ayrıcalıklı toplumsal kesimlerin eline geçmesine ve kamunun zarar etmesine yol açtığı çeşitli araştırmalar ve denetim raporlarına yansımıştır.

(...) Belediyeler ve TOKİ aracılığıyla kentsel topraklar yasal olarak yapılaşmaya açılmakta, inşaat ve konut sektöründe, yerli-yabancı finans kuruluşları ile gayrimenkul yatırım ortaklıkları büyük kapitalist işletmeler olarak rol almaktadırlar. Böylece, kaynak geliştirme projeleri, yeni ihale yöntemleri ve konut finansman sisteminde değişiklik yapılarak küresel sermayenin, finans kuruluşları aracılığıyla ülkenin toprak ve konut politikasında önemli aktörleri haline getirilmesi sağlanmaktadır.

Dumanı üstünde

Hrant'ın Fransız direnişçi ağabeyi

Melinée Manouchian - **Bir Özgürlük**

Tutsağı: Manuşyan - Çeviren: Sosi Dolanoğlu (Aras)

21 Şubat günü, Fransa'da, Emperyalizme Karşı Uluslararası Direniş Günü olarak kutlanır. Çünkü 21 Şubat 1944 günü, Paris'te, Mont Valérien'de Gestapo, yabancı işçilerden kurulu 23 kişilik bir direnişçi grubunu kurşuna dizmişti. Grubun şefi, 1906 Adıyaman doğumlu marangoz, şair, komünist Misak Manuşyan'dı.

Manuşyan grubu, Nazi işgaline karşı mücadelesi ve nihayet kurşuna dizilmeleri, şiirlere (Louis Aragon), şarkılara (Léo Ferré), filmlere (Frank Cassenti), romanlara konu olan ünlü "Kızıl Afiş", Fransa'da yabancı işçilerin Nazizme karşı mücadelesinin enternasyonalist simgesi.

Misak'ın eşi, 1913 İstanbul doğumlu Meline, eşinin öldürülmesinden otuz yıl sonra kaleme kâğıda sarılıp "Bir Özgürlük Tutsağı: Manuşyan" kitabını yazmış. Misak'ı, bildiği kadıyla ilkençliğini, şairliğini, entelektüel yaşamını ve siyasal angajmanlarını, savaş öncesi Fransa'yı, Ermeni direnişçileri, Ermeniliği anlatıyor. Bu arada, kendi çocukluğunu ve genç kızlığını da yazmış. Misak da, Meline de,

Manuşyan grubu infaz öncesi (üstte), Misak Manuşyan (altta)

1915 "Kafle" sinin hayatta kalabilen öksüz yetim Ermenilerinden. Biri Suriye'de, diğeri Yunanistan'da yetimhanelerden geçtikten sonra Fransa'da bir araya gelmişler.

Aras Yayınevi, "Manuşyan"ı yayınlarken, Sapançalı (1916) bir başka Ermeni direnişçi Arsen Çakaryan'ın tanıklığını da çevirip kitaba eklemiştir. En güzeli de, 24 sayfalık fotoğraf ve belgeler bölümü. Ayrıca ayrıntılı bir kronoloji de var.

Bir kadın, 38 yaşında kurşuna dizilen direnişçi eşini nasıl anlatabilir? Mahremiyete girmeden, ama sadece kamusal/siyasal yaşantıyla da sınırlı kalmadan, Fransa'da Ermeni, üstelik de solcu bir Ermeni olarak yaşamının acı tatlı tüm yanlarını aktarmış Meline Hanım. Dayanışmanın yanında ihanet, direnişin hemen bitişiğinde teslimiyet, cesaret ve korku, takip ve kaçma...1935 ila 1944 yılları arasındaki dokuz yılın öyküsü "Manuşyan". Anadolu'nun çeşitli yörelerinden kopup (koparılp) Fransa'ya gelen Ermeniler arasında, direnişçilere yardım edenler arasında şarkıcı Charles Aznavour'un annesiyle babası da var.

Nazizme karşı direnmenin binbir geçerli, haklı nedeni olsa gerek:

Gestapo'nun sorgu ve mahkemelelerinde Misak, Ermenileri, milletlerini ortadan kaldırmaya yönelik girişime destek verdikleri için Alman Nazizmine karşı savaştığını söylüyor.

Misak'ın, Meline'nin anlattığı Misak'ın, ayrıca şiirlerinden tanımayla çalıştığımız Misak'ın, arkadaşlarının anlattığı Misak'ın garip bir şekilde Hrant'a benzediği kesin. Ruhun, siyasal olarak ve belki de şeklen... Misak'ın da Şark Çıbanı var. Biri Adıyaman'da, diğeri Malatya'da doğmuş. Biri 38, diğeri ise 53 yaşında kurşunlarla düşürülmüş. İkisi de dava adamı. İkisi de aslında hâlâ yaşıyor.

– Ragıp Duran

Hafıza fragmanları

Eduardo Galeano - **Aynalar** - Çeviren: Süleyman Doğru (Sei)

Venezüella Devlet Başkanı Chavez, Obama'ya Eduardo Galeano'nun "Latin Amerika'nın Kesik Damarları" adlı kitabını hediye edince, hiçbir reklamın yapamayaacağı bir etki yapmayı başardı. Kitap bir anda en çok satanlar listelerinin en tepelerine yükseldi. "Latin Amerika'nın Kesik Damarları"nın böyle bir reklama ihtiyacı olmasına, kitabın çıktığı dönemleri hatırlayanlar şaşırabilir. Kitap Türkiye'de o kadar büyük bir etki yapmıştı ki, evinde onu bulundurmayanların varlığını düşünmek eski kuşaklara zor geliyordu. Türkiye ile Latin Amerika ülkeleri arasındaki bağlar gözden kaçacak gibi değildi; benzer şekilde ABD destekli darbelerle damarları kesilen, serbest ticaret gibi çekici kavramlarla kanı gelişmiş kapitalist ülkelere akıtılmaya çalışılan bir ülkedik biz de. 11 Eylül denince akla İkiz Kuleler değil, 1973'te Pinochet'nin kanlı bir darbeyle Şilî'nin seçimle işbaşına gelmiş Marksist başkanı Allende'yi devirdiği tarih akla gelirdi o dönemlerde.

Aradan çok zaman geçti, bugün kendisini her şeyden çok darbe karşıtıyla tanımlayanlar, 12 Eylül'ün ekonomi programını hazırlayan ve başbakan yardımcılığını yapan Turgut Özal'ı sivilleşmenin mimarı olarak sevgiyle anıyorlar. Bütün kavramların birbirine karıştığı günümüzde, Galeano'nun reklamını yaptığı için Chavez'e teşekkür borçluyuz. Çünkü dünyanın Galeano'ya ihtiyacı var ve genç kuşaklar bir önceki kuşak gibi Galeano'yla nerdeyse kendiliğinden tanışmıyorlar. Ve neyse ki Galeano kimi eski solcu - yeni liberal aydınlar gibi ne dinsel kurumların tarihte oynadığı kanlı rolü unuttu, ne de globalizmle sınırların ortadan kalktığı daha eşitlikçi bir dünyanın kurulduğu hayaline kapıldı. Galeano hâlâ eskisi kadar

Hükümetin Restine Rest Çekecek Bir Sendikal Önderlik

Mesele, Şubat 2010, Sayı 38

- Avdık, Yem Olduk! – Arat Dink
- Haiti'de Sıfır Seçenek: İşgal – Peter Hallward
- Yunus Öztürk'le Söyleşi: İşçi Sınıfının Aradığı Hükümetin Restine Rest Çekecek Bir Sendikal Önderlik – Osman Akinhay
- Bir Kültürel Kurgunun 'Yok'luğu: Komet'in Sergisindeki Kültürel Arkaplan – Hasan Bülent Kahraman
- Yoksullara Yiyecek Verirseniz 'Aziz', Neden Yiyecekleri Olmadığını Sorarsanız 'Komünist' Olursunuz – Eduardo Galeano
- Savaş, Irkçılık ve Milliyetçilik Karşıtı Mücadelede Feministler – Ayşegül Devocioğlu
- Ayten Alkan'la Söyleşi: "Dünyanın Bütün İşçileri, Çoraplarını Kim Yıkıyor?" – Özgür Sevgi Göral
- Osmanlı-Türk Romanında Kürtlerin Hikâyesi – Müslüm Yücel
- "Metropol Sürgünleri": Kendi Dalında Sürgün, Kendi Yarısında Yolcu – Banış Yıldırım
- Iskalanın Barış, Kapanan Açılım ya da Liberal Sinizim – Derviş Aydın Akkoç
- Yeni Tarihyazımında Polis ve Jandarma – Bengü Kurtege Sefer
- Spor Emekçileri Sendikası Kuruldu: Sağaçık 'Çizgi' Metin Solbekte! – Osman Akinhay

makta yeterlidir kuşkusuz, ama kitabın içinde onun araştırmalarına, arka kapakta ise kitap hakkında olumlu sözlerine rastlayınca bağlantının daha da içeriden olduğunu gördük. Proust'u tanımayanlara, onun hakkında kısitli da olsa bir kanısı olmayana pek rastlanmaz; bu çığır açıcı yazar birçok araştırmaya, incelemeye ilham vermiş, yazısının sırrı halen ince ince araştırılıyor, zihninin dolambaçlarında yolculuğa çıkanlar yepyeni keşiflerle ödüllendiriliyor, kendinden çoğalan, yayılan bir yapıt onunki, okumakla tükenmiyor. Ama Lehrer'den önce onun sinirbilimci olduğunu iddia eden, bunu kanıtlama yolunda zahmetli ve uzun bir çalışmayı göze alıp sonunda tezini çeşitlendirerek bilim ve sanat erbabı olmayan okuru da ilgilendirecek akıcılıkta bir kitabı noktalamış araştırmacı çıkmamış olmalı.

Lehrer, sanatçı ile bilim insanının farklı bilgilerle, ama en önemlisi ortak sezgi ve kendinden geçmişlikle bir bakıma aynı işi yaptıklarını, ama bilinmeze gözünü dikmiş sanatın keskin görüşle hep bir adım önden gelecek bilimden daha çevik olduğunu söylüyor: "Makine gibi değil, hayalet gibi hissedersiz." Lehrer, sinirbilim, algı, dil, iletişim, bilinç ve hafıza hakkındaki son araştırmalarla desteklediği kitabında defalarca dile getirilmiş olsa da uzun uzun incelenmemiş bu konuya sağlam bir ilişkiler bütünü oluşturarak bakıyor. Araştırmalarını tetikleyen, onun Nobel ödüllü sinirbilimci Eric Kandel'in laboratuvarında teknisyen olarak çalıştığı dönemde, deneylerin sonucunu beklerken "biraz eğlenmek ve cümle kurma sanatı hakkında bir şeyler öğrenmek için" Proust okuması olmuş. Biçimler arasındaki karşılıklı ilgisini çekmiş önce: "Benim bilimim kısaltmalarla konuşurken, Proust lafı dolandırdıkça dolandıran bir düzyazı kullanıyordu. Bu karşılığı aşınca aralarında şaşırtıcı bir yakınlık olduğunu sezdim. Bir romancı olan Proust, benim deneylerimi önceden dile getirmişti. Proust ve sinirbilim belleğimizin nasıl çalıştığı hakkında ortak bir görüşe sahipti. Dikkatle dinlediğiniz takdirde aslında aynı şeyi söylüyorlardı." Lehrer'in anahtarının Proust olması çok da şaşırtıcı değil. "Yaşamımız bedevidir, ama belleğimiz yerleşiktir" diye yazan Proust, kendi belleğinde yaşayıp yazmış, bir bakıma hayatını deney olarak yaşamış. Son âna dek matbaaya yolladığı düzeltilebilir ölüme yaklaşmanın da hatırasını kaydetmeye çabalarken, anılarımızın kurmaca doğasına, yalan söylemeden geçmişini tarif etmenin mümkün olmadığına, anılarımızın kurmaca eserlere benzemediğine, kurmacanın ta kendisi olduğuna inanmış ve bunu dev yapıtında kanıtlamış: "Yegâne cennet, kayıp cennettir." Bilimsel araştırmalar, zamanla anıların yalnızca bugüne kalmadığını, sürekli değiştiğini ispatlar, Proust'un hipotezinin doğruluğu kanıtlanır: "Geçmişimizi her hatırladığımızda anılarımızın dalları yeniden biçimlendirilir hale gelir. Anılarımıza

işaret eden prionlar neredeyse ölümsüzken, onların dendrit ayrıntıları hatırlama ve unutma kutupları arasında gidip gelerek her zaman değişikliğe uğramaktadır. Geçmiş aynı anda hem ebedidir hem de geçici."

Kitabını Proust'la sınırlamayan Lehrer, farklı duylardan geçerek (görme-duyma-tatma) laboratuvarında zihni anlamaya çalışmış yedi sanatçıyı daha ele almış: Walt Whitman, George Eliot, Auguste Escoffier, Paul Cézanne, Igor Stravinski, Gertrude Stein ve Virginia Woolf... Bir tarih sahnesinde dolanıyoruz: Beyin anatomisine kafa yoran ve yaralı askerlere hababakıcılık yapan Walt Whitman'ı izliyoruz bir yanda, bir yanda Henry James'in psikolog ağabeyi William James'in laboratuvarında psikoloji deneyleri yapan Gertrude Stein var, zihin hastalıklarının biyolojisini öğrenmeye çalışan Virginia Woolf kendi zihninin işleyişine de kafa yoruyor ve dünya çapındaki şef Auguste Escoffier lezzet kimyasındaki buluşlarıyla müşterilerini mestediyor. Lehrer, 19. yüzyılın ortasına, endişe çağına demir atmaya boşuna seçmemiş. "İnsanın düşmüş bir melek değil, maymunun teki" olduğuna inanılan, "teknolojinin romantizmin tahtını gasp ettiği, insan doğasının özünün sorgulandığı" bu çağda yeni ifade tarzları peşinde koşan sanatçılar hummalı çalışmalarına kapanmışlardı. Modern sanat doğarken bir dönemin sanat tarifi yerle bir ediliyor, "kendisinin farkına varan zihin", zor yollar kat ederek şeffaflığa ermeyi hedefliyordu, sanatçılar, "eserlerinin biçimlerinde ve çatlaklarında" insana kendisini göstermeye çalışıyorlardı. "Her büyük sanat eseri gibi, her parlak deney de tahayyül ederek başlar" diyen Lehrer, modern sinirbilimin sanatsal sezgileri zaman içinde nasıl doğruladığını hatırlatıyor: "Proust'un bellek konusunda haklı olduğunu, Stein'in Chomsky'yi öncelediğini, Cézanne'ın görme korteksi konusunda haklı çıktığını, Woolf'un bilincin gizem perdesini parçaladığını biliyoruz."

Lehrer'in edebiyata, sanat tarihine, yemeğe ve bilime olan neredeyse eşit mesafedeki ilgisi, çokyönlü ve derinlikli araştırması, kitabın bölümleri arasında kendiliğinden bir bütünlük kurulmasını sağlamış. Öyle ki, kitabı sadece sanat ve bilim tarihi pespektifinden değil, aynı zamanda biyografi, deneme, araştırma, hatta giderek kurmaca gibi okumanın mümkün olduğu fark ediliyor. Tabii bir yandan da sadece tezini kanıtlama üslubu bile kitabı aynı zamanda akademik bir çalışma olarak da kodluyor. Puslu bir atmosferde karakterlerin tesadüfi biçimde birbirlerine bağlandığı bir film izlediğimiz ya da öncü karakterlerin azimli hikâyelerinin anlatıldığı sürükleyici izlenimi vermeyi başarmış, özünde deneysel bir romanın sayfalarını çevirmekte olduğumuzu tahayyül edebiliriz zorlanmadan.

– Pelin Özer

Hüseyin Aygün

Dersim 1938 ve Zorunlu İskân

'Telgraflar, Dilekçeler, Mektuplar, Fotoğraflar' "Dersim'in önce Osmanlılaştırılması, ardından da Türkleştirilmesi yolundaki teşebbüsün yüzyıllık hikâyesini Osmanlı'nın ve Cumhuriyetin Dersim raporları üzerinden veren Hüseyin Aygün'ün bu çalışması, bu hikâyenin son halkasını teşkil eden 1938 İsyanının ardından takip edilen devlet siyasetinin resmi dökümünü yapan kimi belgeleri de ilk kez bilimize sunuyor. Devrin iskan müdürü Reşad Tanyeri'nin resmi yazışmalarından oluşan belgeler Dersim İsyanının karanlıkta kalmış bir yüzüne ışık tutuyor.

Gürdal AKSOY

Anadolu Aleviliği'nden Dersim'e

Alevi Tarihine Coğrafi Bir Giriş

Bu kitap, Alevi Kürtlerin bir bakıma merkezi sayılan Dersim üzerinedir. Dersim'in geçmişini ve bugünü daha iyi anlayabilmek adına, coğrafyanın topluluk üzerindeki etkileri, bir kutupsallığa bağlanmaksızın, merkez ve periferi eşliğinde anlatılmaya çalışılmaktadır.

Zekine Türkeri

Bask Meselesi

Bir Tarih, Bir Otonomi, Bir Sorun

Elinizdeki kitap, bütün bu tarihsel sürecin, süren çatışmaların ve bitmeyen barış umudunun hikâyesi. Silahlara veda ettiği sanılan ETA'nın ve yeniden silahlara döndüğün inişli çıkışlı ve uzun yıllara yayılan hikâyesi. ETA'nın siyasi kanadı olarak bilinen Herri Batasuna (Halk Birliği) ve ardıllarının öyküsü. "Nereden geliyor, nereye doğru gidiyor, ne istiyor Basklılar?" Çeşitli kurumların yetkilileri, sendikacı, akademisyen ve siyasi parti temsilcileriyle yapılan röportajlarla zenginleştirilen bu çalışmayla Bask sorununun yanıtı arandı. Hikâye, avcılarının değil aslanların gözünden anlatılmaya çalışıldı.

dipnot yayımları

Selânik Caddesi 82/32 Kızılay - Ankara

Tel: (0 312) 419 29 32 Faks: (0 312) 419 25 32

dipnotkitabevi@yahoo.com

Hazırlayan: Koray Löker

Dünyadan sansür

Avustralya'da internete "aile ahlâkına uygun" bir sınır koymak üzere harekete geçen parlamento, önümüzdeki yıldan itibaren zararlı içeriğe erişimi engellemek üzere önlemleri artıracak bir kanunu kabul edince, Scientology'ye karşı eylemleriyle ünlü Anonymous örgütü parlamentoya sanal saldırı çağırısı yaptı. Çağrıya uyan birçok sanal eylemcinin çabalarıyla parlamentonun web sitesi tüm önlemlere rağmen bir gün kadar kapalı kaldı. Bu sırada İtalya'da bir mahkeme, ülke çapındaki tüm internet sağlayıcı şirketlerin The Pirate Bay adlı ünlü torrent sitesine erişimi engellemesini zorunlu kılan bir karar aldı.

E-Foucault

Bilgisayarınızda kurulu olan fontlar, kim olduğunuzu ele verebilir. Dijital alanda düşünce özgürlüğüyle ilgili çalışmalar yürüten Electronic Frontier Foundation, Panoptick adlı projeye ev sahipliği yapıyor. İnternet üzerinde hareket ederken verilen bilgilerin dijital bir parmak izi gibi kullanılabilirdiği gerçeğinden hareketle, anonimliğini korumak isteyenler için tarayıcı sayesinde alınabilen bilgiler ve bunların ne kadar kişiye özel olduğunu gösteren sistem, anonim kalmakla ilgili ipuçları da veriyor. (<http://panoptick.eff.org>)

KİTAP YAYINCILIĞINDA DİJİTAL SAVAŞ BAŞLADI

Yayınevleri tarihe mi karışıyor?

Apple firmasının geçtiğimiz haftalarda piyasaya sürülen iPad, firmanın yakın zamanlı bütün ürünleri gibi çok dikkat çeken, ilgi gören tanıtımın yanında, tartışmaları da beraberinde getirdi. Tozun dumanın arkasında, Apple'ın yeni bir cephe açtığı elektronik yayıncılık sektörü savaşı yer alıyor...

Korsan sözcüğünün kültür endüstrisiyle bir arada kullanımı Türkiye'de "korsan kitap" tamlamasıyla popüler oldu. Korsanın ilk olarak kitaplarla yaygınlaşmasının nedeni, büyük olasılıkla, film ve müziğin aksine, ortaya çıkan ürünü başka bir ürüne gerek duymadan tüketebilme imkânı. Satın alındığı anda kullanılabilen, korsan alındığında yarı yarıya ucuza bulunabilen kitaplar, özellikle çok satanlar söz konusu olduğunda sokaktaki insana cazip geldi ve yaygınlaştı. '90'lı yılların ortalarında, ana caddeler zabıta gördüğünde iki yanındaki ipleri kavradığı gibi bohça haline getirerek kaçan halleriyle işportacı korsan kitapçılarla doldu. Sonra ilk korsan karşıtı kampanyalarla tanıştık. Yayınevleri, ünlü yazarlar, çevirmenler kamuoyunu bilgilendirmeye başladılar. Yasal düzenlemeler, belediyelerin işbirliği derken, büyük şehirlerde işporta korsan satıcılar çok görünmez oldu. Yayıncılar Birliği Genel Sekreteri Metin Celal'e göre, hâlâ her on kiptan dördü korsan olarak basılıyor. Ancak korsan yayıncılık sadece işporta tezgâhlarındaki çok satan kitaplardan ibaret değildi. İşin ders kitapları, test kitapları, yayınevleri tarafından korsan basılan kitaplar gibi birçok yönü daha var ve birkaç şehirdeki işportacıların yok oluşu, korsanı sadece vitrinden indirdi gibi görünüyor.

2000'li yıllara girerken, popüler edebiyat okurlarını yayınevlerinin orijinal baskılarıyla barıştıran unsurların başında internet kitapçıları yer aldı. Korsanla mücadele için kitapların satış fiyatlarını düşürmek zorunda kalan yayınevleri, bir yandan masraflarının artışıyla baş etmeye çalışırken, daha az aracıyla çalışarak kârlarını koruyabilen, ama satış fiyatlarını düşüren bu alternatifle canlanma yaşadılar. 29 Eylül 2004 tarihli Radikal gazetesinde ikincisini düzenledikleri sanal kitap fuarı hakkında bilgi veren İdefix genel müdürü Deniz Karabacak'ın açıklamalarından özetle bu an-

laşıyor.

Baskı sayısı çok özel kitaplar dışında bin ya da iki bin olarak telaffuz edilen, e-kitap satışının henüz yok denecek düzeyde olduğu Türkiye'de gelişmeler daha yavaş ve dijital olanaklar sektöründe henüz çok şeyi değiştirmede. Oysa dünya, yeni bir tekelleşme, dev kapitalist kurumlar arası çatışma, baştan aşağı değişen sektör tasvirlerine sahne oluyor. Yayıncılık ve kitap sektörü, Apple iPad'i tanıttığından beri, yeniden en çok tartışılan konulardan biri olmaya başladı.

Geçtiğimiz yıllarda iPod ile yaşanan-

lardan, önümüzdeki günlerde yaşanabilecekler tahmin edilebilir. iPod'lara içerik sağlamak amacıyla iTunes adlı bir elektronik dükkanı da eşzamanlı olarak duyuran Apple, kısa süre içinde sadece taşınabilir müzik-çalar pazarını işgal etmekle kalmamış, içerik sağlayıcılar pazarında da başa oynamayı başarmıştı. Rakamlar bugün Amerika pazarında hâkim pozisyonun artık elektronik içerik sağlayıcılar olduğunu gösteriyor. iTunes tek başına ülkenin en yaygın mağazalar zincirinde satılan tüm müzik CD'lerinden daha çok albüm satışı yaparken, müzik endüstrisi ve piyasasının kurallarını da zorlamaya başladı. Şimdi benzeri bir etkinin kitap sektöründe, ama özellikle elektronik kitap sektöründe yaşanmaya başladığı söylenebilir. Başlıca aktörlerden biri, bu alanda dünya çapında tekel haline gelmiş olan Amazon. Sadece basılı kitapları dünya çapında kargoyla ulaştırarak satmanın dışında, Kindle adlı kendi ürününe içerik sağlamasıyla e-kitap pazarının da hâkimi pozisyonunda.

Ocak ayı sonunda, iPad'in piyasaya sürülmesinden birkaç gün sonra Amazon, bir açıklama yaparak, aracı firmalar haricinde Macmillan Yayıncı'nın tüm kâğıt ve elektronik kopyalarını raflarından kaldırdığını duyurdu. Yaşanan tartışmalara bakılırsa, işin özünde fiyat politikası anlaşmazlığı yatıyor. Amazon tüm yayıncıları 9.99 dolarlık bir tavan fiyata uymaya mecbur tutarken, Apple yeni ürünü için içerik sağlayacak olan iBook sisteminde yayıncıları serbest bırakmayı tercih ediyor. Macmillan da tüm içerik sağlayıcılarda istediği fiyatla satış yapabilmek istediğini söylüyor. Amazon'un e-kitap anlaşması sadece fiyat politikası açısından bağlayıcı değil. Öne sürülen bir diğer şart da, yayınevinin e-kitap satışlarında Kindle platformunu tercih etmesi. Yani bir yayınevi e-kitaplarını Amazon üzerinden satmayı kabul ederse, o kitaplar Apple iPad kullananlar tarafından okunamayacak. Okurların etkilenmeye başladığı ilk nokta bu gibi görünüyor. Yani ellerinde içi sanal olarak doldurulan elektronik kitap olmasını tercih edenler, ne okuyacaklarına, bağlandıkları marka doğrultusunda karar vermek zorunda bırakılacaklar.

İşin başka bir boyutu da, müzik cephesinden öğrendiklerimiz ışığında açığa çıkıyor. Tartışmanın en önüne fi-

yat politikaları konarak bir anlamda taraftar yaratmaya başlayan şirketler, yayınevleriyle ilişkilerini de rekabet üzerinden tanımlıyor. Deniz Karabacak'ın açıklamasından hatırlayarak devam edersek, yayınevlerinden kitapları ne kadar ucuza alacakları konusunda da bir rekabet var. Bu durum şimdilik yayınevleri lehine. Pazarın tek hâkimi pozisyonundaki Amazon, bugüne dek yayınevlerinden yüzde 70 indirimli alımlarla düşük fiyat politikaları sürdürüyordu. Apple'la rekabet ilk günden bu indirimin yüzde 30'a çıkarılmasını sağladı. Yani yayınevleri artık e-kitap sağlarken daha az indirim yapacaklar. Bu yayınevlerinin ne kadar işine yarayacak sorusunun yanıtı için yazar Charles Stross'a bağlanalım:

"Geleneşek yöntem, yazar -> yayıncı -> dağıtıcı -> kitabevi -> okur biçiminde işliyordu. Ve internet geldi. En büyük etkisi, araçları çok olan işleyişleri küçültüvermek olan bir mecra. Amazon, kitap satın alanlar için bir kitabevi olarak algılandı. Yayıncılar da onu bir dağıtım şirketi olarak gördüler. Amazon vardığı noktada yayıncıları lisanslayan birer merci haline getirmeye çalışıyor ve başarılı olursa yayınevleri artık düzelti yapan birer reklam ajansı olmak dışında işe yaramayacaklar. Apple ise, yazar -> yayıncı -> dağıtıcı -> okuyucu zincirini kurmaya dayalı bir politika öneriyor." (31 Ocak'ta kendi blogundan)

Yayıncıların Amazon yerine Apple'ı

tercih etmeleri, bu bakış açısından bakıldığında manidar. Yayıncılığın işleyişine yine yayınevlerinin yön verdiği bir sistem, mevcut aktörlerin en az rahatsız olacağı tercih olmalı. Ancak bu, azalan indirimlerle somutlaşan değişimden nasıl etkileneceğini merakla bekleyen okuyucular açısından tam da böyle yaşanmıyor. Şimdiden Amazon taraftarı Kindle kullanıcısı okurlar, Macmillan'ı açgözlülükle suçlayarak daha ucuza kitap okuyabilmeyi talep ediyorlar. Bazı itirazlar işi müzik piyasasıyla birlikte nasıl yorumlamak gerektiğini de hatırlatır nitelikte.

Müzik yapımında artık kişisel bilgisayarların da çok yüksek kalite sunabil-

Yarın uyandıığımızda yayınevlerinin yerini birkaç bilişim devi almış, ne okuyacağımıza karar verenlerin sayısı gerçekten de tek haneli rakamlarla anılır hale gelmiş olduğunda, bunun dijital bir özgürlük olmadığını anlayabiliriz.

meye başlaması, çok düşük maliyetlerle kurulan ev stüdyolarında yapılan işlerin olgunluğu, yapımcıları çoktan reklamcı düzeyinde algılanan aktörlere çevirmişti. iTunes ilk günden beri sadece büyük plak şirketleri tarafından dağıtılan albümlerin satışı için değil, kendi müziğini aracı olmadan piyasaya sunmak isteyen müzisyenlerin de kullandığı bir platform olarak kullanılmaya başlandı. Bu durum, özellikle ticarî bir başarı vaat etmediği için stüdyolar tarafından kabul görmeyen müzik türle-

ri, içerikleri nedeniyle dışlanan müzisyenler için yepyeni fırsatlar yarattı. Elbette bir müzik prodüktörününün tek işinin stüdyo kiralamak, teknik ekip kurmak olmadığını, tarihe geçen prodüktörlerin, müzisyenlerin hayatlarını ve müziklerini nasıl değiştirdiğine dair hikâyelerle hatırlamak mümkün. Örnekler hep olumlu değil, olumsuzlarıysa genellikle hiç öğrenemiyoruz. Bu değişimin kitap dünyasında da etkileri baştan beri var oldu. Amazon da kendi kendisinin yayıncısı olan birçok yazara ev sahipliği yapıyor. Yazdıklarını internet üzerinden serbestçe paylaşan birçok yazara rastlamak mümkün. Bu paralellikler üzerinden, mevcut tartışma boyunca yayıncıları aracı olarak gören ve artık sonlarının geldiğine inanan yorumlar da yüksek sesle dillendirilmeye başlandı.

Bu gelişmeler önemli sorular doğuruyor. "Yayıncı/yapımcı gerçekten bir aracı mıdır? Vazgeçilebilir mi?" gibi sorular, ne yazık ki hakkıyla yanıt arama olanağı bulamadan, "piyasa koşullarının" vereceği yanıtı razı olacak gibi görünüyor. Yarın uyandıığımızda yayınevlerinin yerini birkaç bilişim devi almış, ne okuyacağımıza karar verenlerin sayısı gerçekten de tek haneli rakamlarla anılır hale gelmiş olduğunda, bunun dijital bir özgürlük olmadığını anlayabiliriz, ama o saatten sonra ne yapabiliriz ve daha da önemlisi, şimdi ne yapabiliriz?

Koray Löker

İnternet ve mülkiyet: Le Guin'in isyanı

Kitapların internet macerasında kritik bir olay da Google cephesinde yaşanıyor. 2006 yılı baharında Google yeni bir servisi hizmete açtığını duyurarak artık sadece internet üzerinde değil, kitaplar içinde de arama yapma olanağı sunduğunu açıklamıştı. Geçen süre içinde taranarak Google'ın arşivine eklenen birçok kitap da, birer internet sayfası gibi içerik aramasına tâbi tutulabiliyordu.

Hala books.google.com adresinde yapılan aramalarla, aranan sözcükler, cümleler bir kitapta geçiyorsa, kitabın o sayfası okunabiliyor. Kitapla ilgili daha çok fikir vermesi açısından rastgele seçilen birkaç sayfa daha okunduktan sonra, kullanıcılar kitabı satın ya da ödünç almak üzere elektronik satış adreslerine ya da kütüphanelere yönlendiriliyor.

Geçtiğimiz yıllarda bu serviste kullanılmak üzere taranarak dijital hale getirilen kitapların haklarını koruduğu iddiasıyla Amerika'da kurulu The Authors Guild (8 binden fazla yazarın üye olduğu bir meslek birliği) Google'a dava açtı. Birlik, davanın ilerleyen safhalarında "kitapların tamamen kontrolsüz biçimde internet üzerinde dolaşmasını engellemek üzere" tüm kitapların Google tarafından kontrol edilmesini sağlayan bir anlaşmaya imza attı.

Bu anlaşmaya göre, Google telif hakkını ödemediği kitapların elektronik kopyalarını tam eser olarak dağıtma yetkisi kazanacak. Sistemin şu anda işlediği haliyle, telif süresi dolarak kamuya mâlolan tüm eserleri ücretsiz olarak indirmek mümkün. Yani aranan cümle bir Shakespeare dizesi çıkarsa, oyunu/şiiri PDF olarak ve bir ücret ödemediğiniz bilgisayarınıza indirebileceğiniz bir alt yapı çalışıyor. Google anlaşma sonucu telif haklarına sahip olduğu tüm kitapları bu şekilde sunmayı planlarken,

anlaşmaya yazarlar cephesinden ilk sert tepki Ursula K. Le Guin'den geldi.

"Yazarlar Cemiyeti ilgililerine:

1972 yılından beri Yazarlar Cemiyeti üyesiyim.

Bu otuzyedinci yıl boyunca kıtanın öteki yanında yaşayan üyelerce düzenlenen herhangi bir etkinliğe, partiye, toplantıya katılmadım. Kendini yönetimde de gösteren coğrafi bir ayrımcılığın doğal sonucuyla dışlandım. Hep doğulular. Yine de bu sızlanma, cemiyetin yazar haklarını korumak için gösterdiği çabalara duyduğum minnetin yanında öyle önemsizdi ki, hep aidatlarımı ödedim ve buna değdiğini düşündüm.

Ve şimdi, bizi sattınız.

'Google anlaşması' taraftarı ve aleyhtarları argümanları burada tekrarlamayacağım. Şeytanla anlaşmaya karar verdiniz ve nedenlerinizi sıraladınız. Keşke hak vere-

bilseydim, ama veremem. Telif meselelerinin çok üzerinde ilkeler söz konusu, ki siz bu ilkeleri bir şirkete, onların kurallarıyla vermeye razı geliyorsunuz. Hem de hiç direnmeden.

Ben de, sessiz ama sadık bir üye olmaktan vazgeçiyor ve istifa ediyorum. Her ikisi de 'Google anlaşmasına' karşı olan Ulusal Yazarlar Sendikası (National Writers Union) ve Amerikalı Bilim-Kurgu ve Fantezi Yazarları'na (Science Fiction and Fantasy Writers of America) üyeliklerim devam ediyor. Sizin kadar etkin ve büyük değiller, ama olaylara yaklaşımları daha anlaşılır ve daha cesurlar."

LeGuin, bu mektupla istifasını duyurduktan sonra birçok bilim-kurgu ve fantastik edebiyat yazarıyla birlikte bu anlaşmaya karşı çalışmayı sürdürdü. LeGuin'in andığı sendika ve bilim-kurgu ve fantezi yazarları birliğinin davalarında Yazarlar Cemiyeti'nin boşluğunu Open Books Alliance (Açık Kitap İttifakı) adlı platform dolduruyor. Davayı kamuoyuna duyuran, itirazlarını mahkemeye taşıyan platform, Google'ın söz konusu anlaşmayla bir denbire tüm kitapların elektronik dünyadaki sahibi haline geleceğini iddia ederek cepheye katıldı. Geçtiğimiz haftalarda ABD Adalet Bakanlığı davaya müdahale ederek Google'ın, bir örgütle anlaşarak telif hakları üzerine topluca pazarlık edemeyeceğini, telif haklarının eser yaratıcılarını koruyan unsurlarının bu yaklaşımdan olumsuz etkileneceğini düşündüklerini belirtti.

Elbette Google telif haklarını aldıktan sonra e-kitap satma yolunu seçebilir. Bu noktada LeGuin'in "haklarımız bir şirketin insafına bırakılmaz" isyanı anlaşılır bir kaygıyı dillendiriyor. Öte yandan, bu gelişmeye karşı çıkan Open Books Alliance üyelerinin ikisi Amazon ve Microsoft olunca, e-kitap savaşlarının boyutları daha iyi anlaşılıyor.

Serge Daney

Yavaş eleştiri ve ağır çekim

Ağır Çekim'in perdesini 98. sayıda açmıştık. Maksadımız sinemayla ilgili haber, yazı ve söyleşileri bu başlık altında düzenli olarak sunmaktı. Sayfamız zamanla şekillenirken, niyetlerimizi anlatmaya fırsat olmadı. Filmkrant dergisinin "yavaş eleştiri" başlıklı dosyası vesile oldu, merakımızı açıklayalım istedik.

Godard, "Herkes Başının Çaresine Baksın" (Sauve qui peut [la vie], 1980 - İngilizcedeki başlığı "Slow Motion") filminde şöyle der: "Çoğu zaman olayların çok hızlı geliştiğini söyleriz. Bir hastalığın ya da mutluluğun başlangıcını görmek imkânsızdır. Öyleyse, görebilmek için yavaşlatmak gerek. Bunu yalnızca orada olanı görmek için değil, öncelikle görece bir şey var mı diye bakmak için yapmak gerekir." Biz de, sinemaya "ağır çekimde" bakarken, yalnızca görünenin ötesini anlamaya çalışmıyor, gerçekten de görece bir şey var mı diye soruyoruz.

Filmkrant, bu türden bir yaklaşımı, son yıllarda gelişen "yavaş yemek" (slow food), "yavaş kent" (cittaslow) gibi alternatif yaşam hareketlerine referansla, "yavaş eleştiri" olarak adlandırmış. Ağır çekimden hareketle, pekâlâ "ağır eleştiri" diye de çevirebiliriz... Dergi, "yavaş eleştiri" projesini ticarileşen film tanıtım/eleştiri yazınına bir alternatif olarak sunuyor ve gündelik basına uygun görülmemeyi istiyen, kişisel, felsefi ve şiirsel bir dilin kapısını aralamaya çalışıyor. "Yavaş eleştirinin", varolana karşı bir tatminsizlik hissinden çok, sinemaya, kelimelere, görüntülere, bakmaya, dinlemeye ve düşünmeye duyulan aşktan kaynaklandığını ekliyor.

Sinema aşkı ve eleştiri deyince akla gelen bir isim de, Serge Daney. Cahiers du cinéma dergisinde üç bölüm halinde yayınlanan "Eleştirel İşlev" (1973-74) yazısında şöyle diyor: "Ne neyin güzel olduğuna dair bir sınıflandırma (eski usûl sinefillik), ne de neyin yanlış olduğunu saptama çabası (yeni usûl dogmatizm). Zira zararlı olan güzel filmler ('zehirli bitkiler') olduğu gibi, öğretici olan yanlışlar da vardır. Eleştirmek, bir filmin neyin üzerine konumlandığını ortaya koymaktır."

Biz de, öncelikle kendimizi belirli anlatım tarzı (kurmaca, belgesel, uzun, kısa vb.), mecra (sinema, televizyon, internet vb.), tür ve temayla sınırlandırmadığımızı belirtelim. Güncele olduğu kadar, geçmişe de ilgi duyduğumuzu, gözardı edilen örnekleri tartışma konusu yapmayı arzuladığımızı da kaydedelim. Bunları yaparken niyetimiz, bağlamı gözardı etmemek, başka disiplin ve sanatlarla da diyalog kurmak.

Devrim ve nostalji

İster Mayıs 1968'in 40. yıldönümünün yarattığı heyecan, ister küresel kapitalizmin krizinin yol açtığı koşullar deyin, sanat ve sinema dünyasında bir isyan rüzgârı esiyor: "Devrim" temalı Sydney (2008), "insan neyle yaşar" diye soran İstanbul (2009) bienalleri... "Che: İkinci Bölüm" (Steven

Soderbergh, 2008), "Der Baader Meinhof Komplex" (Uli Edel, 2008) gibi filmler... Film festivalleri de bu trende ayak uydurmuş görünüyor. Geçmişin devrimci ruhunu anan bölümlere çokça rastlanıyor.

Bütün bunları sanat ve sinemanın mevcut durumu sorgulaması ve toplumsal alana

müdahalesi olarak değerlendirme mümkün. Ancak, içinde bulunduğumuz dönemden hareketle belirli anlara yapılan bu göndermelerin çoğunda nostalji ruhu egemen...

Sinema alanındaki bu eğilim, küratör ve eleştirmen Okwui Enwezor'un Sydney Bienali'yle ilgili eleştirisini akla getiriyor. Enwezor, bu yaygın romantik özlemi "rövanşist melankoli" olarak adlandırıyor. Bir yanda o havanın bir daha yaşanmayacak olmasından duyulan hüznün, diğer yanda ise büyük şirketlerin sponsorluğundaki sanat dünyasında post-devrimci rüzgârın yarattığı avuntu.

Bütün bu örneklerin içi boş bir nostaljiden ibaret olduğunu öne sürmek doğru değil. Bilinen örnekleri eleştirel içerikten yoksun bir ortamda sergileyen festivaller olduğu gibi, unutulmuş ya da hiç günışığına çıkmamış radikal ve deneysel sinema yapıtlarını izleyiciyle buluşturmayı hedefleyenler de var. İçinde bulunduğumuz durumu sorgulamak ve yeni bir ufuk tahayyül etmek için, ikinci seçeneğe daha çok ihtiyaç duyuyoruz. Keşfedilmeyi bekleyen daha pek çok film var.

Depp'ten Keith'e saygı

Johnny Depp, Rolling Stones gitaristi Keith Richards'ı konu alan bir belgesel çekeceğini açıkladı. "Mutlu" (Happy) adını taşıyan film, ünlü oyuncunun sinemadaki ikinci yönetmenlik denemesi olacak. Depp'in 1997 yapımı filmi "The Brave", eleştirmenlerden pek ilgi görmemişti. Depp, "Karayıp Korsanları" serisinde canlandırdığı Jack Sparrow karakteri için Keith Richards'dan ilham aldığını söylüyordu. Richards, serinin son filmi "Karayıp Korsanları: Dünyanın Sonu"nda Sparrow'un babası Kaptan Teague'yu oynamıştı.

X Sinematek

Ben Küba (Soy Cuba) (Mikhail Kalatozov, 1964): 19 Şubat 17:00, Altyazı The Hall'da filmi tartışıyor. (1f)

Ben ve Nuri Bala (Melisa Önel, 2009): 20 Şubat 19:00, Tophane Tütün Deposu.

Dersim 38 (Çayan Demirel, 2006): Kaçırılanlar için Google Videos'da.

Gıda, Ltd. (Food, Inc.) (Robert Kenner, 2008): Gıda endüstrisi ile devletlerin ortaklaşa sofraya sunduğu yiyeceklerin içyüzü. (1f)

Hayat Var (Reha Erdem, 2008): Büyümenin acıları ve bir başka İstanbul, şimdi DVD'de.

Kan Arzusu (Bakjwi) (Park Chan-Wook, 2009): "İhtiyar Delikanlı"nın yönetmeni farklı bir vampir filmiyle dönüyor.

Kimsenin İnan Kedilerinden Haberi Yok (Bahman Ghobadi, 2009): Filmdeki rap'çinin dediği gibi, "bu şehir (Tahran) insanı tahrik ediyor". (1f)

Nine (Rob Marshall, 2009): Hollywood'un dört-beş yılda bir müzikal çektiği düşünülürse, ilgiye değer.

O, Bir Çini (She, a Chinese) (Xiaolu Guo, 2009): "Pembe çok-kültürcülüğünün" uzağında gerçek bir film. (1f)

Parlak Yıldız (Bright Star) (Jane Campion, 2009): John Keats - Fanny Brawne aşkının kadın dilinden anlatımı.

Yenilmez (Invictus) (Clint Eastwood, 2009): 80'lik ustanın üretkenliği sürüyor.

Yeraltı Peygamberi (Un prophète) (Jacques Audiard, 2009): Pek çok eleştirmene ve festivale göre 2009'un en iyi filmi. (1f)

TÜRÜNÜN ADINI TAŞIYAN "ROMANTİK KOMEDİ" GÖSTERİMDE

Muhafazakâr aşklar âlemi

Yerli sinema son iki yılda Hollywood'a özgü sayılan türlerden birine daha el attı: Romantik komedi. "Aşk Tutulması" ve "Aşk Geliyorum Demez"le başlayan moda, "Romantik Komedi" filmiyle sürüyor. Sevgililer Günü'nü vesile edip bu türün geçmişine ve filmlerdeki aşka bakalım...

Bir kadın ve bir silah... Bir film çekmek için gerekli yegâne şeyler bunlardır." Jean-Luc Godard'ın ünlü aforizması, popüler sinemanın iki gözde türüne göndermede bulunur: Aşk ve aksiyon/macera filmleri. Ancak bu formülü diğer türlere de uygulamak mümkün.

Aksiyon/macera'yı bir kenara bırakıp aşk filmlerine, onun alt türlerinden biri olan romantik komediye bakalım. Romans ve komedinin evliliğinden doğan romantik komedi, Hollywood'da 1930 ve '50'ler arasında popüler oldu. Daha sonraki yıllarda ise, birkaç radikal örnek ("Tiffany'de Kahvaltı" [1961], "Annie Hall" [1977] vb.) dışında adeta uykuya yattı -1980'lerin sonuna dek.

1989'da gösterime giren "When Harry Meets Sally" (Rob Reiner) tür açısından yeni bir milât sayılabilir. 1990'lar romantik komedinin ikinci altın çağı olurken, benzer formüle dayalı onlarca film çevrildi.

'90'ların romantik komedilerinin en dikkati çeken özelliği, önceki örneklerle karşılaştırıldığında giderek muhafazakârlaşması. Geçmişte, sevgililerin fedakârlığı ("Kazablanka") ya da ayrı yollara gitmesi ("Tiffany'de Kahvaltı") olağan karşılanırken, yeni romantik komedide evlilik bir norm olarak kabul ediliyordu. Türlü imalara karşın ("When Harry Meets Sally'de lokanta sahnesindeki orgazm taklidi) evlilik öncesi cinsellik bir tabu olarak değerlendiriliyordu. Örneğin, "Sleepless in Seattle"ın çifti yalnızca birbirine sarılarak uyuyordu. Yeni romantik komedi tek bir yere çıkıyordu: Hukukî heteroseksüel monogami.

Muhafazakâr romantik komedi

2000'lerde ise, romantik komedi bir kez daha popülaritesini yitirmeye başladı ve dönüşüme uğradı. Bu noktada, İngiliz ekolünden söz etmek yerinde olur. İngiliz romantik komedileri, muhafazakâr romantik komedinin bastırılmaya çalıştığı cinsellik konusunda daha esnek bir tutum gösterir. Bu ekol, aynı zamanda, çok-karakterli yapısıyla vodvile yakın durur. Söz konusu yapıda odak noktasını yine de tek bir çift oluşturur, yan karakterler ise kimi zaman filmin muhafazakâr vurgusunu dengeleyen radikal unsurlar barındırır, "Love Actually"de (2003) olduğu gibi.

Bu ekolün de etkisiyle Hollywood romantik komedisi, cinsellik tabusunu esnetirken, anlatının merkezine zaman zaman erkekleri yerleştirir. Ancak, muhafazakâr romantik komedideki esas dönüşümü, iki ya da daha fazla erkek arasındaki yakın ilişkiyi konu alan filmlerin oluşturduğu söylenebilir. Aralarında ge-yik muhabeti yapan ve ulaşamadıkları

"Romantik Komedi"nin Esra'sı ve Mert'i: Sedef Avcı ve Cemal Hünel

"Romantik Komedi", türün muhafazakâr tonunu korumaya çalışıyor. Filmin sonunda, (tıpkı Hollywood'daki gibi) tüm karakterlerin bir araya geldiği havuz başındaki mangal partisinde ailenin önemi bir kez daha vurgulanır.

kadınlardan söz eden genç ya da orta yaşlı erkeklerin odakta olduğu bu tür, Joseph Aisenberg'in "bromantic comedy" deyişinden mühlhem "kanka-mantik" komediler olarak adlandırılabilir. Kanka-mantik komedilerin öncülükleri arasında "The 40 Year Old Virgin" ve "Knocked Up"ın yer aldığı, türün son şahkasının ise "The Hangover" (2009) olduğunu hatırlatalım. Bu örneklerde görüldüğü gibi, kanka-mantik komedi, genellikle eşcinsel-karşıcinsel arasındaki gerilimden hareketle, erkek olmanın ne anlama geldiğini sorgular.

Türk usûlü romantik komedi

Hollywood'un tür kalıplarını geçmişte başarılı biçimde uyarlayan ve yerleştiren Yeşilçam, hangi türlerin tutacağı konusunda şaşmaz bir deneyime sahipti. Son dönem Türk sineması ise, özellikle 2000'li yıllarda seyircinin Hollywood'a aşinalığını göz önünde bulundurarak daha fazla risk almaya başladı. Korku, gerilim, ergen komedisi gibi çeşitli alttürleri deneyen Türk sineması, son olarak romantik komediye çengel attı.

Murat Şeker imzalı "Aşk Tutulması" (2008) ve "Aşk Geliyorum Demez" (2009) bu alandaki ilk denemeleri oluşturdu. Tesadüfî karşılaşmalara ve zıtlar arasındaki gerilime dayanan bu örnekler, cinsellik ve evlilik konusundaki tutumlarıyla muhafazakâr romantik komediye yakın duruyordu. Bu filmlerden ilki 366 bin, ikincisi ise 226 bin izleyiciye ulaştı. Sıradan bir komedi filminin bile

ortalama 1 milyon izleyiciye ulaştığı göz önüne alınırsa, bu sayının çok da tatmin edici olduğu söylenebilir.

Sevgililer Günü vesilesiyle geçtiğimiz günlerde vizyona giren "Romantik Komedi: Aşk Tadında" (Keche, 2010) ise bu deneyimlerden bazı dersler çıkarmışa benziyor. Öncelikle, altı ana karakteriyle (üç erkek, üç kız) İngiliz ekolüne yakın duruyor. Aslında, "Kadınlar Ne İster"den (2000) "Sex and the City"ye, türün birçok klasiğinden izler barındırıyor. Üstelik, (tereddütlerin ardından gelen) "aile seyircisine uygun" seks sahnesiyle, cinsellik konusunda da görece esnek bir tutum benimsiyor. Türün temel ikonografileri olan kent görüntüleri ve müzikten yararlanıyor.

Buna rağmen "Romantik Komedi", türün muhafazakâr tonunu korumaya çalışıyor. Üç ana erkek karakteri meslek sahibiyken (metin yazarı, dizi oyuncusu ve fotoğrafçı), kadınlardan yalnızca biri çalışmaktadır (biri "baba parasıyla geçinen sosyetik güzel", diğeri ne iş yaptığı anlaşılamayan evli kadın). Filmin sonunda, (tıpkı Hollywood'daki gibi) tüm karakterlerin bir araya geldiği havuz başındaki mangal partisinde ailenin ve aşkın önemi bir kez daha vurgulanır. Çocuk sahibi olmaktan korktuğu için evden kaçan Zeynep kocasıyla birlikte bebeğine mama yedirmektedir. Sosyetik güzel Didem'le dizi oyuncusu Cem Sezgin mutlu bir çift oluşturmaktadır. Birlikte bir reklam ajansı kuran esas çiftimiz Esra ve Mert ise evlenmeyi düşünmektedir.

Filmin komik öğesini oluşturan karakterler ise, filmin muhafazakâr söylemini daha da açık biçimde ortaya koyuyor. "Şişman eşcinsel erkek", "aptal sarışın", "hırslı, şirret işkadını" ve "beceriksiz zampara" klişeleri filmin neyi "norm" kabul ettiğini ve "ideal"i neye göre tanımladığını göstermesi bakımından anlamlı.

Filmde temel gerilimin, kadınlıktan çok, erkeklik tarifi üzerinden kurulduğu gözleniyor. Klişe karakterlerden Yiğit'in yumurtladığı (bir Alman ve bir Fransız kızla ilgili) "AB'ye girelim, hiç çıkmayalım" ya da "kestireyim de kurtulayım" türünden esprilerini bu gerilimin bir yansıması (aynı zamanda filmin mizah düzeyinin göstergesi) olarak okumak mümkün. Bağdat Caddesi-Bebek Kahve-Nişantaşı ekseninde geçen "Romantik Komedi"de gerçek yaşam ise şöyle bir görünüp kayboluyor. Sevmediği işinden ayrılan Esra, ıvrır zıvrır dertlerinden yakınan Didem'e bir aydır işsiz olduğunu ve kirayı ödeyemediğini hatırlatıyor. Ancak, idealindeki işi bulması tesadüfler sonucu çok zaman almıyor.

Türk usûlü romantik komedilerin formüller ve kalıp-yargılara dayanmasına bir itirazımız yok. Zira bu, tür sinemasının kaçınılmaz bir gereği. Ama ille bir model aranacaksa, muhafazakâr romantik ve kanka-mantik komediler yerine belki de daha eskilere bakmakta yarar var. Örneğin, kızların oturduğu evin duvarında asılı posterdeki ("Tiffany'de Kahvaltı"daki) Audrey Hepburn'ün bu rol modellerine oranla ne kadar radikal olduğunu söylemeye gerek var mı?

Ahmet Gürata

Statükonun kavramları

Daha provalar sürerken, Vakit hedef gösterdiği kişi ve kurumların arasına onları da kattı. Oyunun oynanması halinde, "vatandaş hassasiyeti"nin devreye gireceğini ima ettiler. Oyunun oynanacağı kolektif salon Kumbaracı 50, Vakit haberinin hemen ardından, Beyoğlu Belediyesi tarafından mühürlendi, yangın merdiveninin yokluğu gerekçesiyle. Mühür kaldırıldı, ama "Yala ama Yutma" ekibi de mekânı zora sokmamak için bu salondan vazgeçti. Şimdi provaları sürdürüyorlar, sahne bakıyorlar. Ve Özen Yula'nın yazdığı, Biriken ekibinin yönettiği oyun için kimse sahnelerini gönül rahatlığıyla açmıyor. Vakit faşizminden korkunun, tiyatro âleminde dayanışmanın boyutlarını böylelikle görebiliyoruz. Sahne görmeden tartışılan oyunun mahiyetini, başrol oyuncusu ve yönetmenlerinden dinliyoruz...

Vakit gazetesinin oyuna tepkisi melek gibi dinî figürler üzerinden mi, yoksa cinsellikle mi sorunları var?

Ayça Damgacı: İkiyi kombine edilmiş. Melek, tanrısal ve ilâhî bir varlık; onun tiyatro sahnesine inmesinin bile başlı başına bir gerginlik konusu olduğunu söylüyorlar. Vaktiyle Devlet Tiyatrosu'nda "Babil'de Bir Melek" adlı bir oyunu sergilemek istemişler, oynanamamış. Kaldı ki, orada porno setine de inmiyor melek. (gülüyor) Vakit ve Millî Gazete'ye göre, böyle bir ruhanî varlık, insan gibi bir "pisliğin" içine sokulamamış.

Ama bu oyunun, melekleri insan arasına karıştıran başka oyunların, filmlerin, romanların bakışı da pek farklı değil galiba. Tezat, "Yala ama Yutma"da da temiz bir varlık ve kötü insan arasında kuruluyor mu?

Okan Urun: Oyunda ilâhî, ruhanî filan bir varlık değil, fantastik bir dünyadan gelen bir melek söz konusu.

Melis Tezkan: Melek diye adlandırılmasının tek sebebi, iyilik / kötülük diye bir şey varsa, bir takım kötü insanları iyilik yoluna çekmeye çalışmasından.

Urun: Bir misyonu var bu kişinin, 24 saatte birini doğru yola getirmekle yükümlü. Biraz Brecht'in "Sezuan'ın İyi İnsanı" gibi, biraz Hollywood karakterleri gibi, hani dünyaya gelecek, birkaç kişinin kafasında soru işaretleri oluşturacak... Oyunun ana teması meleğin gelmesi üzerine değil, geldikten sonra söyledikleri üzerine kurulu. Oyun, bir porno seti içinden politik bir söylem kurulabilir mi,

devrim yapılabilir mi, insanların bildiği şeyleri tekrar söyleyip farkına varmaları sağlanabilir mi üzerine.

Sonuçta oyuna başlarken dünyaya düşen bu varlığa iyi, düştüğü yere de kötü gözüyle bakıyoruz. Elbette büyük bir sömürü çarkı işliyor ama, niye pornocular illâ kötü insanlar olsunlar ki?

Tezkan: Aslında iyilik ve kötülük kavramları arasındaki bir şey tartışılıyor oyunda. Bize ilk verilen ve üzerinde düşündürülmek istenen şey bu. İleriki aşamalarda, acaba hakikaten gördüğümüz

Oyunun teması meleğin gelmesi üzerine değil, geldikten sonra söyledikleri üzerine kurulu. Oyun, bir porno seti içinden politik bir söylem kurulabilir mi üzerine. Bir porno eleştirisi de değil, dinî ve ilâhî bir şey de yok oyunda.

şey kötü mü ya da iyi mi, doğru mu, değil mi gibi şeyler tartışılıyor.

Motörhead'in Lemmy'sinin güzel bir sözü vardı: "Sırf kendilerinden değil, size dünyadan bahseden kızları severim. Porno filmi oyuncularını da genellikle öyledir, iyi insanlardır. Onları parmakla gösterenlerden çok daha iyi."

Urun: Oyun porno konusunda bir eleştiri hiç değil, bundan çok uzakta. "Şer yuvasına gönderilen melek" gibi şeyler söylendiği anda bu dinî ve ilâhî bir şey olarak algılanıyor, ama öyle bir şey de yok oyunda. Görevli olan bir başka melek Irak'a gönderilmiş, öbürü çölün ortasında bir yere. Bizim oyundaki de Türkiye'de, İstanbul'da, nerede olduğu meç-

hul bir porno setine gönderilmiş.

Türkiye'de porno endüstrisi var mı?

Urun: Legal olarak değilse de, herhalde illegal olarak, amatör düzeyde vardır.

Damgacı: Bir arkadaşımız Tarlabası'nda bir ev aldı, bodrumunda bir sürü master kasetler, dokümanlar vardı. Var böyle bir sektör, ama biz bilmiyoruz, çünkü bizim korunaklı dünyamızın dışında. Porno oyunculuğunu da bir sanat biçimi olarak görüyorum. Haz alan, hazzını yansıtan bir karakteri oynuyorsunuz. Daha erdemli ve steril bir dünyadan baktığımızda, porno bir pislik yuvası olarak görülüyor. Aslında böyle olmayan, tüketimi son derece yüksek bir film türü. Oyunun yarattığı en büyük çatışma da burada. Bir porno setinden seslendiğinde bakalım ne olacak? "Ey ahali, siz hazzınıza düşkünsünüz ve haz her zaman dünya meselelerinin önüne geçiyor, peki o zaman hazzınıza düşkün olduğunuz o yerde dünya meseleleri yüzünüze çarpılsaydı ne yapardınız?" sorusuna maruz bırakıyor insanları.

"Devrim yataktan başlar" sözünü hatırlatıyor, değil mi?

Urun: Oyunda da söyleniyor bu söz.

Fakat bu sözden anladığımızı oyunda göremiyoruz. Dokunmak, bir hazzı paylaşmak, ötekiyle bütünleşmek, realitenin baskısından kopmak gibi mefhumlar değil de, sevişme esnasında bir takım toplumsal realitelerin sözlü ifadesi var oyunda...

Tezkan: Aslında oyundaki kadın karakter kendi devrimini yataкта yaşıyor. Öne koyduğu şey bir içsel dönüşüm. Oyunun sonunda kurtarılan da bir tek kendisi oluyor belki. Birçok şeyin, söylediği onca sözün klişesini gösterdiği gibi, kendi klişesini de gösteriyor.

Urun: Leyla karakterinin söylediği birçok şey, '68'lilerin söylediği, tırnak içinde basmakalıp şeyler. Marx'ın "din toplumların afyonudur" lafı da geçiyor oyunda. Arka arkaya sıralamış bu tür yaygın cümleleri Özen Yula. Bazen de kendi ürettiği cümleler var.

Bütün bu yaygın önermeler, Leyla'ya didaktik bir hava da katıyor...

Urun: Oyun o didaktik söylemle dalga geçiyor. Politik doğrucu değil. Bu yüzden, ne feministler, ne solcular, ne sağcılar, ne dinciler tarafından sevilir. Oyun daha çok içi boşaltılmışlık haline dikkat çekiyor. Ondan da bahsederim, bundan da bahsederim, porno da yaparım... O ideoloji, bu ideoloji, şu bilmem ne, biraz rahat bırakın durumu da var. En azından bizim oyunu anladığımız, yorumladığımız şekliyle böyle. Bir sürü şeyi arka arkaya söyledikten sonra, geriye tek bir şey kalıyor: "Bu dünyaya ait bir şey özledim" diyor Leyla. Oyun bu cümleyle kapanıyor. (gülüyor)

Damgacı: Hazzı seçiyor aslında. Dionysos ve Apollon çatışması var burada. Tensel, cinsel fizikselliği yaşarken bir haz faktörü vardır. Bunu bastırmak için insan misyonlara, akılcı olana yaslanabilir. Burada çok ciddi bir beden / akıl çatışması var. Oyunu güçlendiren taraflardan biri de bu. İdeolojik olan mı, haz mı? Bu

Melis Tezkan, Ayça Damgacı ve Okan Urun

çatışmanın sonunda, ikisini de optimize ederek, hazzı ve bu dünyayı seçiyor Leyla. Bu dünyayı kirlilikleriyle, hazzıyla, savaşlarıyla, ütöpik bir iyiliğin ve erdemliliğin yokluğuyla seçiyor.

Urun: Brecht oyunlarında da bu tartışılır: Oyunun sonunda umut olmalı mı, olmamalı mı? Bu oyun günümüzü anlatıyor. Bizim kuşak daha baştan mutsuz, ama mutluymuş gibi davranıyor.

Tezkan: Bunu da bir hayatta kalma yöntemi olarak yapıyor...

Urun: Evet. Bizim bir şeyler yapmaya, iş üretmeye çalışmamızın sebebi de, bir direnme noktası oluşturmak.

Damgacı: Oyunda şizoid bir şey olarak veriliyor gerçeklik. "Hangi algı, hangi bakış gerçek?" gibi bir argümanı var oyunun. "Melek porno setine iner mi, porno iyi mi, kötü mü?" gibi bir tartışmanın ötesinde.

Tezkan: İyi ve kötü, statükonun kavramları. "Yala ama Yutma" adı da, en azından bizim okuduğumuz şekliyle, buradan geliyor. Gördüklerimiz ne kadar gerçek, görelim ama inanmayalım, yalalayalım ama yutmayalım, biraz mesafe alalım olan bitene diyoruz.

Urun: Gerçeklik ve zaman kırılması, Özen'in hemen hemen bütün oyunlarında hâkim olan bir tema. "Gayriresmî Hürrem" oyununda da vardır, öyle olduğunu zannedersiniz, ama aslında öyle değildir. Ama öyle değil zannettiğiniz şey de aslında öyledir. Bir karmaşa yaratmayı çok seviyor Özen. "Yakınoğu'da Emanet" de böyledir. Türkiye toplumunun paranoyaklıktan şizofrenliğe doğru adım attığını düşünüyor, her oyununda arka planda bu şizoid yapıyı gösteriyor. Ben genellikle banyo yaparken dünyayı kurtarıyorum. (gülüyor) Ama banyodan çıkıp, havluya sarıldığım zaman kimseyi kurtarmış olmuyorum, kendi kendime hayal kurmuş oluyorum. Oyundaki pornocu da hayal kuruyor ve geriye kalan hayalindeki günbatımları ve gündoğumları oluyor. Her gazete kendince dünyayı kurtarıyor, biri "Türkiye'nin gitmesi gereken yön bu" diyor, diğeri "şu yön" diyor ve sonunda olan oluyor. Biz bazen dışında kalıyoruz, bazen içinde ve dünya dönmeye devam ediyor.

Damgacı: Bir yürüyüşe katılarak dünyayı ne kadar değiştirebilirsin? Filistin'deki bir çocuk için sokakta yürüyerek oraya ne kadar yardımcı olabilirsin? Örgütlülük de artık işleniyor. Hepimiz F tipi hapishane modeli evlerimizde bilgisayarımızla başbaşaız. Facebook, bir yaşam biçimi modeli. Elli yıl sonra sadece bilgisayarda bir yerlere tıklamaktan daha fazla politik olamayacağız. Böyle bir umutsuzluğum var hayata karşı.

Birken nedir? Videodan performans, farklı alanlarda işleriniz var...

Urun: 2006'dan beri çalışıyoruz, çok daha öncesinden tanıyoruz Melis'le. İkimiz de üniversiteyi Fransa'da okuduk. Biriken, Gülten Akın şiiri aynı zamanda: "Her şey birikir / Sözler, nesnelere ve düşünceler biçiminde" diye başlayan bir şiir. Biriken olarak başından beri istediğimiz, formların içeriği, içeriğin formu etkile-

"Yala ama Yutma": Leyla, porno setinde

mediği, itelemediği işler çıkarmak. Ne kadar başarabiliyoruz, bilmiyorum, ama ona özen gösteriyoruz.

Tezkan: Derdimiz özellikle farklı formları beraber kullanmak değil. İçimize attığımız şeyler dışarı böyle çıkıyor. Birçok yöntemle bir sürü vektör geliyor ve dışavurumu böyle oluyor.

Urun: Bugüne kadar kendimizi en rahat hissettiğimiz, yaptığımız zaman içimize sinen şey enstalasyon oldu. Hem teatral bir durum var, hem insanların içine girebildiği, temas edebildiği bir mizansen var. "Yala ama Yutma" da oyuncuları sahnedeki de var, monitörde de, projeksiyonda da. Derdimiz, bunlar arasındaki dengeyi hiyerarşik olarak kurmamak. Teknik imkânsızlıklardan, maddî kısıtlılıklardan dolayı hiç tam olarak uygulayamamak da, oyuncunun teknolojiyle imtihanı bu oyun. Oyuncunun kendi görün-

İyi ve kötü, statükonun kavramları. "Yala Ama Yutma" adı da buradan geliyor. Gördüklerimiz ne kadar gerçek, görelim ama inanmayalım, yalalayalım ama yutmayalım, biraz mesafe alalım olan bitene diyoruz.

tüsüyle imtihanının bile oyunculuk adına iyi bir şey olduğunu düşünüyoruz. Örneğin oyuncu oynadığı sırada oyuncunun görüntüsünün anında manipüle edildiği görüntüler var. Tiyatroda bunları kullanmamızın nedeni, çeşni olsun, arkaya fon olsun diye değil.

Daha evvel tiyatro sahnesinde çalışmış mıydınız?

Tezkan: Özen'in "Yakınoğu'da Emanet" adlı oyununu yaptık. Santralistanbul'da performans olarak, sonra tiyatro sahnesinde teatral bir şey olarak yapıldı. Mekâna göre kurgulandı.

Urun: O oyunda ikimiz de sahnede idik. Üç-dört farklı forma soktuk, kurgusunu değiştirdik. 2006'daki ilk işimiz de bir performans: "Şimdi Bizim Evin Yeri Çukur Var" diye, kadınlık durumlarıyla ilgiliydi. Parçalı metinler yazmıştık. "People As Places As People" diye bir projemiz Paris'te bir galeride sergilendi, iki sene sonra burada bir performans haline getirildi. "Yala ama Yutma" da başkalarıyla iletişim kurmak, oyunculara yap-

mak istediğimizi anlatmaya çalışmak gibi bir deneyimi ilk defa yaşıyoruz.

Ayça, seni bu oyuna ya da tiyatro sahnesine çeken ne?

Damgacı: Kendi kuşağım içinde kendi pozisyonumu, dertlerimi anlatma kaygısı. Muhallifliği başka abilerden öğreniyorsun, ancak onlarla takıla takıla, o söylemleri öğrenene öğrenene, mesela "işte sendikada böyle konuşulur" diyorsun. Her şeyin biçimi, formu, adabı var. Muhallif olduğumu beş yaşından beri biliyordum, ama nasıl ifade edeceğim konusunda fikrim yoktu. Tiyatro sayesinde, Mahir Günşiray'ın yanında çıraklık yaparak bunu öğrendim. Hem kendini ifade etme arzusu, politik olma arzusu, hem ezik, korkak ve bit gibi hissetme gibi bir sürü durum var. "Yala ama Yutma" ekibi aynı jenerasyondan. Yeni bir dil yaratacak, meramımızı anlatacak bir sahne yaratmayı istediğim için böyle bir oluşumun içindeyim. Kendi sesini kendince çıkartmayı becerebilmenin verdiği bir tatmin arayışındayız. Kendince bir şey söylemenin tadı, kendi korkularını, arzularını, yüceltmelerini kendince harmanlamanın ve korumanın hazzı... Tiyatro kutsal bir sanat falan değil. "Sahnedeki olmanın hazzı, ah o alkışlar" gibi pis düşüncelere hiç sahip olmadım. (gülüyor) İşin en sıkıcı kısmı alkış. Ama bir tek seyirci tebeşüm etti mi, dünyanın en büyük şeyidir, bir şey paylaşmışsındır. Fıkra anlattığında karşındakinin dolu dolu gülmesinden daha güzel bir şey var mı hayatta? Böyle bir arayış içinde olduğum için buradayım. "Gitmek" filmiyle beraber azınlık haklarının savunucusu gibi bir yere koyuyordu insanlar beni. Kendimden gayri bir imaj oluşuyordu. Geçen gün Zizek konferansta espri yapıyordu: "Çok meşguldüm, çünkü kendimle kendi imajım arasında gidip geliyordum." (gülüyor)

Romantik kızdan porno setine geçiş yeterince yıkıcı bir dönüşüm...

Damgacı: Yıkamak lâzım. Yıkamadan sanat yapmanın ne zevki var? Kendi hapishaneni niye yaratasın? Kendin yaratıyorsun, sonra insanlar hapishaneni çok seviyor ve seni orada beslemeye başlıyorlar, fıstıkla, balla. Başka bir özgürlük alanı, sahne alanı aramak gerekiyor.

MÜJGAN ARPAT'LA "KARŞI-LAŞMALAR: FIRAT'IN ÖTE YANINDA" ÜZERİNE

Güncel tarihle yüzleşmek

Kürt sorununu yıllardır yakından izleyen gazeteci-fotoğrafçı Müjgan Arpat'ın kaydettiği görüntüler ve tuttuğu notlar "Karşı-laşmalar: Fırat'ın Öte Yanında" başlığıyla sergi ve kitap haline getirildi. Tophane Tütün Deposu'nda 21 Şubat'a dek sürecek sergiden seçtiğimiz fotoğrafların öyküsünü Arpat'tan dinliyoruz.

Müjgan Arpat

Müjgan Arpat: Almanya'da Uluslararası İnsan Hakları Birliği'nin genel başkan yardımcısıyken, 1980'li ve '90'lı yıllarda insan hakları ihlallerini izlemek için delegasyonlarla Türkiye'ye gelmeye başladım. O dönemden beri hem haber yapmak için, hem yıllık izinlerimde fotoğraf çekmek için Kürt illerine sık sık gidiyorum. Kürt meselesi denince, ülkenin batısındaki insanların aklına şehit cenazeleri, PKK terörü geliyor. Ülkenin batısı Fırat'ın öte yanında ne yaşandığını bilmiyor. Çok küçük bir kesit de olsa, orada yaşananları batıdakilere göstermek istedim. Serginin önce İstanbul'da açılmasını da onun için önemsedim. Önceki sergim "Gavur Mahallesi / Kalanlar - Gelenler" (Karşı Sanat, 2008) de politik bir sergiydi. İkisinin ortak noktası, geçmişle yüzleşmek...

IHD'nin verilerine göre, 25 yılda, çoğu Kürt 1368 kişi güvenlik güçleri tarafından gözaltında kaybedildi.

Bu fotoğraf İstanbul'daki cumartesi eylemlerinden. Almanya İnsan Hakları Birliği'ndeysen, desteklemek için Cumartesi Annelerine ödül vermiştik. O zamandan beri 100'den fazla eylemlerine katıldım. 254. haftaya geldik galiba. Tüm faili meçhullerin, gözaltında kayıpların, öldürülenlerin, köylerin yakılmasının, yıkılmasının, Kürt illerinde uygulanan tüm şiddetin faileri Ergenekon davasında. Ama dava bir türlü Fırat'ın öte yanına gitmiyor. Birkaç kez Cumartesi Kadınları mahkeme önünde eylem yaptı, ama basın da duymuyor onları.

Yeşilyurt dışı davası. Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi, sanık Binbaşı Cafer Tayyar Çağlayan ve mağdur köylüler. 14 Ocak 1989 gecesi Cizre'nin Yeşilyurt köyü, özel timler tarafından kuşatıldı. Binbaşı Çağlayan ve emrindeki askerler köylülere işkence yaptı ve dışkı yedirdi. Türkiye'deki hukuk yolları sonuçsuz kalınca, dava AIHM'e taşındı. 1994'te devlet köylülere tazminat ödemeye mahkûm edildi.

Yeşilyurt davasında duruşma salonunun güvenliğinden İbrahim Dedeoğlu (soldan üçüncü) sorumluydu. Son yıllarda, Devlet Bakanı MHP'li Faruk Bal'ın da danışmanı olan İbrahim Dedeoğlu, 12 Eylül rejiminin meşhur işkence merkezi DAL'ın başındaydı. Bir dönem TKP masası sorumluluğu yaptı, sonra Dev-Sol'cuların infaz operasyonlarına katıldı... O duruşma günü, ben birkaç kare fotoğraf çektikten sonra, "çekme" diye kaş göz yapmaya başladı. Çekmeye devam edince, adamlarına işaret etti, beni aldırды. Eski DGM binasında görülüyordu dava, aşağıda hücreye attılar beni. Sonra avukatlar "yabancı basın engelleniyor" diye başvurunca tekrar apar topar duruşma salonuna alındım. Fotoğraf çekmeye devam et-

tim. Bir ara yanına, Ankara'nın emektar fotoğrafçılarından, bütün politik davaları takip eden, Bülent "Usta" geldi. "Bir yolunu bul, filmi makineden çıkar, boş makara tak" dedi. Onun dediğini yaparak bu görüntüleri kurtardım. Mahkemeden çıkar çıkmaz İbrahim Dedeoğlu yanında iki adamla beni tekrar bir kenara çekti. Filmi istedi. Biraz direnme numarası yaptıktan sonra makineyi verdim, boş filmi çıkarıp yaktılar.

Kürt illerinde 1980'li yılların ilk yarısından '90'lı yılların sonlarına kadar çok yoğun işkenceler yaşandı: Köyler yakıldı, kadınlara tecavüz edildi, insanlar dayaktan geçirildi... Ama köylülere dışkı yedirilmesi dehşetle herkesin zihnine kazındı. İnsanın tüylerini ürperten davalardan biriydi.

Hamdi Alkan, 15 yaşındayken, Nusaybin'de hayvan otlatırken mayına basıyor. Hastaneye götürecek araç yok, ailesi fakir. Bir taksileyle Diyarbakır'a götürüyorlar. Hastane almıyor, Adana'ya gidiyorlar. 12 saat yolda, arabada geçiyor. O arada gözünün birini tamamen kaybediyor... Mayın kurbanlarını kurtarma ve tedavi konusunda sivil-asker arasında uçurum var. Sivil-askerler mayından yaralandığında askerî helikopter gelmiyor. Patlama kırsal alanda olduğu için, cankurtaran yok. Kendi imkânlarıyla hastaneye gitmeye çalışıyorlar.

Gözlerini kaybeden mayın kurbanı Hamdi Alkan

Kimi hastaneler almıyor, hastane hastane dolaştırılıyorlar. Askerlerin başına geldiğinde, askerî helikopter geliyor ve hemen GATA'ya götürüyor. Yüzlerce mayın mağduru var. Bir milyona yakın gömülü kara mayını bulunuyor hâlâ. Resmî rakamlara göre, 14 yılda mayın ve patlayıcı madde infilâkından 299 çocuk öldü.

Uğur Kaymaz'ın ailesinden birçok kişiyle, babaannesiyle, annesiyle, amcasıyla görüştüm. Babaannesinin yüzündeki öfke hislerini iyi yansıttığı için bu fotoğrafı seviyorum. Böyle yüzlerce infaz olayı var, bu savaşta 342 çocuk öldürülmüş. Ama Uğur'un öldürülüşünde her şey o kadar bariz ki: Çocuk 12 yaşında, evinin önünde, ayaklarında terlik, babası kamyonunu yola hazırlıyor. Üstelik, yıl 2004, AB süreci... Bu sefer yargılanacaklar ve hüküm giyecekler diye düşünüyordum. Ama polisler beraat etti. Şimdi dava Yargıtay'da, bakalım ne olacak? Kaymaz ailesi artık pes etmiş durumda, o kadar çok şiddet yaşamışlar ki. Hem torunları hem oğulları öldürülüyor. Destek göreceklerine, bir de terörist ilan ediliyorlar, tartaklanıyor, dövülüyorlar.

12 yaşındaki Uğur Kaymaz ve babası Ahmet Kaymaz, 21 Kasım 2004'te Mardin-Kızıltepe'de "yasadışı örgüt üyelerine operasyon" gerekçesiyle evlerinin önünde öldürüldü. Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesi, tutuksuz yargılanan sanık polis memurları için beraat kararı verdi.

Savaş, kadınları politize etti, dönüştürdü.

Kadına yönelik şiddeti, ırkçılığı, milliyetçiliği, emek sömürsünü Kürt kadınları bir arada görüp yaşıyor ve bunlarla mücadelede ayırım yapmıyor. Kimlik sorunu elbette ön plana çıkıyor, çünkü bu konuda çok ağır mağduriyet yaşıyor. Özgür olmayan, ezilen, dili, kültürü özgür olmayan bir halkın milliyetçiliği olmaz diye düşünüyorum. Dolayısıyla, bunun mücadelesini vermek de milliyetçilik olamaz.

Kasım 2009'da Kandil'den dönenlerden Hüseyin İpek (ortada), Elif Uludağ ve Hamiyet Dinçer.

Sokak Çocukları Derneği Rehabilitasyon Merkezi'ne göre, sadece Diyarbakır'da 20 binden fazla çocuk çöpte ve sokakta çalıştırılıyor.

Burası Mardin'den çıkarken, Nusaybin yolunda Mardin ilinin çöplüğü. İlk gittiğimde, çöplükte çalışan çocukların fotoğraflarını çekemedim. Kendimi çok gaddar hissettim. "Yakaladım, çekeyim" yapamadım. İki gün gittim, geldim. Sonra bütün gün onlarla kalıp çektim. Çocuklar burada her gün, günde yedi-sekiz saat çalışıyor. 40 küsur derece sıcak, çöplerin arasında cam kırıkları da olduğu için sürekli alev alıyor... Dayanılmaz bir sıcak ve tabii koku... Su şişelerini, camları, metal kola, konserve kutularını topluyorlar. Günde 2, en iyisi 3 lira yömkiye çıkarıyorlar.

Resmî rakamlara göre, son 25 yılda 3688 köy boşaltıldı. Bir de mayınla döşenmiş köyler var, bunların üstüne korucuların ele geçirdiği köyleri koyun. Maddî durumu kötü olan Kürtlerin büyük kısmı metropollere göç edip yerleşti. Ama en kötü durumda olanlar hâlâ bölgede. Bir kısmı Diyarbakır'ın varoş mahallelerinde çok kötü koşullarda yaşıyor. Adana'nın Tuzla beldesinde 300 aile 15 yıldır sazdan yapılmış barakalarda yaşıyor. Mevsimlik tarım işçisi olarak Türkiye'nin her tarafına dağılıyorlar: Pamuk, patates, tütün, fındık... Gittikleri yerlerde ırkçı saldırılara maruz kalabiliyorlar. Balık istifi kamyonlara dolduruluyorlar, yollar da ölüyorlar... Köylerinde, ekip biçebilecekleri, onurlu bir yaşam sürebilecekleri toprakları var, ama geri dönemiyorlar hâlâ. Terörle Mücadeleden Zarar Görenlere Yardım Kanunu çıktı. Faydalanmak isteyenlere "PKK teröründen kaçtık" diye kâğıt imzalatmak istediler. Onlar imzalamadı. Muhtaç olduğu için imzalayanlara çok cüzi paralar verildi, zararları tazmin edilmedi.

Mevsimlik işçiler. Normal şartlarda kendi toprakları onları doyurabilir. Ama savaş şartları izin vermiyor.

Kandil'den dönen üç kişiyle, Mahmur'dan dönen iki kişiyle görüştüm. O günlerde Kürtlerin yaşadığı coşkuya yerinde tanık oldum. Batı basını çok çarpıtarak yansıttı. Halbuki, insanların sokağa dökülmeleri o coşkuyla, kendiliğinden gelişti, kimse örgütlenmedi. Orada yaşayan her ailede ya Kandil'de ya Mahmur'da ya cezaevinde birisi var, ya da toprağın altında... Otuz yıldır süren bu karanlık tünelin ucunda bir ışık gördüler. "Demek ki Kandil'den bile gelebiliyorlarsa, bu savaş bitecek" diye düşündüler. O coşkunun ardından hayal kırıklığı geldi: Tutuklanan Kürt politikacılarının sayısı bini geçti galiba... Bölgedeki insan hakları savunucularından, yakınlarını faili meçhulde kaybeden ailelerin, gözaltına alınan çocukların en önemli avukatlarından Muharrem Erbey cezaevine girdi. Çocuklar tutuklandı, ağır cezalara çarptırıldı, DTP kapatıldı... Bütün bunlar "Kürt açılımı" döneminde yaşandı. Umut bitti.

10 albüm

Corinne Bailey Rae The Sea
!DelaDap Sara La Kali
Dinar Bandosu Aya da Gidelim Osman
Gil Scott-Heron I'm New Here
Groove Armada Black Light
Hot Chip One Life Stand
Hot Rats Turn Ons
Jaga Jazzist One-Armed Bandit
Jello Biafra and The Guantanamo School Of Medicine The Audacity Of Hype
Sade Soldier Of Love

5 şarkı

Alpay Fabrika Kızı
The Cure Grinding Halt
Duman Rezil
Miss Platnum Babooshka
Slonovski Bal Karamele

BANDİSTA, 2009 senesini vaatkâr ve isyankâr kapamıştı. Express jürisinin oylamasında senenin ikinci en güzel albümü seçilen "De Te Fabula Narratur" ilk defa 1 Mayıs'ta elden dağıtılmış, daha sonra gelen "Paşanın Başucu Şarkıları"yla beraber sitelerine yerleştirilmişti. 2010'u ve Tekel direnişini de bir EP'yle karşılıyor Bandista: "Şu Anda! Şimdi!" de iki şarkı, "Birinci Rollama" ve "Kızıl Flama" var. Adres basit: tayfabandista.org.

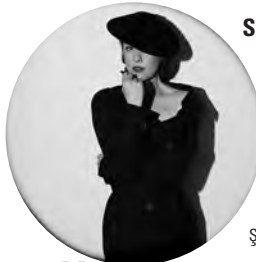
SERGE GAINSBOURG'UN

beyaz-perdede Eric Elmosnino'yla can bulduğu "Serge Gainsbourg, vie héroïque" in ardından bir başka rock ikonu da İngiliz sinemalarında boy göstermeye başladı. Mat Whitecross'un yönettiği "Sex & Drugs & Rock & Roll" da punk yıllarının abisi Ian Dury'yi Andy Serkis canlandırıyor...

PATTI SMITH'İN hatıratı "Just Kids" ABD'de yayınlandı. Kitap, '60'ların sonlarından itibaren hayatının ve sanatının keşiştiği fotoğrafçı dostu Robert Mapplethorpe'la anılarını devrin New York'unun dekorunda anlatıyor.

BJÖRK ("HOMOGENIC"), David Bowie ("Earthling") albümlerinin kapaklarını tasarlayan, Lady Ga Ga, La Roux gibi genç isimlerle de çalışan moda tasarımcısı Alexander McQueen intihar etti. Sanatçı, kırk yaşındaydı.

SUZANNE VEGA beş albümlük "Close Up" serisine başladı. Genellikle eski şarkılarının akustik yorumlarından oluşacak serinin ilk ayağı "Love Songs", adı üstünde, aşk şarkılarından mürekkep.

Toplu hücum

Massive Attack / Heligoland (EMI Türkiye)

Üçtüler, bire düştüler, Daddy G'nin 3D'nin yanına dönüşüyle ikiye çıktılar. "Heligoland", yedi yıl sonra ilk Massive Attack albümü. Ve '90'larda çığır açtıkları "Blue Lines"lardan, "Protection"lardan sonra en güzel albümleri. Mutad Horace Andy'den Damon Albarn'a, Hope Sandoval'dan Tunde Adebimpe'ye ve Martina Topley-Bird'e, yine bir sürü konuk var. '90'larda daha isimlerinden başlayarak siyasî bir çizgi tutturmayı ihmal etmeyen, rahatsız kentli melankolisini daha adil bir dünya arayışına uyduran ekip, dozunu giderek artırdıkları elektronik anafordan bir nebze olsun geri düşüp organik bir tonu da yakalıyor. Yine güçlü ritimlerle elbette... - M.E.

Davulsuz rock

Peter Gabriel / Scratch My Back (EMI Türkiye)

Peter Gabriel, Real World ve WOMAD işleriyle doldurduğu sekiz senelik ayrılığı bir cover albümüyle bozdu. İlk bakışta, sıfır vurmalı, bol yaylı var albümde, irikiyim bir oda orkestrası eşlik ediyor Peter Gabriel'e. David Bowie'nin "Heroes"undan Talking Heads'in "Listening Wind"ine, Lou Reed'in "The Power Of The Heart"ından Neil Young'ın "Philadelphia"sına eski dostlarına selam çakan Gabriel, ayrıca Radiohead, Elbow, Bon Iver, Magnetic Fields, Arcade Fire, Regina Spektor gibi daha genç kuşaktan isimlerin işlerini de heybesine atmış. "Scratch My Back", Gabriel'in kendi sedasını kurduğu, başından sonuna bütünlüklü bir albüm. Sırada bu albümdeki bestecilerin Gabriel'in şarkılarını yorumlayacakları bir mukabele albümü var. - M.E.

Yarı disko, yarı rakın rol

Mirkelam - Kargo / RRD (Sony Türkiye)

Ne yalan söyleyelim, Mirkelam - Kargo birlikteliğini duyduğumuzda zihnimizde soru işaretleri oluşmuştu. İsrarla kurdukları "Mirkelam solistimiz değil, bu bir güç birliği" minvalli cümleler kuşkularımızı gidermemişti. Merakımızı "RRDP" giderdi, durum elle tutulur hale geldi. Sözlerde dikkatimizi ilk çeken, bizi sevindiren, Mirkelam'ın "zıplırlığını" kaybetmemiş olması... "Aşk Acısı" açılış için fazla iddiasız geldi, ısınamadık. "Yollar", "aşkı cezbeder kekik kokusu" dizesi ve sonrasında kalbimize dokundu. "Rakın Rol Disko Partisi" de ise "nihayet" dedik: Beklenmedik şekilde elektrosuzla açılan şarkıda özlediğimiz Mirkelam'a kavuşmanın heyecanı kulaklarımızı açtı. "Lavanta" ("Güneştir aklın, acır halime / Batınca, koynuma girer gece en güzel haliyle") ve "Ooo" ("Biliriz denizler derin değildir kadından") bizi hemen çarptı. Coşkuyu düşüren "İyi Geceler" de soluklandı. Kapanıştaki "Eminönü Laleli" de Mirkelam'ı neden sevdiğimizi bir kere daha anladık.

Kargo bahsine girmeyelim. Mirkelam'ın önceki

albümlerinde duyduğumuz "funky" gitarlar sayelerinde yok olmuş. İyi ayak uydurdukları tek şarkı "80'ler", çünkü şarkı boyunca ilerleyen gitar tonu tam da o yıllardan kalma. Bu, şarkı için şahane, lakin albümün geneli için büyük bir handikap.

"RRDP" adı gibi kısa bir albüm. Tadım. Yeni bir Mirkelam albümü öncesi içimizi ısıtmak için sunulmuş bir "shot" olarak kabul ederseniz, gayet güzel bile... - Murat Meriç

Trabzon havalarda Rum mirası

Cem Tarım / Lodos (Kalan)

Karadeniz ezgileri, son on yıldır bildik sloganların dışına çıkmayı becerebilen sesler sayesinde kendine yeni bir meca açtı. Zuğaşi Berepe, Kâzım Koyuncu, Birol Topaloğlu, Vova derken, Karadeniz'in yeşil vadilerini mesken tutmuş halkların sesleri de birçok insana ulaşabildi. Bu isimlerin izinden giden yeni bir solukla karşı karşıyayız: Cem Tarım. "Lodos" albümünde birbirinden değerli 11 şarkı var. Sözü ve müziği Cem Tarım'a ait "Yayla Bulutu" türküsüyle başlayan çalışmada, üç önemli kemençe virtüözünün, Bahattin Çamuralı, Hüseyin Dilaver ve Picoğlu Osman'ın eserlerine de yer verilmiş. Albüme konuk sanatçı olarak katılan Nikos Michailidis de "Trabzon'dur Yolumuz"

isimli türküde Tarım'a eşlik ediyor. Ayrılık, aşk acısı, ölüm, gurbet, hasret gibi temaların işlendiği albümün kayıtları Trabzon'da yapılmış. Bazı Trabzonlu müzisyenler ve müzik öğretmenleri de "Lodos"a destek vermişler. Bağlamaları Cem Tarım'ın çaldığı albümde, iki telli bağlama ilk kez Karadeniz ezgileriyle buluşmuş. Albümde bağlamalar, sanatçıya göre, Karadeniz tavrını yansıtmak şeklinde icra edilmiş. Tarım, albüme, "Karadeniz müziğinin yağmalandığını, kültürünün ise erozyona uğratıldığını" düşünerek girişmiş. "Lodos", bağlamayla kemençenin sıradışı buluşmasının yanında, televizyonları dolduran Karadenizli stereotipine de güzel bir cevap niteliğinde. - Uğur Biryol

AFRİKA 2010'NİN ARDINDAN

Mısır'dan hat-trick

Silahlı saldırı, milyar dolarlık yarı dolu tribünler, Cezayir'in ayıbı ve Mısır'ın başarısı... Güney Afrika'daki Dünya Kupası öncesi Afrika'nın Angola'daki imtihanından geriye bunlar kaldı.

Afrika Uluslar Kupası'nın hemen öncesinde, 8 Ocak'ta Angola'nın Kongo ve Demokratik Kongo sınırları arasında kalan dış toprağı Cabinda'da Togo kafilesinin saldırıya uğraması, futbolda Afrika yılı olabilecek 2010'a kötü bir başlangıçtı. Cabinda Enklavı Özgürlük Cephesi örgütü, sınırdan giren konvoya açtığı ateş sonucu otobüs şoförünün ve Togo delegasyonundan iki kişinin ölmesinden sonra saldırıyı üstlenip bir de özür yayınladı, hedefin konvoydaki güvenlik güçleri olduğunu söyleyince ortaklık biraz yatıştı. Togo kafilesinde yaralanan kaleci Obilalé'nin ameliyatı midesindeki tüm kurşunlar çıkartılmadan sonlandırılırken, Angola'nın bir milyar dolara yakın para harcayarak inşa ettiği dört lüks staddan birinin yer aldığı Cabinda enklavına tayini çıkmış Fildişi Sahili, Gana ve Burkina Faso, maçlarına başladılar.

Turnuvaya futbolcularını zaten istemeyerek gönderen Avrupa takımlarından birkaç homurdanma duyuldu. Haziranda Güney Afrika'da yapılacak Dünya Kupası'nın güvenlik durumu bile söz konusu edildi. Bazıları Angola'da güvenlik garantisi verilmediği takdirde oyuncularını çekeceğini buyurdu, FIFA'dan özel önlemler talep etti. Sonuçta bunların hiçbiri olmadı, turnuva planlandığı şekilde başladı ve bitti. Hem de plana o kadar sadık kalındı ki, Togo'nun kafilede kaybedilenleri onurlandırmak için üç günlük bir yastan sonra turnuvaya katılma isteği bile reddedildi. Afrika Futbol Konfederasyonu (CAF), Avrupa takımlarının muhtemel baskısına ancak bu kadar direnebilmiş olacak ki, oyuncuların geri dönmesini daha fazla ertelemeyi göze alamadı.

Bu hengâme içerisinde bilhassa Premiership takımlarının şımarıklığı karşısında sesini yükselten ve güvenlik taleplerinin asıl amacını gündeme taşıyan isimlerin başında Arsène Wenger'in geldiğini söylemek gerek. "Bu turnuvanın güvenliğini sorgulayacak en iyi konum burası değil. (...) Bu korku kültürünü de sevmiyorum. Bundan nefret ediyorum" diyen Wenger, kupadaki oyuncularını hiçbir koşul altında geri çağırmayacağını da açıkladı.

Kupanın açılış maçı pek sık rastlanmayacak bir geri dönüşe sahne oldu; maçın 78. dakikasına 4-0 yenik giren Mali, ikisini uzatma dakikalarında bulduğu gollerle maçı 4-4 bitirmeyi başardı. Ancak kadrosunda Barcelona'dan Keita, Real Madrid'den Diarra, Sevilla'dan Kanouté gibi isimleri barındıran Mali'nin kupaya katkısı bundan öteye gidemedi ve Angola ile Cezayir'in arkasında kalıp elendi.

Kupayı Mısır kazandı, ama en sansasyonel işlere Cezayir'in imza attığını söylemek yanlış olmaz. Bunların ilki, tarihin tersine bir tekrerrüydü. 1982 Dünya Kupası'nda Cezayir'e yenilen Batı Almanya'nın gruptaki son maçta Avusturya'yla skoru her ikisinin de bir üst tura çıkacağı şekilde 1-0'a bağladığı maçı hatırlayan çoktur. Bir Al-

ır'la oynadığı yarı finaldi, çünkü iki takım arasında 2009 sonunda oynanan Dünya Kupası elemeleri maçları neredeyse savaşa çıkartmıştı. Mısır'ın kupaya katılabilmesi için kendi evinde üç farklı galip gelmesi gereken maçtan önce Cezayir otobüsü taşlanmış, maç 2-0 bitmişti. Elemelerin sonlanması için Sudan'da tarafsız sahada oynanan üçüncü maç Cezayir'in 1-0 kazanmasından sonra üç ülke diplomatik krizin eşğine gelmiş, Cezayirilerin işi kendi başkentlerindeki Mısır şirketlerini yağmalamaktan ta Fransa'da tekne yakmaya kadar götürdüğü kutlamalarda 18 kişi ölmüş, 200'den fazla kişi yaralanmıştı. Cezayir hükümeti Banguela'daki yarı final maçına da özel ilgi gösterdi ve bin kadar taraftarı uçaklarla Angola'ya gönderdi. Ancak Afrika Kupası Mısır'ın işiydi: Üç Cezayirli futbolcunun kırmızı kart gördüğü maçı soğukkanlılıkla 4-0 kazanıp finalist oldu.

Diğer finalist Gana, Essien ve Appiah gibi yıldızlarının sakatlığı sebebiyle geçen kasımdaki Dünya 20 Yaş Altı Şampiyonası'nı kazanan genç ekibin ağırlıkta olduğu kadrosuyla, "isteksiz" Nijerya'yı 1-0 yenerek geldi. Nijerya da Cezayir'i yenip bronz madalyayı aldı, ama takımın performansı Teknik Direktör Shaibu Amodu'yu yine kovulmanın eşğine getirdi. Evet, "yine", çünkü Amodu 2002'de de Nijerya'yı Dünya Kupası'na taşımış, ama Afrika Kupası'ndaki üçüncülük yüzünden kovulup kupaya gidememişti. Benzer bir akıbet kendisini bu sefer de bekliyor.

Nihayetinde final maçını Mısır 1-0 kazandı. Böylece 2004'ten beri bu kupadaki 19. maçını yenilmeden tamamlayarak toplamda yedinci, üst üste üçüncü kez şampiyon oldu, hiçbir maça ilk 11'de başlamayan Mısırlı Gedo da gol krallığını dört golle kaptı. Ha unutmadan... Turnuva bitmeden bir gün önce CAF bomba bir karara imza atarak, uğradığı saldırıdan sonra kupadan çekilen Togo'yu önümüzdeki iki Afrika Uluslar Kupası'na katılmaktan men etti.

Doruk Yurdesin

Mısır, 2004'ten beri bu Afrika Uluslar Kupası'ndaki 19. maçını yenilmeden tamamlayarak toplamda yedinci, üst üste üçüncü kez şampiyon oldu, hiçbir maça ilk 11'de başlamayan Mısırlı Gedo da gol krallığını dört golle kaptı.

man seyircinin protesto için tribünde bayrak yaktığı skandalın mağduru Cezayir, bu kez benzer bir hareketi ev sahibi Angola'yla el ele yaptı ve 50 bin seyirci önünde kimsenin oynama niyeti göstermediği maçı 0-0 sonlandırarak Mali ve Malavi'nin elenmesini sağladı. Cezayir Teknik Direktörü Rabah Saâdane, Cezayir'in 1982'ye gitmesini sağlamış, kupadan hemen önce takımın başından ayrılmış bir isimdi. Bu sefer eski mağdur böyle şeyler yapmaz kabilinden bir şeyler gelecekti, "iki takım da kendini riske etmek için oynadı" dedi.

Bir başka önemli maç, Cezayir'in Mı-

JOHN TERRY OLAYI

Derin bir ahlâkî ikilem

Şubat ayının ilk haftasında İngiltere futbolu mühim bir konuyla meşgul oldu: Chelsea ve milli takımın kaptanı ve 2009'un "yılın babası" ödüllü ismi John Terry'nin, (burası biraz kaşık, dikkat!) geçen yılın son aylarında, Chelsea'den eski takım arkadaşı Wayne Bridge'in eski kız arkadaşı ve oğlunun annesi Vanessa Perroncel'le evlilik dışı bir ilişki yaşadığının ortaya çıkması. Burada Terry'nin oynadığı takımların iki İtalyan menajerinin tutumları ilginçti. Chelsea menajeri Carlo Ancelotti bu meselenin Terry'nin kaptanlığını etkilemeyeceğini açıklarken, İngiltere takımını yöneten Fabio Capello biraz daha ahlâkçı çıktı. Bir hafta boyunca karar vermeye çalıştı, Terry'den her şeyi duymak istedi, sonunda hiçbir zorunluluğu yokken kaptanlığı ondan aldı.

İngiltere'nin yeni kaptanı daha önce bir doping testini "unutup" alışverişe giderek bir Türkiye maç öncesi kadro dışı kalan Manchester United'li Rio Ferdinand oldu. Bu karar, Manchester'ın şu anki kadrosunda kaptanlık yapmış 13 isimden biri olan Ferdinand'ın

neden seçildiği ve Liverpool'da harbi kaptanlık yapan Steven Gerrard gibi bir ismin neden düşünülmediği sorusunu gündeme getirdi. Ancak daha güzel bir soru, bir futbol takımında kaptanın ne işlevi olduğu ve bu iş için kupayı düşürmeden havaya kaldırmak dışında bir yetenek aranıp aranmadığıydı.

ÖLÜMÜNÜN 50. YILINDA ALBERT CAMUS

Özgür ve sorumlu

2010 öyle bir yaprak dökümüyle başladı ki, Albert Camus'ü anmak bir türlü mümkün olamadı. 4 Ocak, herbat bir otomobil kazasında hayatını yitirisinin 50. yıldönümüydü.

Ölümünden bugüne yarım asır geçmiş olsa da, Camus'nün bıraktığı iz tazeliğini koruyor. O iz o kadar taze ki, 101. sayımızdaki "Sola ufuk lâzım" kapağından geçen sayımızdaki "Yol haritası"na, son dört sayı yürüttüğümüz sol içi tartışmanın anahtar kavramları Camus'nün eserlerinde ve Sartre'la düştüğü anlaşmazlıkta yatıyor. O eserler ve o anlaşmazlık, bize kalırsa, solun ufkunun temel renklerinden birini oluşturuyor.

Ama o rengi yaratan kelimeler değil, Camus'nün fiilleriydi, bir sanat eseri haline getirdiği hayatıydı. Önce Camus'nün kızına, Catherine Camus'ye kulak kesiliyoruz, sonra da Camus-Sartre tartışmasına odaklanıyoruz...

50. ölüm yıldönümünde, babanızla ilgili pek çok makalenin, kitabın çıkması, eserlerinin yeniden basılması nasıl bir duygu uyandırıyor?

Catherine Camus: Böyle çığ gibi bir ilgi beklemiyordum. Ama eğitilmiş olmayan insanlar dahi Camus'ü tanıyor ve seviyor; onunla sadece entelektüel bir ilişki değil, kardeşçe ve hatta duygusal bir bağ kurdukları için olsa gerek. Eserlerini okuduğunuzda, insan olarak Ca-

mus'nün kendisini hissedersiniz. Babam da sık sık sadece doğrudan tanıdığı, bildiği şeyleri anlattığını söylerdi. Öldüğünde ben 14 yaşındaydım. Bütün eserlerini 17 yaşımdayken okudum. Ve onları okurken, babamla yeniden buluştum. Yazdıklarıyla, okuduklarımız ve çocukluğumuzda kardeşimle bana anlattıkları arasında en ufak bir uyumsuzluk yoktu. Bizden olmamızı istediği şey de buydu: Özgür ve sorumlu. Biri

olmadan diğeri olamazdı. Küçük bir çocuktan bunu beklemek sert gözükabilir; yaptıklarını, eylemlerini üstlenmen gerektiğini anlamak ağır bir şey. Ama ona her gün teşekkür ediyorum. Bir kadın olarak hayatımın her anında benim için faydalı olan ilkeleri içime kazımış oldu.

Babanıza atfedilen imajdan rahatsızlık duyduğunuz oluyor mu?

Hayır. Bundan hiçbir zaman rahatsız olmadım. Babam, tıpkı annem gibi, hayatını ve eylemlerini üstlenmişti. Benim açımdan hassas dönem blüç çağı oldu, o yıllarda, bütün ergenlerin yaşadığı gibi, en büyük zorluk, bütün mesele, "olmak"tır, kendin olmak. Ünlü birinin çocuğuyun, bu bir kat daha zorlaşıyor. Kendi varoluşun diye bir şey olmuyor. Bir soyadıdan ibaret oluyorsun. Sorbonne'da edebiyat okurken bu duyguyu çok yaşadım: Sınav kâğıdınızın tepesine Camus soyadını yazdığınızda nasıl bir etki yaratabileceğini bir düşünsenize! Bu nedenle zaten edebiyatı yarıda bıraktım ve hukuka geçtim. **Albert Camus çok mütevazı, yoksul bir kökenden geliyordu ve kültürün çabıyla elde edildiğine, sonu gelmeyen bir emek olduğuna inanıyordu. Bu konularda size ısrarcı oldu mu?**

Hayır, bizi hiçbir zaman, hiçbir konuda zorlamadı, her zaman özgür bıraktı; özgür ve sorumlu. Bana arada bir takım kitaplar getirir verirdi, ama okumaya mecbur etmezdi, canım isterse okurdum. Sonra hangisini okuduğumu, hakkında ne düşündüğümü sorardı. Muhtemelen saçma sapan şeyler söylüyordum, ama asla cevabımın aptalca olduğunu hissettirmezdi. Her zaman söylediklerimi büyük dikkat ve ilgiyle dinlerdi. Bir örnek vereyim, babam hayattayken okuduğum tek eseri "Caligula"ydı. Ne düşündüğümü sorduğunda, "çok komik" diye cevap vermişim. Bir an duraksadı, düşündü, hafif şaşkın bir ifadeyle sordu: "Komik! 'Caligula' komik mi sence?" Ben de tekrarladım: "Evet, komik." İlginç olan, o piyes beni hâlâ güldürür, niyesini tam olarak izah edemeyeceğim. Bir eser her zaman yanlış anlamalara, çarpıtılmaya açıktır. Ama aynı zamanda, okuyanda uyardıklarıyla yaşar ancak. Eserle ilgili herkesin kendi kavrayışı, kendi bakışı vardır. Bazen samimiyetsiz bir eleştiriye yol açabilse de, tek bir yansıması yoktur.

Hatta bazen sözünü ettiğiniz yansımanın çok şiddet yüklü olabildiğini de biliyoruz, mesela 1952'de Camus - Les Temps modernes kavgasında olduğu gibi. Camus kavgacı bir tip miydi?

Tam bir sokak çocuğuydu. Bir gün eve bir gözü mosmor gelmişti...

Arthur Koestler'in Sartre'a vurmak için salladığı yumruk Camus'ye isabet etmiş...

Öyleymiş. Ama ona "ne oldu?" diye sorduğumda, "yok bir şey, edebiyat böyle bir şey" diye cevap vermişti. Ertesi günse, kaderin cilvesi, şiddet-dışı, barışçı eylemler konusunda bir konfe-

MICHEL CONTAT'NIN GÖZÜYLE CAMUS-SARTRE İLİŞKİSİ

Ahlâk ve eylem

Sartre uzmanı, edebiyat ve caz eleştirmeni Michel Contat'ın Albert Camus'nün 50. ölüm yıldönümü dolayısıyla Telérama dergisi için yazdığı yazıyı özetleyerek naklediyoruz.

Sartre ve Camus dosttu. Camus, önce "Bulanıtı"ya, ardından "Duvar"ı övgü düzmüştü. Sartre da, 1943'te, "Yabancı" için ayrıntılı bir makaleyle aynı şekilde mukabele etmişti. Sartre'ın oyunu "Sinekler" in ilk sahnelenişinde tanışmışlardı. Sonra bir tiyatro projesi vesilesiyle daha sıkı bir ilişki kuruluyor aralarında: Sartre "Gizli Oturum" da Camus'nün Garcin rolünü oynamasını istiyor; provalara başlıyorlar. Sartre bu dostluk için "hakiki, ama yüzeysel" diyecektir. Eğlencelerde, partilerde bir araya geliyorlar, neşeliler, girişenler.

İkisi de Nazi işgaline karşı Direniş örgütlenmesinde, ama farklı tarzlarda. Sartre daha sonra sitemle anlatacağı: "Ben direnen bir yazardım, yazar bir direnişçi değil." Camus içinse tersini söyleyebilirdi; "Yabancı" ve "Sisifos Söylencesi"nin yazarının Combat (Mücadele) hareketinde sorumlulukları vardı. Naziler kovulduktan sonra, gururla "Direnişten Devrime" sloganıyla çıkan günlük Combat gazetesinin yazışları müdürü oldu. Sartre, Camus için bir yazı yazdı: "Ayaklanan Paris'te bir aylak." Camus, daha sonraları, Sartre'ı Combat muhabiri olarak ABD'ye gönderdi. Café Flore'da viski içiyor, fikri tartışmaya pek girmeden gayet iyi anlaşılıyorlardı. Sartre'ın, Ekim 1945'te çıkmaya başlayan dergisi Les Temps modernes'de Camus yer almadı, sebebin fazla meşgul olması olduğunu söylüyordu. Ama basında varoluşçu bayrağının altına yerleştirilmesinden rahatsız olmuştu. Kaldı ki, Sartre da "varoluşçu" sıfatını kabullenmeye çok sonraları karar verdi. Sartre Camus'yü filozof olarak görmüyor, ama üstünlük de taslamıyordu. Onunla fikirleri çok derinleşirmenin mümkün olmadığı görüşündeydi. Bunda bir itham yoktu; Camus'nün şakacı muhabbetini, Cezayirli hergele yanını seviyor, ahbablığından hoşlanıyordu. Büyük "t"li tarih onları rahat bıraksaydı, iyi dost kalırlardı.

Yolları ayıran komünizm oldu. Camus Cezayir'deyken komünistti; partiyi gayet iyi tanıyordu, partinin bürokratik dogmatizmini biliyordu; yöneticilere, Stalin'e itaatkârlıklarına kuşkuyla yaklaşıyordu. Sartre'ın ise hiçbir eylem tecrübesi yoktu, bir entelektüel olarak teorik ve ilkesel sorular vardı kafasında. Parti onu suçladı: Gençlerin katılımına engel oluyordu. Sartre karşılık verdi, Fransız usûlü Stalinizme, kaba materyalizme, indirgemeciliğine karşı çıktı. 1947'de şöyle yazıyordu: "Stalinist komünizm politikası dürüst edebiyatçılığa bağdaşmaz." Ve partinin yöneticilerine, dostu Paul Nizan'a yönelttikleri hainlik suçlamasının kanıtlarını göstermelerini isteyerek meydan okudu. Partiden ses çıkmadı. Bir süre, Sartre komünistler ve sosyalistler arasında Devrimci Demokratik Birlik'i oluşturmayı denedi. Camus buna dahil olmadı; pasifist bir örgüt olan Citoyens du Monde'a (Dünya Yurttaşları) katıldı, ama DDB'ye hasım değildi; savaşı en-

gelleme çabasıyla uluslararası kamuoyuna yönelik bir çağrını birlikte imzaladılar.

Temps modernes'in politika editörü Merleau-Ponty'nin, Arthur Koestler'in gü-rültü koparan "Le Zero et l'Infini" adlı kitabı hakkındaki makalesi Camus'yü öfkelenirdi. Makaleyi dönemin komünist anlayışından yana, Moskova yargılamalarının neredeyse meşrulaştırılması olarak görüyordu. Bir akşam, Merleau-Ponty'yi Camus'nün elinden zor alırlar; Sartre'ın büyük diplomasi maharetini sayesinde ortaklık yatıştır.

Sartre Komünist Parti'ye yakınlaşıyordu. 1951'de, Camus'nün komünistleri diktatoryal bir polis rejimini destekleyerek devrime ihanet etmekle suçladığı iddialı denemesi "Başkaldıran Adam" yayınlandığında, Temps modernes'de kitap hakkında olumlu düşünen tek kişi yoktu. Ama Sartre, kitap hakkında kötü bir şey söylenmesine karşı çıktı. Uzun, sıkıntılı bir suskunluktan sonra, genç Sartre'yan filozof Francis Jeanson konuyu ele aldı. Yazısı Sartre'ın arzu etmeyeceği kadar sertti. Kınılıp gücendiği kadar öfkelenen Camus, Jeanson'a cevap vermek yerine, resmî bir üslûpla "Sayın yayın yönetmeni"ni muhatap alarak kaleme sarıldı. Sartre kızdı: "Acıklı bir kibir ve kınılganlık kanşımı haliniz size hakikatleri olduğu gibi söylemekten alıkoyuyor insanı."

Tartışmanın seyrini Camus belirledi: "Bugüne kadar koltuklarını sadece tarihin akış yönüne göre yerleştirmiş sansürçülerden fazilet dersleri almaktan yorulmuşum." Sartre karşılık verdi: "Madem yorulmuş Camus, imkânımız da olduğuna göre, gidip istirahat edelim; ama bıkkınlığımızı gözler önüne sererek dünyayı sarsmayı da ummayalım." Ve mızrağı sapladı: "Söylesenize Camus, 'insanlığın elinden yaşama sebeplerini almadan' eserlerinizi tartışmamamızın esranı nedir?" Bu edebî tonlu polemğin ötesinde, bir tartışma tesis olmuştur: Hâlâ kapanmayan ve eşi görülmemiş nitelikte bir fikri tartışma. Camus'nün ölümü üzerine yazdığı dokunaklı makalede Sartre'ın rakibinin sonuna kadar koruduğunu teslim ettiği ahlâkî tutum ile, hep olageldiği gibi bugün de ufkumuzu oluşturan ve aşlamayan sınıf mücadelesinin oluşturduğu toplumsal gerçeklik içinde yer almaya çağırın siyasal eylem arasındaki tartışma. Günümüzde, Sartre'a karşı Camus'ye hak verme eğilimi yaygın. Halbuki, ikisinin hayatları ve eserleri, ahlâkî ve siyasî bir fikrin etkin olabilmesi için mutlaka üzerinde konuşulmak durumunda olduğu iki gerilim kutbunu oluşturuyor. Eylem ânında seçim yapmak gerekebilir; ama düşünmek söz konusu olduğunda, Camus'yan başkaldırının da, ahlâkın zarurî ve günümüzde imkânsız olduğunu bilen Sartre'yan sağduyunun da önemini kabul ederek, Camus ve Sartre'la, her ikisiyle de tartışmamız gerek. Realizmden olduğu kadar ahlâkçılıktan da kaçınmanın tek yolu bu.

Catherine Camus babası Albert Camus ile...

Bir İtalyan gazeteci çok isabetli bir şekilde, Camus'nün kendisiyle birlikte ölen bir liberter parti kurduğunu söylemişti. Babam şöyle derdi: "Bir partiye dahil olmam gerekse, 'haklı olduğuna emin olmayanların partisi' olurdu."

rans verecekti. Kara gözlükleri takıp gitti. Kuruşu çıktığında, gözlüğü kaldırıp dinleyicilere "tamam, şimdi önce güleceğiniz kadar gülün, sonra başlayalım!" dedi. Les Temps modernes'le giriştiği kavgaya dönersek, Jean-Paul Sartre ve Francis Jeanson kitabına, "Başkaldıran İnsan" a değil, yazarına saldırmışlardı. Bence Sartre babamı seviyordu, her ne kadar ona "hergele" dediyse de... İkisinin arasındaki temel ayrım, Sartre'ın burjuva olmasıydı. Birbirlerini hergele ya da burjuva olmakla itham etmiyorlardı, ama aralarında bir hassasiyet farkı, olayları kavrayış farkı olduğu kesindi. İnsan yetiştiği ortamın bir sonucu. Daha çocukluğunuzdan şekilleniyorsunuz, hayat böyle. Camus çok yoksul, işçi sınıfı bir aileden geliyordu, Sartre ise burjuva kökenliydi; bunda ne madalya takılacak ne de kınanacak bir şey var, ama durum buydu.

Her şey bir yana, ölümü üzerine Sartre'ın Camus hakkında yazdığı yazı duygulandırıcı değil mi?

Doğru. Ve zaman zaman söylenenlerin aksine, yazdığımı yürekten düşünmedi-

ğine inanmam mümkün değil. Sartre verici, cömert bir insandı; Simone de Beauvoir öyle değildi. Babam hep "elini bir tek Sartre cebine atar" diye anlatırdı. Fakat Les Temps modernes üzerinden yürütülen kavga, sonuçları ve etkileri hâlâ görülen bir teammüden cinayetti.

Bunu size dedirten ne?

Hâlâ her gün bunu görüyorum. Mesele, Aix-en-Provence'ta edebiyat fakültesinde bir öğrenci Camus hakkında tez hazırlamak istediğinde, ona bu konuda çok fazla tez olduğu, en iyisi gidip Spinoza üzerine çalışması tavsiye ediliyor. Üniversitelerin çoğunda hâlâ Camus'ye karşı bir ambargo var.

Sizce bunun nedeni ne?

Bence hâlâ yürürlükte olan bir ultimatom var. Fransa'daki kurumlar Camus'ü yok saymak istiyor. Bu da aslında, kitaplarını gayet iyi anladıklarını gösteriyor: Camus iktidardan hazzetmeyen bir liberterdi. Onu yok saymaları ya da ona saldırımları Camus açısından olumlu bir işaret. Öte yandan, Camus bütün dünyada tanınıyor. Eserleriyle ilgili dört bir yandan mektuplar alıyorum. Japonya'da mesela Camus'cü araştırmalar enstitüsü var. ABD'de, Almanya ve İtalya'da başından beri ve hâlâ büyük takdir görüyor, yeni yeni İngiltere'de de başladı... Latin Amerika'da çok uzun süre, diktatörlükler zamanında, Camus'nün oyunlarını sahnelemek isteyenler büyük baskılarla, hatta hapis cezalarıyla karşı karşıya kalmalarına rağmen büyük ilgi vardı. Duvar'ın düşüşünden önce, Doğu Avrupa'da da çok okunuyordu. Bir çok insan Camus'nün eserleri uğruna hayatını tehlikeye attı. 1990'ların eş-

Camus'nün yayın yönetmenliğini yaptığı Combat gazetesi Nazi işgalinden sonra "Direniş'ten Devrime" manşetiyle çıkmıştı

ğinde "İlk Adam" yayınlandığında, yerle bir haldeki Saraybosna'da Camus'nün barış ve direniş mesajı verdiğini düşünen yayıncılar kitaptan 500 adet basmışlardı.

1957'de, Nobel ödülü aldığı anda, çok hararetle eleştiriler çıkmıştı. O dönemi hatırlıyor musunuz?

Elbette. Stockholm'daki ödül töreni

2008'de Lourmarin'de bir konferans düzenlemiştik.

Katılanlardan biri "anarko-Camus'cü futbolun kurucu hareketi pastır" dedi. Babam olsa, hoşuna giderdi.

Kendini hep anarşistlere yakın hissetti.

söylevine bayılıyorum. O kadar kendisi ki! Çok sıkıntılı olduğu bir dönemdi. Fotoğraflara bile yansıyor. Ama hiçbir zaman yalan söylemedi, asla. Hatırlıyorum o günleri, tabii... Ama unutmayın, evde ne radyomuz ne de televizyo-

numuz vardı. Biz çocuklar babamızın meşhur olduğunun farkında değildik.

Hakikaten mi?

Kesinlikle. Babamın ünlü olduğunu ben ölümünde anladım. Ve şöhretin insanı olanın, sıcaklığın, şefkatin, anlayışın ve sevginin ne derece inkârı olabileceğini de o zaman gördüm. Akrobat olmaya hevesliydim o sıralar. Babama akrobatlara da Nobel ödülü veriliyor mu diye sormuştum. "Hayır, sanmıyorum" diye cevap vermişti.

Onunla birlikte tiyatroya, oyunlarını izlemeye gider miydiniz?

Provalara gittim sadece, 1957'de, Angers festivalinde. İnanılmaz mutluydu. Babamı oyuncu topluluğuyla beraber görmek, o dostluk, yoldaşlık ve çalışma ortamı, ortak emek harikaydı. O hali hâlâ gözümün önünden gitmiyor.

Babanızın eserleri içinde özellikle sevdiğiniz biri var mı?

Sanırım birinci tercihim "Düşüş", çünkü masumiyetin yitirilmesine dair. 17 yaşımdayken okudum o romanı. O dönem çok olgunlaştım. İnsanın tekyönlü olmadığına dair bir kitap: Hepimizin gölgede kalan bir yanımız var, kusurlarımız, zaaflarımız... Ama dosdoğru, cepheden kendine bakmak, o kadar kolay değil. "Vebe"da Rieux, Tarrou ve de Grand karakterlerinde alttan alta Camus'nün kendisini görüyoruz. Doğrudan fayda sağlamak, yararcılık Grand'ın umurunda değildir. Babam da öyleydi. Bir kere inandıktan ve düşündüğü şeyi söyledikten sonra, çölün ortasında haykırıyor olmak umurunda değildi.

Bu da onun liberter yanı işte...

Evet. Bir İtalyan gazeteci çok isabetli bir şekilde, Camus'nün, kendisiyle bir-

Albert Camus (alt sırada, soldan üçüncü) 1913'te, Cezayir'de yoksul ve kalabalık bir aileye doğmuştu. Babası Fransız, annesi Katalandı.

Cevabını arayan bir soruydu

Jean-Paul Sartre'm bir dönem yakın dost olduğu, sonradan anlaşmazlığa düştüğü Albert Camus'nün ölümünün hemen ardından kaleme aldığı yazıyı özetleyerek naklediyoruz.

Altı ay önce, hatta daha dün, herkes “ne yapacak?” diye merak ediyordu. Saygı duyulması gereken tezatlar nedeniyle parçalanmış, geçici bir süreliğine suskunluğu seçmişti. Ama, seçim yaparken aheste davranan, sonra da seçimlerine sadık kalan nadir insanlardan olduğu için onu bekleyebildik. Konuşacaktı bir gün. Cesaret edip ne söyleyeceği hakkında tahmin yürütmeye dahi yeltenmeyecektik. Ama, dünyayla birlikte değiştiğini düşünüyorduk, her birimiz gibi; varlığının bizim için canlı kalmasına yetiyordu bu.

Camus'yle atışmıştık. Atışmış olmak –bir daha görüşmeyecek olsak bile– mesele değil; bize düşen sınırlı küçük dünyada, birbirimizi gözden kaçırmadan beraber yaşamamız başka bir biçimi sadece. Bu onu düşünmeme, okuduğu kitabın sayfasında ya da gazetenin üzerinde gezinen bakışlarını hissetmeme, “Bunun hakkında ne diyor? Şu anda bu konuda ne diyor?” diye içimden geçirmeme engel değildi.

Olaylara ve ruh halime bağlı olarak, kimi zaman fazla ihtiyatlı, kimi zamansa ıstıraplı bulduğum suskunluğu insanî bir özelliğiymiş. Kitaplarıyla –özellikle de muhtelen en güzeli ve en az anlaşılana olan “Düşüş”le- ortaya koyduğu fikriyatının yanında ya da karşısında, ama mutlaka o fikirler vasıtasıyla yaşıyorduk. Kültürümüzün eşsiz bir macerasıydı bu; safhalarını ve nihai varış noktasını tahmin etmeye çalıştığımız bir hareketti. Yaşadığımız yüzyılda ve tarihe karşı, Fransız edebiyatının belki de en özgün eserlerini vermiş olan uzun moralistler soyunun günümüzdeki mirasçısını temsil ediyordu. Dar ve katıksız, katı ve şehvetli, inatçı insancılığı zamanımızın muazzam ve ucube olaylarına karşı müphem bir savaş veriyordu. Ancak öte yandan, Makyavelistlere karşı ve realizmin paranın gücüne tapınmasına karşı, reddiyesindeki kararlılıkla ahlâkî (moral) olgunun varlığını yeniden teyid ediyordu.

Bir anlamda, bu sarsılmaz olumlamanın ta kendisiydi. Ne kadar az okumuş ya da üzerinde düşünmüş olursanız olun, sıkılı yumruğunda tuttuğu insanî değerlere şiddetle çarpıyordunuz; siyasal eylemi sorguluyordu. Onu ya görmezden gelip savuşturmak ya da onunla savaşmak zorundaydınız; tek kelimeyle kaçınılmazdı, düşünsel hayatın özü olan bu gerilim için zarurîydi.

Son yıllardaki suskunluğunun dahi olumlu bir yönü vardı: Absürd'ün bu Descartesçısı, ahlâkın güvenli topraklarını terk edip eylemin belirsiz yollarına atılmayı reddediyordu. Bunu tahmin ediyorduk ve suskun kaldığı ihtilafları da tahmin ediyorduk; çünkü ahlak, tek başına ele alındığında, başkaldırını hem gerektirir hem de mahkûm eder.

Bekliyorduk, beklemek gerekiyordu, beklemeyi bilmek gerekiyordu. Nihayetinde ne yaparsa yapsın ya da neye karar verirse versin, Camus her zaman kültür dünyamızın başlıca kuvvetlerinden biri olmaya ve kendi tarzında Fransa tarihini ve bu yüzyılı temsil etmeye devam edecekti. Biz de izlediği yolu belki öğrenecek ve anlayacaktık. Her şeyi yaptı, koca bir eser bıraktı, ve her zaman olduğu gibi, aslında yapacağı her şey henüz yapmadığıydı. Kendisi de söylüyordu: “Eserim arkamda değil, önümde.” Şimdi bitti. Bu ölümün kendine has rezil bir yanı var: İnsanların düzeni gayninsanî olan tarafından lağvedildi. İnsanların düzeni denen şey hâlâ bir düzensizlikten ibaret; adalet-

siz, güvensiz, tehlikeli, öldürür, öldürülür ve aklıktan ölürsünüz; ama en azından insanlar tarafından kurulmuş, sürdürülmüş ve savunulmuştur. İşte bu düzende Camus'nün yaşaması gerekirdi. Bu kendi yolunda yürüyen adam, bizi sorguluyordu, kendisi de cevabını arayan bir soruydu. Uzun bir ömrün ortasında yaşıyordu; bizim için, kendisi için, düzene hüküm sürdüren ve ona karşı çıkan insanlar için, suskunluktan çıkması, karar vermesi, sonuca ulaşması önemliydi. Kimileri ihtiyarlayıp ölüyor, kimileriyse, sürekli ertelenerek, her dakika ölebilirler, hayatlarının, hayatın mânâsı değişmeden. Ama bizim gibiler, kararsızlar ve pusulası olmayanlar için, en iyi insanlarımızın tünelin ucuna varmaları gerekirdi. Çok nadir olarak, bir eserin özellikleri ve tarihsel anın koşulları bir yazının yaşamasını bu kadar açıkça gerektirir.

Camus'yü öldüren kazaya rezalet diyorum, çünkü en derin arzularımızın, zaruretlerimizin absürdlüğünü insanî dünyamızın göbeğinde açığa çıkardı. Yirmi yaşındayken, ansızın bütün hayatını altüst edecek bir hastalığa kapılan Camus Absürd'ü –insanın aptalca inkârını– keşfetti. Bunu itiyad edindi, kendi tahammül edilmez durumuna kafa yordu ve işin içinden sıyrıldı. Ve şimdi sadece ilk eserlerinin hayatının hakikatini anlattığına inanılabilir, zira şifa bulan bu hasta hiç beklenmedik ve dışardan gelen bir ölümle yokedildi. Absürd; artık kimsenin ona sormayacağı, onun da kimseye sormayacağı bu sorudur, artık suskunluk dahi olmayan, mutlak olarak hiçbir şey olan bu suskunluk.

Buna inanmıyorum. Daha açığa çıktığı anda, gayninsanî olan insanın parçası haline gelir. Sona erdirilen her hayat, –bu kadar genç bir adamın dahi olsa– aynı zamanda hem kırılan bir plak hem de eksiksiz, tam bir hayattır. Onu sevmiş olan herkes için bu ölümden tahammül edilmez bir absürdlük var. Fakat, kesilip parçalanmış bu eseri eksiksiz, tam bir eser olarak görmeyi öğrenmemiz gerekiyor. Camus'nün hümanizminin, kendisini beklenmedik bir anda ansızın alıp götürülen ölüme karşı insanî bir tutum içermesi ölçüsünde; mağrur ve katıksız mutluluk arayışının, ölümün gayninsanî zaruretini zorunlu kılması ve çarpması ölçüsünde, bu eserde ve ondan ayrı düşünülmemeyecek olan hayatında, bir insanın istikbaldeki ölümüne karşı varoluşunun her bir ânını söküp almak için katıksız ve muzaffer çabasını göreceğiz.

Jean-Paul Sartre

(7 Ocak 1960, France Observateur)

likte ölen bir liberter parti kurduğunu söylemişti. Pek çok kişinin, çevrenin saldırdığı devirde, liberterler Camus'ye hep sadakat gösterdiler, sahiplenmeye hiç kalkmadan ona hep saygı duydular. Camus de onlara saygılıydı. Maurice Joyeux onun için bir plak yapmıştı. Babamın yazıları ve Lou Marin'in bir araya getirdiği çeşitli yazarların katkılarında oluşan “Albert Camus ve liberterler” adlı çok güzel bir kitap yayınlandı, Camus ile liberterlerin ne kadar yakın olduğunu çok iyi gösteriyor. 2008'de Lourmarin'de bir konferans düzenlemiştik, muradımızın dışına çıkmamasından, biraz rock and roll bir karakter durumuna dönüşmesinden çekiniyordum. Biraz kavga gürültü koptu, ama daha çok futbol konusundaydı. Katılanlardan biri “anarko-Camus'cü futbolun kurucu hareketi pastır” dedi. Babam olsa, hoşuna giderdi. Kendini hep anarşistlere yakın hissetti, onlarla dayanışma halindeydi. Sürgündeki cumhuriyetçi İspanyol hükümetinden aldığı bir nişan vardı. Şöyle derdi: “Bir partiye dahil olmam gerekse, ‘haklı olduğuna emin olmayanların partisi’ olurdu”.

Bugün Camus'nün hiçbir zaman olmadığı kadar gündemde olmasına ne diyorsunuz?

Öyle, çünkü ötekini dinlemek gerekiyor, düşman dahi olsa! Bugün insanı serseme çeviren bir anlam kaybı yaşıyoruz. Kelimelerin bütün anlamları boşaldı: Mutluluk, etik, haysiyet, insan saygısı... İnternette önüne gelen, herkes ve her konu hakkında ağzına geleni yazıyor ve bunu bütün dünyaya yayıyor. Bireylere yönelik korkunç saldırılar var. Camus “Düşüş”te diyalogun yerini sloganın aldığını yazmıştı, bugün toptan o durumu yaşıyoruz. Her şeyi en kısa yoldan, kısaltmalarla anlatmak, son hızla konuşmak gerekiyor, televizyon ve radyolar herkesin makineli tüfek gibi konuştuğu atıcılık alanlarına döndü. Hiçbir şey işi-tilenmiyor. Reklamların dili bütün ifade biçimlerine rengini verdi. Mutlaka güçlü bir etki, bir şok bekleniyor. Artık kimse hakikaten iletişim kurmuyor. Televizyonlarda ceset sergileye sergileye ten-sel muhayyile köreldi. Bence Camus hâlâ önemini koruyor, çünkü eserinde olduğu gibi hayatında da dildeki bütün sapmalarla ve insanlar arasındaki anlayışsızlıkla mücadele etti. Camus bir sanatçıydı, kelimenin en soy-lu, en değerli anlamıyla.

Çeviren: Siren idemen

İşçi sendikaları konfederasyonları 20 Şubat'ta Ankara'da toplanacak, 4C'nin iptali için Danıştay'a başvurulacak... Tekel direnişinden görüntüleri "içeriden" aktaran "kendihindemedy" nin "Tekel Mahallesi"ni izlemek için: www.dailymotion.com/video/xc6rh0_tekel-mahallesi_lifestyle

İnternetin bit pazarı, paylaşım sitesi Avax'ın düzenlediği "gayrituristik hoş yerler" konulu fotoğraf yarışmasına 28 Şubat'a kadar online başvurmak mümkün: avaxhome.ws...

expressroll@gmail.com

KILAVUZ

Mor ve Ötesi, 20 Şubat'ta Ghetto'da akustik telden çalıp farklı bir repertuarlarla ötelere uzanacak...

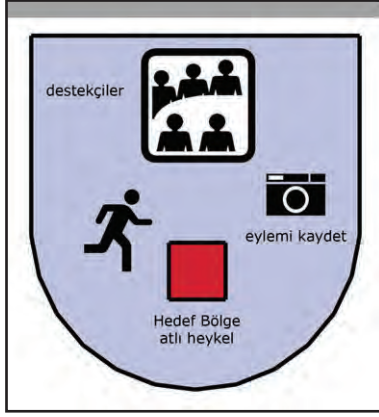
İstanbul'un kurtarılmış köşelerinden Karga Bar'ın DJ kabini 21:30 - 01:45 saatleri arasında www.awdio.com'dan canlı yayında!

Şişhane'deki yeni konser ve gösteri merkezi Salon, 19 Şubat'ta Mısırlı Ahmet Trio'yu, 25 Şubat'ta Volkan Hürsever Trio'yu, 27 Şubat'ta Aydın Esen Group'u ağırlayacak...

ses ve ışık gösterisi

"Toplum Düşmanı"

Farklı platformları, yeni dil arayışlarının izinin sürülebildiği iletişim araçlarını, farklı disiplinlerden gelen sanatçıları izleyicilerle buluşturarak sergi, fanzin, sokak sanatı, forum, gösteri(m), blog gibi bir dizi sosyo-kültürel aracı harmanlayan "Toplum Düşmanı" 17 Şubat - 28 Şubat arasında Kargart'ta. Son otuz yılın biriktirdikleri insanın varoluşu, doğası, sistem içi rol modelleri, tercihleri, politik doğruluk, kötülük, gündelik şiddet, faşizm, pornografi kavramları üzerinden çeşitli toplumsal önkabullere, yargılara karşı total bir reddiye barındıran, yeni varoluşları ve mutasyonları büyütmek için bir araya gelen kalabalık katılımlı "Toplum Düşmanı" buluşmasını ıskalamayalım... (toplumdusmani-action.blogspot.com)

Ahmet Sel

Belgesel fotoğrafçılığın en etkin deklanşörlerinden Ahmet Sel, dört büyük fotoğraf serisini kapsayan dört sergiyle adeta çıkarma yapıyor. 1975'ten 2008'e kadar Fransa ve Rusya'da yaşayan Sel, 1995-2000 arasında Sipa Press'in Moskova bürosunu yönetmiş, Fransa'ya döndükten sonra ajansın genel yayın yönetmenliğini üstlenmişti. Fransa'daki Türkiyeli göçmenlere odaklandığı "Demir Atanlar" çalışması 8 Mart'a dek İstanbul Fransız Kültür'de sergilendikten sonra 22 Mart - 9 Nisan arasında İzmir Fransız Kültür'e taşınacak. "Moskova-Kabil-Paris" seçkisi ise 16 Mart'a dek Mersin Belediye Sergi Sarayı'nda asılı durduktan sonra 23 Mart - 15 Nisan arasında İstanbul'da, Saint Joseph Lisesi'nde meraklılarla buluşacak.

İnsan Halleri

Mehmet Aksoy bir heykel havarisi: Asur, Hint, Maya ve Afrika sanatından el almış, kendi deyimiyle heykel hamalı, oburu. Kars Kalesi karşısındaki tepeye diktiği 35 m yüksekliğinde, Ermenistan'dan da görülebilen "İnsanlık Abidesi", "Kayıp Anaları", "1 Mayıs" ve başka şamanesk çalışmaları politik oldukları için güzel değil, güzel oldukları için politiktir. "Yalnızlığımı taş aasmış, gölgesinde çalışan" büyük ustanın "İnsan Halleri" adı altında toplanan seçkisine Teşvikiye Galerisi Işık'ta 6 Mart'a dek dokunmak mümkün.

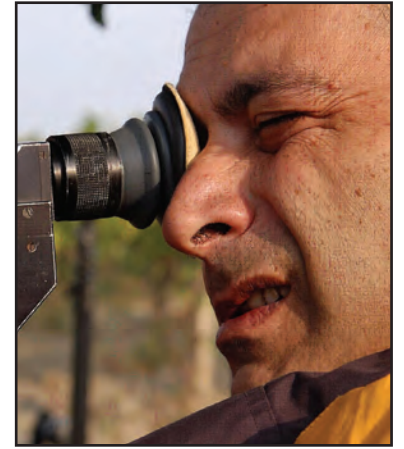

Profesyonel

Yugoslavya'daki büyük dönüşüm öncesi ve sonrasındaki sosyo-politik yaşamı, bir entelektüelin yaşam öyküsü üzerinden, kara komedi türünde ve ironik bir üslupla metne döken ünlü Sırp yazar Dušan Kovačević'in eserini lâyıkıyla sahneye aktaran Işık Kasapoğlu rejisinde Bülent Emin Yarar ve Yetkin Dikinciler döktürüyor. Bir gizli polis 40 yaşlarında bir edebiyat adamının bürosuna ziyaretiyle başlayan oyun süprizlerle iç içe, soluk soluğa akıyor. Son yıllarda Türkiye'de sahneye konan en iyi oyunlardan olan, ulusalcı/liberal çatışmasına da yer yer ayna tutmayı başaran "Profesyonel", aynı zamanda, tiyatro sanatına da bir selâm niteliğinde. İstanbul Devlet Tiyatroları kapsamında Kenterler Tiyatrosu'nda...

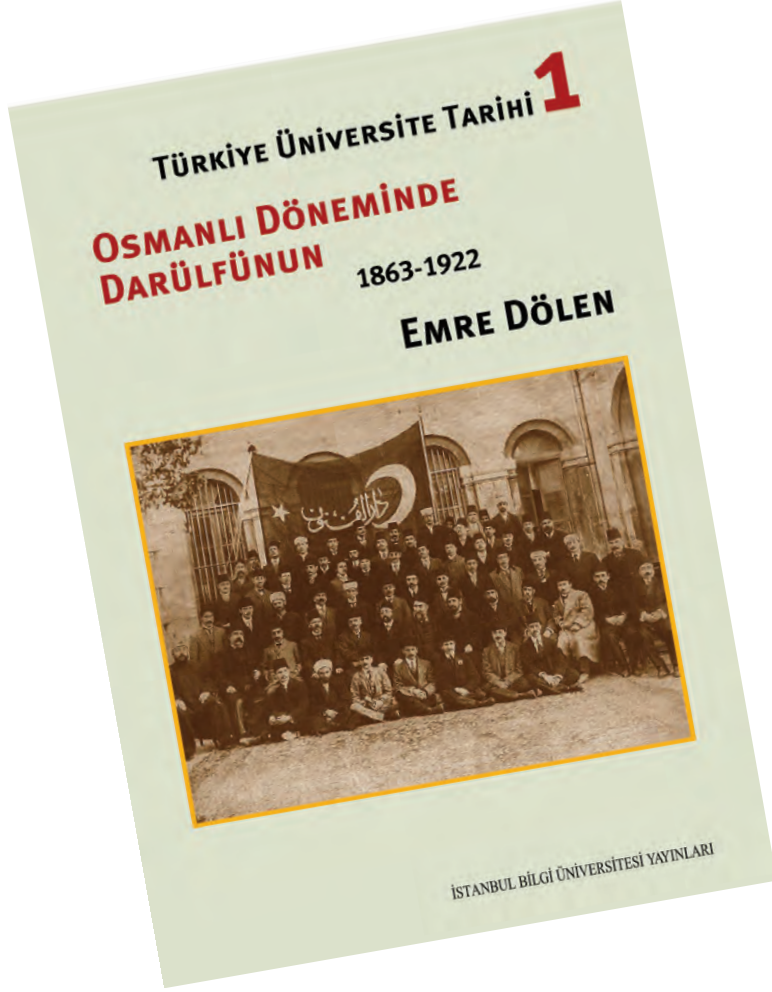
Kimsin sen?

"Küreselleşmeyle sürekli ve hızla politik olarak biçimlenen insan artık, yalnızlaşarak daha mutsuz, belirginliğini yitirerek, anlamsızlaşmış, anlamsızlaşırken duygu yitimine uğramış, kısaca ontolojik olarak değişmiştir" diyen Füzun Şimşek'in tuval üzerine akrilik monokrom çalışmalarının bazıları, zamanın ruhuna işaret eden dijital tasarımlar üzerine kurgulanmış. Sen, sen değilsin, ama "Kimsin Sen?" diye soran Şimşek'in işleri, bu tek sorudan başka sorulara gark edecek bakanları. 19 Şubat - 20 Mart tarihlerini, Beyoğlu Erol Dernek Sokak'taki Karşı Sanat Çalışmaları'nı not düşelim.

Kısa Film Festivali

Yerli ve yabancı yönetmenlerin belgesel, kurmaca ve animasyonları, atölye çalışmaları ve söyleşilerle desteklenen yoğun programıyla altıncısını idrak edeceğimiz Akbank Kısa Film Festivali, 1-11 Mart arasında bol ödüllü uluslararası kısımların yanında mesleğin duayenlerinden Fransız Canal+'dan Patrice Carré'yi "deneyimler" bölümünün konuğu olarak ağırlayacak. 24 farklı ülkeden 98 filmin ücretsiz olarak takip edilebileceği festivalin "Kısadan Uzun" teması Barış Pirhasan'a odaklanıyor. Bugüne kadar başyapıt niteliğinde birçok senaryoya imza atan Pirhasan, kamera arkasına ilk olarak kısa formatla geçmişti. Pirhasan'ın serüvenini evvela ilk dönem filmleri, sonra ilk uzun metrajı "Küçük Balıklar Üzerine Bir Masal" ile takip etmek mümkün olacak.

TÜRKİYE ÜNİVERSİTE TARİHİ Çıktı!

TÜRKİYE ÜNİVERSİTE TARİHİ 1
OSMANLI DÖNEMİNDE DARÜLFÜNUN
1863-1922
EMRE DÖLEN

838 Sayfa, ISBN: 978-605-399-099-4
Büyük Boy, Ciltli Kapak

İlk Darülfünun Girişimi • Darülfünun-ı Osmanî • Darülfünun-ı Sultanî •
Darülfünun-ı Şâhâne • Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şâhâne • Tıp Fakültesi
• I. Dünya Savaşı ve Mütareke Döneminde Darülfünun • Darülfünun Grevi
• EK'ler (Kanunlar, Nizamnameler, Belgeler, Darülfünun Marşı, Öğrenci Bildirileri)

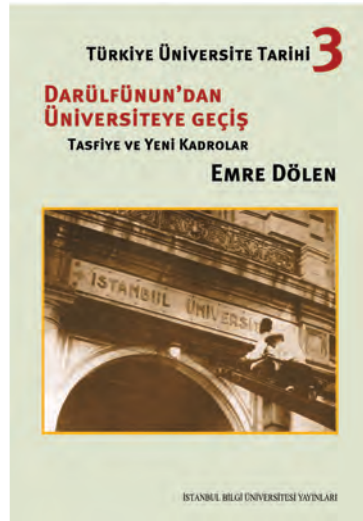
Çıkıyor...

TÜRKİYE ÜNİVERSİTE TARİHİ 2
CUMHURİYET DÖNEMİNDE
OSMANLI DARÜLFÜNUNU
1922-1933
EMRE DÖLEN

538 Sayfa, ISBN: 978-605-399-111-3

Darülfünun'un Yeniden Yapılanması • Darülfünun'da
Öğrenci Olayları ve Disiplin • Darülfünun'da Fransız
Müdrisler • Fakülteler • Darülfünun Kütüphaneleri
• Mali Yapı ve Bütçeler

TÜRKİYE ÜNİVERSİTE TARİHİ 3
DARÜLFÜNUN'DAN ÜNİVERSİTEYE
GEÇİŞ (TASFİYE VE YENİ
KADROLAR)
EMRE DÖLEN

686 Sayfa, ISBN: 978-605-399-108-3

Darülfünun'un Tasfiyesine Doğru • Albert Malche'nin
Raporu • Gidenler ve Kalanlar • Mülteci Alman
Profesörlerin Gelişi • Albert Einstein'ın Atatürk'e
Mektubu Efsanesi

TÜRKİYE ÜNİVERSİTE TARİHİ 4
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
1933-1946
EMRE DÖLEN

903 Sayfa, ISBN: 978-605-399-109-0

İstanbul Üniversitesi'nin Kuruluşu ve İlk Yılı •
İstanbul Üniversitesi'nin Yeniden Örgütlenmesi •
Öğrenciler, Öğrenim Süreleri ve Verilen Diplomalara
• İstanbul Üniversitesi'nin İlk On Yılı

TÜRKİYE ÜNİVERSİTE TARİHİ 5
ÖZERK ÜNİVERSİTE DÖNEMİ
1946-1981
EMRE DÖLEN

452 Sayfa, ISBN: 978-605-399-110-6

Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün Kurulması • Özerk
Üniversite Dönemi ve Yeni Üniversite Kanunu •
Tasfiyeler ve Olayların Başlaması • 147'ler Olayı

"HES'ler doğrudan insan hayatına kastediyor. Burada yaşamak mümkün olmayacak... İşsizlik oranının yüzde 35-40 olduğu bölgemizde HES'lerin yaratacağı katliamdan sonra insanların göç etmesi zorunlu hale gelecek. Nereye? İstanbul'un varoşlarına. Göçle birlikte Doğu Karadeniz'in doğasının bir parçası olan tulum ve kemeçe bile yok olacak. Karadeniz sessizliğe bürünecek... Lazca, Rumca, Hemşince, Gürcüce, Megrelce, bütün bu diller yok olacak, çünkü bu dilleri konuşan insanlar orada olmayacak artık."

Mustafa Akyıldız (Senoz Koruma Platformu)
Mevlüt Gürkan (Fındıklı Derelerini Koruma Platformu)
Eren Dağistanlı (Karadeniz İsyandadır)

Fotoğraflar: Saner Şen, Kerem Uzel, Gülsin Ketenci, Tolga Sezgin / NarPhotos